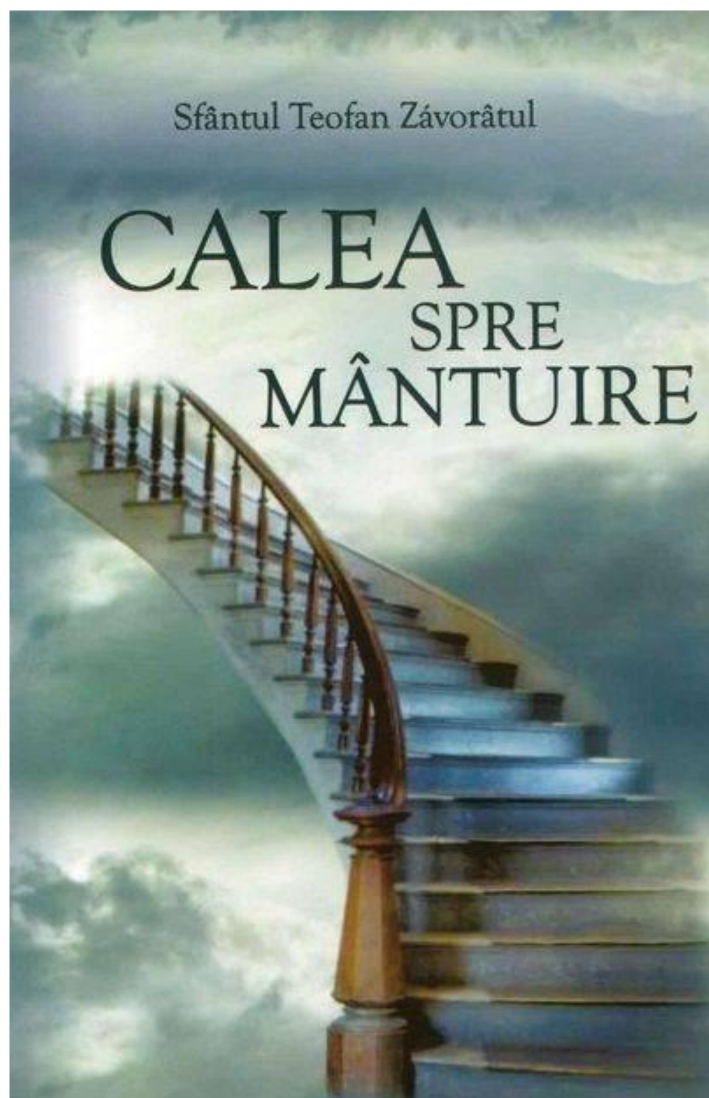
Sfântul Teofan Zăvorâtul - Calea spre mântuire sau Manualul desăvârşitei prefaceri duhovniceşti

Tipărită cu binecuvântarea P.S Justinian,
Episcopul Maramureşului şi Sătmarului
Traducere din engleză: Bogdan Pârâială
Editura Bunavestire
Bacău, 1999

Revizuită şi îndreptată de:
Monah Ambrozie Botez
Culegere şi tehnoredactare:
Cătălina Cinică

Mulţumim Părintelui Herman de la Mănăstirea St. Paisius Abbey din Alaska pentru permisiunea de a traduce şi publica această carte în limba română.

Traducere după:The path to salvation a manual of spiritual transformation by St. Theophan the Recluse St. Herman of Alaska brotherhood 1996

Index

Prefaţă

Actualitatea unui învăţător de neuitat: Sfântul Teofan Zăvorâtul

“Viaţa duhovnicească este un tărâm în care înţelepciunea acestei lumi nu poate pătrunde.” Sfântul Teofan Zăvorâtul

1.Un sfânt părinte pentru vremurile contemporane

Scriitor remarcabil şi deosebit de prolific în tărâmul vieţii duhovniceşti, Episcopul Teofan Zăvorâtul s-a bucurat de o excepţională popularitate în Rusia, atât în secolul al XIX-lea, cât şi în secolul XX. Aceasta se întâmpla în epoca Rusiei ortodoxe, când viaţa de zi cu zi a ţării trecea sub semnul atotcuprinzător al filosofiei de viaţă bizantine. Odată cu căderea Rusiei ortodoxe, moştenirea Episcopului Teofan a fost umbrită de libera-cugetare occidentală, care a rezervat înrâurirea sa doar pentru o „rămăşiţă” strict limitată de credincioşi ortodocşi şi aceea împietrită de spaimă şi prigoană.

De atunci încoace, numai o mână de scriitori şi feţe bisericeşti mai însemnate s-au mai ocupat de Zăvorât şi importanţa sa; iar, în cele din urmă, noul val al modei bisericeşti l-a etichetat drept un „victorian” închistat şi rigid, un fapt învechit şi depăşit, eliminându-l astfel cu desăvârşire.

Unii scriitori bisericeşti contemporani de seamă au scris câteva studii bune despre dânsul [1], dar tirania modei aproape că i-a nimicit importanţa în ochii teologilor universitari moderni, care încă îl mai critică din dorinţa lor de a ţine pasul cu lumea. Abia din pricina creşterii recente a interesului pentru monahismul răsăritean ortodox numele Sfântului Teofan a mai atras întrucâtva atenţia. Dar iarăşi mintea occidentală modernă caută să vadă în el altceva decât a fost în realitate şi decât ceea ce înseamnă el pentru căutătorii de astăzi ai lui Dumnezeu.

Inventează în imaginea pe care şi-o fac despre dânsul lucruri de care a fost, de fapt, străin. Îi psihanalizează ecleziologia, îi examinează minuţios hristologia şi

---

[1] Nota– Aceste cărţi, toate în limba rusă, sunt: l) „Sfântul Teofan Zăvorâtul: Un profet pentru modernitate” de Arhiepiscopul Averchie (Jordanville, New York, 1959); 2) „O privire asupra lucrărilor mai de seamă ale lui Teofan Zăvorâtul” de Ieromonahul Teofan (ca schivnic Teodosie) de Karulia (Odessa, 1904); 3) „Un atlet al evlaviei în secolul al XX-lea: Episcopul Teofan Zăvorâtul” de Protoiereul Nikolai Deputatov (Harbin, 1938); şi 4) „Învăţătura lui Teofan Zăvorâtul cu privire la influenţa duhurilor rele asupra oamenilor” de Arhimandritul Gheorghe (Moscova, 1995). în limba engleză există un capitol în cartea părintelui Georges Florovski, „Căile teologiei ruse”, Paris, 1938. în limba rusă mai există şi o carte despre ucenicul Sfântului Teofan: „Arhiepiscopul Teofan de Poltava, duhovnicul”

chiar se străduiesc să îl prezinte drept un „new ager”. Numai că Sfântul Teofan a fost şi este, mai presus de orice, un Părinte al Bisericii pentru vremurile moderne. Aproape că ne-a fost contemporan, ca unul ce a trăit pe deplin conştient de urmările Revoluţiei franceze, mişcare care a doborât autoritatea Bisericii nu atât politic, cât spiritual. Tocmai aici – în conştiinţa sa cu privire la rădăcinile epocii moderne – Sfântul Teofan îi depăşeşte pe aproape toţi teologii, păstorii şi învăţătorii monastici ai vieţii duhovniceşti. A tălmăcit străvechea înţelepciune patristică pentru a o adapta la cerinţele şi nevoile minţii moderne neîmbisericite, care s-a despărţit de învăţătura de viaţă ortodoxă, ba chiar şi de cele mai elementare norme de creştinism primar, practic şi care s-a transformat deja, din punct de vedere psihologic, în minte neo-păgână.

Sfântul Teofan a fost contemporanul nostru şi pentru că în sufletul său profetic a văzut şi a trăit sufletul modern cu un secol înaintea timpului său. „S-a rugat” pentru noi, ca să aflăm răspuns la întrebarea cum ar putea sufletul altădată creştin al omului occidental modern să se întoarcă la poruncile dătătoare de viaţă, cele mai importante, ale vieţii spirituale şi să trăiască împăcat cu ele, aidoma vechilor creştini, pentru a duce o viaţă sănătoasă, împlinită. A mai prevăzut şi că anumite practici sau atitudini ascetice sunt de mai mică însemnătate pentru creştinii din urmă, în vreme ce altele, aparent secundare, ar trebui subliniate. De pildă, a reliefat valoarea excepţională a ideii cenobitice de „unitate de suflet” pentru ultimii creştini, consacrând întreg volumul al patrulea al „Filocaliei” ruseşti acestui subiect.

Văzând mai înainte urmările catastrofale ale desăvârşitei secularizări a societăţii altădată creştine, Sfântul Teofan a scris ceea ce poate fi socotit drept magnum opus-ul său, „Calea mântuirii”, în care tălmăceşte lucrarea iubitului său Tihon de Zadonsk, „Adevăratul creştinism” şi arată calea pe care ar trebui să păşească omul modern. Oricine trebuie să înainteze pe această cale, dacă nu vrea să rătăcească în nehotărâre sau să se înfunde în încurcătură, fără a mai nimeri „ţinta”. Altfel, va fi înşelat de învăţători mincinoşi, cu o concepţie falsă despre mântuire, care îi vor pricinui doar mai multă neştiinţă şi nelămurire şi astfel îi vor spori suferinţa. Învăţătura creştinismului ortodox despre mântuire, arătată aici de Sfântul Teofan, este foarte precisă; e calea cea îngustă, care deosebeşte dreapta de stânga; este acel „da, da” sau „nu, nu” al Evangheliei (Matei 5, 37).

Iată ce îl face atât de important pentru tineretul confuz de astăzi, aflat într-o situaţie disperată tocmai din pricina faptului că îi lipseşte o astfel de învăţătură şi care săvârşeşte mii de sinucideri din cauza impreciziei fundamentale a înţelegerii pe care o are despre Adevăr societatea noastră, din cauza necunoaşterii de către ei a învăţăturii patristice despre lume şi viaţă şi mai presus de toate din cauza mereu aceleiaşi lipse de dragoste firească, simplă şi caldă.

2. Sfântul Teofan, astăzi

Scoaterea la iveală a Sfântului Teofan astăzi este, din punctul nostru de vedere, foarte oportună. Tineretul modern, victimizat de sub-cultura vremii noastre poate în sfârşit să descopere învăţătura acestui om sfânt în limba engleză şi să îl afle ca pe un foarte priceput tălmaci, tâlcuitor şi însufleţitor al celor mai importante aspecte ale vieţii. Căci el lămureşte viaţa sufletului şi pe a duhului – ca cea mai înaltă parte a acestuia. Mai lămureşte cerinţele trupului şi psihologia lui. Învăţăm de la dânsul atât psihologia trupului, cât şi pe cea a sufletului! ***Aici greşeşte de fapt educaţia modernă, ruinând astfel pe tinerii noştri, căci le desparte cu bună-ştiinţă pe cele două, îndreptându-şi atenţia asupra domeniului vieţii trupeşti, materiale şi neluând în seamă pe cel al vieţii spirituale, duhovniceşti.*** Un tânăr modern necredincios, fiind lipsit de cunoaşterea obârşiei dumnezeieşti a firii lui, se prăbuşeşte atunci când sufletul său nu poate fi mulţumit cu valorile materiale. Zadarnic însetează după Dumnezeu Cel întrupat; nici sufletul nu îi dă pace. Abia când se întâmplă să dea peste calea Luminii lui Hristos află el noima şi rostul vieţii sale, suferinţei şi mâhnirii lui. Atunci tristeţile se prefac într-o curgere de bucurie a trăirii, unind lucrurile risipite ale vieţii lui într-un întreg, iar sufletul i se aşterne pe calea cea dreaptă, departe de calea pierzării. Aceasta este CALEA MÂNTUIRII.

3. Urmaşii Sfântului Teofan

Sfântul Teofan a lăsat o întreagă armată de ucenici, care i-au continuat lucrarea până în zilele noastre, chiar. Unii au fost părtaşi ai aceleiaşi culturi, precum marele stareţ de la Karulia, din Muntele Athos, Teodosie (d.1937) şi Arhiepiscopul Teofan de Poltava (d.1940). Tocmai a apărut în California o asociaţie cu numele lui Teofan de Poltava pentru a-i propovădui învăţătura şi aceasta de disperata trebuinţă pentru tinerii mişcării contemporane de convertire la Ortodoxie. Este un semn binevenit şi foarte promiţător, deoarece până acum aproape nici una din scrierile lui nu au văzut lumina tiparului în limba engleză.

Cuviosul Teofan de Poltava, care asemeni învăţătorului său, Teofan Zăvorâtul, a fost o victimă a pizmei şi a prigonirii, are o deosebită însemnătate pentru adânca sa experienţă în ceea ce priveşte necazurile şi spiritualitatea sa lipsită de orice influenţă a politicului. Chipul drag al lui Teofan de Poltava, amintind de cel al învăţătorului său, este foarte atractiv pentru tineri şi din pricina dimensiunii mistice a vieţii sale de rugăciune. A fost văzut luptându-se cu Satana în chip de fiară şi nu a fost străin nici de adevărata contemplaţie sau vedere dumnezeiască.

Părinţii şi povăţuitorii mei duhovniceşti, Arhiepiscopul Averchie, Episcopul Nectarie şi Părintele Adrian, erau adânc îndatoraţi în formarea lor duhovnicească sfântului Zăvorât Teofan. Îi citeau şi reciteau bogatele învăţături,

nu doar cercetându-i cuvintele, ci cufundându-se cu sfatul său în rugăciune, asemănându-i-se astfel fără să vrea, într-o oarecare măsură. Aceşti bărbaţi s-au aflat într-o adevărată legătură mistică cu Sfântul Teofan şi au avut chiar pătrunderi în tărâmul lăuntric al vieţii duhovniceşti, care altfel ar fi rămas cu desăvârşire necunoscute omului modern. Iubirea lor pentru el l-au făcut viu şi simţit în vieţile şi poveţele lor: i-au devenit adevăraţi ucenici, luându-şi-l model de viaţă. Sfântul Teofan a dat tonul luptei lor arhipastorale de apărare a turmei ce le-a fost încredinţată. Tot timpul îşi aminteau de el şi păstrau mireasma patristică a scrierilor sale, care izvora din vremurile vechi. Sfântul Teofan i-a întors de la ierarhii inovatori de astăzi care, nesocotind modelul din vechime, urmează un duh străin Ortodoxiei şi statornicesc lucruri străine în lucrarea lor de ocârmuire a turmei, scoţând-o astfel de sub înrâurirea unor Părinţi precum Sfântul Teofan.

Îmi amintesc cum părintele meu Adrian cita adesea din „Comentariul la Psalmul 118" al Sfântului Teofan, şi cum îmi spunea odată că simpla amintire a scrierii „Dragostea pentru Legile lui Dumnezeu" a Sfântului Teofan a înviat la un moment dat în chip minunat în sufletul său nădejdea şi credinţa, atunci când mai înainte de aceasta a fost literalmente jefuit de credinţă şi lăsat în cea mai neagră deznădejde din pricina îngrozitoarei realităţi a vieţii sub jugul comunist, îmi mai aduc aminte şi cum predica Arhiepiscopul Averchie, fost ucenic de chilie al lui Teofan de Poltava, cu lacrimile şiroindu-i pe obraji, când mărturisea despre calea dumnezeiască – descoperită lui pe linie „Teofanică" – a îmblânzirii firii prin zdrobirea de inimă (umilenie), care atrage harul lui Dumnezeu şi preface în cele din urmă întreaga fiinţă a omului pentru ca ochii săi dezveliţi să poată zări lumina dumnezeiască.

Şi iarăşi îmi amintesc de nenumăratele ori în care Episcopul Nectarie, asemeni fratelui său Ivan Konţevici şi soţiei acestuia Elena (şi ea ucenică a Arhiepiscopului Teofan de Poltava), găsea răspunsuri neaşteptate din scrierile Sfântului Teofan Zăvorâtul, care se dovedeau adevărate clipe de iluminare. Uneori, cum era cazul părintelui Adrian, amintirea singură a puterii înţelepciunii Sfântului Teofan era de ajuns pentru a dezlega dileme şi greutăţi aparent de nedezlegat. Iată puterea Sfântului Teofan de a aprinde legătura mistică cu cealaltă lume.

4. Scrierile sale în limba engleză

Prin publicarea de către noi în limba engleză a două dintre cele mai de seamă lucrări ale Sfântului Teofan, „Viaţa duhovnicească şi cum o putem dobândi" şi „Cum să aprindem scânteia divină" (intitulată în original „Scrisoare pentru monahiile cuvioase"), numeroase vieţi s-au schimbat, fiind aduse de Sfântul Teofan la o adâncă înţelegere a vieţuirii duhovniceşti. Adăugăm acestor scrieri

şi „Calea mântuirii”, care apare acum pentru prima oară în întregime în limba engleză, în traducerea părintelui Serafim Rose şi a Frăţiei Sfântului Gherman de Alaska.[2]

Prin această carte, lumea anglofonă va fi mai în măsură să strângă nectarul înţelepciunii Sfântului pentru omul modern şi să trăiască urmările desăvârşite ale puterii lui.

În încheiere, nădăjduim că recenta apropiere a convertiţilor din vremea noastră la străvechea Ortodoxie va îndemna sufletele credincioase să păşească pe urmele Sfântului Teofan, aşa cum îi urmează sufletele, însetate de Dumnezeu din Rusia. Gândindu-ne şi la viitoarea prigoană a creştinilor necorespunzători politic ai secolului XXI, nădăjduim că Sfântul Teofan va sosi la timp pentru a-i ajuta să păstreze mireasma adevăratei Ortodoxii pentru generaţiile de mâine.

Stareţul Gherman
în Miercurea Luminată, 1996
Schitul Teofania, Chico, California

Introducerea autorului

Se poate face o înfăţişare completă a tuturor lucrurilor pe care trebuie să le simtă şi să caute a le dobândi un creştin, dar acest lucru e departe de a fi tot ceea ce se cere făcut pentru orânduirea lucrării de mântuire a sufletelor. Ceea ce e important pentru fiecare din noi este să trăim o viaţă cu adevărat în duhul lui Hristos. Însă numai cât ne gândim la aceasta şi câte nelămuriri nu apar, de câte indicatoare nu este nevoie apoi, aproape la fiecare pas!

Într-adevăr, oricine poate şti rostul ultim al omului: unirea cu Dumnezeu. Şi oricine poate fi în stare să înfăţişeze calea spre aceasta: credinţa şi împlinirea poruncilor cu ajutorul harului dumnezeiesc. Şi oricine mai poate spune: iată, aceasta este calea – începe să păşeşti pe ea!

Uşor de spus, dar cum să o faci? Pentru cei mai mulţi dintre oameni lipseşte însăşi dorinţa de a o face. Sufletul, atras de o patimă sau alta, se împotriveşte cu îndărătnicie oricărei siliri din afară şi oricărei chemări; ochii se întorc de la Dumnezeu şi nu vor să îl privească. Legea lui Hristos nu e pe placul lui; nu există nici măcar dorinţa de a o asculta. ***Cineva s-ar putea întreba, însă, cum se***

[2] Nota: Cu anumite lipsuri şi schimbări, traducerea părintelui Serafim la prima parte a acestei cărţi a fost publicată în 1989 în Editura Conciliar Press (Ben Lomond, California) cu titlul „Ridică pe cel căzut”

poate săvârşi lucrul, atunci când se naşte dorinţa de a înainta spre Dumnezeu pe calea lui Hristos? Ce trebuie făcut pentru ca legea să se întipărească de la sine în inimă, iar omul, făcând toate ale sale după lege, să le facă precum de la sine însuşi, nesilit, astfel încât legea să nu îl apese, ci să purceadă, aşa zicând, chiar de la el?

Să presupunem că cineva s-a întors la Dumnezeu, să spunem că a ajuns să iubească legea Lui. ***Este oare întoarcerea la Dumnezeu, singura, mersul pe calea legii lui Hristos de ajuns? Şi oare va fi o lucrare reuşită doar pentru că am dori noi aceasta?*** Nu. Dincolo de dorinţă, este nevoie şi de tăria şi de priceperea de a o face; este nevoie de înţelepciune făptuitoare.

Oricine începe să placă lui Dumnezeu pe calea cea dreaptă, adică începe cu ajutorul harului să năzuiască la Dumnezeu pe calea legii lui Hristos, va fi cu siguranţă ameninţat de primejdia de a rătăci drumul în clipele de răscruce, de a se abate şi de a se pierde, închipuindu-şi că este mântuit. Aceste clipe de răscruce sunt de neocolit din pricina pornirilor pătimaşe şi a neorânduielii în care se află puterile drumeţului, ceea ce îi poate înfăţişa totul într-o falsă lumină - pentru a-l înşela şi a-l pierde. La aceasta se mai adaugă şi linguşelile satanei, foarte nedoritor de a se vedea despărţit de pradă sa şi care atunci când cineva aflat sub stăpânirea lui, purcede către lumina lui Hristos, îl urmăreşte şi îi întinde tot soiul de capcane pentru a-l prinde iar – şi adesea chiar reuşeşte.

Prin urmare, oricine doreşte deja să meargă pe calea deschisă către Domnul are nevoie să i se arate şi toate abaterile ce pot surveni de-a lungul căii, astfel încât să fie prevenit din timp cu privire la ele, să poată zări primejdiile pe care le va întâmpina şi să poată şti cum să le ocolească.

Aceste învăţături generale, de neocolit pentru cei aflaţi pe calea mântuirii, necesită anumite rânduieli călăuzitoare foarte trebuincioase pentru o viaţă creştinească, prin care să se poată stabili: pe de o parte, cum se poate dobândi dorinţa mântuitoare de unire cu Dumnezeu şi râvna de a stărui în ea, iar pe de alta, cum se poate ajunge cu bine la Dumnezeu prin toate răspântiile ce pot fi întâlnite la fiecare pas de-a lungul drumului – cu alte cuvinte, cum să se înceapă o viaţă creştinească şi cum se poate desăvârşi, odată începută.

Semănatul şi creşterea vieţii creştineşti se deosebesc după firea lor de semănatul şi creşterea vieţii fireşti, datorită felului aparte de a fi al vieţuirii creştine, ca şi din pricina legăturii în care se află ea cu firea noastră. Omul nu se naşte creştin, ci devine creştin după naştere. Sămânţa lui Hristos cade pe pământul unei inimi care deja bate. Dar de vreme ce cerinţele creştinismului îl rănesc şi-i sunt potrivnice omului născut în chip firesc – pe când într-o plantă, de pildă, începutul vieţii îl face încolţirea unei mlădiţe din sămânţă, adică o trezire, într-

un fel, a puterilor adormite – înseamnă că ***începutul adevăratei vieţi creştine în om este un fel de re-zidire, o înzestrare cu puteri noi, cu o viaţă nouă.***

Apoi, să presupunem că legea creştină a fost primită, adică s-a luat hotărârea de a trăi o viaţă creştinească: această sămânţă de viaţă (hotărârea cu pricina) nu e deloc înconjurată în om de lucruri favorabile ei. În afară de aceasta omul în întregul său – trup şi suflet – rămâne neadaptat la noua viaţă, nesupus jugului lui Hristos. Aşadar din clipa aceea începe în om osteneala cu sudoare – truda de a-şi forma sinele şi toate facultăţile sale după legea creştină.

Iată de ce, în vreme ce creşterea plantelor, de pildă, înseamnă o sporire treptată a facultăţilor firească, nesilită, în creştin se dă o luptă cu sinele, cu multă osteneală, o luptă puternică şi anevoioasă, iar el trebuie să îşi îndrepte facultăţile către ceva spre care ele nu au nici o pornire. Asemeni unui războinic, trebuie să cucerească prin luptă de la vrăjmaşul său fiecare palmă de pământ, chiar şi pe al său, cu sabia cu două tăişuri a silirii şi împotrivirii sinelui propriu. În cele din urmă, după îndelungate osteneli şi nevoinţe, normele creştine ies biruitoare, domnind fără vreo împotrivire; ele pătrund întreaga alcătuire a firii omeneşti, izgonind din ea cerinţele şi pornirile vrăjmaşe lor şi o aşează într-o stare de nepătimire şi curăţie, învrednicind-o de fericirea celor curaţi cu inima – de a vedea pe Dumnezeu în ei înşişi în cea mai curată unire cu Dânsul.

Acesta este în noi locul vieţii creştine. Această viaţă are trei trepte care s-ar putea numi:
1) întoarcerea la Dumnezeu;
2) Curăţirea sau îndreptarea;
3) Sfinţirea.

- ✓ *În prima treaptă omul se întoarce de la întuneric la lumină, de la stăpânirea Satanei la Dumnezeu;*
- ✓ *în cea de a doua el curăţă cămara inimii lui de orice necurăţie, pentru a primi pe Hristos Domnul care vine la el;*
- ✓ *în cea de a treia Domnul vine, îşi face sălaş în inima lui şi Se uneşte cu el. Aceasta este fericita unire cu Dumnezeu – rostul tuturor ostenelilor şi nevoinţelor ascetice.*

A înfăţişa toate acestea, descoperindu-le şi vădindu-le legile după care ele se orânduiesc – înseamnă a arăta calea mântuirii.

Călăuza completă în materie va lua pe omul care se află la răspântiile păcatului, îl va duce de-a lungul drumului de foc până la curăţie, înălţându-l până la starea de desăvârşire care îi este cu putinţă, potrivit măsurii sale de sporire în Hristos.

Prin urmare ea ar trebui să arate:
1) cum începe în noi viaţa creştină;
2) cum se desăvârşeşte, sporeşte şi se întăreşte ea;
3) cum lucrează ea în starea de desăvârşire.

Partea întâi - Cum începe în noi viaţa creştină

I. Cum începe în noi viaţa creştină

Trebuie să limpezim bine când şi cum începe într-adevăr viaţa creştină pentru a vedea dacă avem în noi înşine începutul acestei vieţi. Dacă nu-l avem, trebuie să aflăm cum să începem a trăi creştineşte, atât cât ţine de noi lucrul acesta.

O adevărată viaţă în Hristos nu ţine numai de numele de creştin şi de apartenenţa la Biserica lui Hristos. "Nu oricine îmi zice: Doamne, Doamne, va intra în Împărăţia Cerurilor " (Matei 7, 21). „Căci nu toţi cei din Israel sunt şi israeliţi" (Romani 9, 6). Cineva poate fi socotit creştin, iar el să nu fie de fapt creştin. E un lucru pe care îl ştie toată lumea.

1.Viaţa creştină începe cu focul râvnei

Există o clipă şi incă una foarte demnă de luat în seamă, care se evidenţiază cu multă putere în cursul vieţii noastre, când cineva începe să trăiască într-adevăr creştineşte, în clipa în care încep să se vădească în el trăsăturile deosebite ale vieţii creştine.

Viaţa creştină înseamnă râvna şi tăria de a rămâne în comuniune cu Dumnezeu printr-o lucrare neîncetată de împlinire a preasfintei Sale voinţe, potrivit credinţei în Domnul nostru Iisus Hristos şi cu ajutorul harului lui Dumnezeu, spre slava preasfântului Său nume. Miezul vieţii creştine este comuniunea cu Dumnezeu în Hristos Iisus Domnul nostru - într-o unire cu Dumnezeu care la început rămâne tăinuită de obicei nu numai celorlalţi, ci şi celui ce o trăieşte.

Mărturia acestei vieţi dinlăuntrul nostru, cu putinţă de a se vedea sau a fi simţită, este râvna arzătoare de a-I plăcea numai lui Dumnezeu, desigur într-un mod creştinesc, cu o desăvârşită lepădare de sine şi cu ură faţă de tot ceea ce se împotriveşte acestui lucru. Omul în care acest foc arde neîncetat este un om care trăieşte creştineşte. Aici va trebui să ne oprim şi să cercetăm mai amănunţit această trăsătură deosebită.

„Foc am venit să arunc pe pământ, spune Mântuitorul şi cât aş vrea să fie acum aprins!" (Luca 12, 49). El vorbeşte aici despre viaţa creştină şi zice aceasta pentru că mărturia vădită a ei este râvna de a plăcea lui Dumnezeu care se află în inimă prin Duhul lui Dumnezeu. Ea este ca focul deoarece, la fel cum focul mistuie tot ceea ce atinge, aşa şi râvna pentru viaţa în Hristos arde sufletul care o primeşte. Şi aşa cum în timpul unui incendiu flăcările pun

stăpânire asupra întregii clădiri, aşa şi focul râvnei, odată primit, cuprinde şi acoperă întreaga fiinţă a omului.

În altă parte Domnul spune: ***„Căci fiecare om va fi sărat cu foc" (Marcu 9, 49).*** E tot o trimitere la focul duhovnicesc care în râvna sa pătrunde fiinţa toată. Aşa cum sarea, pătrunzând materia stricăcioasă, o împiedică să se strice, tot astfel şi duhul râvnei, pătrunzând întreaga noastră fiinţă, izgoneşte păcatul care strică firea omului atât în suflet cât şi în trup; îl alungă chiar şi din cel mai tăinuit ungher în care s-a sălăşluit şi ne izbăveşte astfel din răutatea şi stricăciunea lui.

Apostolul Pavel porunceşte: ***„Duhul să nu-l stingeţi" (I Tesaloniceni 5, 19); „la sârguinţă nu pregetaţi; cu duhul fiţi fierbinţi" (Romani 12, 11). Şi porunceşte aceasta tuturor creştinilor pentru ca să ne putem aminti că sârguinţa duhului sau strădania fără preget, este o trăsătură esenţială a vieţii creştine.***

Într-un alt loc vorbeşte despre sine astfel: ***„Uitând cele ce sunt în urma mea şi tinzând către cele dinainte, alerg la ţintă, la răsplata chemării de sus, a lui Dumnezeu, intru Hristos Iisus" (Filipeni 3, 13-l4).*** Iar altora le spune: ***„Alergaţi aşa ca să o luaţi" (I Corinteni 9, 24).*** Aceasta înseamnă că în viaţa creştină râvna arzătoare are drept roade o anumită însufleţire şi vioiciune duhovnicească, prin care oamenii săvârşesc faptele bine-plăcute lui Dumnezeu, călcând peste ei înşişi şi aducând de bunăvoie ca jertfă lui Dumnezeu tot felul de nevoinţe, fără a se cruţa pe sine.

Întemeiat cu tărie pe o astfel de învăţătură, oricine poate cu uşurinţă înţelege că împlinirea fără tragere de inimă a rânduielilor Bisericii, asemeni rutinei lucrului de zi cu zi, cunoscut dinainte de mintea care îl diriguieşte sau asemeni purtării de societate corecte şi distinse, plină de mişcări politicoase, nu e deloc un semn hotărâtor că viaţa creştină autentică ar fi prezentă în noi. Toate acestea sunt bune, dar atâta vreme cât nu poartă în ele duhul vieţii în Hristos Iisus nu au nici un preţ înaintea lui Dumnezeu. Astfel de lucruri se aseamănă aşadar statuilor fără de viaţă. Şi ceasurile bune merg în mod corect; dar cine va fi de părere că au viaţă în ele? Este acelaşi lucru. Adesea ***„ai nume să trăieşti, dar eşti mort" în realitate (Apocalipsa 3, 1).***

Mai mult decât orice altceva poate amăgi tocmai această bună rânduială din afară. Adevărata ei însemnătate ţine de starea lăuntrică a omului, în care se prea poate să fie serioase abateri de la adevărata cuvioşie din faptele unui cuvios. Astfel, înfrânându-se în afară de la păcat, omul poate simţi o atracţie pentru el, sau chiar o plăcere a lui în inima sa. La fel, făcând fapte bune doar în afară, se poate ca inima omului să nu fie în ele.Numai adevărata râvnă doreşte atât să

facă binele în toată curăţia şi desăvârşirea lui, cât şi să izgonească păcatul chiar şi în cele mai mici chipuri ale lui.

Caută binele ca pâinea cea de toate zilele, iar cu păcatul se luptă ca şi cu un vrăjmaş de moarte. Când iţi urăşti duşmanul, urăşti nu numai persoana lui, ci şi pe rudele şi prietenii săi şi chiar şi lucrurile lui, culoarea sa preferată, în general tot ceea ce ţi-ar putea aminti de el. Tot aşa, adevărata râvnă de a plăcea lui Dumnezeu prigoneşte păcatul până în cele mai mici urme şi semne ale lui, căci este doritor de desăvârşită curăţie. Dacă nu este adevărată râvnă, câtă necurăţie se poate ascunde în inimă!

2. Focul râvnei

La ce reuşită ne putem aştepta când nu există nici urmă de râvna aprinsă pentru a plăcea în chip creştinesc lui Dumnezeu? Un lucru care nu cere nici o osteneală, oricine e gata să îl facă; dar de cum ni se cere puţin mai multă nevoinţă sau vreun fel de lepădare de sine, tot atunci renunţăm, căci nimeni nu poate săvârşi acestea prin sine însuşi. Şi atunci aflăm că nu ne putem bizui pe nici un lucru care să mişte omul către fapta bună: cruţarea de sine va şubrezi toată temelia. Iar orice altă pricină se va mai ivi, afară de cea pe care am amintit-o, va preface fapta cea bună într-una rea.

Iscoadele lui Moise se temeau pentru că s-au cruţat pe sine. Însă mucenicii mergeau de bunăvoie la moarte, fiindcă erau aprinşi de un foc lăuntric.

Un adevărat credincios nu va face numai ceea ce porunceşte legea, ci şi ceea ce ea sfătuieşte şi orice bun indemn care i s-a întipărit în suflet; el nu va face doar ceea ce i s-a dat, ci va dobândi şi orice lucru bun şi se îngrijeşte cu totul de singurul lucru bun care e trainic, adevărat şi veşnic.

Sfântul Ioan Gură de Aur învaţă că trebuie să avem pretutindeni această aprindere şi acest foc nemăsurat în suflet, gata să înfruntăm până şi moartea; căci altfel va fi cu neputinţă să dobândim împărăţia.[3]
Lucrarea evlaviei şi a unirii cu Dumnezeu se face cu multă osteneală şi durere, mai ales la început. De unde să luăm puterea de a săvârşi acestea? Cu ajutorul harului lui Dumnezeu, o putem afla în râvna inimii.

Un negustor, un soldat, un judecător sau un învăţat - fiecare dintre aceştia au o muncă plină de griji şi de greutăţi. Cu ce se întăresc ei în ostenelile lor? Cu râvna şi dragostea pe care o au pentru munca lor. Nici pe calea evlaviei nu se

---

[3] Nota: Sfântul Ioan Hrisostomul, „Omilii la Faptele Apostolilor”, în „Nicene and Post Nicene Fathers”, Omilia 31, pp. 195-201

poate întări nimeni cu altceva. Fără acestea vom sluji pe Dumnezeu într-o stare de trândăvie, urât şi dezinteres. Şi o făptură ca leneşul (n. tr. rom.: zool. Bradypus) se mişcă, dar cu mare greutate, în vreme ce pentru sprintena gazelă sau pentru veveriţa cea vioaie mişcarea şi forfoteala sunt o încântare.

A căuta plin de râvnă să placi lui Dumnezeu este calea către Dumnezeu care e plină de mângâiere şi dă aripi sufletului. Fără ea toate se duc de râpă. Trebuie să facem totul spre slava lui Dumnezeu, sfidând păcatul care zace în noi. Altfel, le vom face doar din obişnuinţă, pentru că aşa „se cuvine", pentru că aşa s-a făcut dintotdeauna sau pentru că aşa fac alţii. Trebuie să facem tot ceea ce ne stă în puteri, altminteri le vom face pe unele şi le vom nesocoti pe altele şi asta fără nici o părere de rău sau fără a fi conştienţi chiar de ceea ce am nesocotit. Pe toate trebuie să le facem cu grijă şi multă luare aminte, ca pe lucrul nostru de căpetenie; altfel, le vom săvârşi la întâmplare.

Aşadar e limpede că fără râvnă un creştin este un biet creştin. Moleşit, neputincios, lipsit de viaţă, nici cald, nici rece şi felul acesta de viaţă nu este viaţă. Ştiind aceasta, să ne străduim a ne vădi adevăraţi râvnitori ai faptelor bune pentru a putea fi cu adevărat bineplăcuţi lui Dumnezeu, neîntinaţi, neprihăniţi şi fără vreo altă necuviinţă. Astfel că adevărata mărturie a vieţii creştine este focul şi lucrarea râvnei de a plăcea lui Dumnezeu.

Acum se pune întrebarea - cum se poate aprinde acest foc? Cine îl pricinuieşte? O astfel de râvnă vine din lucrarea harului. Dar ea nu se iveşte fără încuviinţarea şi împreună-lucrarea voii noastre libere. Viaţa creştină nu e viaţa firii.

Iată cum ar trebui ea să înceapă sau să fie trezită mai întâi: precum într-o sământă se produce creşterea atunci când căldura şi umezeala pătrund până la germenul ascuns înăuntru, iar prin ele se face simţită puterea atotţiitoare a vieţii, aşa şi în noi viaţa dumnezeiască este trezită atunci când Duhul lui Dumnezeu pătrunde în inimă şi aşează acolo începutul trăirii, în Duhul, curăţind şi adunând laolaltă trăsăturile întunecate şi fărâmiţate ale chipului lui Dumnezeu. Atunci se trezesc (printr-o lucrare din afară) o dorinţă şi o căutare de bunăvoie; pe urmă harul se pogoară (prin Sfintele Taine) şi unindu-se cu libertatea noastră, naşte râvna cea prea puternică. Însă să nu creadă cineva că poate de unul singur să dea naştere unei asemenea puteri de viaţă; nu, ci trebuie să se roage pentru aceasta şi să fie gata a o primi. Focul râvnei ce arde cu putere - acesta este harul Domnului. Duhul lui Dumnezeu, pogorându-Se în inimă, începe să lucreze în ea cu o râvnă care este pe cât de mistuitoare, pe atât de neostoită.

Unii s-ar putea întreba: oare chiar e nevoie de lucrarea aceasta a harului? Chiar nu putem noi înşine să facem fapte bune? La urma urmei şi noi am făcut

cutare sau cutare faptă bună, iar dacă mai avem zile vom mai face. Puţini sunt, probabil, cei care să nu-şi pună această întrebare. Alţii spun că de la noi înşine nu putem face nimic bun. ***Numai că problema în cauză nu e doar a faptelor bune, ci e aceea a reînvierii întregii noastre vieţi, a dobândirii unei noi vieţi, este problema vieţii în deplinătatea ei - a unei vieţi care să ne poată duce la mântuire.***

La drept vorbind, nu e deloc greu a face vreun lucru cu adevărat bun, cum făceau şi păgânii de altfel. Să vedem însă şi noi pe cineva care să se hotărască de bunăvoie a face totdeauna numai binele şi care să şi le rânduiască pe toate aşa cum stă scris în cuvântul lui Dumnezeu - iar aceasta nu pentru o lună sau un an, ci pentru o viaţă întreagă - şi care să îşi ia drept lege rămânerea fără de clintire întru această rânduială; iar apoi, când se va dovedi credincios cuvântului dat, nu are decât să se laude cu vârtutea lui. Pană atunci însă e mai bine să ne ţinem gura.

Cât de multe au fost şi sunt încă acele cazuri - hrănite din bizuirea pe sine - de începere şi încercare de împlinire a unei vieţi creştineşti! Şi toate au sfârşit şi continuă să sfârşească în nimic. Omul lucrează un pic la noua rânduială a vieţii lui - apoi lasă totul baltă.

Şi cum ar putea fi altfel? Nu există putere. ***E propriu doar puterii veşnice a lui Dumnezeu să ne păstreze statornici în felul de a fi în mijlocul neîncetatelor valuri ale schimbărilor vremelnice. Aşadar trebuie să ne umplem cu această putere; trebuie să o cerem şi să o primim, iar ea ne va scoate din şi ne va înălţa deasupra marii tulburări a vieţii veacului de acum.***

3. În faţa ispitei

Să ne întoarcem acum la realitate şi să vedem când vin astfel de gânduri de mulţumire de sine. Atunci când omul se află într-o stare liniştită, când nimic nu îl tulbură, nimic nu-l amăgeşte şi nici nu-l trage în păcat - atunci este el gata pentru orice chip de vieţuire sfântă şi curată. ***De cum apare însă mişcarea unei patimi sau vreo ispită oarecare, unde îi sunt toate făgăduinţele? Nu îşi zice adesea omul care duce viaţă neînfrânată: „De-acum nu o să mai fac acestea”? Dar iarăşi înfometează patima, iarăşi se stârneşte pofta şi iarăşi se trezeşte că a păcătuit.***

Atunci când totul este după voia noastră şi nu împotriva iubirii de sine din noi, iar noi stăm şi cugetăm la răbdarea ocărilor, toate sunt bune şi frumoase. De fapt ni se pare chiar ciudat să încercăm vreun simţământ de jignire sau mânie precum cele cărora le cad pradă unii.

Dar ia să te afli într-o stare potrivnică şi atunci şi o simplă privire - nici măcar un cuvânt - te va face să-ţi ieşi din fire! Aşa, bizuindu-te pe tine, poţi visa în voie, la împlinirea unei vieţi creştineşti fără vreun ajutor de Sus - câtă vreme sufletul ţi-e liniştit. Când însă răul care stă în adâncul inimii este stârnit ca praful de către vânt, atunci vei afla chiar în cele ce tu însuţi vei simţi osânda propriei tale trufii de cuget. Când gând după gând şi dorinţă după dorinţă - una mai rea decât cealaltă - încep să tulbure sufletul, atunci oricine ajunge să uite de sine şi să strige fără să vrea odată cu proorocul: ***„Mântuieşte-mă, Dumnezeule, că au intrat ape până la sufletul meu. Afundatu-m-am în noroiul adâncului" (Psalmul 68, l-2). „O, Doamne, mântuieşte! O, Doamne, sporeşte!" (Psalmul 117, 25).***

Adesea lucrurile se petrec astfel: cineva visează să stăruie în bine, bizuindu-se pe sine. Dar un chip sau un lucru îi apare în închipuire, se naşte dorinţa, patima se trezeşte: omul este atras şi cade. După aceea, nu mai vrea decât să se uite la sine însuşi şi să zică: ce rău am fost! Apoi, însă, iar se iveşte vreun prilej de împrăştiere şi iarăşi e gata să uite de sine. Sau cineva te-a ocărât, se naşte încăierarea, se fac certuri şi osândiri. Minţii tale totul i se înfăţişează într-un chip nedrept dar convenabil, iar tu ţi-l însuşeşti, îl înjoseşti pe acela, te apuci şi povesteşti şi altora, îl tulburi pe altul - şi toate acestea după ce te-ai lăudat cu puterea ta de a duce o viaţă fără de prihană, fără ajutor din înălţime. Păi atunci unde ţi-era puterea? ***„Căci duhul este osârduitor, dar trupul neputincios" (Matei 26, 41).*** Înţelegi binele şi faci răul: ***„găsesc deci în mine, care voiesc să fac bine, legea că răul este legat de mine" (Romani 7, 21).*** Suntem robiţi. Doamne, izbăveşte-ne!

Unul dintre primele vicleşuguri ale vrăjmaşului împotriva noastră este tocmai gândul de a te bizui pe tine însuţi: adică dacă nu te lepezi de el, atunci măcar să nu simţi nevoia de ajutor din partea harului. Ca şi cum ar zice vrăjmaşul: „Nu te îndrepta către lumina în care se doreşte să ţi se dea ţie noi puteri. Eşti bun aşa cum eşti!" Şi omul se dedă la odihnă. Între timp însă, vrăjmaşul zvârle cu o piatră (vreun soi de neplăcere) într-unul; pe alţii îi ademeneşte în oarecare loc alunecos (amăgirea patimilor); iar altora le împleteşte cu floricele laţul strâns bine împrejur (avantaje înşelătoare). Fără să se rnai gândească, omul se avântă tot mai departe şi mai departe şi nu înţelege că se prăbuşeşte din ce în ce mai jos până ce ajunge în adâncul răutăţilor, până în uşa iadului.

Oare nu ar trebui şi lui să-i strige cineva, precum lui Adam celui de demult: „Omule, unde eşti? Unde te-ai dus?" Tocmai acest strigăt este lucrarea harului, care îl face pe păcătos pentru prima oară să ia aminte la sine.

Prin urmare, dacă doreşti să începi a trăi creştineşte, caută harul. Clipa în care harul pogoară şi se alătură voii tale este clipa în care se naşte în tine viaţa creştină - puternică, statornică şi cu multă roadă.

De unde poate dobândi cineva şi cum poate primi harul care dă început vieţii? Dobândirea harului şi sfinţirea vieţii noastre, prin el se săvârşesc în Sfintele Taine. Aici stăm sub lucrarea lui Dumnezeu, adică aducem la Dumnezeu firea noastră cea săracă; iar El o preface prin puterea Sa. ***A plăcut lui Dumnezeu, pentru a doborî mândria cugetului nostru, să-Şi tăinuiască puterea chiar dintru începutul vieţii celei adevărate sub înfăţişarea cea simplă şi materială a lucrurilor. Cum se petrece aceasta noi nu putem înţelege, insă experienţa de veacuri a creştinismului mărturiseşte că nu se întâmpla altfel.***

Cum începe viaţa creştină în Taina Botezului? Tainele care ţin mai ales de începutul vieţii creştine sunt Botezul şi Pocăinţa. ***Aşadar rânduiala cu privire la începerea unei adevărate trăiri creştineşti se vădeşte mai întâi prin lucrarea Botezului, iar apoi prin pocăinţă.***

Botezul este cea dintâi Sfântă Taină în creştinism, căci el învredniceşte pe creştin să primească darurile harului şi prin celelalte Taine. Fără el nimeni nu poate intra în creştinătate sau să devină mădular al Bisericii. Înţelepciunea Cea mai dinainte de veci Şi-a zidit Sieşi casă pe pământ, iar uşa care duce în această casă este Taina Botezului. Prin ea nu numai că oamenii pot intra în casa lui Dumnezeu, dar tot acolo ei sunt înveşmântaţi cu haine vrednice de aceasta; primesc un nume nou şi un semn care se întipăreşte în toată fiinţa celui botezat, prin care mai apoi toate făpturile cereşti şi pământeşti îl recunosc şi îl deosebesc de ceilalţi.

4. O nouă făptură în Hristos prin Sfântul Botez

„Dacă este cineva în Hristos, este făptură nouă” învaţă Apostolul (II Corinteni 5, 17).

Creştinul devine această făptură nouă prin Botez. Din cristelniţă omul nu iese nicidecum la fel cum a intrat. Cum este lumina faţă de întuneric, cum e viaţa faţă de moarte, aşa este un om botezat faţă de unul nebotezat. Zămislit întru fărădelegi şi născut în păcate, înainte de botez omul poartă în el toată otrava păcatului, cu toată povara urmărilor acestuia. Se află într-o stare de necinste pentru Dumnezeu; este din fire un fiu al mâniei. Este un om distrus, cu toate părţile şi puterile sale răvăşite, îndreptate cu precădere spre înmulţirea păcatului. E robul aflat sub înrâurirea Satanei, care lucrează cu putere multă în el din pricina păcatului care zace în el. Iar în urma a toate acestea, după moarte va fi

negreşit fiu al iadului, unde se va chinui în veci alături de stăpânul său şi de slugile şi ajutoarele acestuia.

Botezul ne izbăveşte din toate aceste răutăţi. El ridică blestemul cu puterea Crucii lui Hristos şi aduce iar binecuvântarea. Cei botezaţi sunt fiii lui Dumnezeu, aşa cum Domnul însuşi i~a îndreptăţit a fi: ***„Şi dacă suntem fii, suntem şi moştenitori, moştenitori ai lui Dumnezeu şi împreună-moştenitori cu Hristos" (Romani 8, 17).***

Deja Împărăţia Cerurilor este a celui botezat în virtutea botezului său. El este scos de sub stăpânirea Satanei, care îşi pierde acum puterea ce o avea asupra lui şi cu care lucra în el după placul său. Prin intrarea în Biserică - casa cea de scăpare - Satana nu mai poate ajunge la cel botezat. Căci acesta se află acum într-o adevărată îngrădire de apărare.

Toate acestea sunt daruri şi înlesniri în afară. Dar ce se petrece înlăuntru? Tămăduirea vătămării şi stricăciunii pricinuite de păcat. Puterea harului pătrunde înăuntru şi reface aici dumnezeiasca rânduială în toată frumuseţea ei. Vindecă neorânduiala întocmirii şi vălmaşia diferitelor părţi şi puteri ale ei şi întoarce privirea sufletului de la sine la Dumnezeu - pentru a bineplăcea Domnului şi a-şi înmulţi faptele cele bune.

Aşadar Botezul este o renaştere sau o nouă naştere care aşază omul într-o stare în întregime refăcută. Apostolul Pavel îi aseamănă pe cei botezaţi cu Mântuitorul înviat, lăsându-ne să înţelegem că şi aceştia prin înnoirea lor au aceeaşi fire luminată ca firea omenească pe care a avut-o Mântuitorul Hristos prin învierea Sa în slavă (Romani 6, 4).

Iar faptul că într-o persoană botezată rostul lucrărilor se schimbă se poate vedea din cuvintele aceluiaşi Apostol, care spune în altă parte că cei botezaţi deja trebuie ***„să nu mai vieze loruşi, ci Aceluia care pentru ei, a murit şi a înviat" (II Corinteni 5, 15). „Căci ce a murit, a murit păcatului o dată pentru totdeauna, iar ce trăieşte, trăieşte lui Dumnezeu" (Romani 6, 10). „Ne-am îngropat cu El, în moarte, prin botez" (Romani 6, 4) şi: „Omul nostru cel vechi a fost răstignit împreună cu El, pentru a nu mai fi robi ai păcatului" (Romani 6, 6).*** Şi aşa, viaţa întreagă a unui om, prin puterea Botezului, este întoarsă de la sine însuşi şi de la păcat către Dumnezeu şi sfinţenie.

Remarcabile sunt cuvintele Apostolului: „pentru a nu mai fi robi ai păcatului" şi celelalte: „păcatul nu va avea stăpânire asupra voastră" (Romani 6, 14). Aceasta ne face să înţelegem că puterea care în firea noastră căzută şi răvăşită ne târăşte la păcat, nu este în întregime nimicită prin Botez, ci doar este adusă într-o stare în care nu mai are nici o putere asupra noastră,

nici o stăpânire peste noi, iar noi nu-i mai suntem robi. Dar e încă în noi, trăieşte şi lucrează, însă nu ca stăpân. De acum întâietatea este a harului lui Dumnezeu şi a sufletului care se predă de bunăvoie Lui.

Lămurind puterea Botezului, Sfântul Diadoh (Filocalia rom., vol. l, Ed. Humanitas, 1999, nr. 76, p. 369-370) zice că înainte de Botez păcatul sălăşluieşte în inimă, iar harul lucrează din afară, dar după Botez harul se sălăşluieşte în inimă iar păcatul ne atrage din afară. Este izgonit din inimă precum e alungat duşmanul dintr-o cetate şi se aşază afară, în mădularele trupului, de unde dă la răstimpuri năvală. Iată de ce rămâne permanent un ispititor, un amăgitor, dar nu mai e stăpân: tulbură şi nelinişteşte, dar nu mai porunceşte. Şi aşa se naşte în Botez viaţa cea nouă!

Acum ne vom îndrepta atenţia asupra felului în care viaţa creştină începe prin Botez în cei care au fost botezaţi când erau copii - aşa cum se obişnuieşte. Căci aici începerea vieţii creştineşti se rânduieşte într-un fel deosebit care vine din legătura ce există între har şi libertate.

Am aflat deja că harul pogoară asupra unei dorinţe şi a unei căutări de bunăvoie şi că numai prin împreună-lucrarea lor ia naştere noua viaţă în duh, care se face atât după har cât şi după firea omului liber. Domnul dăruieşte harul, dar El vrea ca omul să îl caute şi să dorească a-l primi, închinându-se cu toate ale sale lui Dumnezeu.

Săvârşirea acestui lucru în pocăinţa şi botezul celor maturi e limpede; dar cum se săvârşeşte el prin Botezul pruncilor? Un prunc nu ştie încă a-şi folosi nici cugetul, nici libertatea; prin urmare, el nu poate împlini ceea ce îi revine lui pentru începerea unei vieţi creştineşti - adică să dorească a se închina lui Dumnezeu. Cu toate acestea, lucrul trebuie neapărat împlinit. Felul deosebit în care viaţa (creştină) începe prin Botezul pruncilor atârnă de felul în care această condiţie se împlineşte.

5. Botezul pruncilor

Harul se pogoară în sufletul unui prunc şi săvârşeşte acolo acelaşi lucru pe care l-ar face şi dacă libertatea ar lua parte, dar numai cu condiţia ca în viitor, când i se va dezvolta conştiinţa de sine, pruncul, care în clipa botezului nu avea conştiinţă de sine şi nu a săvârşit nimic personal, să se închine de bunăvoie lui Dumnezeu, să primească din proprie dorinţă harul care şi-a arătat lucrarea în el, să fie bucuros că îl are, să fie recunoscător că i s-a dăruit şi să spună că, dacă în clipa Botezului său ar fi avut înţelegerea şi libertatea, nu ar fi făcut altfel decât i s-a făcut şi nu ar fi dorit altceva. Pentru această liberă închinare viitoare a sa lui

Dumnezeu şi pentru unirea harului cu libertatea, dumnezeiescul har dăruieşte totul pruncului, săvârşind chiar şi fără el, în el, tot ceea ce îi este propriu a săvârşi, cu făgăduinţa că dorinţa şi închinarea omului lui Dumnezeu se vor împlini negreşit.

Aceasta este de fapt făgăduinţa pe care o fac naşii când mărturisesc lui Dumnezeu în faţa Bisericii că acest prunc, când va avea propria sa conştiinţă de sine, va dovedi în chip neîndoielnic acea folosire a libertăţii care se cere pentru har, luându-şi asupra lor drept datorie tocmai a aduce până în acea stare pe pruncul căruia îi sunt naşi.

Şi astfel, prin Botez, sămânţa vieţii în Hristos e pusă în prunc şi rămâne în el; dar rămâne ca şi cum n-ar fi: lucrează în el ca un îndemn.

Viaţa duhovnicească, zămislită în prunc prin harul Botezului, devine un bun al omului şi se vădeşte în chip desăvârşit nu numai după har, ci şi după felul de a fi al făpturii cuvântătoare, începând din clipa în care aceasta, ajungând la înţelegere, se închină de bunăvoia sa lui Dumnezeu şi îşi însuşeşte puterea harului care este în el, primindu-l cu dragoste, bucurie şi recunoştinţă. Şi până atunci viaţa creştină lucrează cu adevărat în el, dar o face oarecum fără ca el să ştie; lucrează în el, dar ca şi cum încă nu ar fi a lui. Însă din clipa înţelegerii şi a alegerii, devine a lui, nu numai prin har ci şi prin libertate.

Din pricina acestui răstimp mai lung sau mai scurt dintre Botez şi închinarea de bunăvoie lui Dumnezeu, începutul vieţii creştine morale prin harul Botezului la prunci este prelungit, ca să zicem aşa, pe o perioadă nedeterminată, în care pruncul creşte şi devine creştin în Sfânta Biserică printre ceilalţi creştini, aşa cum s-a format trupeşte mai înainte în pântecele maicii sale.

Să mai zăbovim puţin, cititorule, asupra acestui lucru. Va fi de mare trebuinţă pentru noi să hotărâm cum ar trebui să se poarte părinţii, naşii şi învăţătorii faţă de pruncul botezat încredinţat lor de către Domnul şi Sfânta Lui Biserică.

Se înţelege de la sine că, după Botezul pruncului, în faţa părinţilor şi a naşilor stă o problemă de cea mai mare însemnătate: cum să îl crească pe cel botezat pentru ca, atunci când va ajunge la înţelegere, să poată recunoaşte în el darurile harului şi să le primească cu bucurie, alături de îndatoririle şi felul de viaţă pe care ele îl cer. Aceasta ne pune faţă în faţă cu problema educaţiei creştineşti, adică a unei educaţii care să se facă după cerinţele harului de la Botez şi să aibă ca rost al ei păstrarea acestui har.

Pentru a lămuri cum trebuie să ne purtăm faţă de un prunc botezat, ***ţinând cont de cele spuse, să ne amintim ideea mai sus pomenită, că harul umbreşte inima***

şi se sălăşluieşte în ea când inima se întoarce de la păcat spre Dumnezeu. Iar dacă aceasta se săvârşeşte cu fapta, urmează şi toate celelalte daruri ale harului şi toate însuşirile proprii celui ce trăieşte în har:

- ✓ *ajutor de la Dumnezeu,*
- ✓ *împreună-moştenirea cu Hristos,*
- ✓ *traiul în afara stăpânirii satanei şi în afara primejdiei de a fi osândit la iad.*

Însă în clipa în care această stare a minţii şi a inimii slăbeşte sau se risipeşte, tot atunci păcatul începe iarăşi să stăpânească inima, prin păcat legăturile satanei cad asupra omului, iar bunăvoinţa lui Dumnezeu şi împreună-moştenirea cu Hristos se pierd, în prunc, harul slăbeşte şi stinge păcatul, dar dacă păcatul este hrănit şi lăsat în voia sa, va prinde iarăşi viaţă. Şi astfel, întreaga atenţie a celor care au datoria de a păzi întreg pe pruncul creştin pe care l-au primit din cristelniţă ar trebui să se îndrepte spre a nu îngădui în nici un fel păcatului să pună iarăşi stăpânire pe el, să zdrobească păcatul şi să îi taie puterea cu orice chip, pentru a trezi şi întări în prunc chemarea către Dumnezeu.

Trebuie făcut în aşa fel încât această chemare în creştinul care creşte să crească de la sine, chiar dacă sub călăuzirea altuia, iar el să fie tot mai obişnuit să izbândească asupra păcatului şi să îl învingă pentru a plăcea lui Dumnezeu şi tot mai deprins cu punerea în lucrare a puterilor sufletului şi trupului său, astfel încât să slujească nu păcatului, ci lui Dumnezeu. Că lucrul este cu putinţă se vede din faptul că cel născut şi botezat este în întregime sământă pentru viitor sau un câmp plin de seminţe. Această nouă aşezare a lui de către harul Botezului nu e ceva doar gândit sau închipuit, ci este ceva foarte real, adică este deja o sământă de viaţă. Dacă, în general, fiecare sământă creşte potrivit felului său, atunci şi sământa vieţii în har din cel botezat poate să crească. Dacă în el se pune sământa întoarcerii la Dumnezeu, care biruieşte păcatul, atunci şi ea, ca şi celelalte seminţe, poate fi hrănită şi îngrijită. Numai că pentru aceasta este nevoie de mijloace folositoare sau cu alte cuvinte, trebuie hotărâtă calea cea mai potrivită de a lucra asupra pruncului botezat.

6. Educaţia creştină

Rostul ultim al acestei lucrări ar trebui să fie acesta: omul înnoit prin Botez, când va ajunge la înţelegere, să poată să se recunoască nu numai ca persoană liberă şi cugetătoare, dar în acelaşi timp ca persoană care are o datorie faţă de Domnul, de Care soarta sa veşnică este strâns legată şi nu numai ca să se recunoască astfel, ci şi să se descopere în stare a împlini această datorie şi să poată înţelege că cea mai de seamă chemare a lui aceasta este.

Se pune întrebarea: cum se poate realiza acest lucru? Ce să se facă pentru un copil botezat ca atunci când va creşte mare să nu dorească nimic altceva decât a fi un adevărat creştin? Cu alte cuvinte, cum să îl crească cineva creştineşte?

Pentru a răspunde, nu vom proceda la o cercetare foarte amănunţită. Ne vom mărgini la o privire de ansamblu asupra întregii probleme a educaţiei creştine, încercând să arătăm cum putem sprijini şi întări partea cea bună în copii, în orice împrejurare şi cum putem slăbi şi nimici ceea ce este rău.

Mai întâi de toate, în această privinţă atenţia noastră ar trebui să se îndrepte asupra pruncului aflat în leagăn, înainte ca orice înzestrare a sa să se manifeste. Copilul e viu; prin urmare, cineva poate să îi înrâurească viaţa. Aici ar trebui să ne gândim la înrâurirea Sfintelor Taine şi odată cu ele, a întregii vieţi bisericeşti, dar în acelaşi timp a credinţei şi evlaviei părinţilor.

Toate acestea laolaltă alcătuiesc un mediu mântuitor pentru prunc. Prin toate acestea, viaţa în har care s-a zămislit în prunc este insuflată în chip tainic. Deasa împărtăşire cu Sfintele Taine ale lui Hristos (cineva ar putea adăuga cât mai deasă cu putinţă) leagă noul mădular de Trupul Domnului în modul cel mai viu şi mai folositor prin puterea Preacuratului Său Trup şi Sânge, îl sfinţeşte, aduce pace în sufletul lui şi îl face de neatins pentru puterile întunericului.

Cei care împlinesc această povaţă văd cum în ziua în care pruncului i se dă împărtăşania, el se cufundă într-o linişte adâncă, toate trebuinţele lui fireşti îşi slăbesc în mod vădit mişcările - chiar şi cele mai puternic resimţite în cazul copiilor. Uneori, copilul e plin de o bucurie şi o vioiciune sufletească în care e gata să îmbrăţişeze pe oricine.

Adesea Sfânta împărtăşanie e însoţită şi de minuni. Sfântul Andrei Criteanul, în copilăria sa, nu a vorbit deloc vreme îndelungată, dar atunci când părinţii săi întristaţi au alergat la rugăciune şi ajutorul harului, în timpul împărtăşirii, Domnul a dezlegat prin harul Său legăturile limbii copilului, care mai apoi a dat Bisericii să bea şuvoaie de bunătate şi înţelepciune.

Din propriile sale constatări, un medic poate da mărturie că în cele mai multe cazuri de boală la copii aceştia ar trebui duşi la Sfânta Cuminecătură şi că numai rareori ar mai avea apoi nevoie de vreun ajutor medical.
O mare înrâurire asupra copilului o are mersul cât mai des la biserică, sărutarea Sfintei Cruci, a Evangheliei, a icoanelor, ori acoperirea lui cu Sfintele Acoperăminte. La fel şi acasă, aşezarea lui înaintea sfintelor icoane, însemnarea cu semnul Sfintei Cruci, stropirea sa cu agheasmă, tămâierea, facerea semnului Crucii deasupra leagănului, a hranei şi a tuturor lucrurilor care îl privesc,

binecuvântarea lui de către preot, aducerea în paraclisul icoanelor din biserică molitfele - şi în general toate cele ale bisericii în chip minunat încălzesc şi hrănesc viaţa în har din copil, fiind totdeauna cea mai sigură şi de nebiruit ocrotire împotriva năvălirilor puterilor nevăzute ale întunericului, care pretutindeni sunt gata să pătrundă în sufletul care creşte pentru a-l învenina cu lucrarea lor.

În spatele acestei ocrotiri văzute stă una nevăzută: îngerul păzitor pus de Domnul să apere pe copil din chiar clipa Botezului său. Îi poartă de grijă şi îl influenţează în chip nevăzut prin prezenţa sa, iar în caz de nevoie inspiră chiar părinţilor cele ce ar trebui să le ştie pentru pruncul aflat în primejdie.

Numai că toate aceste puternice ocrotiri şi insuflări vii şi ajutătoare pot fi risipite şi lăsate fără rod de necredinţa, nepurtarea de grijă, necucernicia şi viaţa decăzută a părinţilor. Aceasta se întâmplă fie pentru că toate cele mai sus pomenite nu se folosesc, fie pentru că nu se folosesc cum se cuvine; aici puterea de înrâurire lăuntrică a părinţilor asupra copilului este deosebit de însemnată. E adevărat că Domnul e milostiv faţă de cei nevinovaţi; însă există o legătură pe care nu o putem înţelege intre sufletele părinţilor şi sufletul copilului şi nici nu putem hotărî măsura în care cei dintâi influenţează pe acesta din urmă.

În acelaşi timp, atunci când părinţii au o influenţă nepotrivită asupra copilului, mila şi bunăvoinţa lui Dumnezeu tot nu îl părăsesc pe copil. Se întâmplă însă că uneori acest sprijin dumnezeiesc să înceteze şi atunci pricinile pregătite lui îşi aduc roadele lor. Aşadar, duhul credinţei şi al cucerniciei părinţilor trebuie socotit ca cel mai puternic mijloc de păstrare, creştere şi întărire a harului din copil.

7. Înrâurirea părinţilor asupra copilului

Sufletul pruncului nu cunoaşte, ca să spunem aşa, încă nici o mişcare în primele lui zile, luni şi chiar ani. Este cu neputinţă să i se poată transmite ceva pe care să şi-l însuşească prin mijloacele obişnuite de predare a cunoştinţelor, dar poate fi influenţat în alt fel.

Există un anumit fel de convorbire între suflete care se face prin inimă. Un suflet îl mişcă pe celălalt prin simţăminte. Uşurinţa de a lucra o astfel de înrâurire asupra sufletului unui prunc atârnă în chip nemijlocit de deplinătatea şi profunzimea simţămintelor părinţilor pentru copil, într-un fel, tatăl şi mama trec în copil, punându-şi tot sufletul pentru bunăstarea lui. Iar dacă sufletul le este pătruns de evlavie, nu se poate ca într-un anume fel aceasta să nu influenţeze pe copil.

Cel mai bun mijloc pentru a realiza aceasta sunt ochii. Căci în timp ce în celelalte simţuri sufletul rămâne tăinuit, ochii îşi deschid privirea lor către cei din jur. Ei sunt locul de întâlnire a unui suflet, cu celălalt. Fie ca aceste deschideri să folosească trecerii simţirii sfinte din sufletele mamei şi tatălui în sufletul copilului; căci ele nu pot decât să ungă inima pruncului cu acest untdelemn sfânt.

Trebuie ca în privirea părinţilor să fie nu numai iubire, care e atât de firească, ci şi credinţa că în braţe au ceva mai mult decât un simplu copil. Părinţii trebuie să aibă nădejdea că Cel Care le-a dat în grijă această comoară ca pe un vas al harului le va da şi mijloace îndestulătoare pentru păstrarea lui. Şi, în cele din urmă, este nevoie de neîncetata rugăciune a sufletului trezit la nădejde prin credinţă.

Când părinţii ocrotesc în felul acesta leagănul copilului lor cu acest duh de evlavie neprefăcută şi când în acelaşi timp, pe de o parte îngerul păzitor, iar pe de alta Sfintele Taine şi toată viaţa Bisericii lucrează asupra lui din afară şi dinlăuntru - prin toate acestea se statorniceşte în jurul vieţii abia începute un mediu duhovnicesc înrudit ei, care va trece în însăşi felul ei de a fi, aşa cum sângele, temelia vieţii biologice, îşi ia numeroase din însuşirile sale din mediul înconjurător.

S-a spus odată că vasul nou va păstra vreme îndelungată, poate pentru totdeauna, mirosul a ceea ce s-a pus în el cât era încă nou. Acelaşi lucru se poate spune şi despre mediul înconjurător al copiilor. Acesta pătrunde în mod harismatic şi mântuitor în formele de viaţă care tocmai se încropesc în copil şi-şi lasă pecetea asupra lui. Şi aceasta este o ocrotire care nu poate fi străpunsă de influenţa duhurilor rele.

Începând astfel din leagăn, lucrarea trebuie să stăruie apoi pe tot parcursul creşterii: în copilărie, în adolescenţă şi tinereţe. Biserica cu viaţa ei şi Sfintele Taine sunt ca un cort sfânt pentru copii, iar ei ar trebui să rămână în el fără a-l părăsi. Sunt pilde care arată cât de rodnic şi mântuitor este acest lucru (precum viaţa Proorocului Samuel, viaţa Sfântului Teodor Schitiotul - 22 aprilie şi altele). Toate acestea pot înlocui chiar orice alte mijloace de educaţie, aşa cum s-a şi făcut de altfel în nenumărate cazuri, cu deplină reuşită. Temelia vechilor metode de educaţie constă tocmai în aceasta.
Când puterile dintr-un copil încep să se trezească, una după alta, părinţii şi cei ce cresc copii ar trebui să îşi sporească incă o dată atenţia. Căci atunci când, sub înrâurirea mijloacelor mai sus arătate, setea după Dumnezeu se va ivi şi va creşte în ei, atrăgând după ea toate puterile copilului, în acelaşi timp nici păcatul ce zace în ei nu va dormi, ci se va strădui să pună el stăpânire pe acele puteri. Urmarea de neocolit a acestui lucru va fi o luptă lăuntrică. Şi, de vreme ce copiii

nu pot de a o purta ei înşişi, se înţelege că locul lor îl vor lua părinţii. Dar pentru că această luptă trebuie să se dea de către puterile copilului, părinţii sunt datori să vegheze asupra primelor lor dezmorţiri, astfel încât să poată da din prima clipă acestor puteri o îndrumare în armonie cu rostul de căpetenie spre care trebuie ele îndreptate. Aşa începe lupta părinţilor cu păcatul care zace în copil. Şi deşi acest păcat este lipsit de puncte de sprijin, totuşi lucrează şi încearcă să ia în stăpânire puterile trupului şi ale sufletului pentru a-şi afla sieşi locaş bun de odihnă. Nu trebuie să i se îngăduie aceasta, ci este nevoie, ca să zicem aşa, să smulgem aceste puteri din mâna păcatului pentru a le încredinţa lui Dumnezeu.

Dar pentru ca aceasta să se facă pe temelie trainică şi cu o cunoaştere amănunţită a temeiniciei mijloacelor alese, trebuie lămurit ce anume vrea păcatul, ce anume îl hrăneşte şi cum anume pune el stăpânire asupra noastră.

Lucrurile cele dintâi care stârnesc şi târăsc pe om la păcat sunt:

- *pentru puterea de a cugeta - bunul plac al minţii (sau iscodirea);*
- *pentru puterea de a voi - voia de sine; iar*
- *pentru puterea de a simţi plăcerile.*

Aşadar, puterile în creştere ale sufletului şi trupului trebuie astfel călăuzite şi îndrumate încât să nu se predea robiei desfătărilor trupeşti, iscodirii, bunului plac al voii de sine şi plăcerilor egoiste - căci va fi o robie în păcat - ci dimpotrivă, copilul trebuie învăţat cum să se lepede de ele şi să le stăpânească, scăpând astfel de tirania şi de vătămarea lor. Acesta e lucrul de căpetenie pentru început. Mai târziu toată educaţia poate fi făcută în armonie cu acest început.

Să aruncăm acum încă o privire, pentru a lămuri lucrurile, asupra principalelor lucrări ale trupului, sufletului şi duhului.

II. Principalele lucrări ale trupului, sufletului şi duhului

1. Îndrumarea puterilor în creştere ale sufletului şi trupului

Mai întâi se stârnesc trebuinţele trupului, rămânând într-o stare de lucrare neîncetată până la moarte. Este de cea mai mare însemnătate ca ele să fie ţinute în frâul cuvenit şi întărite cu puterea obişnuinţei, pentru ca mai târziu să avem cât mai puţină tulburare din partea lor.

Cu privire la hrană

Prima trebuinţă a vieţii trupeşti este hrana. Din punct de vedere moral, acesta e locaşul patimii vinovate a desfătării trupeşti sau mediul ei de răsădire şi

maturizare. Aşadar copilul trebuie hrănit astfel încât, îngrijind viaţa trupului, asigurându-i tăria şi sănătatea, să nu se aprindă insă în suflet plăcerea trupească.

Să nu socotească cineva că pruncul e mic (şi deci nu are a-i purta o astfel de grijă). Chiar din primii ani trebuie supus înfrânării trupul atât de pornit spre cele materiale, iar copilul învăţat să îl stăpânească, pentru ca în adolescenţă şi tinereţe şi în anii care vor mai urma să poată nestingherit şi fără de greutate a-şi înfrâna pornirile.

Prima încercare este de cea mai mare însemnătate. Foarte mult din tot ceea ce se întâmplă mai târziu ţine de felul în care este hrănit copilul. Fără ca să bage de seamă cineva, în el se pot stârni gustul plăcerii şi necumpătarea la mâncare - cele două forme ale păcatului lăcomiei, cele două porniri pătimaşe legate de mâncare şi atât de vătămătoare pentru trup şi suflet.

De aceea până şi medicii şi învăţătorii sfătuiesc:
1) a se alege o hrană sănătoasă şi cumpătată, potrivit cu vârsta copilului, căci un fel de hrănire se cade pruncului, alt fel copilului şi un alt fel pentru adolescent şi tânăr;
2) a supune folosirea hranei unor rânduieli bine statornicite (iarăşi, potrivit cu vârsta), în care să fie hotărâte timpul, măsura şi mijloacele de hrănire; şi
3) a nu părăsi fără de nevoie aceste rânduieli stabilite nici mai târziu, în acest fel copilul este învăţat nu să ceară mâncare ori de câte ori vrea el să mănânce, ci să aştepte până la vremea cuvenită; aici, de fapt, se fac şi primele încercări în strădania de a tăia poftele firii.

Când un copil este hrănit de câte ori începe să ţipe, iar apoi de câte ori cere mâncare, este atât de şubrezit din această pricină încât mai târziu numai cu mare chin va mai reuşi el să renunţe la mâncare, în acelaşi timp aceasta îl obişnuieşte să-şi facă voia, căci reuşeşte să capete orice doreşte sau cere.
Şi somnul ar trebui supus unei asemenea măsuri, ca şi frigul şi căldura şi toate celelalte înlesniri trebuincioase creşterii copiilor, păstrând negreşit grija de a nu stârni împătimirea pentru desfătările trupeşti şi de a învăţa pe om să se lepede de sine.

Această grijă ar trebui ţinută cu toată fermitatea pe tot răstimpul creşterii unui copil - schimbând rânduielile, nu e nevoie să o mai spunem, în felul de a le respecta (după împrejurări şi vârstă), dar nu în miezul lor, până când copilul, bine statornicit în ele, va începe să-şi poarte singur de grijă.

A doua tendinţă a trupului este mişcarea. Instrumentul ei sunt muşchii, în care stau puterea şi tăria trupului, unelte pentru muncă. Din punctul de vedere al sufletului, aici este locaşul voinţei şi foarte lesne prilejuieşte această trebuinţă

voia de sine, înlesnirea cu măsură şi cu chibzuinţă a cerinţei de mişcare, dând trupului vioiciune şi sprinteneală, învaţă omul să se ostenească şi prilejuieşte obişnuinţa cumpănirii tuturor faptelor.

Dimpotrivă, o sporire nechibzuită a ei, lăsată la voia copilului, pricinuieşte la unii o prea mare vânzoleală şi neluare aminte, iar la alţii încetineală, delăsare şi lene.

În primul caz îndărătnicia şi neascultarea devin lege, în legătură cu care vor mai apărea şi brutalitatea, mânia şi neînfrânarea poftelor, în al doilea caz omul se afundă în carne şi se dedă desfătărilor trupeşti.

Aşadar trebuie avut în vedere că întărirea puterilor trupului să nu ajungă a hrăni îndărătnicia şi să ruineze sufletul de dragul trupului. Pentru a ne feri de aceasta, avem la îndemână cumpătarea, un program bine întocmit şi riguros respectat şi străjuirea cu luare aminte.

Copilul să fie lăsat să se joace, dar în locul şi în felul în care se cade a o face. Voinţa părinţilor ar trebui să se vădească la fiecare pas în linii mari, desigur. Fără ea, purtarea copilului se poate foarte uşor strica. După ce a forfotit încoace şi încolo în voia sa, copilul se va întoarce întotdeauna nedoritor să mai asculte nici în cele mai mărunte lucruri şi asta se întâmplă chiar şi atunci când copilul a umblat în voia proprie o singură dată ce s-ar întâmpla oare dacă această parte a lucrării trupeşti ar fi nesocotită cu desăvârşire? Cât de greu va fi mai târziu să dezrădăcinezi îndărătnicia, care se aciuează atât de iute în trup ca într-o cetate.
Grumazul nu se va mai pleca, mâinile şi picioarele nu se vor mai mişca, iar ochii nici măcar nu vor mai catadicsi a privi încotro li se spune.

Dimpotrivă însă, un copil ajunge să fie gata a se supune oricărei porunci atunci când de la bun început nu i se dă deplină libertate de mişcare.
Mai mult, nu există alt obicei mai bun pentru a fi stăpânul propriului tău trup decât a-l sili să se nevoiască după cum i se porunceşte.

Cu privire la nervi şi simţuri

A treia funcţie a trupului sunt nervii. Din nervi se nasc simţurile - mijloace de cunoaştere şi hrană pentru iscodire, însă despre aceasta mai târziu. Acum vom vorbi despre rostul nervilor ca centru al puterii de simţire a trupului sau despre putinţa de a primi senzaţii neplăcute trupului.

În acest sens ar trebui să facem o lege din a învăţa trupul să rabde orice fel de influenţă din afară fără ca să se împotrivească: fie de la aerul rece, apă, schimbările de temperatură, zăpuşeală, frig, durere, răni şi toate celelalte.

Oricine a dobândit o astfel de obişnuinţă este cel mai fericit dintre oameni, având puterea de a face cele mai anevoioase lucruri oricând şi oriunde, într-un astfel de om, sufletul este stăpân absolut peste trup; el nu mai zăboveşte, nu mai schimbă şi nu mai lasă faptele nefăcute pentru că s-ar teme de vreo neplăcere trupească.

Dimpotrivă, se va îndrepta cu o anumită hotărâre chiar către acele lucruri care îi pot primejdui cumva trupul; e de cea mai mare însemnătate. ***Răul cel mai mare în ceea ce priveşte trupul este dragostea şi milostivirea faţă de el. Acestea nimicesc toată puterea sufletului asupra trupului şi fac sufletul rob trupului. Şi invers, cel ce nu cruţă trupul nu va fi tulburat în tot ceea ce face de nici o temere născută din dragostea oarbă de viaţă. Fericit este acela care e învăţat aşa încă din copilărie!***

Tot aici îşi are locul şi sfatul medicului cu privire la îmbăiere, orele şi locurile de plimbare, îmbrăcare; principalul este nu să ţii trupul într-o stare în care să primească doar senzaţii prielnice, ci dimpotrivă, să îl ţii mai mult în acele lucruri care îi pricinuiesc neplăcere.

Prin senzaţiile plăcute, trupul se răsfaţă, dar prin cele neplăcute se întăreşte; în primul caz copilul se teme de orice, în al doilea însă e gata la orice şi este în stare să împlinească cu răbdare ce a început.

O astfel de atitudine faţă de trup este recomandată şi de ştiinţa creşterii copiilor. ***Noi nu vom face decât să arătăm în ce fel aceste sfaturi sunt folositoare şi pentru creşterea vieţii creştine - căci împlinirea cu râvnă a lor apără sufletul de pătrunderea veninului amarnic al desfătărilor trupeşti, al îndărătniciei, al iubirii pentru trup şi milostivirii de sine; ba mai mult, ea naşte în copil inclinaţiile potrivnice acelora, învăţându-l în general să fie şi nu robul trupului său.***

Acest lucru este foarte însemnat pentru viaţa creştină, care prin firea ei se depărtează de orice fel de mulţumire sau plăcere a cărnii. Aşadar nu trebuie să lăsăm la voia întâmplării creşterea trupească a copilului, ci să o ţinem în cea mai severă rânduială încă de la bun început, până când mai târziu va putea fi lăsată în mâinile copilului, ca un instrument deja acordat pentru viaţa creştină, iar nu potrivnic acesteia.

Acei părinţi creştini care într-adevăr îşi iubesc copiii ar trebui să nu cruţe nimic, nici chiar propria lor inimă de părinţi, pentru a putea înzestra pe copil cu această bunătate. Căci altfel toate faptele lor de dragoste şi purtare de grijă fie vor rodi prea puţin, fie vor rămâne cu desăvârşire neroditoare.

Trupul este sălaşul patimilor, mai ales al celor mai cumplite - desfrânarea şi mânia. Tot el este calea prin care demonii pătrund în suflet sau se aşază în apropierea lui.

Se înţelege că în toată această perioadă nu trebuie pierdută din vedere înrâurirea pe care viaţa bisericească şi toate ale ei o pot avea asupra trupului, căci prin ea trupul însuşi se va sfinţi iar viaţa biologic nesăţioasă a copilului va fi înfrânată.

Nu le vom înfăţişa în amănunt acum pe toate, ci numai vom arăta cum să fie în principal influenţele pe care trebuie să le sufere trupul. Viaţa însăşi îi va lămuri pe cei care au nevoie, în urma a tot ceea ce am spus până acum, oricine poate înţelege cum să se poarte faţă de trup şi în toate celelalte perioade ale vieţii, căci tuturor ni se pune aceeaşi problemă.

Odată cu apariţia trebuinţelor trupeşti, nici puterile mai de jos ale sufletului nu întârzie să se facă simţite după cum le este rânduiala. Copilul începe să privească mai îndeaproape un lucru sau altul - la unul mai mult, la altul mai puţin, după cum unul îi place mai mult iar altul mai puţin. Acestea sunt începuturile lucrării simţurilor, după care urmează neîntârziat o trezire a lucrării de imaginaţie şi de memorare. Aceste puteri stau la punctul de trecere dintre lucrarea trupului şi cea a sufletului şi amândouă lucrează împreună, aşa fel încât ceea ce face una ajunge tot atunci la cealaltă.

Judecând prin însemnătatea pe care o au ele în această vreme a vieţii noastre, cât de bun şi potrivit lucru este a sfinţi aceste începuturi cu lucruri din tărâmul credinţei. Primele senzaţii rămân adânc întipărite în memorie. ***Ar trebui să ne amintim că sufletul vine în lume gol; creşte, se îmbogăţeşte lăuntric şi întreprinde felurite acţiuni abia mai târziu. Primele izvoare, cea dintâi hrană pentru creşterea sa el le primeşte din afară, din simţuri, prin puterea de imaginaţie.***

Se înţelege de la sine în ce fel ar trebui să fie primele lucruri ale simţurilor şi închipuirii nu numai pentru a nu stânjeni, ci a ajuta şi mai mult viaţa creştină care tocmai se naşte. Este bine cunoscut că aşa cum cea dintâi hrană are o puternică înrâurire asupra alcătuirii trupului, tot aşa primele lucruri pe care le întâlneşte sufletul influenţează în mod hotărâtor felul de a fi al sufletului său tonul vieţii lui.

2. Înconjurarea copiilor cu obiecte sfinte

Maturizându-se, simţurile aduc neîncetat prilej de lucrare închipuirii: lucrul închipuit este păstrat în memorie şi cuprinde, ca să spunem aşa, conţinutul sufletului. Dacă este aşa, atunci simţurile să primească primele lor senzaţii de la lucrurile sfinte: icoana şi lumina candelei pentru văz, cântările sfinte pentru auz şi celelalte.

Copilul nu înţelege încă nimic din ceea ce se află înaintea sa, dar ochii şi urechile i se obişnuiesc cu aceste lucruri, iar ele, intrând în inimă mai înainte, prin chiar faptul acesta scot afară celelalte lucruri. Urmând senzaţiilor şi primele încercări ale închipuirii vor fi sfinte; îi va fi mult mai uşor să îşi închipuie aceste lucruri decât altele; acestea vor fi cele dintâi exerciţii ale sale. Apoi, în viitor, frumosul (care dintr-un anume punct de vedere este în mod nemijlocit legat de formele care cad sub simţuri sau rămân şi în imaginaţie) nu îl va mai atrage altfel decât în chipul formelor sfinte.

Aşa că lăsaţi copiii să fie înconjuraţi de aceste chipuri sfinte, obiecte de orice fel şi daţi deoparte orice i-ar putea strica, pilde, picturi sau altceva. Mai târziu şi pentru tot timpul care va urma, trebuie păstrată aceeaşi rânduială. Se ştie prea bine cât de puternic lucrează asupra sufletului imaginile păcătoase, sub orice formă ar face-o! Cât de nefericit este copilul care, închizându-şi ochii sau rămânând singur cu sine însuşi, e sufocat de mulţimea imaginilor necuvioase - deşarte, ispititoare, inspiratoare de patimi. Este pentru suflet ceea ce e fumul pentru cap.

Nu ar trebui nesocotit nici felul în care lucrează aceste puteri. Ceea ce fac simţurile este să vadă, să audă, să simtă-in general să cerceteze, să încerce. Tocmai de aceea ele sunt primii aţâţători ai iscodirii, care mai apoi din pricina lor dă năvală asupra închipuirii şi memoriei şi făcându-şi loc în ele, devine tiranul de nebiruit al sufletului.

E cu neputinţă să nu foloseşti simţurile, căci numai prin ele poţi cunoaşte lucrurile ce trebuie cunoscute spre slava lui Dumnezeu şi pentru binele nostru. Făcând acestea însă, nu poţi cu nici un chip ocoli iscodirea, care este de fapt o pornire neînfrântă de a vedea şi auzi pur şi simplu - ce se face, unde şi cum stau lucrurile.

Cum ar trebui procedat în acest caz? Deja cercetarea înseamnă o iscodire de neînlăturat. Iscodirea stă în încercarea de a şti totul fără de rânduială, fără de rost, fără a pricepe dacă această cunoaştere este folositoare sau nu. ***Nu trebuie decât să se păstreze o măsură şi o rânduială în lucrarea simţurilor şi ele să fie îndrumate doar către ceea ce e de folos şi către ceea ce conştiinţa spune că este de folos – şi atunci nu va mai fi hrană pentru iscodire.***

Altfel spus, copilul trebuie învăţat să cerceteze ceea ce e socotit a fi de mare trebuinţă pentru el, dar să se înfrâneze şi să se ferească de la orice altceva. Apoi, în cercetarea însăşi, ar trebui păstrată o orânduire treptată - nu sărind de la un subiect la altul sau de la o însuşire la alta, ci luând fiecare lucru pe rând şi purtând grijă apoi să îl înfăţişeze minţii în chipul cel mai potrivit.

Un astfel de studiu cu rânduială va izbăvi copilul de la risipirea sufletului chiar şi în mijlocul celor îngăduite, îl va învăţa să stăpânească simţurile, iar prin ele - închipuirea. Nu va sări de la un lucru la altul fără nevoie şi prin urmare, nici nu va visa şi nici nu va fi tulburat de tot felul de închipuiri care astfel nu-i vor mai da odihnă sufletului, întinându-l cu fluxul şi refluxul nestăpânit al nălucirilor lui.

Cel ce nu e în stare să stăpânească simţurile şi închipuirea va fi negreşit împrăştiat şi nestatornic, biruit de iscodirea care îl va fugări de la un subiect la altul până ce îl va slei cu totul şi asta fără nici o roadă.

Odată cu aceste puteri, într-un copil se stârnesc şi patimile, care încep să îl tulbure din fragedă vârstă. Copilul încă nu vorbeşte, nu merge, abia a început să şadă şi să apuce jucăriile - dar deja se supără, invidiază, trage la sine, e egoist şi în general vădeşte lucrarea patimilor.

Acest rău, care se întemeiază pe viaţă părţii necuvântătoare, animalice, a firii, e foarte vătămător; aşadar, trebuie să i ne împotrivim încă de la primele lui semne. Cum să o facem, însă, e mai greu de precizat. Totul atârnă de bunul simţ al părinţilor. S-ar putea aşeza totuşi următoarele prevederi:

1) trebuie prevăzută, pe cât e cu putinţă, apariţia lor;
2) apoi, dacă se iveşte vreo patimă, să fie înăbuşită iute, prin mijloace verificate şi bine chibzuite. Astfel, ele sunt împiedicate să prindă rădăcini şi se ocoleşte formarea unei înclinaţii spre ele.
Patima care se face simţită mai des decât altele ar trebui tratată cu o atenţie deosebită, deoarece ea poate deveni stihia devastatoare a vieţii omului.

Modul cel mai vrednic de crezare pentru tămăduirea patimilor este chemarea în ajutor a harului. Trebuie să ne întoarcem către acesta cu credinţă. Patima, este o lucrare în suflet, iar la început părinţii nu au nici o cale (nemijlocită) de a pătrunde acolo. Aşadar, mai întâi de toate trebuie să roage pe Domnul pentru ca El să intervină.

Experienţa va fi apoi călăuză în aceasta pentru un părinte, o maică sau o doică râvnitoare. Când copilul începe să înţeleagă, se pot folosi mijloacele de acum binecunoscute de luptă împotriva patimilor.

Trebuie să ne înarmăm împotriva patimilor de la bun început şi să le vânăm apoi pe tot parcursul creşterii copilului, astfel încât acesta să poată fi în stare şi să se obişnuiască a le stăpâni; căci năvălirile lor asupritoare nu vor înceta până la sfârşitul vieţii.

3. Rânduieli educative

Dacă rânduială aceasta de lucrare asupra trupului şi a puterilor mai de jos ale sufletului este ţinută in chip riguros, atunci şi sufletul va primi din ea o foarte bună pregătire pentru un viitor cu adevărat împlinit. ***Cu toate acestea, nu e decât o pregătire; formarea viitorului trebuie realizată printr-o lucrare hotărâtă asupra tuturor puterilor sale: minte, voinţă şi inimă.***

Mintea

La copii, puterea de cugetare se vădeşte destul de repede. Vine o dată cu vorbirea şi creşte împreună cu ea. Aşadar, formarea gândirii trebuie începută de la cuvinte. Este extrem de important să se rostească idei şi judecăţi sănătoase, potrivit normelor de viaţă creştine, despre tot ceea ce întâlneşte copilul sau vine în atenţia lui: ce e adevărat şi ce e greşit, ce e bine şi ce e rău. E foarte simplu de făcut aceasta prin mijlocirea întrebărilor şi convorbirilor obişnuite. Părinţii vorbesc deseori între ei; copiii aud ce se vorbeşte şi aproape întotdeauna îşi însuşesc nu numai idei, ci chiar şi expresii verbale sau gesturi.

Prin urmare, este nevoie ca părinţii, atunci când stau de vorbă, să spună mereu lucrurilor pe nume. De pildă: care e rostul acestei vieţi şi cum se sfârşeşte ea? De unde vin toate? Ce sunt plăcerile? Ce înţeles au anumite obiceiuri? şi celelalte. ***Părinţii să le vorbească copiilor şi să îi lămurească fie direct, fie cel mai bine prin istorioare.*** E bine, să zicem, să te îmbraci frumos? Este folositor când primeşte laude? şi tot aşa. Sau să îi întrebe pe copii ce cred ei despre un lucru sau altul, iar apoi să le îndrepte greşelile, în scurtă vreme, în acest mod simplu, se pot transmite criterii sănătoase de judecare a lucrurilor, iar acestea nu se vor mai şterge timp îndelungat, putând chiar să rămână pe toată viaţa. În felul acesta gândirea lumească şi iscodirea rea şi nesăţioasă sunt smulse din rădăcină.

Adevărul leagă mintea de ceea ce o mulţumeşte, dar felul lumesc de a gândi nu mulţumeşte şi astfel aprinde iscodirea. Să facem un mare bine copiilor ferindu-i de această cugetare lumească. Iar aceasta încă înainte ca ei să înceapă a citi.

Mai departe, nu trebuie cu nici un chip să se dea copiilor cărţi cuprinzând idei şi păreri stricate; astfel, mintea le va rămâne întreagă, în starea de sfântă şi dumnezeiască sănătate. Nu are nici un sens să nu încercăm a-i deprinde pe copii în felul acesta, sub cuvântul că ar fi prea mici. Adevărul stă la îndemâna oricui.

Faptul că un copil mic creştin e mai înţelept decât savanţii s-a dovedit în realitate. El se mai petrece uneori şi astăzi, dar altădată era pretutindeni. ***De pildă, la vreme de mucenicie, copiii mici vorbeau despre Hristos Mântuitorul, despre nebunia închinării la idoli, despre viaţa viitoare şi despre altele asemenea şi asta pentru că mama sau tatăl lor le lămuriseră lucrurile acestea în simple convorbiri. Aceste adevăruri s-au apropiat atunci mai mult de inimă, care a început să le păstreze cu sfinţenie până la a fi gata să moară pentru ele.***

Voinţa

Un copil are multe dorinţe. Orice lucru îi atrage atenţia, îi place şi dă naştere dorinţelor. Nefiind în stare să deosebească binele de rău, el doreşte totul şi e gata să facă tot ceea ce doreşte. Un copil lăsat în voia lui devine un încăpăţânat cu neputinţă de supus. Prin urmare, părinţii trebuie să vegheze necontenit această mlădiţă a lucrării sufletului. ***Cel mai simplu mijloc de îngrădire a voinţei în hotarele cuvenite stă în a-i învăţa pe copii să nu facă nimic fără de încuviinţare.*** Aşa fel încât să se deprindă a alerga la părinţi, întrebându-i: Pot să fac aceasta sau aceea? Trebuie făcuţi să înţeleagă din propria lor trăire şi din cea a altora că e primejdios a-şi împlini dorinţele fără ca să întrebe, trebuie aduşi în acea stare sufletească în care să se teamă de propria lor voie. Va fi un lucru de cel mai bun augur şi totodată cel mai lesne de întipărit.

De vreme ce în cea mai mare parte a lor copiii pun întrebări celor maturi, văzându-şi propria lor neştiinţă şi slăbiciune, această stare de lucruri nu are decât a fi ridicată la rangul de lege absolută pentru ei. ***Urmarea firească a unei astfel de deprinderi va fi desăvârşita ascultare şi supunere în toate faţă de voinţa părinţilor, chiar împotriva propriei voiri; o obişnuinţă de a se lepăda de sine în multe lucruri, ca şi puterea şi firescul de a o face; dar, mai ales, încredinţarea întemeiată pe tărie că nu trebuie să îşi împlinească voia în nimic.***

Acest lucru este în cea mai mare măsură lesne de înţeles de către copii din propriile lor încercări, căci ei doresc multe lucruri, dar adesea ele îi vatămă fie trupeşte, fie sufleteşte. Obişnuindu-l să nu-şi facă voia, copilul trebuie învăţat totodată să facă binele. ***Pentru aceasta, părinţii înşişi să le fie pildă vie de viaţă îmbunătăţită şi să facă copiilor cunoştinţă cu oameni a căror grijă de căpetenie este nu dobândirea de onoruri şi desfătări, ci mântuirea sufletului.***

Copiilor le place să imite. Cât de repede învaţă să copie pe mamă sau pe tată! Aici se petrece ceva asemănător celor ce se întâmplă cu instrumentele acordate la fel. În acelaşi timp, copiii înşişi trebuie îndemnaţi spre fapte bune. La început,

să li se poruncească a face fapte bune, apoi să fie călăuziţi în a le face ei de la sine.

Cele mai obişnuite fapte bune în sensul acesta sunt: milostenia, îndurarea, facerea de bine, ascultarea de alţii şi răbdarea. Nu e greu să îi învăţăm a face acestea. Prilejuri pentru ele se găsesc la tot pasul; nu trebuie decât a fi folosite. Din toată această educaţie, voinţa iese dispusă spre fapte bune şi în general cu o inclinaţie spre bine. Aşa cum învaţă orice alt lucru, trebuie deprinşi să lucreze şi binele.

Inima

Dacă mintea, voinţa şi puterile inferioare lucrează astfel, nu e nevoie să mai spunem că şi inima va fi gata să primească simţăminte neprefăcute şi sănătoase şi să dobândească obişnuinţa de a se bucura de ceea ce este spre bucurie şi de a nu avea nici o atracţie spre nimic din ceea ce, sub masca plăcerii, varsă venin în suflet şi în trup. ***Inima este puterea de a gusta şi simţi mulţumirea.***

Când omul era în unire cu Dumnezeu, el afla încântare în lucrurile sfinte şi dumnezeieşti prin harul lui Dumnezeu. După cădere, şi-a pierdut acest gust şi acum înseteazǎ după cele trupeşti. Harul de la Botez a îndepărtat aceasta, dar aprinderea trupească e iarăşi gata să cuprindă inima. Nu trebuie îngăduit aşa ceva; inima trebuie păzită. ***Cel mai puternic mijloc pentru educarea gustului celui adevărat în inimă este o viaţă îmbisericită, în care toţi copiii aflaţi în creştere să fie ţinuţi negreşit.***

Atracţia pentru lucrurile sfinte, bucuria de a rămâne în mijlocul lor pentru liniştea şi căldura pe care o dau, ferirea de ceea ce străluceşte şi atrage în deşertăciunile lumeşti - toate acestea nu se pot întipări mai bine în inimă (decât printr-o viaţă îmbisericită). Biserica însăşi, icoanele ei, cântările - acestea, prin conţinutul şi puterea lor, sunt cele mai însemnate obiecte ale rafinatei arte bisericeşti.

Trebuie să ne amintim că fiecare va primi dincolo locaşul său veşnic după gustul inimii lui şi că gustul inimii va fi chiar cel ce se formează aici. E limpede că teatrele, spectacolele şi cele asemenea lor nu se potrivesc creştinilor. Un suflet care a fost pus în linişte şi bună-rânduială în felul acesta, nu va mai stânjeni, prin neorânduiala firii lui, creşterea duhovnicească. ***Duhul creşte mult mai lesne decât sufletul şi îşi descoperă puterea şi lucrarea mai iute decât cele ale sufletului. Ale duhului sunt: frica de Dumnezeu (corespunzătoare minţii), conştiinţa (corespunzătoare voinţei) şi rugăciunea (corespunzătoare simţirii). Frica de Dumnezeu naşte rugăciunea şi curăţeşte conştiinţa.***

Nici nu e nevoie să îndrumăm acestea către lumea de dincolo, cea nevăzută. Copiii deja au o inclinaţie către ea şi îşi însuşesc aceste simţăminte, îndeosebi rugăciunea se altoieşte foarte uşor şi lucrează nu prin limbă, ci prin inimă. Tocmai de aceea copiii iau parte de bunăvoie şi fără să obosească la rugăciunile de acasă şi la slujbele din biserică şi sunt fericiţi să facă asta. Prin urmare, nu ar trebui să fie lipsiţi de această parte a formării lor, ci duşi, încetul cu încetul în acest locaş sfânt al simţirii. ***Cu cât mai devreme se va întipări frica de Dumnezeu şi se va trezi rugăciunea, cu atât mai trainică va fi cucernicia pentru tot restul vieţii.*** La unii copii acest duh s-a vădit de la sine, chiar şi împotriva unor piedici aflate în calea descoperirii lui. E foarte firesc. Duhul harului primit la Botez, dacă nu a fost înăbuşit de o creştere nepotrivită a trupului şi sufletului, nu poate decât să dea viaţă duhului nostru şi ce îl poate împiedica să îşi vădească puterea?

Conştiinţa

Cu toate acestea, conştiinţa are nevoie de cea mai strânsă călăuzire. Ideile sănătoase şi rugăciunea, împreună cu pilda bună a părinţilor şi cu alte mijloace de a învăţa binele, luminează cugetul şi aşează în el temelie potrivită pentru lucrarea cea bună de mai târziu. Dar mai ales trebuie formată la copii atât o deprindere spre exigenţă cât şi una spre o conştiinţă vie. Această conştiinţă vie este un lucru de cea mai mare însemnătate în viaţă; dar pe cât de uşor este ea de format, pe atât de uşor poate fi înăbuşită la copii.

Pentru copiii mici, voinţa părinţilor este legea conştiinţei şi a lui Dumnezeu. Părinţii să poruncească, cum se pricep ei mai bine, într-un asemenea fel încât copiii să nu fie siliţi să calce voinţa părinţilor; iar dacă deja au călcat-o, trebuie îndemnaţi pe cât e cu putinţă să se căiască.

Ceea ce este frigul pentru flori, tot aceea este şi încălcarea voii părinţilor pentru un copil; el nu te mai poate privi în ochi, nu-ţi mai doreşte afecţiunea, vrea să fugă şi să fie singur; chiar şi sufletul îi devine aspru, iar copilul începe să se sălbăticească. Bun lucru este a-l obişnui din timp spre pocăinţă, aşa fel încât fără teamă, cu încredere şi cu lacrimi, să poată veni şi spune: „Am făcut cutare greşeală”.

Desigur că toate acestea privesc doar lucrurile obişnuite; ceea ce contează însă este că se pune acum temelia caracterului statornic şi cu adevărat religios pe care-l va avea copilul pe viitor de a se ridica neîntârziat după cădere - şi că se formează deprinderea unei grabnice pocăinţe şi curăţiri sau reînnoiri prin lacrimi.

Am arătat aici rânduiala vieţii copilului. De va creşte copilul în ea, duhul evlaviei va creşte mai mult în el. Părinţii ar trebui să urmărească toate mişcările trezirii la viaţă a puterilor copilului şi să le îndrume pe toate către un singur scop. Aceasta e legea: începeţi de la prima suflare a pruncului; începeţi-le pe toate deodată, nu numai pe una; faceţi-le neîncetat, în chip cumpătat, treptat, fără salturi, urmând cu răbdare şi nădejde o sporire treptată, luând seamă la mlădiţe şi folosindu-le bine, fără a socoti nimic lipsit de însemnătate într-o problemă atât de însemnată.

Nu vom mai intra în amănunte, pentru că intenţionăm să arătăm doar cea mai importantă orientare pe care trebuie să o urmeze educaţia.

III. Instruirea şi călăuzirea tineretului

1. Instruirea tinerilor

Nu se poate hotărî cu precizie când ajunge o persoană la conştiinţa că este creştină şi la hotărârea de a trăi creştineşte de bunăvoie, în realitatea de zi cu zi, aceasta se petrece la momente diferite: la vârsta de şapte, zece, cincisprezece ani, sau şi mai târziu. Se poate ca vremea studiilor să vină mai înainte de aceasta, cum se şi întâmplă de obicei. În acelaşi timp există o rânduială neschimbată: trebuie păstrată, fără vreo ştirbire şi pe toată perioada studiilor toată rânduiala arătată până aici, căci ea decurge în chip nemijlocit din firea înzestrărilor noastre şi din cerinţele vieţii creştine. Rânduiala studiilor nu trebuie să se facă împotriva celor arătate mai sus, altfel tot ce a fost zidit mai înainte se va nimici. Altfel spus şi elevii trebuie feriţi, asemeni pruncilor, prin mijlocirea evlaviei faţă de tot ceea ce îi înconjoară, prin viaţa bisericească şi Sfintele Taine; în acelaşi mod, trebuie lucrat asupra trupului, sufletului şi duhului lor. Apoi, concret vorbind, la învăţătura propriu-zisă mai trebuie adăugat doar acest lucru: instruirea să fie orânduită astfel încât să se vadă limpede ce contează mai întâi şi ce vine după aceea. Deosebirea aceasta e lesne de făcut printr-o împărţire pe măsură a materiilor de studiu şi a timpului acordat lor. Studierea credinţei să fie socotită lucrul de căpetenie. Cele mai bune perioade să fie rezervate faptelor de evlavie, iar când se întâmplă vreo nepotrivire, acestea să primeze asupra învăţăturii, încuviinţare să dobândească nu numai reuşita la învăţătură, ci şi credinţa şi buna purtare, în general, mintea şcolarilor trebuie formată în aşa fel încât să nu piardă încredinţarea că cea mai de seamă lucrare a noastră este a plăcea lui Dumnezeu şi că învăţătura vine în urmă, ca ceva secundar, bun numai pentru viaţa aceasta. Iată de ce nu ar trebui ţinută la o atât de mare evlavie, încât să înghită toată luarea aminte şi să capteze întregul interes.

Nimic nu e mai veninos sau nimicitor pentru duhul vieţii creştine decât o astfel de învăţătură şi grija exagerată pentru ea. Căci ea îl aruncă pe om direct în nepăsare şi apoi îl poate ţine pentru totdeauna acolo, iar uneori mai adaugă şi o viaţă stricată, dacă sunt în jur prilejuri prielnice pentru ea.

Al doilea lucru care ar trebui luat în seamă este duhul în care se predă învăţătura sau al atitudinii faţă de materiile de studiu. Este nevoie să se aşeze în chip de lege neclintită ca orice fel de studiu s-ar preda unui creştin, acesta să fie pătruns de învăţăturile creştineşti şi mai precis, de cele ortodoxe. Orice ramură a învăţăturii poate fi abordată astfel şi va fi o adevărată ştiinţă abia când va împlini şi această normă. Principiile creştine sunt adevărate mai presus de orice îndoială. Aşadar, fără a ne mai îndoi în nici un fel, să facem din ele etalonul adevărului.

E o greşeală deosebit de primejdioasă aceea care se face la noi, că materiile de studiu se predau fară nici o atenţie faţă de credinţa cea adevărată; ci se îngăduie libera cugetare şi chiar ideea că învăţătura şi credinţa sunt două domenii diferite. Dimpotrivă, noi nu avem decât un singur duh. Acesta primeşte învăţătura şi cuprinde cunoştinţele ei tot aşa cum primeşte şi credinţa şi este pătruns de ea. Cum să fie atunci cu putinţă ca aceste două domenii să nu se întâlnească aici, fie în chip armonios, fie de-a valma? În acelaşi timp, sfera adevărului e una. Prin urmare, la ce bun să mai bagi în cap ceea ce nu ţine de ea?

Dacă educaţia s-ar împlini în acest mod, astfel încât credinţa şi viaţa dusă în duhul credinţei să poată stăpâni atenţia şcolarilor, atât în felul de a învăţa, cât şi în duhul în care învaţă, atunci numai încape îndoială că deprinderile însuşite din copilărie nu numai că se vor păstra, ci chiar vor spori, se vor întări şi vor ajunge la o desăvârşire pe măsură. Şi ce urmări bune va avea lucrul acesta!

Dacă se va rândui astfel creşterea copilului încă din primii săi ani, atunci puţin câte puţin i se va descoperi felul în care va trebui să-şi ducă viaţa şi va creşte mult mai obişnuit cu gândul că asupra lui stă datoria primită de la Dumnezeu şi Mântuitorul nostru de a trăi şi făptui potrivit legii Sale, că toate celelalte fapte şi preocupări sunt mai prejos decât aceasta şi au loc doar în cursul vieţii de acum şi că există un alt locaş, o altă patrie către care să îşi îndrepte toate dorinţele şi gândurile sale.

În cursul firesc al creşterii înzestrărilor fiecăruia, oricine ajunge cu timpul la cunoştinţa faptului că este om. Dar dacă la firea sa i se mai altoieşte şi principiul nou al harului creştinătăţii chiar în clipa în care se trezesc şi se mişcă puterile din om (la Botez) şi dacă apoi în toate punctele de creştere a acestor puteri, principiul cel nou nu numai că nu cedează primul loc - ci dimpotrivă, domină

întotdeauna şi dă, ca să spunem aşa, formă tuturor celorlalte - atunci, când omul ajunge la deplină cunoştinţă se va descoperi în acelaşi timp făptuind potrivit învăţăturii creştine şi se va afla pe sine ca şi creştin.

Acesta este rostul ultim al unei educaţii creştine: ca, în urma ei, omul să poată spună în sinea sa că este creştin. Iar dacă, ajungând la deplina cunoştiinţă de sine va spune: „Sunt creştin, dator faţă de Mântuitorul şi Dumnezeul meu să trăiesc în aşa fel încât să mă învrednicesc de fericita unire cu El şi cu cei aleşi ai Lui în viaţa viitoare", atunci în chiar miezul existenţei sale individuale sau al rânduielii, unice şi raţionale, a vieţii sale, el va pune pentru sine însuşi ca cea dintâi şi cea mai de seamă datorie să păstreze nestingherit şi să cultive duhul evlaviei în care a umblat mai înainte sub povăţuirea altora.

2. Primirea de bunăvoie a jugului lui Hristos

S-a spus deja că trebuie să existe o clipă aparte în care omul să îşi înnoiască cu bună ştiinţă în conştiinţa sa toate datoriile de creştin şi să ia asupră-şi jugul lor ca pe o lege de neclintit.

La Botez, ele au fost primite fără conştiinţa lor, căci atunci erau păstrate mai mult de mintea şi credinţa altcuiva şi în nevinovăţie, dar acum omul trebuie să îşi ia cu bună ştiinţă asupră-şi jugul cel bun al lui Hristos, să aleagă viaţa de creştin şi să se închine în întregime doar lui Dumnezeu, astfel ca mai târziu în toate zilele vieţii sale să poată sluji cu râvnă Lui. Abia acum începe omul viaţa creştină. A fost în el şi mai înainte, dar se poate spune că ea nu decurgea nici din lucrarea, nici din persoana lui. Acum însă, el însuşi, în persoana sa, începe să lucreze într-un duh creştin, înainte de aceasta, lumina lui Hristos era în el asemeni luminii din prima zi (a Creaţiei), care nu venea dintr-un singur izvor aparte, ci era pretutindeni. Dar aşa cum pentru lumină a fost nevoie de focare pentru a o canaliza către sori şi planete, tot aşa această lumină (duhovnicească) trebuie canalizată în jurul punctului central al vieţii noastre - conştiinţa.

Omul ajunge în întregime om atunci când dobândeşte conştiinţa de sine şi libertatea de cuget, atunci când devine stăpânul şi mânuitorul absolut al propriilor sale gânduri şi fapte şi afirmă anumite idei nu fiindcă i le-au dat alţii, ci pentru că el însuşi le socoteşte adevărate. Când un om, ajunge creştin rămâne tot om şi prin urmare, în creştinismul său, trebuie să fie tot raţional, numai că această putere a raţiunii sale ar trebui să o întoarcă spre folosul Sfintei credinţe. Să fie lăsat atunci să se încredinţeze pe cale raţională că Sfânta credinţă pe care o mărturiseşte este singura cale adevărată spre mântuire şi că toate celelalte căi care nu sunt în armonie cu aceasta duc la pierzare.

Nu e nici o cinste pentru om să fie un mărturisitor orb; trebuie să fie un mărturisitor cu bună ştiinţă, astfel încât acţionând în felul acesta, el procedează aşa cum se cuvine. Toate acestea le face atunci când ia asupră-şi cu bună ştiinţă jugul cel bun al lui Hristos. Abia atunci credinţa personală sau viaţa îmbunătăţită prin credinţă a omului devine fermă şi de nezdruncinat. Nu va mai fi smintit de vreo răutate, nu va mai fi atras de gânduri deşarte, căci este pe deplin conştient de datoria sa de a gândi şi de a acţiona într-un fel deja statornicit.

Dar dacă nu a devenit conştient de aceasta, atunci întocmai cum mai înainte o pildă bună îl îndemna să o urmeze, aşa acum una rea îl poate face să făptuiască răul, îl poate târî în păcat. Şi aşa cum mai înainte gândurile bune ale celor din jur îi stăpâneau mintea lesne şi fără împotrivire, tot astfel acum gândurile rele pun stăpânire pe el. ***Din viaţă se cunoaşte cât de lipsită de temeinicie este mărturisirea credinţei şi cuvioşia vieţii la un om care nu a devenit din timp conştient de sine ca şi creştin. Cel care va avea de înfruntat mai puţine ispite va continua să se desăvârşească în simplitatea inimii; dar cel ce nu se va izbăvi de ele va fi în mare primejdie.*** Vedem în viaţa tuturor celor care au păstrat harul de la Botez că a existat o clipă când ei s-au închinat cu hotărâre lui Dumnezeu; aceasta ni se arată prin cuvinte precum „s-a aprins cu duhul”, „a fost aprins de dorirea cea după Dumnezeu”.

Trebuie ca cel ce a devenit conştient de sine ca şi creştin sau s-a hotărât de bunăvoie să trăiască creştineşte, să păstreze el însuşi cu toată grija desăvârşirea şi curăţia vieţii pe care a primit-o din fragedă vârstă, aşa cum şi alţii au păstrat-o înaintea lui. Nu e nevoie să îl mai călăuzim cu rânduieli deosebite, în acest sens el se aseamănă celui care se pocăieşte şi care, lepădând păcatul, a hotărât cu înflăcărare să ducă de-acum o viaţă creştină. Prin urmare, de aici înainte va fi călăuzit de aceleaşi rânduieli mai sus pomenite. Deosebirea dintre acest fel de om şi un altul care s-a pocăit şi se află pe drumul desăvârşirii e limpede, fără vreo altă lămurire.

Acum avem de dat câteva avertismente de cea mai mare însemnătate, care-i privesc exclusiv pe tineri. Cât de bun şi mântuitor lucru este nu numai să fii îndrumat creştineşte pe tot parcursul creşterii, ci şi să te poţi cunoaşte mai târziu şi să te hotărăşti a fi creştin înainte de a intra în anii tinereţii propriu-zise. E lucrul cel mai de seamă, din pricina marilor primejdii care pândesc în chip negreşit pe un tânăr:
1) din însăşi firea vârstei pe care o are şi
2) din partea ispitelor care se ivesc la tinereţe.

3. Vârsta tulbure a tinereţii

Curgerea vieţii noastre este zăgăzuită de vârsta tulbure a tinereţii. E vremea în care viaţa trupului şi a sufletului dă în clocot. Un copil, un băiat, trăieşte liniştit; un om matur are doar câteva izbucniri mai năprasnice; iar cei împodobiţi cu părul alb deja alunecă spre tihnă. Doar tinereţea clocoteşte de fierberea vieţii. Avem nevoie de o temelie foarte trainică pentru a putea rămâne neclintiţi în această perioadă de izbiturile valurilor, înseşi neorânduiala şi nestăvilirea pornirilor vârstei sunt primejdioase.

Acum încep primele mişcări proprii ale tânărului, încep să se trezească puterile lui şi au pentru el un farmec deosebit. Prin puterea înrâuririi pe care o au, ele alungă tot ceea ce a fost mai înainte pus în mintea şi inima băiatului. Cele mai dinainte devin acum pentru el un vis, o pierdere de vreme. Numai simţirile de acum i se par adevărate; doar ele par a avea realitate şi însemnătate.

Cu toate acestea, dacă înainte ca aceste puteri să se trezească băiatul s-a legat de datoria de a mărturisi şi a trăi ca un creştin, atunci toate noile imbolduri, care sunt secundare, vor fi mai slabe şi vor face loc mult mai lesne cerinţelor îndemnurilor pe care le-a simţit mai de timpuriu, căci acestea sunt mai vechi, au fost deja gustate şi alese de către inimă şi cel mai important, au fost întărite prin făgăduinţă. Un tânăr va face totul pentru a-şi ţine cuvântul.

Dar ce se poate spune cuiva care nu numai că nu iubeşte viaţa şi adevărul creştin, dar nici măcar nu a auzit vreodată de ea? În acest caz, e ca o casă fără apărare, lesne de jefuit sau ca o ramură uscată pusă de o parte pentru a fi arsă în foc. Atunci când tirania ideilor tinereşti aruncă o umbră de îndoială asupra a tot ce există, când stârnirea patimilor pricinuieşte mare tulburare în el, când întregul suflet e năpădit de cugete şi mişcări ispititoare - tânărul se află în foc. Cine îi va da o picătură de rouă pentru a-l mai răcori sau îi va întinde o mână de ajutor, de nu va exista un glas în inima lui care să îi vorbească despre adevăr, despre bunătate şi despre curăţie? Acest glas însă nu se va auzi de nu va fi fost semănată mai înainte dragostea pentru el. În acest caz nici măcar sfaturile bune nu vor fi de ajutor; în el nu va fi nimic de care sfatul cel bun să se lipească. Sfatul şi încrederea în el au putere dacă, intrând prin auz în inimă, stârnesc acolo simţiri care deja există şi înseamnă ceva pentru noi şi au fost doar lăsate deoparte pentru o vreme, iar noi între timp nu mai ştim cum să ajungem la ele şi să le redăm puterea firească, în acest caz sfatul unei alte persoane este un dar de preţ pentru tânăr. Dar dacă în inimă nu sunt de găsit începuturile unei vieţi curate, un astfel de sfat nu are nici un folos.

Tânărul trăieşte în lumea lui proprie şi cine va pătrunde toate mişcările şi imboldurile inimii lui? E ca şi cum ai vrea să dibuieşti calea unei păsări prin aer sau urma unui vas prin apă! Clocotul unei ape care fierbe, mişcarea stihiilor potrivnice atunci când sunt amestecate - aceasta e inima unui tânăr. Toate

cerinţele aşa-zisei firi se trezesc la viaţă; fiecare din ele strigă şi îşi cer împlinirea, în firea noastră se produce o adevărată învălmăşire şi astfel adunarea acestor voci seamănă strigătelor de neînţeles ale unei mulţimi zgomotoase.

Ce se va întâmpla cu tânărul acesta, dacă nu a fost deprins mai înainte să-şi rânduiască mişcările într-un anume fel şi nu şi-a însuşit datoria de a le ţine într-o desăvârşită supunere faţă de anumite cerinţe superioare? Dacă aceste învăţături au fost adânc întipărite în inimă în vremea copilăriei lui şi apoi au fost primite în mod conştient ca regulă de viaţă atunci toate aceste tulburări se vor petrece cumva la suprafaţă, în treacăt, fără a clinti temelia sau a zdruncina sufletul.

Starea în care ieşim din anii tinereţii atârnă în mare măsură de starea cu care intrăm în ei. În căderea sa de pe stâncă apa spumegă şi se învolburează până jos, dar apoi îşi urmează drumul în tihnă prin albiile sale. E o înfăţişare a tinereţii, în care fiecare se vede aruncat ca apa în cascade. De-acolo ies două feluri de oameni: unii strălucesc prin virtute şi nobleţe, în vreme ce alţii se întunecă prin necuviinţe şi viaţă stricată. Mai este şi un al treilea fel, o pătură de mijloc, un amestec de bine şi de rău, ceva asemeni unui foc de paie care acum inclină spre bine, acum spre rău sau ca un ceas stricat care uneori merge bine dar alteori o ia înainte sau rămâne în urmă.

Cel care s-a întărit din timp prin asumarea unei obligaţii a aflat adăpost, cum s-ar spune, într-o corabie tare ce nu îngăduie apei să intre înăuntru sau a aflat vad liniştit de trecere prin vâltoare. Fără aceasta, nici măcar o bună creştere nu va putea întotdeauna să ne izbăvească. Se prea poate ca tânărul să nu cadă în păcate grele şi totuşi, de nu e adunat în sine însuşi, iar inima lui nu s-a despărţit de cele pământeşti printr-o făgăduinţă, va fi împins încoace şi încolo de lucrurile care îl atrag şi va ieşi în mod sigur din anii tinereţii într-o stare de învârtoşare, fără a fi aflat liman nicăieri. Cât de mântuitor este ca, mai înainte de anii tinereţii, nu numai să primeşti o educaţie bună, ci şi să te întăreşti în făgăduinţa de a fi un adevărat creştin. Cel ce s-a hotărât la aceasta să se teamă de tinereţe ca de foc şi prin urmare, să fugă de orice împrejurare prin care tinereţea se poate lesne dezlănţui şi sălbătici cu desăvârşire.

4. Două porniri proprii tinereţii

Tinereţea e primejdioasă în ea însăşi; pe lângă aceastǎ însă, mai sunt şi două tendinţe proprii acestei vârste, iar prin ele impulsurile tânărului se aprind cu multă forţă, dobândind multă putere şi devenind primejdioase.

Acestea sunt:
1) o sete neostoită de senzaţii şi
2) nevoia de a se întâlni cu alţii.

Prin urmare, pentru a ocoli primejdiile vârstei, s-ar putea da sfatul ca aceste porniri să fie supuse unei anumite rânduieli, altfel în loc de bine ele vor face rău. Deprinderile bune însuşite mai înainte îşi vor păstra toată puterea, dacă nu sunt înăbuşite şi nici stânjenite.

Setea de senzaţii

Setea de senzaţii dă un anumit neastâmpăr, o nestatornicie, o diversificare a îndeletnicirilor unui tânăr. El doreşte neîncetat să se pună la încercare, să vadă totul, să audă totul, să fie pretutindeni, îl poţi afla oriunde există o lucire pentru ochi, o armonie pentru urechi, un loc liber pentru mişcare. Vrea să fie sub o curgere neîntreruptă de senzaţii, mereu noi, deci mereu altele. Nu-i place să stea acasă, nu-i place să rămână într-un loc, nu-i place să îşi îndrepte atenţia către o singură lucrare. Mediul său este neîncetată distracţie.

Însă aceasta nu-i ajunge. Nu e mulţumit doar să încerce, ci vrea şi să absoarbă şi ca să zicem aşa, să îşi însuşească ceea ce au simţit alţii, felul în care s-au purtat alţii la rândul lor sau în împrejurări asemănătoare celor ale lui. Apoi se aruncă asupra cărţilor şi începe să citească. Citeşte carte după carte, adesea chiar fără a le înţelege cuprinsul; e mai presus de toate doritor să se aleagă cu „ceva”, nu contează ce fel de lucru ar fi sau ce urmări ar putea să aibă. Ceva nou, viu, picant aceasta face, după el, cel mai bun renume unei cărţi. Aici se naşte şi se descoperă o inclinaţie către lectura uşuratică, care vine din aceeaşi sete de senzaţii, doar că sub alt chip. Numai că aici mai e ceva.
Adesea tânărul se plictiseşte de realitate, pentru că într-un fel îl leagă de loc; îl cuprinde şi îl îngrădeşte prea tare în nişte hotare bine precizate, în vreme ce el caută un fel de libertate. Astfel, deseori se îndepărtează de realitate, fuge într-o lume pe care şi-a creat-o pentru sine, iar acolo acţionează plin de îngâmfare, închipuirea construieşte pentru el scenarii întregi, în care în cea mai mare parte a lor eroul e propria lui persoană. Tânărul abia intră în viaţă; înaintea sa stă un viitor ademenitor, înşelător. Cu vremea va avea parte de el - dar cum va fi atunci? Oare n-ar putea ridica un pic această cortină şi să se uite dincolo? Închipuirea, care e foarte însufleţită la această vârstă, nu zăboveşte cu mulţumirile pe care le poate aduce. Acum începe visatul cu ochii deschişi, care sporeşte tocmai în astfel de năravuri.

Visatul, lecturile uşoare, distracţiile - toate acestea, aproape unul şi acelaşi lucru în duh, sunt rodul setei de senzaţii, o sete după ceea ce e nou şi diferit. Iar vătămarea din ele e una şi aceeaşi. Nu există mijloace mai bune decât acestea pentru a usca seminţele de bunătate care au fost puse mai înainte în inimă. O floare proaspătă răsădită într-un loc în care vântul o bate din toate părţile trăieşte puţin apoi se ofileşte; iarba pe care se calcă des nu mai creşte; mădularul care e frecat mai multă vreme amorţeşte. Acelaşi lucru se întâmplă şi cu inima şi

bunele deprinderi din ea dacă tânărul se dedă la visare, lecturi deşarte sau distracţii.

Dacă cineva rămâne timp îndelungat în bătaia vântului, mai ales a unui vânt umed, iar apoi vine într-un loc liniştit ferit de vânt, simte că toate cele dinlăuntrul lui nu prea mai sunt unde ar trebui să fie; aşa se întâmplă şi în sufletul dedat la distracţii, de orice fel ar fi ele. Când îşi vine în fire din starea aceea de risipire, tânărul descoperă că toate cele din sufletul său s-au schimbat. Cel mai însemnat lucru însă care i s-a întâmplat este că tot ce a fost bun a fost acoperit cu un fel de văl al uitării, iar pe primul loc stau acele lucruri amăgitoare care şi-au lăsat urmele asupra lui. Prin urmare, ce a fost mai înainte şi ar fi trebuit să fie totdeauna nu mai e de găsit; vechile lui obiceiuri s-au schimbat şi altele noi trec acum pe primul plan.

Dar de ce, când îşi vine în fire după vreun fel oarecare de risipire, pe suflet îl cuprinde urâtul? Fiindcă se descoperă jefuit. Un om împrăştiat a făcut din sufletul său drumul mare pe care, prin închipuire, trec lucrurile ispititoare ca nişte umbre, momind sufletul să le urmeze. Şi atunci când omul este, ca să spunem aşa, scos din sine însuşi, diavolul se apropie pe furiş, fură sămânţa cea bună şi pune în loc una rea. Aşa ne-a învăţat Mântuitorul când a lămurit cine este cel ce fură sămânţa căzută lângă drum şi cine este cel ce seamănă neghina: vrăjmaşul neamului omenesc face şi una şi cealaltă.

Deci, tinere! Vrei să păstrezi curăţia şi nevinovăţia copilăriei sau făgăduinţa vieţii creştine fără de prihană? Atunci, din toate puterile şi din tot cugetul tău înfrânează-te de la distracţii, de la citirea de-a valma a cărţilor ispititoare şi de la visatul cu ochii deschişi. Cât de bine este să ne supunem în această privinţă, unei severe şi chiar foarte severe discipline şi să fim, pe tot parcursul tinereţii, sub povăţuirea altora. Se pot numi fericiţi acei tineri cărora nu li se îngăduie să-şi hotărască singuri soarta până când nu vor fi ajuns la maturitate. Orice tânăr ar trebui să se bucure dacă se găseşte în astfel de împrejurări.

E limpede că un tânăr abia dacă poate ajunge până la o astfel de înţelegere; dar el dovedeşte multă înţelepciune dacă dă crezare sfatului de a sta mai mult acasă, la lucrul său, nu la visat şi la citit lucruri deşarte. Să se ferească de distracţii prin dragoste de muncă, iar de visarea cu ochii deschişi prin preocupări serioase, sub povăţuire. Mai ales cititul ar trebui să fie supus unei astfel de povăţuiri - atât în ceea ce priveşte alegerea cărţilor cât şi metoda de studiu. Fiecare să rânduiască acestea cum ştie mai bine; dar trebuie rânduite. Patimile, îndoielile, pornirile - toate se stârnesc tocmai în acest neastâmpăr al minţii tânărului.

Nevoia de a se întâlni cu alţii

Al doilea imbold din tânăr, la fel de primejdios ca cel dintâi, este inclinaţia de a se întâlni cu alţii. Ea se vădeşte în nevoia de tovărăşie, de prietenie şi iubire. Dacă se află într-o adevărată rânduială, toate acestea sunt bune; dar nu tânărul însuşi ar trebui să fie cel care să le pună în această orânduire. Vârsta tinereţii este vremea unor simţăminte foarte vii. Ele sunt în inima lui întocmai ca fluxul şi refluxul de la ţărmul oceanului. Orice lucru îi atrage atenţia; toate îl uimesc. Natura şi societatea îşi deschid comorile înaintea lui. Dar simţămintelor nu le place să rămână tăinuite, iar tânărul doreşte să le împărtăşească. Atunci are nevoie de cineva căruia să îi poată mărturisi simţirile, adică un tovarăş şi prieten. Această nevoie e bună şi nobilă, dar poate fi şi primejdioasă! Celui căruia îi încredinţezi simţămintele tale îi dai o anumită putere asupra ta.

Cu câtă grijă trebuie să se facă alegerea unui prieten apropiat! Poţi da peste cineva care să te ducă departe, foarte departe de calea cea dreaptă. Nu e nevoie să mai spunem că binele trage în mod firesc spre bine şi ocoleşte răul; există un anumit simţ în inimă pentru aceasta. Dar iarăşi - cât de des se întâmplă ca simplitatea inimii să fie înşelată de viclenie. Astfel, fiecare tânăr este sfătuit cu dreptate să aibă grijă în alegerea unui prieten. E bine să nu statorniceşti o prietenie până când prietenul nu a fost pus la încercare. E încă şi mai bine să ai ca cel dintâi prieten pe tatăl tău sau pe cineva care ţine în multe privinţe locul unui tată, sau vreo rudă, om bun şi cu experienţă de viaţă. Pentru cel care s-a hotărât să ducă viaţă creştină, cel mai de seamă prieten dăruit lui de Dumnezeu este părintele său duhovnicesc. Vorbeşte cu el, încredinţează-i tainele tale, cugetă la ceea ce îţi spune şi învaţă. Sub povăţuirea lui, prin rugăciune, Dumnezeu îţi va mai trimite vreun prieten, dacă va fi nevoie.

Totuşi, nu este atât de primejdioasă prietenia, cât este tovărăşia. Rareori vedem prieteni adevăraţi, dar cel mai adesea doar simple cunoştinţe şi „amici” în sensul larg al cuvântului. Şi cât rău se poate întâmpla aici şi chiar se întâmplă! Există anumite cercuri de „amici” cu apucături foarte rele. Lăsându-te atras în ele, nici nu bagi de seamă cum te uneşti cu ei în duh, aşa cum nu bagi de seamă, când te afli într-un loc urât mirositor cât de urât miroşi tu însuţi.

Oamenii înşişi pierd deseori conştiinţa necuviinţei felului în care se poartă, devenind grosolani fără a se tulbura vreo clipă. Şi chiar dacă această conştiinţă se trezeşte în cineva (dintr-un astfel de cerc), acela nu are tăria de a ieşi. Fiecare se teme să spună cu glas tare ce gândeşte, aşteptându-se ca apoi să fie izgonit cu ironie, aşa că zice „Ei bine, fie, pesemne că va trece”. Tovărăşiile rele strică obiceiurile bune (I Corinteni 15, 33). O, Doamne, izbăveşte-i pe toţi din aceste gheare ale Satanei!
Pentru cineva care s-a hotărât să se nevoiască pentru Domnul, singura sa tovărăşie va fi cu cei cucernici, care caută pe Domnul; de ceilalţi ar trebui să se

ferească şi în chip neprefăcut să nu aibă nimic de-a face cu ei, urmând în această privinţă pilda Sfinţilor lui Dumnezeu.

5. Cel mai mare pericol pentru un tânăr

Vârful tuturor primejdiilor care pândesc pe un tânăr este legătura cu persoane de sex opus. Dacă prin primul fel de ispite tânărul poate cel mult să se rătăcească de la calea cea dreaptă, de data aceasta el se pierde pe sine. La primele ei manifestări, această problemă se confundă cu nevoia de frumos, nevoie care din clipa în care se stârneşte îl sileşte pe tânăr să o satisfacă, între timp, frumosul începe puţin câte puţin să prindă formă în sufletul lui, căci nu putem afla nimic mai frumos decât aceasta. Chipul care a prins astfel a se desluşi rămâne întipărit în mintea tânărului. De acum înainte el pare să caute frumosul, cel ideal adică, nu pământesc, dar în acelaşi timp întâlneşte pe una din fiicele oamenilor şi e rănit de ea. Un tânăr ar trebui să fugă de acest fel de rănire mai mult decât de oricare altul, căci ea înseamnă boală şi încă o boală cu atât mai primejdioasă cu cât cel ce suferă de ea o doreşte la nebunie.

Cum să te fereşti pentru a nu fi rănit

Cum te poţi feri de această rănire? Nu călca pe calea care duce la ea. Iată cum e descrisă această cale într-o lucrare de psihologie: are trei puncte de cotitură.
1) La început, se stârneşte în tânăr un fel de întristare (de unde vine şi cu ce stă în legătură, el nu ştie), care îl face să se vadă cât e de singur. Este un simţământ de singurătate. Din acesta se naşte pe loc un altul - o anumită purtare de grijă, gingăşie şi atenţie faţă de sine. Înainte de aceasta trăia ca şi cum nu ştia de el însuşi. Dar acum se ia în seamă, se cercetează şi descoperă mereu că nu e deloc rău, că nu e mai rău decât alţii, că are o anumită valoare, începe să îşi simtă drăgălăşenia, farmecul trupului său - cu alte cuvinte, să se placă. Aici este hotarul primei mişcări de ispitire spre sine. De aici înainte, tânărul se întoarce spre lumea din afară.
2) Intrarea în lumea din afară e însufleţită de convingerea că trebuie să placă altora. Cu această încredinţare el iese cu multă îndrăzneală şi ca să zicem aşa, păşeşte triumfător în scena faptelor şi poate pentru prima oară, îşi face o lege din a fi curat, îngrijit, ordonat şi chiar elegant, începe să hoinărească sau să îşi caute însoţitori aparent fără vreun scop anume, dar potrivit cu o pornire tainică a inimii, care caută ceva. În acelaşi timp, încearcă să arate cât e de inteligent, cât e de plăcut în tovărăşia altora, cât de drăguţ şi prevenitor poate fi şi în general, orice lucru prin care speră să fie plăcut de ceilalţi. Totodată, dă cale liberă celui mai de seamă mijloc de legătură cu sufletele din jur - ochii.
3) Într-o asemenea stare tânărul este ca praful de puşcă lângă o scânteie şi curând dă peste ceea ce îi va aprinde boala. Dintr-o privire sau printr-un glas deosebit de plăcut, străpuns de o săgeată sau lovit de glonţ, rămâne la început

ca răpit sau prefăcut în stană de piatră. Venindu-şi în fire din această stare şi dezmeticindu-se, descoperă că atenţia şi mintea îi sunt îndreptate către un lucru anume, spre care îl atrage o putere de nebiruit. Din clipa aceea inima i se umple de alean. Tânărului îi este urât, e închis în sine, îl preocupă un lucru de mare însemnătate, caută ca şi cum ar fi pierdut ceva, iar tot ceea ce face, face pentru acea persoană şi ca şi cum ea ar fi de faţă. Seamănă cu cineva care s-a rătăcit; nu-i mai stă gândul nici la mâncare, nici la somn, uită treburile sale obişnuite şi ajunge într-o stare de desăvârşită răvăşire. Nimic nu-i mai place. E chinuit de o boală cumplită care îi roade inima, îi taie răsuflarea, îi seacă înseşi izvoarele vieţii. Aşa se răneşte cineva pas cu pas!

6. Cum să te păzeşti de ispitele tinereţii

Nu e nevoie să mai spunem că tânărul trebuie să se păzească a nu cădea în această cumplită strâmtoare. Nu călca pe acest drum! Alungă semnele care îl vestesc – tristeţea aceea fără sens şi simţământul de singurătate, împotriveşte-te făţiş. Dacă te-ai întristat, nu te lăsa în voia visurilor, ci îndreaptă-ţi atenţia asupra vreunui lucru de seamă şi va trece. Dacă ţi s-a făcut milă de tine sau te gândeşti cât de bun eşti, grăbeşte a te dezmetici şi alungă toanele acestea cu o anume severitate şi hotărâre faţă de tine însuţi, limpezindu-ţi mai cu seamă gândul sănătos al uşurătăţii celor ce-ţi trec prin minte. O smerire sau o micşorare de sine, voită ori întâmplătoare, în acest caz ar fi ca apa turnată peste foc.

Trebuie avut grijă ca acest simţământ să fie înăbuşit şi alungat mai ales pentru că el porneşte o mişcare. Dacă te vei opri aici, nu se va mai petrece nimic; nu vei mai avea nici dorinţa de a plăcea în mod deosebit altora, nici de a te îmbrăca cu haine frumoase, nici de a ieşi tot timpul la plimbare. Dacă acestea năvălesc, luptă-te cu ele. Cea mai bună apărare stă în cea mai severă rânduială în toate: în lucrările trupului şi încă mai mult în lucrarea minţii. Sporeşte-ţi studiile, stai acasă, nu te deda la distracţii. Dacă trebuie să ieşi, păzeşte-ţi simţurile, fereşte-te de persoanele de sex opus şi mai ales roagă-te.

Pe lângă aceste primejdii care vin din însuşirile tinereţii, mai sunt două.

→ *Mai întâi, un fel de a cugeta care ridică în slăvi cunoaşterea raţională sau raţiunea personală. Un tânăr socoate drept titlu de cinste să arunce o umbră de îndoială asupra a tot ceea ce există, lăsând la o parte cele ce nu se potrivesc măsurii cu care judecă el lucrurile. Aceasta este de ajuns pentru a-şi smulge din inimă trăirea care se naşte din credinţă, prin Biserică şi rămâne singur. Căutând înlocuitori pentru ceea ce a lepădat, se aruncă în teorii făurite fără nici o legătură cu Adevărul dumnezeiesc; se încâlceşte în acestea şi izgoneşte din mintea sa toate adevărurile de*

credinţă. Prăpădul e încă şi mai mare dacă aceste teorii îi sunt puse la îndemână în şcoli şi dacă un astfel de duh stăpâneşte acolo. Oamenii de astăzi cred că intră în stăpânirea adevărului, dar nu fac decât să strângă idei ceţoase, deşarte şi ciudate, în cea mai mare parte a lor împotrivindu-se chiar simţului realităţii; numai că aceste idei îi atrag pe cei nepricepuţi şi devin un idol pentru tânărul iscoditor.

→ *În al doilea rând este felul lumesc de a cugeta. Chiar dacă acesta ar putea să pară folositor, atunci când domină într-un tânăr se dovedeşte o adevărată pacoste. Se arată printr-o viaţă dusă încoace şi încolo de senzaţiile primite prin simţuri, printr-un fel de a fi în care persoana zăboveşte foarte puţin înlăuntrul ei, fiind mai mereu în afară, fie în visuri sau realitate. Cugetând astfel, omul urăşte viaţa lăuntrică şi pe cei care vorbesc despre ea şi o trăiesc. Pentru el, adevăraţii creştini sunt nişte mistici cu minţile zdruncinate sau nişte prefăcuţi şi aşa mai departe. Nu poate ajunge la înţelegerea adevărului, fiind împiedicat de duhul lumii atât de prezent în cercurile de viaţă lumească în care tânărul este îngăduit fără nici o reţinere, ba chiar e sfătuit să intre. Prin legătura cu ele, toate ideile şi obiceiurile stricate ale lumii sunt presărate în sufletul deschis al tânărului, care nu a fost prevenit din timp şi nici pregătit să li se împotrivească. El acum îşi formează o privire asupra vieţii, iar acest duh lumesc se întipăreşte în el ca în ceară, iar el fără să vrea îi devine fiu. Dar a fi un astfel de fiu e tot ce poate fi mai potrivnic înfierii noastre de către Dumnezeu în Hristos Iisus.*

Şi aşa, iată care sunt primejdiile ce pândesc pe un tânăr pentru că este tânăr! Şi cât de greu este să le faci faţă! Însă pentru cel care s-a sculat şi s-a hotărât să se închine lui Dumnezeu înainte de a veni anii tinereţii, această vârstă nu e chiar atât de primejdioasă. Trebuie doar să rabde puţin, dar apoi va veni cea mai senină şi fericită odihnă. Păstrează cu grijă făgăduinţa vieţii creştine curate în tot acest răstimp, iar apoi vei putea trăi cu o anumită trăinicie sfântă, de nezdruncinat. Oricine a trecut neprimejduit prin anii tinereţii, a navigat, aşa-zicând, de-a lungul unui râu năvalnic şi zbuciumat şi privind în urmă, binecuvântează pe Dumnezeu. Un altul, însă, cu lacrimi în ochi, se întoarce cu adâncă părere de rău, blestemându-se pe sine.

Niciodată nu vei mai recăpăta ceea ce ai pierdut în vremea tinereţii. Oare va mai dobândi vreodată cel căzut ceea ce are cel ce nu a căzut?

IV. Păstrarea harului de la Botez

Din cele spuse până acum, se poate uşor înţelege pricina pentru care atât de puţini păstrează harul Botezului. Educaţia este pricină a toate, fie bune, fie rele.

1. De ce nu se păstrează harul Botezului

Cauza pentru care nu se păstrează harul de la Botez este aceea că nu se ţine rânduiala, normele şi buna aşezare a unei educaţii menite tocmai păstrării şi sporirii harului.

Cele mai de seamă pricini ale acestui fapt sunt:

1) Depărtarea de Biserică şi de mijloacele ei de a dărui harul, ceea ce usucă mugurul de viaţă creştină, rupându-l de sevă, iar el se veştejeşte ca o floare ţinută la căldură.

2) Neluarea în seamă a firii trupeşti. Unii cred că trupul poate fi crescut oricum fără nici o pagubă pentru suflet, când de fapt tocmai în mădularele trupului este locaşul patimilor, care cresc odată cu ele, se înrădăcinează în ele şi pun stăpânire pe suflet, împrăştiindu-se în mădularele trupului, patimile află acolo sălaş sau fac din ele o adevărată cetate întărită, folosindu-le puterea pentru sine în toată vremea care va urma.

3) O creştere fără discernământ a puterilor sufletului, care nici nu e îndrumată spre un rost unic. Oamenii nu văd rostul înaintea lor şi de aceea nici calea către el. De aici, în ciuda multelor griji care se poartă educaţiei contemporane, oamenii nu fac altceva decât să îşi hrănească în ei înşişi iscodirea, îndărătnicia şi setea de plăceri.

4) Nesocotirea cu desăvârşire a duhului. Rareori se iau în seamă rugăciunea, frica de Dumnezeu şi conştiinţa. Deşi în afară există o bună rânduială, cea mai mare parte a vieţii dinlăuntru este întotdeauna luată drept bună şi prin urmare, lăsată să-şi poarte singură de grijă, în vremea studiilor, cel mai de seamă lucru este îngropat în cele minore, iar singurul de trebuinţă, întunecat de mulţimea celorlalte.

5) La urmă, faptul că omul intră în anii tinereţii fără a-şi fi statornicit bunele rânduieli şi fără a se fi hotărât să ducă viaţă creştină. Mai mult, el nici nu înăbuşă cum se cuvine atracţiile tinereţii, ci se afundă în setea atotcuprinzătoare de senzaţii prin distracţii, lecturi uşoare, aţâţarea închipuirii cu tot felul de visări, legătura fără discernământ cu cei de o seamă şi mai ales cu persoanele de sex opus, purtarea de grijă numai faţă de studiu şi lăsarea în voia lumii prin mijlocirea ideilor, obiceiurilor şi năravurilor la modă, care nu numai că niciodată nu au fost prielnice vieţii în har, ci întotdeauna s-au ridicat împotriva ei şi au căutat să o stingă.

Fiecare din aceste pricini şi chiar numai una dintre ele, ajunge pentru a înăbuşi într-un tânăr viaţa în har. Însă, în cea mai mare parte ele lucrează împreună şi în chip negreşit una o va atrage după sine şi pe alta; şi toate laolaltă stânjenesc într-atât viaţa duhovnicească, încât nu i se poate afla nici cea mai mică urmă, ca şi cum omul nu ar avea suflet deloc şi nici nu ar fi fost zidit pentru unirea cu Dumnezeu, nu ar avea puterile rânduite anume la aceasta şi nici nu ar fi primit harul care îi dă viaţă.

Pricina pentru care nu se ţine o bună rânduială în educaţie trebuie căutată fie în necunoaşterea acestei rânduieli, fie în nesocotirea ei. Educaţia care e lăsată la voia întâmplării fără a se da vreo importanţă necesităţii ei, în chip negreşit o va lua pe un drum stricat, greşit şi vătămător, mai întâi în viaţa de acasă, apoi pe parcursul studiilor. Dar chiar şi acolo unde, după toate aparenţele, educaţia nu rămâne neluată în seamă ci este supusă rânduielilor binecunoscute, se dovedeşte adesea a fi neroditoare şi se abate de la rostul ei din pricina ideilor şi principiilor greşite pe care a fost construită. Tocmai ceea ce trebuie nu se are în vedere şi nu e pus pe primul plan: nu a plăcea lui Dumnezeu, nu mântuirea sufletului, ci cu totul alte lucruri - fie creşterea puterilor exclusiv fireşti sau pregătirea pentru vreo funcţie oficială, ori adaptarea la viaţa din lume şi aşa mai departe. Numai că atunci când începutul este greşit şi necurat prin forţa lucrurilor, tot ceea ce s-a ridicat pe seama lui nu duce la nimic bun.

Cele mai de seamă abateri de la o educaţie cuviincioasă sunt:

1) Lepădarea căilor de primire a harului. Este urmarea firească a nesocotirii faptului că omul care trebuie educat e creştin şi are puteri nu numai fireşti, ci şi duhovniceşti, dăruite lui prin har. Numai că fără ele creştinul este o grădină fără de apărare călcată de demonii întunecaţi şi devastată de furtuna păcatului şi a lumii, neavând pe nimeni şi nimic care să-l facă a-şi veni în fire şi să le izgonească.

2) Faptul că oamenii sunt pregătiţi îndeosebi pentru fericirea din viaţa pământească, în vreme ce amintirea vieţii veşnice e ştearsă din minţile lor. Despre această fericire se vorbeşte acasă, se discută la ore şi mai ales în convorbirile de zi cu zi.

3) Duhul de neseriozitate şi superficialitate care domină în toate, până şi în slujirea preoţească.

Nefiind pregătit acasă şi trecând printr-o astfel de educaţie, în chip negreşit omul se va alege cu o minte tulbure şi va avea o perspectivă deformată asupra lucrurilor. Va vedea totul strâmb, prin nişte lentile proaste sau stricate. Drept urmare, nici nu vrea să audă de adevărul ultim al rostului său în viaţă sau de căile ce duc la acesta. Acestea sunt pentru el lucruri minore, care nu trebuie luate în seamă.

2. Cum să se îndrepte rânduiala greşită a lucrurilor

După toate acestea nu e greu să stabilim ce anume trebuie făcut pentru a îndrepta o astfel de rânduială greşită a lucrurilor.

Este nevoie ca:

1) Să se înţeleagă bine şi să se asimileze principiile adevăratei educaţii creştine, urmându-se întocmai, mai întâi de toate acasă. Educaţia primită acasă este rădăcina şi temelia a tot ceea ce urmează. Cineva bine crescut şi îndrumat acasă

nu va fi prea lesne îmbrâncit din calea cea dreaptă de vreo învăţătură greşită la şcoală.
2) Imediat după aceea, trebuie reconstruită întreaga educaţie şcolară pe temeiuri noi şi neprefăcute; să se introducă în ea învăţăturile creştineşti, să se îndrepte ceea ce are nevoie de îndreptare şi mai ales - în toată vremea, educarea copilului să se facă sub înrâurirea atot binefăcătoare a Sfintei Biserici, care prin întreaga ei rânduială de viaţă lucrează în chip mântuitor asupra creşterii duhului. Acest lucru nu ar mai da nici un prilej de aprindere a pornirilor pătimaşe, ar slăbi duhul lumesc şi ar scoate sufletul din prăpastie. Totodată, trebuie întors de la ceea ce e trecător spre ceea ce e veşnic, de la cele din afară către cele dinlăuntru, pentru a ridica fii ai Bisericii, părtaşi ai Împărăţiei Cerurilor.
3) Mai presus de toate, trebuie educaţi educatorii sub călăuzirea celor care cunosc adevărata educaţie nu din vorbe, ci din faptă. Formaţi sub povăţuirea celor mai încercaţi învăţători, educatorii la rândul lor îşi vor preda meşteşugul celor ce urmează şi tot aşa. Educatorul ar trebui să treacă prin toate treptele desăvârşirii creştine pentru a şti mai târziu cum să se comporte în vâltoarea lucrurilor, pentru a fi în stare să înţeleagă pe ce drumuri apucă cei aflaţi în grija lor, iar apoi să lucreze asupra lor cu răbdare, reuşită, tărie şi rodnicie. Ar trebui să facă parte dintr-o ceată a celor mai curaţi, aleşi de Dumnezeu şi sfinţi oameni. Dintre toate lucrările sfinte, educarea copiilor e cea mai sfântă.

3. Roadele bunei educaţii

Roada unei bune educaţii este păstrarea harului de la Sfântul Botez. Această păstrare răsplăteşte din belşug toate ostenelile educaţiei, în chip neîndoielnic, mari daruri rămân asupra unui om care a păstrat harul de la Botez şi de la cea mai fragedă vârstă s-a închinat lui Dumnezeu.

1) Cel dintâi dar şi ca să spunem aşa, temelia tuturor celorlalte daruri, este plenitudinea a tot ceea ce a primit prin fire sau prin har. Omul este menit a fi primitorul unor puteri care sunt gata a fi revărsate asupra lui din Izvorul tuturor bunătăţilor, numai el să nu se arunce în neorânduială. E adevărat şi cel ce se pocăieşte poate fi tămăduit cu desăvârşire; dar se pare că lui nu îi este dat să ştie şi să simtă ca unul care nu a căzut; el nu mai poate gusta din acea plenitudine şi nu mai poate avea îndrăzneala care se naşte din ea.
2) De aici decurg firesc vioiciunea, uşurinţa şi bucuria cu care el face binele. Se plimbă prin bine ca prin singura lume apropiată de inima lui. Celui ce se pocăieşte îi trebuie multă vreme să se silească şi să se înveţe a face binele, pentru a-l putea împlini apoi în chip firesc şi chiar după ce reuşeşte aceasta, trebuie să rămână permanent într-o stare de încordare şi teamă. Pe de altă parte, cel ce nu a căzut vieţuieşte în simplitatea inimii, într-un fel de neîndoielnicie a mântuirii, care îl binecuvântează şi nu e amăgitoare.

3) Apoi, în viaţa sa se nasc o anumită cumpătare şi statornicie. Nu există în el nici slăbiciuni, nici porniri nestăvilite şi aşa cum fiecare din noi respirăm mai tot timpul fără nici un efort, aşa se săvârşeşte în el lucrarea celor bune. Aceasta se poate petrece şi în cineva care se pocăieşte, numai că nu se dobândeşte prea repede şi nici nu lucrează în chip atât de desăvârşit. O roată reparată deseori îşi vădeşte cusururile, iar un ceas care s-a stricat şi apoi a fost reparat nu mai este la fel de precis ca unul nou, ce n-a suferit vreo reparaţie.
4) ***Omul care nu a căzut rămâne veşnic tânăr, în trăsăturile felului său de a fi se oglindesc simţămintele unui copil care nu a devenit încă vinovat cu ceva faţă de tatăl său. Aici cel dintâi simţământ de nevinovăţie este o copilărie în Hristos, un fel de necunoaştere a răului. Cât de mult îndepărtează ea gândurile nefolositoare şi tulburările apăsătoare ale inimii! Apoi, este o bucurie negrăită, o bunătate neprefăcută, obiceiul îi e paşnic, în el se descoperă cu toată puterea roadele Duhului arătate de Apostol:*** **dragostea, *pacea, îndelungă-răbdarea, bunătatea, facerea de bine, credinţa, blândeţea, înfrânarea, curăţia (Galateni 5; 22, 23).*** ***E îmbrăcat, cum s-ar spune*** ***cu milostivirile îndurării, cu bunătate, cu smerenie, cu blândeţe, cu indelungă-răbdare (Coloseni 3, 12).*** ***Apoi, păstrează o voioşie deloc prefăcută sau o bucurie duhovnicească, căci în el se află împărăţia lui Dumnezeu, care e pace şi bucurie în Duhul Sfânt. Mai mult, îi sunt proprii un dar al înainte vederii şi înţelepciunii cu care vede tot ceea ce este în el şi în jurul lui şi poate face mult bine prin sine şi prin faptele lui. Inima sa ajunge într-o astfel de stare încât îi spune neîntârziat ce ar trebui să facă şi cum ar trebui să facă.***

În cele din urmă, se poate spune că îi este propriu să nu se teamă de cădere, să simtă o anumită ocrotire a lui Dumnezeu. ***„Cine ne va despărţi pe noi de iubirea lui Hristos?" (Romani 8, 35).*** Toate acestea îl fac vrednic de cinste şi de iubire. Atrage multă lume la sine fără să vrea. Prezenţa în lume a unor astfel de oameni este un mare dar de la Dumnezeu. Ei ţin locul năvoadelor Apostolilor. Aşa cum pilitura de fier se strânge în jurul unui magnet puternic sau un caracter tare îi atrage pe cei slabi, aşa şi puterea Duhului care este în el îi strânge pe toţi la sine şi mai ales pe cei în care răsar primele mlădiţe ale Duhului.

4. Chipul desăvârşirii morale: neclintirea în virtute

Dar chipul cel mai de seamă al desăvârşirii morale, la care ajunge cel ce s-a păstrat întreg în anii tinereţii este o anumită statornicie în virtute pentru toată viaţa.

Samuel a rămas neclintit în faţa tuturor ispitelor care răscoleau casa lui Eli şi în mijlocul tulburărilor poporului de afară. Apoi Iosif, între fraţii săi răi, în casa lui Putifar, în robie şi în libertate şi-a păstrat tot timpul sufletul neprihănit, într-

adevăr, ***„bine este omului să poarte un jug din tinereţile lui” (Plângerile lui Ieremia 3, 27).***

„Fiule! Din tinereţile tale alege învăţătura şi până la căruntețile tale vei afla înţelepciune… Căci cu lucrarea ei puţin te vei osteni şi curând vei mânca roadele ei” (înţelepciunea lui Isus Sirah 6; 18, 20).

O învăţătură bună devine, aşa-zicând, a doua natură, iar dacă uneori se întâmplă a fi puţin încălcată, revine iute la starea cea dintâi. Aşa se face că îi găsim în „Vieţile Sfinţilor” tocmai pe acei care şi-au păstrat curăţia morală şi harul Botezului din tinereţe.

Ce place cel mai mult lui Dumnezeu

Dincolo de toate acestea, cel care şi-a păstrat curăţia şi s-a închinat lui Dumnezeu din fragedă vârstă săvârşeşte lucrul cel mai plăcut lui Dumnezeu. El aduce lui Dumnezeu jertfă bine-primită:
1) pentru că Dumnezeu este bucuros mai mult decât orice, potrivit legii îndreptării, de ceea ce I se aduce din cele dintâi, primele roade, primii născuţi ai dobitoacelor şi oamenilor, aşadar şi de primii ani ai tinereţii;
2) pentru că se aduce jertfă curată - un tânăr neprihănit - şi aceasta se cere mai întâi pentru orice jertfă;
3) pentru că lucrul se săvârşeşte prin biruirea câtorva piedici, atât dinlăuntru cât şi din afară, prin lepădarea unor plăceri către care, mai ales la această vârstă, există o pornire nestăvilită.

Afierosirea lui Dumnezeu din primele clipe ale trezirii

Un astfel de om face lucrul cel mai plin de sens. Trebuie să ne afierosim lui Dumnezeu, căci numai în acesta aflăm mântuire, altfel ne lăsăm pradă deznădejdii. Nu e nici o altă clipă mai potrivită şi mai plină de nădejde spre aceasta decât cea dintâi clipă în care am devenit conştienţi de noi înşine - căci cine poate şti ce va fi mâine? Dar, de se gândeşte cineva să trăiască mai multă vreme, fără a o afierosi lui Dumnezeu, nu face decât să-şi pună singur piedici, obişnuindu-se cu un fel de viaţă potrivnic celuilalt. Şi numai Dumnezeu ştie de va mai fi în stare să se biruie pe sine mai târziu. Şi chiar dacă va reuşi, ce fel de jertfă va aduce el lui Dumnezeu - o jertfă nu întreagă, ci bolnavă, ponosită şi stricată în mădularele ei? Ba, mai mult, chiar de se mai întâmpla aceasta, dar se întâmpla atât de rar! Cât de puţini sunt cei care, după ce şi-au pierdut nevinovăţia, reuşesc să o dobândească iar!

Cât de greu îi este să se schimbe cuiva care nu s-a bucurat de o viaţă bună din copilărie arată cu multă însufleţire, din propria sa trăire, Fericitul Augustin

în „Confesiunile" sale. El spune: „Anii copilăriei i-am petrecut în jocuri şi năzbâtii, chiar şi dintre cele neîngăduite, în neascultare şi neluare în seamă faţă de părinţi. Când am intrat în tinereţe am început să duc viaţă desfrânată, iar în trei ani ajunsesem atât de stricat încât, mai apoi, timp de doisprezece ani am tot încercat să mă îndrept şi nu am aflat puterea de a o face. Chiar şi după ce am săvârşit întoarcerea, printr-o mişcare hotărâtă a voinţei, tot am mai zăbovit încă doi ani, amânându-mi convertirea de pe o zi pe alta. Atât de slabă ajunge voinţa de pe urma celor dintâi patimi! Dar, chiar şi după convertirea mea definitivă şi primirea harului prin Sfântul Botez, câte am avut de răbdat luptând cu propriile mele patimi, care mă târau cu putere la calea pe care mersesem mai înainte!"

Mai e de mirare că se izbăvesc atât de puţini dintre cei ce au avut o tinereţe decăzută? Această pildă arată mai limpede ca orice altceva în ce mare primejdie se află omul care nu a primit bunele rânduieli în tinereţe şi nici nu s-a închinat mai înainte lui Dumnezeu. Ce fericire este, prin urmare, să primeşti o educaţie creştină bună şi adevărată, cu care să intri în anii tinereţii, iar apoi să păşeşti în acelaşi duh în vârsta bărbăţiei.

Partea a doua – Despre pocăinţă şi întoarcerea păcătosului la Dumnezeu

I. Cum începe viaţa creştină prin Taina Pocăinţei?

Viaţa creştină în har ar trebui să înceapă la Sfântul Botez. Dar cei ce păstrează acest har sunt foarte puţini; cea mai mare parte a creştinilor îl pierd.

Vedem cu toţii că există unii oameni care sunt mai mult sau mai puţin decăzuţi în viaţa pe care o duc, din pricina faptului că au avut un început cu totul jalnic, care a fost îngăduit aşa şi cu timpul a prins rădăcini adânci în ei. Alţii poate că au avut un început bun, dar în primii ani ai tinereţii, fie din propria lor pornire, fie prin ispitirea de către alţii, au uitat acest început şi au căpătat obiceiuri rele. Astfel de oameni nu mai duc o adevărată viaţă creştină. Pentru unii ca aceştia, sfânta noastră credinţă aduce Taina Pocăinţei. ***„Avem Mijlocitor către Tatăl, pe Iisus Hristos cel drept" (I Ioan 2, l).***

Dacă ai păcătuit, recunoaşte-ţi păcatul şi pocăieşte-te. Dumnezeu va ierta păcatul şi iarăşi iţi va dărui ***„inimă nouă şi duh nou" (Iezechiel 36, 26).*** Nu există altă cale: fie nu păcătui, fie pocăieşte-te.

Judecând după numărul celor care au căzut după Botez, se poate spune chiar că pocăinţa a devenit pentru noi singurul izvor al adevăratei vieţi creştine.

Este nevoie să ştim faptul că, în Taina Pocăinţei, unii trebuie doar să se cureţe, iar darul vieţii în har, mai înainte însuşit şi lucrător în ei, se va aprinde din nou. Pentru alţii începutul acestei vieţi a fost aşezat de curând în ei sau e pe cale de a fi dăruit şi primit iarăşi. Vom cerceta acest din urmă caz.

1. Întoarcerea de la păcat la Dumnezeu

În ceea ce priveşte a doua situaţie de care am pomenit, ea constă într-o schimbare hotărâtă spre mai bine, o puternică mişcare de voinţă, o depărtare de păcat şi o întoarcere la Dumnezeu sau aprinderea unui foc al râvnei numai pentru lucruri plăcute lui Dumnezeu, cu lepădarea de sine şi de orice altceva. Îi este proprie mai presus de toate o foarte puternică mişcare de voinţă.

Dacă omul a căpătat obiceiuri rele, acum trebuie să se rupă de sine însuşi. Dacă a supărat pe Dumnezeu, acum trebuie să se perpelească în focul dreptei judecăţi.

Un om care se pocăieşte trăieşte durerile unei femei care naşte şi în simţurile inimii lui întâlneşte, aşa-zicând, chinurile iadului. Lui Ieremia care plângea, Domnul i-a poruncit: ***„să dărâmi şi să zideşti şi să sădeşti" (Ieremia l, 10).***

„Plânsul pocăinţei este trimis de Domnul pe pământ pentru că atunci când pătrunde în cei ce-l primesc, până la despărţirea sufletului şi duhului, dintre încheieturi şi măduvă" (Evrei 4, 12), să nimicească omul cel vechi şi să pună temei zidirii celui nou.

În omul care se pocăieşte vine mai întâi teama, apoi alinarea nădejdii; întristarea, apoi mângâierea; groază până în pragul deznădejdii, apoi adierea mângâietoare a milei. Una înlocuieşte pe alta şi acest lucru naşte sau păstrează în omul aflat în stare de decădere sau deznădăjduire de viaţă, nădejdea că totuşi, va primi viaţa cea nouă. E ceva foarte dureros, dar şi mântuitor. Prin urmare, devine de neocolit faptul că oricine nu a încercat o asemenea durere, nu a început încă să trăiască prin pocăinţă. E cu neputinţă omului să înceapă a se curăţa cu desăvârşire fără a fi trecut prin acest creuzet, împotrivirea vie şi hotărâtă faţă de păcat nu vine decât din ura pentru el. Urârea păcatului, la rândul ei, se naşte doar din simţirea răului care e în el; iar răul din el este trăit cu toată urgia lui în această durere din pocăinţă. Numai aici simte cineva cu toată inima ce mare rău este păcatul; după aceea va fugi de el ca de focul gheenei. Fără această încercare dureroasă, chiar dacă ar începe să se cureţe în vreun fel oarecare, nu va putea să se curăţească decât puţin, mai mult pe din afară decât pe dinăuntru, mai mult în fapte decât în suflet. De aceea, inima sa va rămâne murdară, asemeni minereului netopit.

O astfel de schimbare este săvârşită în inima omului de către dumnezeiescul har. Doar acesta este în măsură să îndemne pe cineva a-şi ridica mâna asupră-şi ca să se aducă pe sine jertfă lui Dumnezeu. ***„Nimeni nu poate să vină la Mine, dacă nu-l va trage Tatăl, Care M-a trimis" (Ioan 6, 44). Dumnezeu însuşi îi dă o inimă şi un duh nou (vezi Iezechil 36, 26).***

Omul se întristează pentru sine. Afundându-se în păcatele cărnii, a devenit una cu ele. Numai o putere din afară, mai înaltă, îl poate rupe de sine şi ridica împotriva sa. Astfel, harul săvârşeşte schimbarea în păcătos, dar aceasta nu se petrece fără învoirea lui. ***În Sfântul Botez, harul ne este dat în clipa în care Taina se săvârşeşte asupra noastră; totuşi, voinţa liberă vine mai apoi şi îşi însuşeşte ceea ce i s-a dat. Prin urmare, în pocăinţă libera consimţire trebuie să participe la însuşi actul schimbării.***

2. Unirea harului cu libertatea

Schimbarea spre mai bine şi întoarcerea la Dumnezeu par să se întâmple dintr-o dată sau instantaneu şi aşa şi este. Înainte de aceasta totuşi, schimbarea parcurge câteva trepte ale unirii harului cu libertatea, prin care harul pune stăpânire asupra libertăţii, iar aceasta i se supune.

Prin aceste trepte sunt nevoiţi să treacă toţi. La unii, treptele sunt urcate cu repeziciune, în vreme ce la alţii, lucrul durează mai mulţi ani.

Cine ar putea urmări tot ceea ce se petrece aici, mai ales că există atâtea căi prin care harul lucrează înlăuntrul nostru şi nici stările în care se află oamenii asupra cărora acesta lucrează nu pot fi numărate? Trebuie să ne aşteptăm însă că în ciuda atâtor deosebiri, să existe o faţă comună a schimbării de care nu poate scăpa nimeni.

Orice om care începe a se pocăi trăieşte în păcat, dar tot el este zidit din nou prin har. Prin urmare, putem înfăţişa felul în care se petrec lucrurile, desluşindu-i obârşiile, pornind atât de la cercetarea stării în care se găseşte păcătosul, cât şi de la legătura ce se naşte intre har şi libertate.

II. Starea păcătosului

În cele mai multe cazuri, cuvântul lui Dumnezeu înfăţişează pe păcătosul aflat în nevoia de înnoire prin pocăinţă ca fiind cufundat într-un somn adânc. Trăsăturile proprii unor astfel de oameni nu sunt întotdeauna reduse doar la o decădere vădită, ci mai degrabă şi la lipsa, în cel mai strict sens, a râvnei inspirate, neegoiste, de a plăcea lui Dumnezeu, precum şi a silei desăvârşite faţă de orice lucru păcătos.

Dăruirea nu e deloc grija cea mai de seamă a preocupărilor şi ostenelilor lor; au timp pentru multe alte lucruri, dar sunt cu desăvârşire nepăsători faţă de propria lor mântuire şi nu simt primejdia care îi paşte. Nesocotesc viaţa cea bună, ducându-şi zilele în necredinţă, chiar dacă uneori, din afară, ar putea părea drepţi şi fără de prihană.

1. Câteva amănunte cu privire la omul lipsit de har

Aceasta este starea generală a păcătosului. Iată şi câteva amănunte cu privire la omul căruia îi lipseşte harul: *odată întors de la Dumnezeu, omul se înţepeneşte bine în sine şi face din sine rostul ultim al vieţii şi lucrării sale. Aceasta se întâmplă deoarece, în acest punct, după Dumnezeu, pentru el nu a mai rămas nimic mai presus de sine şi mai ales deoarece, primind mai înainte toate din belşug de la Dumnezeu iar acum uitând de El, se grăbeşte şi se îngrijeşte să pună altceva în loc. Pustiul care s-a ivit înlăuntrul său prin despărţirea lui de Dumnezeu îi pricinuieşte o sete de nestins, care nu-l chinuie încă, dar nici nu-l lasă. Omul a devenit un hău fără fund. Face tot ce poate pentru a umple genunea din el, dar nu reuşeşte nici să o vadă, nici să o simtă umplându-se. Astfel, îşi petrece toată viaţa în trudă, sudoare şi grele osteneli; se ocupă de tot felul de treburi prin care speră să afle un mijloc de a-şi potoli setea de nestins.*

Aceste treburi îi înghit toată puterea, atenţia şi timpul. Sunt bunul lui cel mai de preţ, în care şi-a pus tot sufletul.
Acum e limpede de ce un om care a făcut din sine rostul său ultim nu e niciodată el însuşi; în schimb, totul e în afara lui, în lucrurile fie născocite, fie adunate prin mândrie. El s-a despărţit de Dumnezeu, Care este plinirea a tot ce există, în sine însuşi e gol; nu i-a mai rămas decât o părută revărsare a sa în şirul nesfârşit al lucrurilor şi trăirea prin ele. Astfel, păcătosul însetează, se agită şi se necăjeşte cu nenumărate treburi şi lucruri din afara lui şi a lui Dumnezeu. De aceea, o trăsătură proprie vieţii păcătoase este, în nesocotirea mântuirii,grija şi silinţa pentru multe (vezi Luca l0, 41).

2. Grija şi silinţa pentru multe

Diferitele tente şi deosebiri ale acestei griji şi silinţe pentru multe ţin de felurile pustiului care s-a ivit în suflet.

- ⇒ *Există o* ***pustiire a minţii*** *care a uitat pe Cel Ce este totul; ea naşte grija şi silinţa pentru multă învăţătură, iscodire, cercetare şi curiozitate.*
- ⇒ *Mai este şi o* ***pustiire a voinţei*** *care a fost lipsită de stăpânirea ei de către Cel Ce este totul; aceasta naşte dorinţa de multe lucruri, înşelarea de avuţii, astfel ca totul să fie în mâinile noastre, în stăpânirea noastră; acesta este, egoismul.*
- ⇒ *Pe urmă mai este şi o* ***pustiire a inimii****, lipsită acum de putinţa de a se bucura de Cel Ce este totul; ea pricinuieşte setea de mulţumire prin lucruri nenumărate, mereu altele sau căutarea unui nesfârşit şir de obiecte prin care năzuim a afla plăcere pentru simţuri - atât în afară, cât şi înăuntru.*

Astfel, păcătosul se frământă din pricina multei învăţături, a stăpânirii de avuţii şi a dorinţei de plăceri. Se distrează, are şi dispune, iscodeşte. Se învârte în jurul acestor cozi toată viaţa lui. Iscodirea îi face cu ochiul, inima speră să guste dulceţurile lumii şi e momit de propria sa voinţă. Oricine se poate încredinţa de aceasta dacă stă să îi urmărească mişcările sufletului de-a lungul unei singure zile.

Dacă rămâne singur, păcătosul va continua să se învârtă în acest cerc vicios, pentru că aşa ajunge firea noastră atunci când e robită păcatului. Totuşi, atunci când se află în prezenţa altora, rotocoalele lui se înmulţesc de mii de ori şi devin din ce în ce mai întortocheate. Lumea întreagă e plină de oameni care fac neîncetat tot felul de lucruri, întreabă, se distrează şi se perindă de ici-colo ale căror mişcări în toate acestea au format un sistem care i-a supus pe toţi sub legile sale, făcând din ele o Lege pentru toţi cei aflaţi în sfera lui de influenţă, în această adunare de obşte, fiecare intră fără să vrea în legătură cu celălalt,

interacţionează unii cu alţii, iar prin interacţiunea lor îşi sporesc iscodirile, egoismul şi goana după plăceri de zeci, sute şi mii de ori, punându-şi toată fericirea, bucuria şi viaţa în această vâltoare nebună. E lumea deşertăciunii, în care îndeletnicirile, cărările, legea, legăturile, limba, plăcerile, distracţiile, ideile - totul, de la cel mai mic lucru până la cel mai mare - sunt pătrunse de lucrarea acestor trei duhuri rele ai grijii şi silinţei pentru multe pomenite mai sus. E ceea ce pricinuieşte jalnica învârtire a sufletelor oamenilor lumeşti.

Trăind în strânsă unire cu această lume, fiecare păcătos e prins în înmiitele ei mreji şi e atât de încâlcit încât nici nu le mai vede. O asemenea povară apasă asupra oricărui om lumesc şi a fiecăruia dintre părţile lui, astfel încât nu mai are tăria de a se lăsa clintit nici un pas, cât de mic, de nimic din cele ce nu sunt lumeşti, căci aceasta ar fi ca şi cum ar trebui să ridice o jumătate de tonă. Aşa că, nimeni nu mai purcede la o lucrare atât de anevoioasă şi nici măcar nu se mai gândeşte la ea; în schimb, toţi o duc tot aşa, forfotind neîncetat prin şanţurile în care au căzut.

3. Momelile prinţului acestei lumi

Încă mai rău este prinţul acestei lumi, care nu are pereche în viclenie, ranchiună şi priceperea de a amăgi. El poate pătrunde nestingherit în sufletul omului prin trup şi prin toată acea materialitate în care se cufundă omul prin cădere. Venind, el stârneşte pe mai multe căi iscodirea, egoismul şi tihna iubitoare de plăceri. Cu tot felul de ademeniri şi momeli, ţine sufletul în acestea fără putinţă de scăpare; cu şoapte şi îndemnuri insuflate minţii, îi dă idei prin care să le poată dobândi şi apoi fie ajută la împlinirea acestora, fie li se împotriveşte cu alte dorinţe, încă mai aprinse. Toate acestea le face cu un singur scop: ca să prelungească şi să adâncească încâlcirea omului în ele. Este tocmai ceea ce se numeşte schimbarea de noroc lumesc şi nenoroc, lipsită de binecuvântarea lui Dumnezeu.

Prinţul acestei lumi are o întreagă hoardă de slugi, duhuri ale răutăţii ce i se supun. Clipă de clipă, ele gonesc în marginile lumii locuite pentru a-şi semăna seminţele lor otrăvite prin diferite locuri, adâncesc marea încâlceală în mrejele păcatului, refac cursele slăbite sau stricate şi mai ales pentru a împiedica pe oricine ar putea să-şi pună în gând să se desfacă din legăturile acestea şi să iasă la libertate, în ultimul caz, se strâng iute în jurul îndărătnicului. Mai întâi vin unul câte unul, apoi în cete şi legiuni, până când soseşte toată hoarda. Aceasta se petrece pe mai multe căi şi în diferite chipuri, astfel încât să astupe orice ieşire şi să refacă lanţurile şi mrejele, apoi - folosind cealaltă imagine – să îmbrâncească înapoi în prăpastie pe oricine a început să se strecoare de-a lungul pantelor ei abrupte.

4. Ţinutul nevăzut al duhurilor în care s-a înglodat păcătosul

Acest regat nevăzut al duhurilor are locuri aparte. Sunt mai întâi sălile de tron, acolo unde se întocmesc planurile, sosesc poruncile şi se primesc dările de seamă, cu laudele sau ocările cuvenite din partea mai-marilor.Acestea sunt sanctuarele cele mai dinăuntru ale Satanei, cum le-a numit Sfântul Ioan Teologul.

Pe pământ, în împărăţia din mijloc al oamenilor, se află cetele răufăcătorilor, desfrânaţii şi mai ales necredincioşii şi hulitorii ale căror fapte, cuvinte şi scrieri răspândesc întunericul păcatului pretutindeni şi împiedica dumnezeiască lumină.

Mulţimea căilor lumeşti, împânzite de stihiile păcatului, care năucesc omul târându-l departe de Dumnezeu, acesta e mijlocul prin care îşi vădesc voinţa şi puterea lor aici.

Aceasta este întinderea împărăţiei păcatului! Fiecare păcătos îi este căzut pradă, dar rămâne ţinut acolo mai ales din pricina unui anumit lucru. Probabil că aceste lucruri sunt în aparenţă, îngăduite - ba chiar vrednic de laudă. Satana are o singură grijă şi aceea este ca, atunci când un om se preocupă în întregime cu mintea, atenţia şi inima sa de ceva, acel ceva să nu fie numai Dumnezeu, ci şi un alt lucru din afara Lui să i se lipească de minte, de voinţă şi de inimă, astfel încât omul să-l înlocuiască pe Dumnezeu cu altceva ca să poarte grijă numai de ceea ce ştie, de ceea ce-i place şi de ceea ce are.

Aici nu e vorba doar de patimi sufleteşti şi trupeşti, ci şi de lucrurile amăgitoare, precum multă învăţătură, măiestriile artei şi toată secularizarea aceasta care poate sluji ca legătură a satanei prin care să îi ţină pe cei orbiţi de păcat în puterea sa, fără a le da prilejul de a-şi mai veni în fire.

5. Felul lăuntric de a fi al păcătosului

Dacă luăm aminte la felul lăuntric de a fi al păcătosului, putem descoperi că uneori este cultivat dar cu desăvârşire orb în ceea ce priveşte lucrurile dumnezeieşti şi problema propriei sale mântuiri. Chiar dacă se frământă şi se sileşte neîncetat în tot felul de treburi, în schimb e leneş şi nepăsător în ceea ce priveşte rânduiala propriei lui mântuiri; deşi încearcă permanent când scârbele, când plăcerile inimii, el este cu desăvârşire nesimţitor la cele duhovniceşti, în acest sens, toate puterile lui de a fi sunt vătămate de păcat; iar în păcătos rămân doar orbirea, nepăsarea şi nesimţirea.

Nu vede starea în care se află, aşa că nu simte nici primejdia care îl paşte. Nu simte primejdia şi de aceea nici nu se sileşte nici nu se îngrijeşte ca să se

izbăvească de ea. Nevoia de a se schimba şi de a fi mântuit nici măcar nu-i trece prin minte. Are convingerea fermă şi de nezdruncinat că aşezarea vieţii lui este cea mai nimerită, nu-i trebuie nimic mai mult, deci totul trebuie să rămână aşa cum este. Prin urmare, socoteşte orice i-ar aminti de o altă viaţă de prisos pentru el; nu ascultă şi nici măcar nu poate pricepe la ce ar folosi. Fuge şi se fereşte de aşa ceva.

III. Lucrarea harului dumnezeiesc

Am spus că păcătosul se aseamănă unui om cufundat într-un somn adânc. Aşa cum cel adormit nu se va trezi şi nu se va scula de la sine, în ciuda pericolului care se apropie, de nu vine cineva să-l zgâlţâie, tot aşa cel cufundat în somnul păcatului nu-şi vine în fire şi nu se trezeşte până când nu vine harul dumnezeiesc în ajutorul lui.

Prin nemărginita milostivire a lui Dumnezeu, acest har stă la îndemâna tuturor, se apropie pe rând de fiecare şi îi cheamă limpede pe toţi: ***„Deşteaptă-te cel ce dormi şi te scoală din morţi şi te va lumina Hristos" (Efeseni 5, 14).***

Această asemănare a păcătoşilor cu cei adormiţi ne oferă un punct de plecare pentru o cercetare amănunţită a întoarcerii lor la Dumnezeu.

De pildă, cel ce doarme se trezeşte, se scoală şi se pregăteşte de lucru. Un păcătos care se întoarce la Dumnezeu şi se pocăieşte este trezit din „nani-nani"-ul păcatului, ajunge la hotărârea de a se schimba (se scoală) şi la urmă se îmbracă cu putere pentru noua sa viaţă prin Sfintele Taine ale Pocăinţei şi Împărtăşaniei (pregătirea de lucru).

Aceste momente sunt descrise în parabola Fiului risipitor astfel: Venindu-şi în sine înseamnă că şi-a venit în fire; „Sculându-mă, mă voi duce" arată că s-a hotărât să înceteze vechiul său mod de viaţă; am greşit este pocăinţa, iar tatăl îl îmbrăcă (iertarea şi dezlegarea de păcate) şi îi pregăteşte un ospăţ (Sfânta Împărtăşanie) (vezi Luca 15, 1l-32).

Aşadar, trei sunt treptele întoarcerii păcătosului la Dumnezeu:
1) trezirea din somnul păcatului;
2) luarea hotărârii de a lepăda păcatul şi a se face plăcut lui Dumnezeu;
3) înveşmântarea cu putere de sus spre aceasta prin Sfintele Taine ale Pocăinţei şi Împărtăşaniei.

IV.Trezirea păcătosului din somnul păcatului

Trezirea păcătosului este acel fapt săvârşit de harul dumnezeiesc în inima lui prin care, asemeni cuiva trezit din somn, el îşi vede păcătoşenia, simte primejdia care îl paşte, începe să se teamă şi să se îngrijească de izbăvirea din acea nenorocire şi de mântuirea sa. Mai înainte era ca un orb, nepăsându-i şi nepurtând grijă de mântuire; acum vede, simte şi îi pasă.

Cu toate acestea, schimbarea încă nu s-a produs. E numai prilejul de schimbare şi chemarea către ea. Acum, harul doar îi spune păcătosului: „Vezi în ce te afli, aşa că ai grijă, fă ce trebuie pentru mântuire", îl scoate din lanţurile sale obişnuite şi îl aşează dincolo de ele, dându-i astfel şansa de a alege o viaţă cu totul nouă, în care să îşi găsească locul potrivit. Dacă foloseşte această şansă, va fi spre binele lui; dacă nu, va cădea iarăşi în acelaşi somn şi în aceeaşi prăpastie a pierzării.

Acest har dumnezeiesc se dobândeşte prin simţirea şi vădirea în cunoştinţă a lipsei de însemnătate şi a caracterului ruşinos de care dau dovadă toate acele lucruri atât de preţuite şi râvnite de omul păcătos. ***Aşa cum cuvântul lui Dumnezeu pătrunde "până la despărţitura sufletului şi duhului, dintre încheieturi şi măduvă" (Evrei 4, 12), aşa pătrunde harul până la încheietura inimii cu păcatul şi rupe acea legătură şi însoţire nelegiuită.***

Am văzut cum cade păcătosul cu toată fiinţa lui într-un tărâm în care învăţăturile, ideile, părerile, rânduielile, obiceiurile, plăcerile şi cărările sunt cu desăvârşire potrivnice adevăratei vieţi duhovniceşti la care omul a fost menit.

Căzut în această lume, el nu rămâne departe sau neatins de ea. Nu, ci e pătruns de toate, se amestecă cu toate. Este cu desăvârşire scufundat în ea. Aşa că e firesc să nu ştie sau să nu se gândească la nepotrivirea ei cu viaţa duhovnicească şi să nu aibă nici o înţelegere faţă de aceasta din urmă. Lumea duhovnicească este închisă pentru el. Se vădeşte astfel faptul că uşa întoarcerii se poate deschide numai dacă viaţa duhovnicească se va descoperi conştiinţei păcătosului în toată strălucirea ei şi nu numai dacă i se va descoperi, ci şi dacă îi va mişca şi inima; dacă viaţa păcătoasă va fi ruşinată, respinsă şi nimicită. Şi aceasta se petrece în prezenţa conştiinţei şi simţirii. Abia apoi se va putea ridica grija de a lepăda vechile căi şi a păşi pe cele noi. Toate acestea se săvârşesc prin simplul fapt al trezirii păcătosului de către har.

În lucrarea sa, dumnezeiescul har al trezirii are în vedere tot timpul nu numai legăturile de care este ţinut păcătosul, ci şi starea lui generală, în această din urmă privinţă, trebuie avută în minte mai presus de orice deosebirea dintre felul în care se iveşte harul asupra celor care nu au mai fost niciodată treziţi şi felul în care lucrează asupra celor care au mai trăit şi înainte o asemenea trezire.

Celui care nu a mai încercat până atunci trezirea duhovnicească i se dăruieşte din plin, ca un fel de har atotcuprinzător pregătitor sau provocator. Nu i se cere nimic în prealabil omului, căci el are o cu totul altă mişcare. Cu toate acestea harul nu i se mai dă gratuit celui care a mai trăit deja trezirea duhovnicească, celui care ştie şi simte ce este viaţa în Hristos şi care a căzut iarăşi în păcat. Acum trebuie să dea el ceva mai întâi. Trebuie să se roage şi să se învrednicească. Nu ajunge numai să vrea; trebuie să lucreze asupră-şi pentru a pricinui trezirea duhovnicească prin har.

Un astfel de om, amintindu-şi vechea sa umblare în calea virtuţilor creştine, adesea o doreşte iar, dar nu mai are nici o putere asupra luişi. Ar vrea să întoarcă foaia, dar nu e în stare să îşi recapete stăpânirea de sine şi să se biruiască. S-a dat pe sine pradă unei amarnice deznădejdi pentru că mai înainte a lepădat darul şi a ocărât şi ***„a călcat în picioare pe Fiul lui Dumnezeu… şi a batjocorit duhul harului" (Evrei 10, 29).*** Acum este lăsat să priceapă că această putere a harului este atât de mare încât nu i se va mai dărui prea curând. Caută şi te osteneşte şi învaţă să iei aminte cât de greu este să o dobândeşti.

Un astfel de om se află într-un fel de agonie: însetează, dar nu i se dă să bea, flămânzeşte, dar nu e hrănit, caută, dar nu află, se sileşte pe sine, dar nu primeşte. Uneori, este lăsat în această stare vreme îndelungată, până când simte certarea dumnezeiască, ca şi cum Dumnezeu l-ar fi uitat, S-ar fi întors de la el şi-ar fi lepădat făgăduinţa Sa. Se simte ca ***„ţarina care absoarbe ploaia ce se coboară adeseori asupra ei… dar… aduce spini şi ciulini" (Evrei 6, 7-8).***

Numai că această atingere înceată a harului de inima celui ce-l caută nu e decât o încercare. El trece acum prin vremea ispitirii şi mulţumită ostenelilor şi chinuitoarei sale căutări, duhul trezirii pogoară iar asupra lui, aşa cum coboară asupra altora în dar.

Acest fel de a lucra al harului mântuitor ne arată două lucruri:

- ✓ *mai întâi, mişcările deosebite ale harului dumnezeiesc pe care le săvârşeşte în trezirea păcătosului;*
- ✓ *apoi, calea obişnuită de dobândire a harului trezirii.*

V.Mişcările deosebite ale dumnezeiescului har în lucrarea de trezire a păcătoşilor din somnul păcatului

E foarte încurajator pentru cei ce duc viaţă în har să cunoască aceste mişcări ale harului astfel ca atunci când vor vedea nenumăratele griji şi necazuri pe care le varsă Dumnezeu asupra păcătoşilor, să slăvească dumnezeiescul har de negrăit şi să se întărească printr-un ajutor vrednic de încredere de sus în toată fapta cea

bună. Iar cei ce mai caută încă milostivirea şi dumnezeiasca iubire au în mod deosebit nevoie să le ştie, întrucât însuşirile trezirii prin har se vădesc aici mai limpede decât în orice altceva.

Trebuie să cunoaştem şi să înţelegem bine aceste însuşiri pentru a putea hotărî în chip neîndoielnic dacă trezirea care ni se întâmplă este de la har sau nu. Iar dacă cineva o trăieşte deja, să putem afla dacă aceasta i se trage într-adevăr de la har sau îi vine dintr-un entuziasm personal.

Adevărata viaţă creştină este o viaţă în har. Viaţa trăită de la şi prin sinele omului, oricât de frumoasă ar părea sau oricât de apropiată de chipul vieţuirii creştine, nu va fi niciodată creştină. Obârşia vieţii creştine stă în trezirea prin har. Omul care nu a nesocotit această trezire, nu se va lipsi niciodată nici de călăuzirea harului şi nici de unirea cu el, atâta vreme cât va stărui într-o cuvenită luare aminte la el. Tocmai de aceea este nevoie să îşi dea bine seama dacă trăieşte trezirea prin har sau ea deja s-a petrecut.

Ca să răspundem acestei probleme, se pot spune următoarele: judecaţi singuri cele ce vi se întâmplă, călăuzindu-vă după însuşirile trezirii prin har, care se vădesc mai ales în împrejurări deosebite. Deşi aceste însuşiri sunt de regăsit atât în împrejurările deosebite cât şi în cele obişnuite, ele se descoperă mult mai limpede, mai pronunţat şi mai vădit numai în cele dintâi.

După cum am mai arătat, în timpul acestei treziri prin har nimicirea a toată orânduirea vieţii păcătoase iubitoare de plăceri se săvârşeşte fulgerător în prezenţa conştiinţei, în locul ei se arată o altă cale, dumnezeiască, mai presus de cea dintâi, singura adevărată şi mulţumitoare.

Se poate înfăţişa pe scurt această cale în felul următor: ***Dumnezeul Cel închinat în Sfânta Treime, Care a zidit lumea şi poartă grijă de ea, ne mântuieşte pe noi, cei căzuţi, în Domnul Iisus Hristos, prin harul Sfântului Duh, sub povăţuirea şi îndrumarea Sfintei Biserici şi printr-o viaţă de încercări şi purtare a crucii, care duce la fericirea veşnică, fără de sfârşit a vieţii viitoare. El adună oameni, întâmplări, locuri şi înseşi pricinile prin care totul e pus în mişcare. Această cale dumnezeiască în întregul ei se întipăreşte adânc în sufletul păcătosului prin lucrarea harului, înfăţişând celui căzut potrivnicia vădită dintre propriile sale fapte şi tot ceea ce trăise şi simţise pe această cale dumnezeiască, el se vede silit să o încuviinţeze şi să o urmeze pe cea din urmă. Lucrul îl copleşeşte. Fiecare pas al dumnezeieştii căi aruncă o mustrare şi o ocară asupra păcătosului pentru nebunia şi nepurtarea de grijă de mai înainte, care îl apasă încă şi mai mult, căci în acelaşi timp sufletul vede jalnica neînsemnătate a vechiului său mod de viaţă. Sub o asemenea lucrare, inima este slobozită din legăturile ce o ţineau şi devine liberă, putând astfel să***

aleagă în voie noul mod de viaţă. Aşa săvârşeşte lucrurile harului. Nimiceşte tot ceea ce era vechi şi rău în conştiinţă şi simţire, dăruindu-le din plin pe cele noi şi bune. Omul rămâne cu totul copleşit, liber însă să aleagă viaţa cea nouă sau să se întoarcă la cea de mai înainte.

Vrednic de luare-aminte este şi faptul că trezirea prin har se însoţeşte întotdeauna de către acest simţământ de copleşire şi de către un fel de teamă. Aceasta poate fiindcă se petrece dintr-o dată, pe neaşteptate, îl prinde pe păcătos la răspântiile vieţii ca pe un tâlhar şi îl aduce înaintea dumnezeieştii judecăţi de neocolit. Sau poate fiindcă este un fel nou fel de viaţă, în vădită potrivnicie faţă de cel mai vechi. Şi nu e numai nou, ci şi desăvârşit în toate privinţele, aducător de fericire, pe când în jalnicul mod de viaţă de mai înainte nu află decât povara inimii şi nesfârşitele învârteli ale duhului în jurul lui însuşi.

Cu toate acestea, punctul de plecare a tuturor lucrărilor bune ale deşteptării prin har se face prin conştiinţa limpede a noii şi dumnezeieştii căi. Plecând de la această înţelegere, ne vin în minte toate experienţele trecute ale lucrării harului iar conştiinţa noului fel de a fi şi de a vieţui poate veni pe două căi:

a) *uneori, calea însăşi, în întregul ei sau numai în parte, intră, în chip văzut şi prin simţiri, prin chiar lucrarea harului, înlăuntrul păcătosului asupra căruia ea se revarsă;*
b) *alteori, duhul omului este adus pe această cale, simţind-o lăuntric.*

1. Intrarea căii dumnezeieşti în chip văzut şi prin simţiri

Atotmilostivul nostru Domn descoperă conştiinţei celui ce s-a întors la El lumea dumnezeiască pentru care duhul este menit să trăiască, prin diferite mijloace. Deseori, El însuşi Se descoperă în chip văzut, luând un chip oarecare vreunei persoane care este trează sau doarme.

Aşa i-a apărut Apostolului Pavel pe drumul spre Damasc, lui Constantin cel mare, Sfantului Mare Mucenic Eustatie Plachida (20 septembrie), lui Neanias în drumul său către locul de chinuire a creştinilor (acesta este Sfântul Mare Mucenic Procopie, 8 iulie), lui Paternutie în timp ce dormea (9 iulie) şi la mulţi alţii.

Uneori, El are bunătatea de a trimite persoane sfinte din cealaltă lume atât în stare de trezie cât şi în vis, fie sub propriul lor chip, fie sub vreun alt chip. Astfel, Maica Domnului a apărut de multe ori, singură sau cu Fiul Cel mai înainte de veci sau însoţită fie de un sfânt, doi sau mai mulţi. Sfânta Mare Muceniţă Ecaterina, de pildă, a fost convertită de apariţia în vis a Maicii Domnului cu Pruncul, care i-a dat un inel de logodnă (25 noiembrie). Şi îngerii au apărut de nenumărate ori, fie singuri, fie în ceată. De pildă, o oştire de Sfinţi

ingeri i-a apărut Sfantului Andrei cel nebun pentru Hristos, împotrivindu-se unei hoarde de puteri ale întunericului (2 octombrie). Sfinţii au apărut de multe ori; de pildă, Episcopul Mitrofan i-a apărut unui medic luteran, unei fetiţe bolnave, ca şi altora.

Uneori lumea de dincolo şi mai ales ierarhiile şi puterile ei, se înfăţişează minţii necunoscătoare în vreun chip izbitor, cum s-a văzut în pilda Sfantului Andrei mai sus amintită şi în multe altele, în aceste cazuri, oameni întorcându-se la Dumnezeu au văzut fie fericitele cete ale celor drepţi, cum i-au apărut împăratului Indiei şi fratelui acestuia după ce împăratul îi dăduse Apostolului Toma aur cu care să îi ridice un palat, pe care el l-a dat săracilor (6 octombrie); fie groaznicele chinuri ale păcătoşilor, pe care le-a văzut Isihie Hozevitul (3 octombrie); fie săvârşirea judecăţii în ceasul morţii, cum s-a întâmplat cu Petru Vameşul, care a aruncat cu o pâine în faţa unui cerşetor (22 septembrie); fie s-a întipărit gândul la moarte şi la soarta omului de după aceea, cum a fost cazul cu împăratul Ioasaf (19 noiembrie), Sfântul Clement (24 noiembrie) şi un tânăr desfrânat, al cărui părinte a făgăduit să vină în fiecare noapte în încăperea în care zăcea, după moartea sa.

Uneori, vreunuia i se îngăduie să cunoască în chip nemijlocit o putere nevăzută printre alte puteri şi fapte văzute. Este o putere reală, dar cu totul deosebită de acestea din urmă, venind din cealaltă lume. În general, din această categorie fac parte toate minunile, a căror înrâurire avută în diferite convertiri e cu neputinţă de stabilit. Pană şi Mântuitorul a spus că necredincioşii nu vor putea fi încredinţaţi dacă nu vor vedea semne şi minuni (vezi Ioan 4, 48). Cele mai multe s-au arătat după Hristos Mântuitorul, în vremurile de început ale creştinismului, prin Apostoli, iar mai târziu prin Sfinţii mucenici.

Neîndoielnică lucrare a nevăzutei puteri dumnezeieşti pe pământ adesea a convertit sate şi oraşe întregi, dar nu a fost întotdeauna în întregime materială, într-adevăr, sângele martirilor stă la temelia Bisericii. Mai sunt apoi şi acele împrejurări în care s-a arătat puterea dumnezeiască însăşi, fără vreun mijlocitor omenesc, precum în timpul convertirii Sfintei Maria Egipteanca sau prin mijlocirea Sfintelor icoane, moaşte şi celelalte. Astfel, iudeii din Beirut s-au convertit prin lucrarea minunată a icoanei Răstignirii Domnului.

În toate aceste arătări, mintea tulburată de tot felul de lucruri şi farmece din lume şi robită fără nădejde de scăpare în puterea orânduirii celor din afară văzute, simţuale, se vede în faţa apariţiei izbitoare, neaşteptată şi fulgerătoare a puterilor şi fiinţelor superioare, din lumea nevăzută. Se smulge într-o clipită din legăturile ei, intră cu putere în celălalt fel posibil de viaţă şi trăire şi copleşită, se statorniceşte în acesta. Acelaşi lucru se întâmplă prin stârnirea electricităţii

dintr-un corp de către electricitatea altuia. Aceasta din urmă o smulge din legăturile materiei şi după ce o atrage către suprafaţă, o păstrează la sine.

2. Duhul este adus pe calea cea dumnezeiască şi o vede lăuntric

După cum am văzut, duhul este închis şi înfăşurat în numeroase legături. Dar prin însăşi firea lui, el este văzătorul căii dumnezeieşti. Puterea aceasta a sa e gata să se arate neîntârziat şi într-adevăr se arată de îndată ce piedicile care o stinghereau au fost îndepărtate.

Astfel, pentru trezirea duhului adormit din om şi aducerea lui până la vederea căii dumnezeieşti, harul dumnezeiesc fie
1) lucrează nemijlocit asupra lui şi manifestându-şi puterea sa, îi dă prilejul de a rupe legăturile care îl ţineau, fie
2) lucrează în chip indirect asupra lui, îndepărtând învelişurile grosolane şi mrejele lor, dându-i astfel slobozire spre îndreptare.

Lucrarea nemijlocită a harului dumnezeiesc asupra duhului omenesc

Dumnezeiescul har care e pretutindeni şi umple toate inspiră direct duhul omului, întipărind anumite cugete şi simţiri asupra acestuia, care îl întorc de la toate lucrurile mărginite către o altă lume tainică, mai bună, deşi nevăzută. Semnele proprii unor astfel de treziri sunt nemulţumirea de sine şi de toate ale sale, precum şi întristarea pentru ceva anume. Omul nu mai e mulţumit de nimic din jurul său; nici de averile sau de împlinirile lui, chiar de ar fi neînchipuit de bogat; umblă încoace şi încolo ca şi cum ar avea inima sfâşiată.

Pentru că nu află mângâiere în cele văzute, se întoarce către cele nevăzute, pe care le primeşte gata să le şi dobândească pentru sine în chip neprefăcut şi să se încredinţeze lor.
Mulţi dintre cei care şi-au pus întrebarea: „Cu ce sfârşesc toate acestea şi unde duc ele?” au lăsat totul şi şi-au schimbat nu numai simţămintele şi purtarea, ci însuşi modul de viaţă.

- ⇒ *Au fost împrejurări în care o astfel de nemulţumire s-a vădit îndeosebi în partea raţională a sufletului, precum la Iustin Martirul, care a căutat cu precădere lumina cunoaşterii Fiinţei Dumnezeieşti.*
- ⇒ *Uneori, nemulţumirea se arată în partea poftitoare, ca la Fericitul Augustin, care a căutat mai ales pace pentru inima sa tulburată.*
- ⇒ *Alteori şi poate că cel mai adesea, nemulţumirea se vădeşte în partea mânioasă, în conştiinţă, precum la tâlharii Moise şi David din Ermopolis.*

Au fost numeroase cazuri în care sălaşul lăuntric al duhului a fost pe neaşteptate iluminat şi s-a sădit atunci o chemare care a întors duhul către o altă cale. ***„Tu… nu ştii de unde vine, nici încotro se duce”*** spunea Mântuitorul despre aceasta ***(Ioan 3, 8).***

⇒ *Adesea sufletul este trezit de o amintire din trecut. Maria, nepoata lui Avramie Sihastrul, a fost convertită astfel; tot aşa un ucenic al Sfântului Apostol Ioan, care se pierdea în desfrâu şi tot aşa Sfântul Teofil, îngrijitorul bisericii.*

De undeva intră înăuntru ceva şi glasul conştiinţei rosteşte limpede: „Adu-ţi aminte de unde ai căzut”, ceea ce copleşeşte cu totul pe cel ce uitase. Toate convertirile de după căderile tinereţii se pot pune pe seama acestui glas.

Nu e nici o îndoială că până şi aceste schimbări sunt pregătite cu multe ocolişuri de iconomia divină, prin diferite întâmplări care îl fac pe om să primească lucrarea harului. Tocmai de aceea şi aici spontaneitatea convertirii e oarecum relativă. Pe de altă parte, mai este nevoie să ştim şi că orice trezire prin har se arată prin chemări asemănătoare acesteia şi prin deşteptarea duhului din somnul în care zace. Chiar de ar veni printr-un mijloc văzut, harul rămâne însă nevăzut, cuprinde nemijlocit sufletul şi îl scoate din legăturile care îl chinuie la lumina cea dumnezeiască, pe tărâmul vieţii celei dumnezeieşti.

Lucrarea indirectă a harului dumnezeiesc asupra duhului omenesc

Toate mijloacele care sunt cuprinse aici sunt îndreptate către ruperea legăturilor care înlănţuie duhul. Slobozeşte duhul, iar el, de bunăvoia sa va începe să grăbească spre acel ceva de la care el însuşi provine, adică spre Dumnezeu.

După cum am văzut, legăturile care înrobesc duhul se întrepătrund, fiind alcătuite din:
1) mila de sine;
2) lumea;
3) diavolul.

Lucrarea de nimicire pe care o săvârşeşte harul atunci când trezeşte duhul se îndreaptă tocmai împotriva acestora.

1) Mila de sine. Legăturile care înlănţuie cel mai strâns duhul, sunt acelea ale atotcuprinzătoarei mile de sine, care domină toate aspectele vieţii noastre fizico-mentale. Aceste legături sunt puntea de legătură şi pentru altele, dintre cele ce vin de la lume şi de la diavol. Iată de ce are atâta însemnătate să le nimicim, deşi acest lucru e atât de anevoios lucru.

Din pricina faptului că necredinciosul trăieşte numai la nivel trupesc şi raţional legăturile de acest fel se întind asupra întregii sale vieţi fizico-mentale, formând o mreją bine țesută şi strâns înfăşurată.

Pentru a înţelege felul în care sunt nimicite aceste legături, trebuie să înţelegem că acel ceva de care se alipeşte viaţa omului, care o hrăneşte şi în care se vădeşte cu precădere pe sine, este şi temelia pe care ea se aşează. Câtă vreme această temelie e trainică şi viaţa omului se statorniceşte în ea şi nu se teme de nimicire ba chiar nici nu se aşteaptă la aşa ceva.

De pildă, atunci când cineva se predă pe sine artei, deşertăciunii lumeşti sau chiar şi studiului şi trăieşte în aşa ceva, devine dependent de lucrul acela şi se aşează în el cu toată tăria, gândurile şi speranţele sale. Pentru că toată mila de sine a vieţii decurge din aceasta şi înlănţuie duhul, temeiul acestei mile de sine devine în mod firesc temeiul tare şi de neclintit al legăturilor care cuprind duhul, asemeni unui cârlig de care se agaţă toate aceste legături. Prin urmare, ***pentru a le nimici şi a slobozi duhul din legăturile milei de sine, dumnezeiescul har care trezeşte nimiceşte de obicei toate acele temeiuri pe care se sprijină egoismul atât de îngăduitor cu sine. După ce a zdruncinat acestea, harul slăbeşte legăturile şi dă duhului chinuit şi împovărat prilej pentru a-şi înălţa fruntea.***

Milă de sine are multe temeiuri. Este într-adevăr o parte a firii noastre; o găsim adică şi în trup şi în suflet, în viaţa cea din afară, ca şi în întreg modul nostru general de viaţă. Această milă faţă de trup ia diferite chipuri. De pildă aprinderea spre desfrânare, luxul, pofta trupească, iubirea de petreceri, iubirea de plăceri, grija şi silinţa pentru lucrurile de zi cu zi, iubirea de onoruri, iubirea de putere, de reuşite în afaceri, iubirea de înavuţire. Mai e şi dorinţa de a atrage prin înfăţişare, de a avea cunoştinţe sus-puse şi de a apărea foarte rafinat în viaţa socială. Există şi acea inclinaţie spre arte, spre studiu, spre aventuri.
Toate acestea, sub multe chipuri, alcătuiesc temelie trainică egoismului nostru care, fără a se îndoi de tăria şi trăinicia ei, se sprijină liniştit de ea şi fiind bine-hrănit, creşte de la zi la zi, manifestându-se în moduri diferite în funcţie de persoană.

Îndreptându-şi puterea spre nimicirea acestui sprijin pe care egoismul păcătosului s-a aşezat şi se odihneşte, harul dumnezeiesc mântuitor săvârşeşte următoarele lucruri pentru a trezi pe păcătos din somnul său:

- → *Cel robit de plăcerea cărnii va cădea bolnav şi slăbindu-i trupul, va slobozi duhul şi îi va da tărie să-şi vină în fire şi să devină cumpătat.*
- → *Cel preocupat de puterea şi de farmecul său va fi lipsit de acest farmec şi ţinut într-o stare de nespusă istovire.*

- *Cel ce îşi află scăpare în propria sa putere şi tărie va fi supus robiei şi umilinţei.*
- *Cel ce se bizuie grozav pe avuţiile sale, se vor lua de la el.*
- *Cel ce se făleşte cu multă sa ştiinţă de carte va fi făcut de ruşine.*
- *Cel ce se bizuie pe solide legături şi relaţii personale, i se vor tăia.*
- *Cel ce se bizuie pe statornicia orânduirii stabilite în jurul său, o va vedea nimicită prin moartea celor pe care îi cunoaşte sau prin pierderea celor mai de seamă avuţii materiale.*

Există vreo altă cale de a trezi pe cei ţinuţi în legăturile nepăsării de fericirea cea din afară altfel decât prin necazuri şi durere? Oare nu e viaţa noastră plină de necazuri tocmai pentru ca să sprijine voia lui Dumnezeu de a ne ţine trezi?

Fiecare nimicire a acestor temelii ale nepăsătoarei mile de sine reprezintă un punct de cotitură în viaţă şi deoarece vine întotdeauna pe neaşteptate, lucrează într-un mod copleşitor şi mântuitor, în această privinţă, simţământul că viaţa omului se află în mare primejdie lucrează cu cea mai mare putere. Această simţire slăbeşte toate legăturile şi taie egoismul din rădăcină; omul nu mai ştie încotro să fugă.Iarăşi, simţirea unei desăvârşite părăsiri ţine de aceeaşi împrejurare deosebită şi e de acelaşi fel. Amândouă aceste simţăminte lasă omul singur cu el însuşi. De la sine, cea mai ticăloasă dintre făpturi, omul se întoarce neîntârziat către Dumnezeu.

2) Celelalte legături ale duhului îl cuprind din lume şi zac mai la suprafaţă decât cele dintâi. Lumea, cu învăţăturile, ideile şi rânduielile ei, în general cu întregul său ansamblu prefăcut în lege de neclintit, apasă cu o mână grea şi despotică asupra fiecăruia dintre vlăstarele ei. Ca urmare, nimeni nu cutează nici măcar să se gândească la o răzvrătire împotriva ei sau la o lepădare de puterea ei. Toţi o cinstesc şi se supun cu atâta sfială legilor ei. O încălcare a acestora e socotită drept o mârşăvie. Lumea nu e o persoană, dar duhul ei stă cumva foarte apăsător asupra pământului, ne influenţează şi ne ţine ca legaţi. E limpede că puterea lumii e psihologică şi imaginară, nu fizică sau reală. Prin urmare, nu e nevoie decât să risipim această putere închipuită a lumii şi prilejul de a ne putea înfrâna de la desfătările ei va fi mult mai aproape de noi. Aşa lucrează în noi mântuitoarea iconomie dumnezeiască.

Tocmai cu acest rost, ea păstrează neîncetat două alte lumi sfinte, dumnezeieşti, înlăuntrul lumii şi al nostru în sine. Prin ele, dumnezeiasca iconomie arată iar şi iar deşertăciunea vieţii lumeşti, aducând-o mereu în faţa noastră şi ajutându-ne să o vedem şi mai limpede. Cele două lumi dumnezeieşti sunt natura văzută şi dumnezeiasca Biserică. Experienţa arată cât de adesea mintea, întunecată de cele lumeşti, se trezeşte prin contemplarea dumnezeieştii zidiri sau prin intrarea în Biserică.

De pildă, un om care stă la fereastră şi priveşte un arbore în iarnă îşi vine în fire. Un altul, după o convorbire care l-a răscolit şi după ce simţise dulceaţa păcii pe care o simte sufletul într-o biserică, părăseşte vechile sale căi şi se închină slujirii lui Dumnezeu.

Natura văzută şi templul lui Dumnezeu nu numai că adesea au redat simţirea şi cumpătarea unor creştini nepăsători şi păcătoşi, ci au convertit chiar şi păgâni la adevărata închinare a lui Dumnezeu şi credinţă în El. Cuvântul Osana a intrat în inima unei femei şi a făcut din ea o creştină. Convertirea strămoşilor noştri s-a făcut în chip neîndoielnic prin lucrarea Bisericii asupra lor. Contemplarea frumuseţilor zidirii văzute a lui Dumnezeu a întors-o de la cele trupeşti pe Sfânta Mare Muceniţă Varvara.

Puterea şi înrâurirea lor vin din faptul că îi dăruiesc duhului - care este împovărat, istovit, obosit şi chinuit de deşertăciunea lumii - cel mai bun şi mai binecuvântat fel de viaţă, într-un chip plin de însufleţire şi claritate. Umplându-l pe neaşteptate cu bucuria unei astfel de vieţi, ele îl încredinţează că, predându-se el însuşi în stăpânirea acestei lumi, nu face decât să se necăjească şi să se chinuie singur, că fericirea deplină poate fi aflată în lumea de dincolo şi că dacă prietenia cu lumea aceasta acum este atât de chinuitoare, la ce să se aştepte după aceea?

Chemarea către lumea dumnezeiască şi despărţirea de lumea deşertăciunii se naşte tocmai din această trăire sufletească. Uneori, ea se petrece sub chipul unei rupturi violente, alteori se desăvârşeşte treptat. Dar până la urmă, natura şi Biserica smulg cu totul duhul omului din lanţurile lumii. Cu puterea lor ele risipesc, sfărâmă şi împrăştie farmecele lumii deşarte, cu nenumăratele ei amăgiri. Tocmai de aceea ni le aşează Domnul în faţă, pentru ca ele să poată lucra mai des asupra noastră, a tuturor, înfăţişându-ne neîncetat deosebirea radicală dintre o viaţă şi cealaltă, în modul cel mai izbitor cu putinţă.

Al doilea mod de slobozire din lanţurile lumii se poate face înfăţişându-i păcătosului un fel de viaţă - prin harul lui Dumnezeu Cel Care proniază toate - cu totul potrivnic celui cu care el este deprins. Toate convertirile săvârşite prin mijlocirea martiriului şi pentru care există nenumărate pilde, descoperă tocmai acest lucru. Uneori mucenicia unui singur om a convertit oraşe şi sate întregi. Lucrarea unei puteri duhovniceşti dintr-o altă lume deosebită de a noastră este vădită aici. Câteodată înfrângerea părea neîndoielnică, dar nu era; cel ce săvârşea lupta muceniciei rămânea de nebiruit, plin de bucurie duhovnicească, nepăsător la nimic din cele ce se petreceau în jurul său.

Înţelegerea bruscă a acestei înfăţişări de viaţă potrivnice şochează mintea şi risipeşte prin ea farmecul căilor vieţii de aici.

- → *Pildă spre aceasta stă convertirea tâlharului de către împăratul Mauricius care, în loc să îl pedepsească, l-a tratat cu multă bunătate ca şi cum ar fi fost vrednic de aşa ceva.*
- → *Alt exemplu este convertirea femeii desfrânate care a fost rugată de o altă femeie să se roage şi să îi redea viaţa singurului ei fiu care murise.*
- → *O altă desfrânată s-a pocăit după ce a văzut nişte călugări smeriţi lucrând rugăciunea şi cugetarea cea dumnezeiască, în vreme ce ea se dedase la lux şi la desfrâu chiar în aceeaşi casă.*

Toate convertirile prin pilda vieţii ţin de acest mod. Puterea cu care lucrează ele stă în faptul că păcătosul întâlneşte oameni mulţumiţi şi împăcaţi, care nu au nici desfătările, nici plăcerile avute din belşug de alţii, ce nu-şi găsesc nici mulţumirea, nici pacea. De aici vine destrămarea amăgirii lor şi schimbarea vieţii.

Al treilea mod de retragere din lume se face prin ruşinarea ei în faţa fiilor săi. Iulian s-a înălţat pe sine mai presus de toţi; s-a ridicat cu îngrozire împotriva creştinilor şi a ameninţat să îi zdrobească cu toată puterea sa. Dar apoi s-a prăbuşit pe neaşteptate. Aceasta nu numai că i-a întărit pe cei credincioşi, dar şi mulţi necredincioşi au venit la adevăratul Dumnezeu.

Un sat întreg s-a ridicat asupra Sfântului Macarie din cauza unei mărturii mincinoase; l-au bătut, l-au chinuit, l-au pedepsit - şi lumea a biruit. Dar apoi s-a descoperit adevărul, i-a ruşinat pe toţi şi i-a întors la evlavie şi frică de Dumnezeu.

Tot aici fac parte şi toate împrejurările care i-au făcut pe oameni să-şi vină în fire prin prăbuşirea şi moartea neaşteptată a celor mari şi puternici ai lumii. Ruşinarea lumii o micşorează în ochii prietenilor ei, vădindu-i neputinţa. Pe de o parte, îi îndepărtează de ea; pe de alta, le dă curajul de a-i face faţă.

În al patrulea rând, adesea se întâmplă că până la urmă lumea însăşi să îndepărteze şi să alunge pe om de la ea în aparenţă de bunăvoia ei, întrucât nu îi mulţumeşte aşteptările sau îl dezamăgeşte. Noi căutăm fericirea; dar în lume nu găsim decât mărire, onoruri, putere, bogăţie, plăcere - nici una nu satisface pe cel ce caută. Omul cu discernământ vede curând amăgirea şi îşi vine în fire. Vedem cum mulţi dintre Sfinţii lui Dumnezeu dându-şi seama de deşertăciunea şi tulburarea lumii s-au retras din ea şi I s-au afierosit cu multă hotărâre Lui. Fiul risipitor din parabolă şi-a zis: ***„Eu pier aici de foame” (Luca 5, l7).***

3) Al treilea rând de legături ale duhului vine din partea Satanei şi a demonilor săi. Sunt nevăzute şi se suprapun în cea mai mare parte cu legăturile milei de sine şi ale lumii, pe care Satana le întăreşte cu înrâurirea sa şi prin care

ţine mintea în întuneric, însă mai e un lucru, care vine direct de la Satana, o laşitate subţire şi o teamă care pot tulbura sufletul păcătosului oricând, dar mai ales atunci când se gândeşte la cele bune. E ca atunci când stăpânul îşi ameninţă sluga, care a făcut vreun lucru potrivnic voii sau planurilor sale.

Tot de la Satana vin tot felul de linguşeli duhovniceşti. De pildă, unii au o nădejde prea mare, neîntemeiată, în mila dumnezeiască; această nădejde nu e cumpătată, ci devine din ce în ce mai afundată în iubirea de păcat. La celălalt capăt sunt oamenii care deznădăjduiesc prin îndoială şi necredinţă. Astfel de oameni se încred în ei înşişi şi au atâta trufie personală încât înăbuşă orice simţământ de căinţă.

Într-adevăr, multe vin în chip nemijlocit de la Satana, deşi e anevoios să le arătăm. Dar tot păcatul îşi are izvorul în el, căci el e stăpânitorul lumii păcătoase. Unul dintre vicleşugurile sale este să se ascundă. Adică dă păcătoşilor siguranţa că nu e prin preajmă şi ca urmare lucrează cu îndărătnicie şi sălbăticie înăuntrul sufletului păcătos. Născoceşte şi strecoară îndemnuri la răzvrătire contra firii, făcându-i pe păcătoşi să cârtească împotriva lui Dumnezeu Care nu îngăduie cele ce în ochii lumii sunt fireşti şi Care hotărăşte că puterea lor singură nu este de ajuns pentru a le face faţă.

Dumnezeiescul har, care îl face pe om să îşi vină în fire, deseori îi smulge pe păcătoşi din gura iadului batjocoririi sataniceşti. L-a făcut pe Satana de ocară şi l-a supus pe el batjocoririi, descoperindu-i neputinţa şi nebunia şi vădindu-i viclenia. Aşa a fost ruşinat în persoana lui Simion Magul, a Sfântului Ciprian din Antiohia şi a multor altora. Toate aceste întâmplări au fost însoţite de convertirea şi iluminarea multora dintre cei orbi.

În zilele petrecute de Domnul pe pământ, demonii, izvorul necredinţei şi al îndoielii, au devenit prooroci ai credinţei. Şi Sfinţii mucenici, prin puterea Atotputernicului Dumnezeu adesea i-au silit atât pe tatăl cât şi pe fiii minciunii să rostească adevărul prin statui.

Această descoperire a uneltirilor celui viclean îi dă păcătosului simţământul că se află în mâini vrăjmaşe, răuvoitoare, că e înşelat şi momit să se vatăme singur, că este dus în chip amăgitor pe o cale întunecată spre pierzare şi că demonii ţin să se bucure de aceasta. Acest lucru naşte negreşit un simţământ de teamă pentru bunăstarea proprie, prudenţă, bănuială, silă şi dezgust faţă de cel viclean şi de născocirile lui, patimile şi năravurile rele, ca şi de toată viaţa de mai înainte. De aici, nu mai e decât un pas până la Izvorul adevărului, binelui şi fericirii: adică, Dumnezeu.

3. Cuvântul lui Dumnezeu ia locul tuturor căilor de mai înainte

Aşadar, acestea sunt căile şi mijloacele prin care harul dumnezeiesc lucrează asupra sufletului omenesc, îl slobozeşte din legăturile lui nefireşti, îl aduce faţă în faţă cu o altă viaţă mai bună în care află pace şi bucurie. Cu toate acestea, este limpede că toate aceste căi şi mijloace sunt în şi prin ele însele nedesăvârşite, ca şi cum ceva ar fi rămas în urmă. De pildă, dacă s-a ivit setea de un lucru mai bun, unde este acest lucru mai bun şi cum poate fi el dobândit? Sau, dacă cineva a fost cuprins de frică de moarte şi judecată, ce să facă ca să se izbăvească de nenorocire?

Acelaşi lucru se întâmplă şi în toate celelalte împrejurări, chiar dacă nu în chip vădit. Trebuie folosită încă o cale pentru a le duce la îndeplinire pe toate. Această cale este propovăduirea Cuvântului.

Într-adevăr, Cuvântul lui Dumnezeu, sub diferite chipuri, se adaugă tuturor celorlalte căi deja abordate, limpezindu-le şi descoperindu-le rostul lor ultim. Fără acest Cuvânt, acele mijloace lasă totuşi pe om într-un fel de stare de nesiguranţă şi deci nu împlinesc tot ceea ce ar trebui.

Apostolul Pavel a fost iluminat de o apariţie cerească. Dar Domnul nu a săvârşit totul în el pe loc, ci a spus: „Du-te la Anania, iar el îţi va spune ce să faci". Iustin Martirul, Sfânta Mare Muceniţă Varvara şi împăratul Ioasaf au întrezărit minciuna, dar pentru a cunoaşte adevărul, aveau nevoie de călăuze şi tălmăcitori pe măsură. Tocmai de aceea Domnul Proniatorul aşează ca poruncă aceasta: ***„Dumnezeu… vesteşte acum oamenilor ca toţi de pretutindeni să se pocăiască" (Fapte 17, 30). „Credinţa este din auzire, iar auzirea prin cuvântul lui Hristos" (Romani 10, 17).***

Acest cuvânt al Apostolilor este vestit acum în toate marginile pământului prin urmaşii lor. Lucrul cel mai de seamă este să se vestească adevărul căii dumnezeieşti universale a mântuirii, să se vorbească despre oameni şi locuri binecunoscute spre care cel trezit ar trebui să se îndrepte pentru tălmăcire, astfel ca să nu irosească acea trezire sau să rătăcească de la calea ei, risipind timp şi putere fără rost.

În Biserică ar trebui să se audă neîncetat învăţătură de credinţă - şi într-adevăr se aude. Adevăraţii credincioşi se vor întări şi mai mult prin ea, în vreme ce cei căzuţi şi cei treziţi vor afla o călăuză nemijlocită şi adevărată.

Cât de crucială este datoria preoţilor de a vesti căile mântuitoare ale lui Dumnezeu în orice vreme, fără acea bizuire pe o presupusă cunoaştere de obşte!

Cu toate acestea. Cuvântul lui Dumnezeu nu numai că îmbunătăţeşte toate căile arătate mai sus, dar le poate şi înlocui. El trezeşte pe păcătos mult mai deplin şi mai limpede. Prin înrudirea sa cu duhul, care tot de la Dumnezeu vine, intră înlăuntrul acestuia, până la despărţirea sufletului de duh, însufleţeşte pe acesta din urmă şi sădeşte în el seminţele din care să rodească faptele vieţii duhovniceşti (de aceea se mai numeşte Cuvântul şi sămânţa). Puterea sa de a trezi este cu atât mai însemnată cu cât lucrează deodată asupra întregii persoane, asupra întregii fiinţe: trup, suflet şi duh. Sunetul sau partea sonoră a Cuvântului atrage atenţia auzului şi un gând intră şi se aşează în suflet. Puterea sau energia nevăzută e doar pe jumătate. Plinătatea cunoaşterii e întotdeauna biruitoare, căci atunci nu mai e nici un loc în care să se ascundă inima vicleană.

În virtutea potrivirii sale atotcuprinzătoare cu lucrarea de trezire a păcătoşilor, Cuvântul lui Dumnezeu străbate toată lumea şi ajunge la urechile noastre în diferite chipuri. Se aude neîncetat în biserici la fiecare slujbă dumnezeiască şi în afara bisericilor, la orice ceremonie religioasă. Se aude în predicile Părinţilor şi în orice carte ziditoare şi luminătoare de suflet. Se aude în toate convorbirile folositoare, ca şi în zicerile populare pline de înţelepciune. Se află în şcoli, în picturi şi în oricare lucru văzut ce înfăţişează adevărurile duhovniceşti. Judecând după toate acestea, suntem înconjuraţi de Cuvântul lui Dumnezeu şi cuprinşi de el din toate părţile. De pretutindeni ajunge la noi glasul trâmbiţei pentru nimicirea cetăţilor păcatului, asemeni zidurilor Ierihonului.

Cuvântul lui Dumnezeu şi-a arătat deja şi încă îşi arată puterea biruitoare asupra inimii omeneşti. Nu e nevoie decât să se poarte de grijă ca acele căi prin care se răspândeşte Cuvântul lui Dumnezeu să se păstreze neîncetat, astfel ca nici adevărata propovăduire să nu înceteze, închinarea dumnezeiască să se săvârşească după tipic şi în chip ziditor, iconografia să fie înălţătoare şi evlavioasă, iar cântarea simplă, cumpătată şi umilicioasă. Împlinirea tuturor acestora cade în seama celor ce slujesc la altare. Tocmai de aceea ei sunt cea mai puternică şi trebuincioasă armă în mâinile Proniei Dumnezeieşti pentru convertirea păcătoşilor. Trebuie ca ei să înţeleagă aceasta şi să grăiască cu putere nu doar în biserici, ci şi prin case, folosind orice prilej atât pentru a înfăţişa lumea lui Dumnezeu, cât şi pentru a vădi amăgirea sufletului nostru prin nălucirile minţii şi ale trupului.[4]

VI. Cum se dobândeşte harul trezirii

[4] (Nota: Cele mai bune pilde în acest sens le-a dat Sfântul Tihon de Zadonsk. A înţeles, se pare, mai bine decât toţi ceilalţi că cea mai bună întrebuinţare a darului scrisului şi vorbirii este întoarcerea sa către luminarea şi trezirea păcătoşilor din somnul în care zac. Aproape fiecare rând scris de el duce la aceasta. Aşa ar trebui să fie orice predică în biserică şi orice convorbire.)

S-a mai spus deja că printre diferitele lucrări ale harului care ne trezeşte, una care e în mod deosebit vrednică de luare aminte este cea pe care o foloseşte Dumnezeu pentru a trezi un păcătos ce a mai trăit şi înainte o astfel de trezire, dar a căzut iarăşi în păcat şi mai ales în acele păcate de moarte obişnuite lui.

Cu cât mai des se repetă aceste căderi, cu atât mai mult slăbeşte imboldul de îndreptare, căci inima lui se obişnuieşte, aşa-zicând, cu căderea şi căderile în păcat trec în rândul întâmplărilor de zi cu zi ale vieţii sufletului.Odată cu această slăbire, el şi încetează a mai fi un simţământ plin de putere după cum i-ar fi de fapt propriu să fie, apropiindu-se tot mai mult de sfera cugetării şi devenind până la urmă nimic mai mult decât un simplu gând şi o amintire. Acest gând este încuviinţat o vreme, dar apoi doar tolerat şi aceasta fără supărare, însă cu nepăsare, fără a-i acorda vreo atenţie mai deosebită. După care începe să plictisească, devine ceva de care trebuie să scapi cât mai iute cu putinţă. Până la urmă stârneşte chiar dezgust şi vrăjmăşie faţă de el - păcătosul nu numai că nu îl suferă, ci îl urăşte, îl vânează şi îl izgoneşte, în mod corespunzător, credinţa ca o viaţă duhovnicească mai bună e de trebuinţă începe să se stingă. La început nevoia de schimbare pare doar posibilă. Mai târziu se învăluie în îndoială sub forma semnelor de întrebare cu privire la diferitele ei aspecte, iar mai pe urmă începe să pară chiar nefolositoare şi lipsită de însemnătate, străină. În cele din urmă, se ajunge lăuntric la o hotărâre de genul „trăieşte cum ţi-e voia - totul e în regulă. Toate celelalte nu sunt decât necazuri în plus.”

Aici omul a atins adâncul răului şi al nepăsării. Starea sa e a unuia care nu s-a mai trezit niciodată. E limpede că mântuirea acestui om e în mare primejdie. Mila lui Dumnezeu e mare, dar până şi ea s-ar putea să nu mai poată face nimic cu el. E ca ţarina care absoarbe ploaia ce coboară adeseori asupra ei şi totuşi rămâne neroditoare, iar „blestemul îi stă aproape” (Evrei 6, 8) [5].

Este urmarea unei vieţi fără de rânduială şi a nesocotirii nevoii de trezire prin har, care ar trebui să se întipărească cu deosebire în mintea celor ce duc lipsă de ea. E adevărat că mişcările harului dumnezeiesc nu se mărginesc la măsurători şi definiţii, dar uneori se fac în acord cu acestea. Prin urmare, deşi nu trebuie să deznădăjduim de putinţa noastră de întoarcere şi mântuire oricât de slabă ar fi chemarea de întoarcere la o viaţă de virtute, trebuie însă întotdeauna să cugetăm cu frică şi cu cutremur la firea noastră cea neputincioasă. Oare nu ne-am cufundat atât de adânc încât am ajuns la cea din urmă şansă de a mai primi trezirea prin har? Oare nu cumva am stăvilit toate pornirile pe care harul dumnezeiesc, dorind neîncetat mântuirea noastră, le-ar fi avut de a lucra asupra noastră? Oare nu o fi aceasta ultima dată când harul s-ar mai putea apropia de

[5] Nota „Dar dacă aduce spini şi duhni, se face netrebnică şi blestemul îi stă aproape iar la urmă focul o aşteaptă.”

noi pentru a ne face să ne venim în fire şi a înceta starea noastră ticăloşită? Astfel, oricât de slabă ar fi chemarea, trebuie cu atât mai iute să ne grăbim să o ascultăm cu toată hotărârea, deşi aceasta ar cere mai mult discernământ şi să o întărim cu toată puterea libertăţii noastre omeneşti. Desigur, o astfel de întărire nu înseamnă altceva decât deschiderea noastră către această căutare şi dorinţă de primire a harului. ***Trebuie să ne deschidem, căci prin căderile noastre am devenit tot mai împietriţi şi mai închişi faţă de har, mai întâi într-o privinţă, apoi în alta.***

Vom arăta acum cum să primim harul, astfel ca imboldul acesta de îndreptare să-şi poată recăpăta vigoarea sa de la început, căci trebuie să înţelegem că omul va spori potrivit cu deschiderea sa către îndemnurile duhovniceşti care ajung până la el. În vreme ce omul proaspăt trezit împlineşte toate cele de trebuinţă iute, cu râvnă şi cu aprindere, lucrarea celuilalt e rece, aproape de să se stingă, plină de greutăţi. E ca şi cum harul l-ar fi părăsit anume pentru ca el să poată simţi cât de preţioasă este ascultarea cu credinţă de Dumnezeu pentru cel pe care El îl cheamă şi astfel să poată preţui cum se cuvine ajutorul lui Dumnezeu. Domnul păstrează această dorinţă. El nu dăruieşte o lepădare bruscă de cele ale lumii, ci îl ţine pe om în continuare în mijlocul ei, într-o stare de încordare, fără a-l înclina nici într-o parte, nici în cealaltă, pentru a-i încerca râvna şi a lăsa loc dorinţei şi hotărârii lui să crească. Abia apoi cel astfel încercat va lepăda cu adevărat păcatul.

Am înfăţişat toate aceste lucruri anume pentru a deosebi între cele două feluri de lucrări ale harului lui Dumnezeu, despre una din care Domnul zice: ***„Iată, stau la uşă şi bat" (Apocalipsa 3, 20),*** iar despre cealaltă: ***„caută şi vei afla; bate şi ţi se va deschide" (Luca 11, 9).*** Am arătat deja cum se petrec lucrurile în primul caz. Cât despre cel de-al doilea, rămâne întrebarea: cum ar trebui să căutăm şi în ce trebuie să batem?

În împrejurări neobişnuite harul lui Dumnezeu lucrează iute şi hotărâtor, după cum putem vedea, de pildă, în viaţa Sfântului Apostol Pavel, a Sfintei Maria Egipteanca şi a altora. Dar în rânduiala obişnuită a lucrurilor, cel mai adesea convertirea se face simplu, prin gândul care îi vine omului să îşi schimbe viaţa şi să se îmbunătăţească atât în legăturile sale cu alţii, cât şi în inclinaţiile sale lăuntrice. Gândul vine, dar cât de mult are nevoie să se întărească pentru a putea birui în suflet! În cea mai mare parte astfel de gânduri binefăcătoare rămân neroditoare - şi nu din pricina lor, ci mai degrabă datorită răspunsului necorespunzător al omului al cărui suflet a fost cercetat.

1. Boala de obşte: amânarea

Cea mai de seamă problemă în legătură cu aceste gânduri privitoare la starea de păcătoşenie a omului este că ele rămân neîmplinite şi sunt mereu amânate de la zi la zi. Amânarea este boală de care suferim aproape toţi şi cea dintâi pricină a lipsei de îndreptare. Toţi spun: „O să am timp mai târziu" şi rămân înţepeniţi în vechile obiceiuri ale vieţii păcătoase. Aşa că, atunci când vine gândul bun al schimbării, prinde-l, ţine-l bine - de aceea ţi-a fost trimis. Cu acest ţel în minte, mai întâi de toate alungă amânarea. Nu zăbovi nici o clipă. Să nu-ţi îngădui niciodată a spune: „O să o fac mâine sau altădată", ci apucă-te de treabă chiar acum.

Apucă arma cugetului sănătos, iar în ajutorul acestuia:
1) Gândeşte-te bine la nesăbuinţa, nebunia şi primejdia amânării. Spui „mai târziu", dar mai târziu va fi încă şi mai greu să o faci, căci te vei obişnui şi mai mult cu păcatul, iar obişnuinţele şi legăturile tale cu păcatul vor fi încă mai strânse. Ce rost ar avea ca cel încâlcit în mreje să se încâlcească încă şi mai mult, gândind în acest timp că îi va fi la fel de uşor mai târziu, ca acum, să se descâlcească? ***Dacă deja ai înţeles că nu trebuie să rămâi în felul în care eşti, atunci de ce mai zăboveşti?*** La urma urmei, s-ar putea ca Dumnezeu să spună: ***„îmi eşti dezgustător, păcatele tale nu le voi mai ierta" (Isaia l, 14),*** şi atunci să ajungi acolo de unde nu mai e întoarcere. Ar fi un astfel de dezastru încât nici o osteneală nu ar mai trebui precupeţită pentru a-l ocoli. Dacă s-ar purta grijă cu sârguinţă să se înţeleagă acest lucru limpede şi cu putere, atunci toţi cei ce se nevoiesc pentru sufletul lor vor fugi de la sine de această amânare, căci ea nu va mai avea nici un susţinător lăuntric. Vei înţelege că ţi-e vrăjmaşă şi o vei privi cu dispreţ.

2) Amânăm şi pentru că gândul cel bun care ne-a cercetat rămâne însă în noi un simplu gând, fără a ne fi atras cu ceva către el şi nici nu ne motivează. Gândul acela a venit în noi împreună cu celelalte interese, ca un oaspete străin, făcându-ne semn de afară, fără a ne mişca în vreun fel. E treaba fiecăruia dintre noi să îl ducem mai adânc în suflet şi să luăm în seamă însemnătatea şi puterea lui. Astfel, trebuie să îl aduci în faţa ochilor, să îi înţelegi adevărul, bucuria şi înălţarea pe care le pricinuieşte, să te încredinţezi cât de lesne este să îl împlineşti. Un astfel de gând bun e slab şi nu atrage inima pentru că în minte roiesc mulţime de alte lucruri mai interesante şi tot felul de planuri, după gândurile care deja au fost primite mai înainte. Aşa că, recheamă-le pe toate şi deosebeşte-le unele de altele fără părtinire. Nimic nu se poate asemăna cu ceea ce înseamnă gândurile bune - orice altceva se află mult, mult în urmă. Va rămâne doar gândul cel bun şi fiind singur şi frumos, va atrage.

3) Suferim de amânare mai ales pentru că în clipa aceea ne lăsăm puterile să se risipească, ne hrănim trândăvia, neluarea aminte, toropeala şi şovăiala în cugetare şi lucrare. Poţi să te birui din cealaltă parte - închipuie-ţi cu însufleţire

cât de umilitor ar fi să-ţi îngădui acestea în treburile de zi cu zi. E cu atât mai înjositor în problema propriei tale mântuiri, pentru care ar trebui întotdeauna să te dovedeşti iute şi gata de lucru. E ruşinos să îngădui cele potrivnice, e ruşinos să amâni pe mâine ceea ce se poate şi trebuie să se facă astăzi.

Foloseşte exerciţiul acesta şi altele similare pentru a alunga amânarea. Oricine o poate face să o facă. Dacă ţi-a venit vreun gând bun, hotărăşte-te să îl împlineşti, sârguieşte şi sileşte-te să faci de îndată ce te îndeamnă el. E fără rost a mai da alt sfat celui ce a amânat lucrul pentru o altă zi.

2. Obiceiuri şi înclinaţii care închid omul în păcat

Să presupunem că gândul cel bun a fost primit de noi şi este luat în seamă. Acum trebuie să ne grăbim a ni-l însuşi într-o asemenea măsură încât să devină un adevărat cui de osie care să pună în lucrare cu uşurinţă şi tărie toate cele dinlăuntrul nostru. Pentru aceasta trebuie să-i facem loc de ajuns pentru a putea trece înăuntru, adică să săvârşim o adevărată lucrare asupra noastră, ca pregătire foarte trebuincioasă şi folositoare spre trezire.

O astfel de lucrare are de înfruntat acele curse iscusite sau obiceiuri şi înclinaţii care închid pe om în păcat. Păcatul încurcă sufletul în mrejele sale nenumărate sau se ascunde de suflet sub şi mai numeroasele sale învelişuri; căci în şi prin sine păcatul e urât şi o simplă privire îl vădeşte dezgustător.

Învelişul cel mai adânc şi mai aproape de inimă e alcătuit din amăgirea de sine, nepăsare şi nepurtare de grijă; deasupra lor şi mai aproape de suprafaţă stau împrăştierea minţii şi grija de multe, cele mai de seamă lucruri care ascund şi hrănesc păcatul, obiceiurile şi împrejurările păcătoase. Deasupra tuturor stă stăpânirea cărnii, cel mai vădit înveliş, dar nu mai puţin tare sau însemnat.

Primul înveliş (amăgirea de sine, nepăsare şi nepurtarea de grijă) e cel mai de seamă. El împiedică omul să vadă primejdia stării în care se află şi îi subminează dorinţa de schimbare. Celelalte două nu sunt decât unelte - ele sporesc şi întăresc starea de păcat. Atunci când harul dumnezeiesc intră până la despărţitura sufletului de duh, loveşte direct în primul înveliş şi îl sfâşie. Sub lucrarea lui, omul păcătos e scos la iveală cu totul şi stă înaintea propriei sale cunoştinţe în toată hidoşenia lui. Însă când omul caută el însuşi trezirea prin har, trebuie să înceapă din afară şi să îşi facă drum până înăuntru.

Astfel, dacă vrei să urmăreşti cum se cuvine gândul care ţi s-a dat cu privire la viaţa ta păcătoasă, începe prin îndepărtarea învelişurilor păcatului aşa cum ar

îndepărta cineva straturile de pământ pentru a scoate la iveală comoara îngropată dedesubt.

Trupul

Mai întâi de toate, urmăreşte trupul. Refuză-i desfătările şi plăcerile, mărgineşte-i îngăduinţele chiar şi în cele mai fireşti trebuinţe; lungeşte ceasul de priveghere, împuţinează-i hrana obişnuită, adaugă osteneală peste osteneală. Mai ales, în orice chip vrei sau poţi să o faci - slăbeşte trupul, subţiază-i grosimea. Prin aceasta sufletul se va elibera din legăturile materiei, va deveni mai plin de energie, mai uşor şi mult mai deschis lucrărilor bune. Trupul material care domină asupra sufletului odrăsleşte în acesta propria sa amorţire şi moleşeală. Nevoinţele ascetice trupeşti slăbesc aceste legături şi le înlătură urmările.

E adevărat, nu orice păcătos trăieşte fără de înfrânare sau îşi răsfaţă trupul. Dar ar fi cu anevoie să aflăm vreun om cu viaţă normală care să nu aibă nimic de făcut pentru a-şi stăpâni trupul, odată ce dorinţa de mântuire i-a atins inima. Iar rostul e plin de înţeles - schimbă în întregime lucrarea aceluia. Ceea ce ai făcut mai înainte din obişnuinţă sau pentru că îţi susţii îndeletnicirile obişnuite, acum fă cu unele schimbări şi cu un plus de asprime, de dragul mântuirii - iar lucrul acesta va avea urmări imediate.

Grijile şi împrăştierea minţii

Trupul împovărează sufletul din afară; grijile şi gândurile risipite îl apasă dinlăuntru. Să presupunem că trupul deja s-a smerit - primul pas a fost făcut. Dar alte două obstacole despart sufletul de sine însuşi.

Grijile nu lasă deloc timp pentru lucrarea lăuntrică. Când se ivesc, ai un lucru în mâini şi alte zece în minte. De aceea ele mână pe om tot înainte, fără a-i da prilej să se uite înapoi şi să se vadă. Prin urmare, trebuie să laşi deoparte grijile o vreme, pe toate, fără nici o excepţie. Ai să te apuci iarăşi de treburile tale obişnuite mai târziu, dar acum lasă-le să înceteze, aruncă-le din mâini şi dă-le afară din minte.Odată ce grijile au încetat, vârtejul persistă în cap - un gând după altul, unul de acelaşi fel, altul cu totul potrivnic. Sufletul se risipeşte, iar mintea se răsuceşte încoace şi încolo, fără a-ţi îngădui astfel să păstrezi ceva mai trainic şi mai statornic. Adună fiii aceştia risipiţi ai tăi într-unul singur, aşa cum păstorul îşi strânge turma sau cum lentila adună razele împrăştiate şi întoarce-i asupra ta însuţi.

Voinţa de a pătrunde mai adânc în tine însuţi şi a lucra asupra ta, de a stăvili grijile şi gândurile risipite, cere desigur negreşit următoarele înlesniri: pe de o

parte însingurare, iar pe de alta încetarea oricăror preocupări obişnuite atât personale, cât şi sociale. Mai întâi, această smerire a cărnii are nevoie de o schimbare în felul în care îţi împlineşti trebuinţele fireşti, în acest sens, cel mai prielnic timp pentru a-ţi schimba viaţa, trebuie socotit în vremea postului, mai ales în Sfântul şi Marele Post. Totul ajută la aceasta în timpul Postului acasă, la biserică şi chiar şi în societate [6], în această perioadă totul este socotit ca o pregătire pentru pocăinţă. La fel, asta nu înseamnă că atunci când gândul cel bun de a-ţi schimba viaţa a venit, trebuie să îi amâni împlinirea până când va începe Postul. Tot ce se cere în această vreme poate fi săvârşit oricând altcândva şi în afara posturilor. Dar când a sosit Sfântul şi Marele Post e un păcat să iroseşti prilejul de a te îngriji de mântuirea sufletului tău, aşa cum a fost irosit altădată. Dacă cineva, care a primit gândul mântuitor de a-şi schimba viaţa, dar în afara Postului, e împiedicat de modul său de viaţă să îl şi împlinească, ar fi mai bine pentru el să se retragă o vreme într-o mănăstire. Acolo îi va fi mult mai lesne să se stăpânească.

Nepurtarea de grijă, nepăsarea şi orbirea

Acum stai faţă-n faţă cu inima ta. Înaintea ta se află omul tău lăuntric, cufundat în somnul adânc al nepurtării de grijă, nepăsării şi orbirii, începe să-l dezmeticeşti. Gândul cel bun care a venit, deja l-a necăjit un pic. Păşeşte spre aceasta cu nădejde tare şi cu stăruinţă sufletească neslăbită, cu toată luarea-aminte şi începe să te sileşti cu tot felul de imagini, mai mult sau mai puţin tari şi înfiorătoare, primindu-le pe toate în starea ta lăuntrică de a fi.

Mai întâi, îndepărtează vălurile de pe ochii minţii tale, care o ţin într-o stare de orbire. Dacă omul nu leapădă păcatul şi nu fuge de el, aceasta e pentru că nu se cunoaşte pe sine şi primejdia în care se află din pricina păcatului său. Dacă ochii i-ar fi deschişi, ar fugi de păcat ca de o casă cuprinsă de flăcări. O asemenea orbire este urmarea neluării-aminte la sine însuşi - omul nu se cunoaşte pe sine pentru că nu a intrat niciodată în sine şi nici nu s-a gândit vreodată la sine sau la starea sa morală, însă în cea mai mare parte întunecarea îi este întreţinută de anumite convingeri oarbe despre sine însuşi. Omul îşi ţese o plasă de gânduri, în care se închide sistematic pe sine. Pesemne că aceste gânduri nu sunt decât ca nişte plase de păianjen - adică sunt cu putinţă doar în mică măsură şi totuşi mintea niciodată nu le desface cu grijă, iar inima vorbeşte cu multă tărie despre realitatea şi prezenţa lor. Aceasta e amăgirea morală sau prejudecata ce se naşte din amestecul inimii în lucrurile minţii. Tocmai de aceea e nevoie să unim o anumită cumpătare şi înţelepciune cu luarea-aminte în acest moment, lepădând orice înşelăciune a inimii înrăite. Dacă inima vrea să simtă ceva în clipa cu

[6] Nota: desigur că Sfântul Teofan se referă la o societate ortodoxă, cum era în Rusia pre-revoluţionară [n. tr. în engleză].

pricina, să simtă atunci sub înrâurirea puterii de închipuire a minţii şi nu doar prin ea însăşi, ca şi cum ar lua-o de capul ei. Altfel, iarăşi va sili mintea să-şi închipuie lucrurile aşa cum îi plac ei; iarăşi va sili mintea să se supună inimii, pricinuind neorânduială şi răvăşire în înţelegere şi în loc să o lumineze, doar o va scufunda într-o orbire şi mai adâncă.

3. Gândurile care ţin omul în orbire

Punându-te acum într-o astfel de împrejurare, începe să aduci pe teren neutru diferitele gânduri care te ţin în orbire şi supune-le unei judecăţi aspre şi nefăţarnice.

Mulţumirea de sine cu „Sunt creştin “

Tu zici „Sunt creştin” şi te mulţumeşti cu asta. Aceasta e prima amăgire - să-ţi însuşeşti darurile şi făgăduinţa creştinismului, însă fără nici o grijă pentru a înrădăcina în tine adevăratul creştinism sau să-ţi adaugi ceea ce nu poţi dobândi decât prin vârtutea şi vrednicia cea dinlăuntru.

Arată-ţi singur că e o amăgire să nădăjduieşti într-o simplă denumire, că Dumnezeu poate ridica fiii lui Avraam şi dintr-o piatră şi că poate lua făgăduinţa de la tine oricând, atâta vreme cât cele de trebuinţă pentru a avea parte de ea nu sunt împlinite degrabă.

Mai ales, caută să înţelegi ce înseamnă să fii creştin, uneşte-te cu acest ideal şi vei vedea cât mai ţine această proptea a orbirii tale.

„La urma urmei, nu suntem noi cei mai răi”

„La urma urmei, nu suntem noi cei mai răi”, mai ştim cutare sau cutare lucru şi dacă ne gândim la cele pe care le urmărim, vom fi în stare să judecăm corect. Ne vedem de treburile noastre nu fără de chibzuială sau pricepere, aşa cum fac alţii.

Aşa se înşeală unii prin propria lor apreciere psihologică. Alţii, dimpotrivă, sunt înşelaţi de înfăţişarea trupească - putere, frumuseţe şi formă. Atât unii, cât şi ceilalţi sunt cu atât mai orbiţi cu cât se înalţă mai presus de cei din jur.

Trebuie să te asiguri că:
1) Înzestrările firii oricum nu au nici o valoare morală, căci nu sunt o facere a mâinilor noastre, ci ne sunt dăruite de Dumnezeu; toate cele ale firii au încă şi mai puţină valoare în creştinism, pentru că firea a fost pervertită prin păcatul strămoşesc. Sfinţeşte toate bunele tale înzestrări prin credinţa în Hristos

Mântuitorul şi printr-o viaţă pe măsura acestei credinţe şi abia după aceea socoteşte-le bune.

2) Iarăşi - ai făcut tot ceea ce poţi şi trebuie să faci după măsura darurilor tale? Ţi se va cere mai mult cu cât ţi s-a dat mai mult. Grijă să-ţi fie nu la talente, ci la punerea lor în lucrare. Ai ceva să arăţi pentru ele? E câştigul pe măsura cheltuielii?

3) Cât despre cine ştie ce daruri trupeşti sau întâmplătoare, nu e nimic de zis. ***Undeva Sfântul Ioan Gură de Aur vorbeşte despre un om care laudă pe un altul pentru înfăţişarea deosebită, maiestatea sa, avuţiile, palatul, caii de rasă şi celelalte; dar apoi, îl întreabă pe acela: „Dar de ce nu-mi spui nimic despre omul însuşi? Tot ce mi-ai înfăţişat nu e el.”***

4) N-avem însă nici o pricină să ne uităm la alţii - mai bine să ne îngrijim de noi înşine. Fiecare va răspunde pentru sine însuşi. ***Priveşte-te pe tine şi separându-te de ceilalţi, judecă-te numai pe tine fără a te raporta la ei. Dar dacă chiar vrei să te pui alături de alţii, atunci compară-te cu Sfinţii cei bineplăcuţi lui Dumnezeu. Ei sunt legea creştină cea vie şi pildă pentru cei ce vor să se mântuiască. Dacă te vei judeca prin asemuire cu ei, nu vei mai greşi.***

„Nu suntem chiar aşa de răi”

Nu suntem chiar aşa de răi: din câte se vede nu facem nici un lucru de ruşine şi nici alţii nu ne socotesc chiar aşa de răi şi nu ne lipsesc de respectul şi consideraţia lor. Şi pe lângă asta, nu sunt chiar oameni de rând, ci persoane însemnate. Cel mai gros şi mai întunecat văl al orbirii este tocmai aparenta bună-cuviinţă a purtării din afară şi legăturilor cu cei din jur! ***Să-ţi fie cât mai limpede că cele din afară nu au nici o însemnătate fără cele dinlăuntru.*** Buna purtare în afară e frunză, în vreme ce bunătatea dinlăuntru e roadă. Frunzele smochinului făgăduiau roadă, dar Mântuitorul, neaflând nici una, l-a blestemat.
Acelaşi lucru se întâmplă şi cu orice om cu o bună rânduială exterioară, dar care stă înaintea feţei lui Dumnezeu fără o inimă cu adevărat bună şi temătoare de El.

„Dă-mi fiule, mie inima ta” (Pilde 23, 26) i-a spus Domnul celui înţelept [lui Solomon]. Din inimă iese tot binele şi tot răul. După cum ţi-e inima, aşa eşti şi tu înaintea Domnului. Dacă inima ţi-e mândră, atunci oricât de smerit te-ai arăta în afară, Domnul tot mândru te va socoti. Aşa e şi cu orice altceva.

Şi judecarea altora e înşelătoare. Ceilalţi nu ne cunosc, dar se poartă bine cu noi, fie pentru că ne socotesc buni, fie pentru că respectă regulile de politeţe. Oare nu se mai întâmplă că cei dimprejurul nostru ne văd răutatea, dar nu ne-o vădesc din cine ştie ce socoteli ale lor? Şi nu se mai întâmplă că unii, văzând răul din

alţii, îi laudă pentru aceasta, dând astfel oarecare sare şi piper necuviinţei lor? Iar nebunii care-i ascultă continuă fără să se oprească, scufundându-se din ce în ce mai adânc în nebunie şi răutate; căci, atunci când cineva vede pe cei din jur zâmbind cu plăcere la faptele sale, înaintează în căile cele rele cu o anumită mulţumire de sine. Oare nu tot aşa am face şi noi dacă am sta să ascultăm cu atâta grijă cum ne socotesc şi ne judecă alţii?!

Aşadar, răutatea e "în mine - dar ce, eu sunt singurul? "

„Ei bine, deci e răutate în mine - dar ce, eu sunt singurul?" Cutare e la fel şi tot aşa e şi celălalt şi chiar şi ăsta. Şi mai sunt o mulţime de oameni răi, chiar mai răi decât mine…" Aşa ne orbim singuri cu obişnuinţa păcatului din jurul nostru. ***Lămureşte-te pe tine însuţi că numărul mare al păcătoşilor nu schimbă cu nimic legea dreptăţii şi nici nu uşurează pe nimeni de răspunderea pe care o are. Dumnezeu nu se uită la număr. Dacă toţi au păcătuit, El îi va pedepsi pe toţi.***

Priveşte câţi oameni s-au născut înainte de potop şi toţi au pierit, afară de opt suflete. În Sodoma şi Gomora cinci oraşe au fost arse prin foc din cer şi nimeni nu s-a izbăvit afară de Lot şi fiicele sale. Chinurile din iad nu vor fi deloc mai uşoare doar pentru că acolo se chinuiesc atâţia - dimpotrivă, oare aceasta nu va spori chiar chinul fiecăruia?

4. Încetează a te mai îndreptăţi în păcate şi ocupă-te de orbirea ta

Cu aceste gânduri şi altele asemănătoare, grăbeşte-te să risipeşti ceaţa cugetării păgubitoare care te ţine în orbire şi nu te lasă să te vezi aşa cum eşti. Fă din aceasta ţelul acestei lucrări de seamă asupra ta - să ajungi până într-acolo, încât să conştientizezi starea primejdioasă în care te afli. Vei ajunge firesc la aceasta când vei începe să îndepărtezi unul după altul acele lucruri care îţi întreţineau orbirea.

Puţin câte puţin vei începe să nimiceşti nădejdea deşartă în tine însuţi sau în cele ale tale; încetul cu încetul vei înceta să te mai îndreptăţeşti pentru păcate, adică vei pune capăt acestei porniri de a te îndreptăţi mereu şi în orice privinţă. ***Încredinţează-te că ceea ce numeşti tu creştinismul tău nu înseamnă nimic; că, dacă eşti rău, înzestrările tale intelectuale şi trupeşti mai degrabă te mustră decât să te îndreptăţească; că, dacă inima nu ţi-e în bună rânduială, purtarea ta bună exterioară nu e decât un bâlci prin care îl batjocoreşti pe Dumnezeu, că nici laudele celorlalţi, nici cercul larg de prieteni la păcat nu te vor apăra de mânia şi judecata lui Dumnezeu, încetul cu încetul te vei despărţi de gândurile tale şi nu va mai rămâne decât unul - un singur gând înaintea ochilor minţii şi conştiinţei tale, care va grăi răspicat împotriva ta,***

mai ales după ce te vei fi unit cu ceea ce se aşteaptă de la tine să fii în Hristos. Vei descoperi că te-ai abătut mult de la imaginea pe care o aveai mai înainte despre tine.

Ca urmare, dacă în tine conştiinţa nu va lucra împotriva ta, vei deveni în chip firesc nesigur de tine însuţi. Despărţit de toţi şi lipsit de orice sprijin de mai înainte, ar trebui să fii copleşit de simţul primejdiei în care te afli. Ar trebui să te sârguieşti în orice chip îţi stă la îndemână să lucrezi asupra orbirii tale înainte de a ajunge în această stare-limită. Renaşterea acestui simţământ e întotdeauna pragul de cădere al păcatului, aşa cum în război clătinarea şirurilor inamicului e semn că în curând acesta va fugi.

5. Cum să-ţi înmoi inima împietrită

În chiar clipa primirii până şi a celei mai uşoare simţiri a păcătoşeniei tale şi a primejdiei de a mai zăbovi în ea, adânceşte-te tot mai mult în tine însuţi şi cu o putere de cuget încă şi mai mare biruieşte-te cu ameninţări şi imagini care zguduie şi folosindu-te de ele, clinteşte şi înmoaie inima ta împietrită, aşa cum un ciocan greu sfărâmă piatra cea vârtoasă.

Adu-ţi aminte de soarta ta

Adu-ţi aminte de soarta ta. Spune-ţi: „Vai, curând va veni moartea", încă un cunoscut de al tău moare; oricând poate fi ceasul tău. Nu te înstrăina de ceasul acesta al morţii. Gândeşte-te că îngerul morţii deja a fost trimis; vine şi se apropie. Sau închipuie-ţi că eşti un om care are deasupra capului său atârnată o sabie, gata să îl taie.

Apoi, gândeşte-te bine ce va fi cu tine la vremea morţii şi după aceea. ***„Judecătorul stă înaintea uşilor" (Iacov 5, 9).*** Păcatele tale ascunse vor fi mustrate înaintea îngerilor şi a tuturor Sfinţilor. Acolo vor fi cu toţii de faţă, vei fi singur cu faptele tale. Ele fie te vor osândi, fie te vor îndreptăţi.

Ce e Raiul, ce e iadul!... în Rai e fericirea cea de negrăit; în iad e chin fără uşurare şi fără de sfârşit - poartă pecetea izgonirii de către Dumnezeu. Caută să simţi toate acestea cu putere şi sileşte-te să rămâi în ele până ce te vei umple de frică şi cutremur.

Gândeşte-te la Dumnezeu şi aşează-te înaintea feţei Lui

Apoi întoarce-ţi gândul către Dumnezeu şi aşează-te aşa cum eşti, întinat şi împovărat de multe păcate, înaintea feţei Lui, a Celui prezent pretutindeni,

atotştiutor, întrutot îndurat şi îndelung-răbdător! Încă vei mai supăra ochiul lui Dumnezeu cu înfăţişarea ta păcătoasă, prihănită? Încă îi vei mai întoarce cu neruşinare spatele Celui ce cuprinde toate şi de pretutindeni? Tot îţi vei mai astupa urechile la glasul părintesc care te cheamă cu atâta milă? Oare tot vei mai respinge mâna întinsă pentru a te primi? Înţelege singur toată această nebunie şi grăbeşte-te să trezeşti şi să întăreşti în tine dumnezeiasca milă şi durere.

Urcă cu gândul pe Golgota şi răstigneşte-te

Adu-ţi aminte că eşti creştin, răscumpărat prin Sângele lui Hristos, curăţat prin apa Botezului. Ai primit darul Duhului Sfânt; ai şezut la masa Domnului şi eşti hrănit cu Trupul şi Sângele Său. Iar tu ai nesocotit toate acestea de dragul păcatului care le ucide!

Urcă-te în gând pe Golgota şi înţelege urmările păcatelor tale. Tot vei mai răni fruntea Domnului cu spinii păcatelor tale? Încă îl vei mai ţintui pe Cruce, îi vei mai străpunge coasta şi batjocori îndelunga Sa răbdare? Sau poate nu vezi că păcătuind iei parte la chinuirea Mântuitorului şi astfel vei avea parte de soarta chinuitorilor.

Dar dacă vei lepăda păcatul şi te vei căi, te vei împărtăşi din puterea morţii Lui. Alege una din două: fie răstigneşte-L, apoi pieri veşnic - fie răstigneşte-te şi moşteneşte cu El viaţa cea veşnică.

Gândeşte-te la păcatul pe care îl faci - urăşte-l şi respinge-l

Pe urmă gândeşte-te ce este păcatul de care te ţii. Este un rău mai nimicitor decât toate relele lumii. Te desparte de Dumnezeu, îţi prăpădeşte sufletul şi trupul, îţi chinuie conştiinţa, aduce asupra ta pedeapsa lui Dumnezeu în viaţa de aici şi în clipa morţii; iar după moarte te aruncă în iad, închizându-ţi Raiul pentru totdeauna. Ce fiară e pentru oameni! Gândeşte-te bine la tot răul păcatului şi sileşte-te să-l urăşti şi să-l alungi.

Priveşte păcatul din punctul de vedere al diavolului

La urmă, priveşte păcatul din punctul de vedere al diavolului, primul lui născocitor şi răspânditor şi vezi pentru cine lucrezi păcătuind. Dumnezeu a făcut şi va face totul pentru tine, dar tu nu vrei să îi placi. Diavolul nu a făcut nimic pentru tine, doar te asupreşte cu păcatul, dar tu cu multă râvnă şi fără de odihnă lucrezi pentru el. Prin păcat tu îl ajuţi, iar el îţi face rău. Te momeşte la păcat făgăduindu-ţi dulceaţa acestuia, dar pe cei ce cad în păcat îi chinuie şi îi munceşte.

Aici te încredinţează că păcatele tale nu-s nimic, dar acolo ţi le va pune înainte spre ocară, ca lucruri de cea mai mare însemnătate. Saltă de bucurie răutăcioasă atunci când cineva cade în mrejele păcatului şi se împotmoleşte în ele.

Înţelege toate acestea şi ridică-te cu ură împotriva acestui urător de oameni şi a tuturor faptelor lui.

Când vei adânci astfel în inima ta, unul după altul, acele simţăminte care o înmoaie şi care nasc căinţa - groaza şi frica, mâhnirea şi amărăciunea, dezgustul şi ura faţă de păcat - încetul cu încetul inima ta se va încălzi şi va începe să mişte, iar apoi voinţa ta slăbănogită va începe să se încordeze şi să sară la treabă.

După cum volţii din curentul electric transmit o anumită tensiune şi imbold trupului sau după cum aerul rece şi curat al dimineţii dă prospeţime şi vigoare, aşa şi această simţire care umple sufletul stârneşte puterea amorţită şi renaşte chemarea şi hotărârea de a te izbăvi din primejdie. Aşa va începe purtarea de grijă pentru propria ta mântuire. Porneşte cu tărie chiar din clipa aceasta.

6. Cum să alungi somnul nepăsării

Alungă somnul nepăsării. Voinţa ta a slăbit din pricina îndelungatei stăruiri în păcat; acum strânge toate gândurile care de obicei deşteaptă energia.

De partea binelui ce duce la mântuire stau frumuseţea, folosul, uşurinţa împlinirii şi îndepărtarea piedicilor, mângâierea care stă să vină şi mai ales porunca.De partea păcatului sunt toate cele potrivnice celor mai de sus. Lămureşte-ţi bine acestea până când te vei încredinţa de ele şi vei ajunge într-o stare de încordare hotărâtă, gata de a purcede la treabă.

Spune sufletului tău:
1) Trebuie să alegi una sau cealaltă: fie să pieri veşnic şi atunci rămâi cum eşti, iar dacă nu vrei aceasta, atunci pocăieşte-te şi întoarce-te către Domnul şi către poruncile Sale. Şi de ce să întârzii? Cu cât laşi lucrurile să ajungă mai departe, cu atât mai rele vor deveni. Gândeşte-te că moartea stă la uşă.
2) Chiar e atât de greu? Trebuie doar să începi, urneşte-te din loc. Domnul e aproape şi ajutorul Său e gata pentru tine în orice clipă.
3) Şi ce binecuvântare! Vei arunca acel jug şi acele lanţuri grele şi vei ieşi la libertatea fiilor lui Dumnezeu.
4) De ce te chinui singur de parcă ţi-ai fi vrăjmaş? Nu ai linişte nici ziua, nici noaptea, în jurul tău e numai tulburare şi nelinişte, întoarce-te o clipă către tine însuţi şi toate acestea vor dispărea şi vei simţi bucuria de a trăi.

5) Totul în jurul tău e viaţă şi totul te cheamă la viaţă. Dumnezeu nu e Dumnezeul celor morţi, ci al celor vii. Şi tu te poţi împărtăşi din prea plinul vieţii Lui. Mergi şi bea din izvoarele apei celei vii.

Atunci când omul se află pe muchie de cuţit - ori piere, ori îşi schimbă viaţa – întotdeauna energia i se va stârni în voinţa cea slăbănogită. Simţământul cruţării de sine te va pune neîntârziat în lucrare. După aceea, aminteşte-ţi ce mare binecuvântare te aşteaptă după ce îţi vei schimba viaţa spre mai bine, cât de uşor e să o faci şi câtă tărie şi chemare ai pentru a o face şi ai la îndemână toate mijloacele de a o face. Priveşte doar câţi oameni buni în cer şi pe pământ vor fi bucuroşi să ţi se alăture. Te vor purta pe braţe şi vei avea bucuria de a vieţui laolaltă cu toţi cei ce vieţuiesc în Hristos Iisus Domnul nostru. Adu-ţi aminte de acestea şi voia slăbănogită se va ridica singură din ţărână, iar genunchii tăi slăbiţi se vor întări.

7. Osteneşte-te fără răgaz

Pentru aceasta osteneşte-te şi vei fi din ce în ce mai în măsură să alungi orbirea, nesimţirea şi nepăsarea. Dar osteneşte-te şi iar osteneşte-te fără răgaz, în sufletul păcătos există acea înşelare care încearcă tot ceea ce poate pentru a-l îndepărta de la lucrarea mântuirii. Apropie-te de ea, pune stăpânire pe ea şi cucereşte-o, nu se va împotrivi - pur şi simplu nu vrea să facă treabă. Nimeni nu poate să fie stăpân peste viaţa ta lăuntrică afară de tine însuţi.

Intră înlăuntrul tău şi luptă cu tine însuţi: dezmeticeşte-te, instruieşte-te, fă treabă cu tine însuţi înaintea feţei lui Dumnezeu; hotărăşte-te şi convinge-te. Tocmai de aceea spunem că în cele ce ţin de convertire, împreună-cugetarea cu propriul sine e singura cale. Dacă tu însuţi nu cugeţi şi nu gândeşti la aşa ceva, cine să o facă în locul tău? De aceea ţi s-a spus: „Cugetă, gândeşte, încearcă să înţelegi”.

Ce mare binecuvântare e pentru un păcătos dacă decăderea lui nu a reuşit încă să stingă cu totul lumina cunoaşterii adevărului din el. Să zicem că obiceiurile îi sunt stricate, simţămintele necurate - dar dacă înţelegerea sănătoasă încă mai stăruie în suflet, tot a mai rămas ceva de făcut celui ce a început să cugete la mântuirea sa. Când însă nici aceasta nu mai există, când până şi mintea a decăzut, acela fie va cădea în îndoială, pierzându-şi convingerea, fie va primi vreo învăţătură în întregime răstălmăcită. Atunci, omului nu i-a mai rămas nimic de folos în cele ale lui; e nevoit să recunoască faptul că s-a stricat din creştet până în tălpi, în paranteză fie spus, puţini ajung atât de departe. Cât despre cei care într-adevăr ajung până acolo, dacă mai e vreo nădejde pentru convertirea lor, aceasta să fie doar prin lucrarea deosebită şi fulgerătoare a harului lui Dumnezeu.

Cei mai mulţi păcătoşi nu-şi pierd credinţa sau concepţiile sănătoase – potrivit Apostolului, judecata, ci doar se strică din punct de vedere moral. Pentru aceştia e destul să se cureţe prin îndepărtarea întunericului din mintea lor şi prin întărirea credinţei slăbite de neluarea-aminte şi nepurtarea de grijă faţă de faptele bune.

Aşează-te şi gândeşte-te singur la ceea ce ar trebui să crezi, cum ar trebui să trăieşti şi în ce ar trebui să nădăjduieşti, potrivit Simbolului Credinţei şi poruncilor Domnului. Dacă nu te descurci, uită-te prin catehism; dacă nici aşa nu reuşeşti, întreabă pe cineva – mai ales pe părintele tău duhovnicesc.

Când vei face aşa, adevărul care domneşte în tine va birui şi va începe cu multă tărie să arunce afară faptele, pornirile şi simţămintele necuvioase care te-au stăpânit. Apoi îţi va fi uşor să cugeţi, să-ţi descoperi orbirea, să spulberi nesimţirea şi să izgoneşti nepăsarea.

8. Cugetă la mântuire

Deşi apar nenumărate probleme şi cer să te gândeşti la ele, să nu crezi că numai cei instruiţi ar fi în măsură să o facă. Oricine poate cugeta la mântuire, chiar şi copiii. Nu e acelaşi lucru cu gândirea academică, savantă. Orice adevăr care intră în minte îţi va descoperi neîntârziat fapta pe care o cere. Nu trebuie decât să fii sârguincios, să reaprinzi în tine dorinţa sinceră de bine şi să fii gata a împlini poruncile adevărului. [7]

Numai că toată această lucrare de lămurire trebuie făcută în aşa fel încât să îşi atingă ţinta - să mişte sufletul şi să-l trezească, în acest scop:
1) Când cugeţi, nu te complica singur, punând tot felul de întrebări, ci, după ce ţi-ai lămurit o problemă, pune-o la inimă în felul în care simţi că o va mişca cel mai mult şi contempl-o îndelung astfel.
2) Nu trece iute de la un gând la altul. Acest lucru mai degrabă îţi va risipi gândurile decât să ţi le adune şi va influenţa şi sufletul. Soarele n-ar mai încălzi nici măcar o făptură din cele de pe pământ dacă doar le-ar întâlni în treacăt. Măsura cugetării la un lucru sau la altul să fie simţirea. Adu fiecare gând în simţire şi nu-l lăsa să dispară până când nu va pătrunde în inimă.
3) Dacă e cu putinţă, nu lăsa gândul simplu, doar în forma în care a fost cugetat, cum s-ar zice, ci înveşmântează-l într-o imagine oarecare şi apoi du-l în minte

[7] (Nota: În astfel de clipe nu va fi niciodată de prisos să ai la îndemână scrieri de suflet folositoare. Toate problemele pe care trebuie să le lămureşti sunt limpezite cu multă pricepere şi tărie în ele. De nepreţuit, în această privinţă, printre scrierile Sfantului Tihon [de Zadonsk] sunt articolele despre păcat, orbire, iertare, cele pentru cei ce nu se pocăiesc şi scrisorile de chilie [de povăţuire, sfat şi îndrumare]. De mare ajutor este şi o „Antologie de scrieri patristice” care se cheamă „Deşteaptă-te, cel ce dormi…”).

pentru a-ţi fi o amintire cât mai statornică. Ar fi încă mai bine dacă ai putea aduna mai multe astfel de imagini cutremurătoare într-una singură.

De pildă, Sfântul Tihon, pentru a întipări în mintea păcătosului gândul despre starea sa primejdioasă, spune: „Deasupra stă spada adevărului, dedesubt e iadul gata să te înghită; înainte-ţi stă moartea, în urmă - mulţimea păcatelor, iar de-a dreapta şi de-a stânga ta sunt cetele cumpliţilor vrăjmaşi. Oare chiar poţi să rămâi nepăsător?…” Această imagine este uşor de înţeles şi de reţinut şi are o înrâurire foarte puternică şi mişcătoare.

4) Cazi la pământ, fă metanii - multe, multe - şi bate-te în piept. Nu lăsa rugăciunea cât timp se mişcă. Când se răceşte, începe iarăşi să cugeţi şi apoi revino iar la rugăciune.

5) Atât la rugăciune, cât şi în cugetare, suspină şi zi adesea: „Ai milă de zidirea Ta, Stăpâne! Doamne, milostiv fie mie, păcătosului! Dumnezeule, mântuieşte-mă! Doamne, grăbeşte să vii în ajutorul meu!” Aminteşte-ţi cântările bisericeşti care mişcă sufletul şi cântă-le: „Iată, Mirele vine în miezul nopţii… La mulţimea faptelor mele celor rele, cugetând eu ticălosul… Suflete al meu, suflete al meu, scoală-te! Pentru ce dormi?” şi altele asemenea.

9. Harul lui Dumnezeu alege mijloacele binecunoscute

Sileşte-te în felul acesta, bate neîncetat la poarta milostivului Dumnezeu. Ce căutăm prin nevoinţele noastre? Harul care trezeşte. Harul lui Dumnezeu este obişnuit să aleagă, pentru a lucra asupra noastră, acele mijloace binecunoscute, cum s-a arătat în descrierea mişcărilor deosebite ale harului dumnezeiesc. Aşadar, foloseşte tu însuţi aceste mijloace asupra ta şi lucrează sub pecetea şi înrâurirea lor. Pesemne că o rază de har va cădea şi asupra ta, aşa cum a căzut şi asupra altor păcătoşi ca tine.

l) Harul lui Dumnezeu a ales pentru lucrarea Sa bisericile şi praznicele bisericeşti. Şi tu ar trebui să mergi la biserică şi cu răbdare, cu luare-aminte şi evlavie, să asculţi slujbele; căci biserica şi arhitectura ei, rânduiala slujbelor, cititul şi cântarea - toate acestea pot avea urmări. Nu e de mirare că deşi intri în biserică pustiu, vei ieşi din ea zămislindu-se în tine duhul mântuirii.

2) Harul a lucrat prin Cuvântul lui Dumnezeu. Şi tu ar trebui să-l iei şi să-l citeşti. Poate că şi tu vei întâlni un fragment care te va frapa cum s-a întâmplat cu Fericitul Augustin când a deschis Noul Testament. [8]

---

[8] ***„Să umblăm cuviincios, ca ziua: nu în ospeţe şi în beţii, nu în desfrânări şi fapte de ruşine, nu în ceartă şi în pizmă; ci îmbrăcaţi-vă în Domnul nostru Iisus Hristos şi grija de trup să nu o faceţi spre pofte” (Romani 13, 13-l4).*** Acest verset a însemnat un punct de cotitură în viaţa sa, când s-a convertit definitiv.

3) Inimile altor păcătoşi s-au muiat prin convorbiri cu oameni evlavioşi. Du-te şi tu şi vorbeşte. Auzind unul după altul cuvintele discuţiei, oare unul nu va pătrunde în tine până la despărţitura sufletului de duh, după gândurile inimii? Poate că un cuvânt viu, încălzit prin iubire, va intra adânc în inima ta şi va nărui cetatea întărită a păcatului dinlăuntru.
4) Rugăciunea sărmanilor are multă putere. Mergi şi înmulţeşte milosteniile tale: şterge lacrimile celor nefericiţi, adăposteşte dacă poţi pe cei lipsiţi. Suspinele rugăciunilor celor împovăraţi ajung la ceruri şi trec prin cerurile cerurilor. Oare nu-ţi vor aduce şi ţie înger călăuzitor cum i-a adus lui Cornelie sutaşul?

Lucrând aceste fapte şi alte asemenea, vei intra în legătură cu vasele şi purtătorii harului. Poate că roua sa înviorătoare va pogorî asupra ta de undeva şi va da viaţă seminţelor îngheţate ale vieţii duhovniceşti.

10. Aşteaptă să te cerceteze Dumnezeu

Aşadar, ai primit gândul de a-ţi îndrepta viaţa şi starea morală. Izgonind cu putere amânarea, smereşte şi subţiază trupul prin nevoinţe ascetice trupeşti, îndepărtează-te de griji şi tulburări încetând a mai lucra treburile tale obişnuite şi însingurându-te, iar apoi, luând bine aminte la acele gânduri mântuitoare de suflet, sileşte-te să risipeşti toată orbirea, nesimţirea şi nepăsarea prin cugetare sau interiorizare, adăugând mereu rugăciune şi căutând a te afla sub înrâurirea acelor prilejuri pe care le alege dumnezeiescul har pentru a lucra asupra sufletelor păcătoase.

Osteneşte-te, sileşte-te, caută şi vei afla; bate şi ţi se va deschide. Nu slăbi şi nu deznădăjdui. Aminteşte-ţi însă, în tot acest timp că aceste nevoinţe nu sunt decât lupta şi strădania noastră de a primi harul; ele nu sunt harul însuşi, pe care încă nu-l avem. Nu am dobândit încă lucrul cel mai de seamă: trezirea prin har. Lucrul vădit, fie că ne rugăm, cugetăm sau facem altceva - împingem în inimile noastre ceva din afară, cumva străin.

Uneori, se întâmplă că, potrivit cu intensitatea nevoinţei noastre, o anumită tensiune născută din aceasta să biruiască asupra celor statornicite în adâncul inimii, numai că inima o respinge din pricina acelei reţineri a ei faţă de orice lucru străin şi nefamiliar. E ceva asemănător felului în care un băţ cufundat în poziţie verticală în apă, este împins direct în sus. Imediat după aceea, în suflet apar o răceală şi o frământare - semn vădit că nu a fost nici o clipă lucrarea harului, ci numai silinţa şi osteneala noastră.

Aşa că nu te mulţumi numai cu aceste nevoinţe, ca şi cum ele ar fi fost ceea ce căutai. Ar fi o greşeală primejdioasă! La fel de primejdios ar fi să crezi că

urmează vreo răsplată pentru aceste osteneli, iar harul va fi trimis automat asupra ta. Cu desăvârşire nu! Ele nu fac decât să te pregătească a-l primi, însă darul în sine atârnă cu totul de Cel Care dăruieşte. Astfel, întrebuinţând neîncetat mijloacele de mai sus, căutătorul trebuie să stăruie, aşteptând ca Dumnezeu să-l cerceteze, lucru care - în treacăt fie spus - nu se va petrece la vedere, ci, când va fi, nimeni nu va şti de unde a venit.

Când soseşte şi clipa acestei treziri prin har, abia atunci vor începe adevăratele schimbări lăuntrice ale vieţii şi purtărilor omului. Fără aceasta nu ne putem aştepta la nici o sporire, ci numai la încercări nereuşite. Martor stă Fericitul Augustin, care s-a ostenit şi a pătimit îndelung, dar nu a reuşit să se biruie decât când a venit harul şi l-a cuprins. Nevoieşte-te cu nădejde şi credinţă tare. Harul va veni şi le va împăca pe toate.

11. Ce este trezirea prin har?

E firesc să ne punem întrebarea: ce este trezirea prin har? în ce stare îl aduce pe păcătos? Şi prin ce se deosebeşte această stare de alte stări similare? Este nevoie să cunoaştem trăsăturile proprii acestei treziri atât pentru a nu o lăsa să treacă fără de roade, cât şi pentru a primi vreo stare firească în locul ei. Starea sufletului trezit prin har poate fi deosebită de celelalte prin compararea ei cu starea potrivnică a sufletului pierdut în somnul păcatului.

Simţământul atârnând de Dumnezeu reapare

Păcatul desparte pe om de Dumnezeu. Cel ce a părăsit pe Dumnezeu pentru păcat nu va mai pricepe atârnârea vieţii lui de Dumnezeu, trăieşte cum îi place, ca şi cum nu ar fi al lui Dumnezeu şi nici Dumnezeu al lui. Este asemeni unui rob îndărătnic care fuge de stăpânul său. Acum, piedicile au fost îndepărtate. Simţământul atârnării de Dumnezeu reapare. Omul înţelege limpede supunerea sa desăvârşită faţă de Dumnezeu şi uriaşa răspundere pe care o are către El.

Înainte, cerul nu era pentru el decât un acoperământ greu de aramă, întins peste capul lui; dar acum câteva raze de lumină străpung acest văl întunecat, arătându-i-L pe Dumnezeu Stăpânul şi Judecătorul, înlăuntrul său se trezeşte cu putere multă cunoaşterea lui Dumnezeu în plinătatea desăvârşirii Sale, iar Dumnezeu intră fără oprelişti în suflet, umplându-l în întregime. Aceasta este temelia şi puterea pentru viitoarea viaţă duhovnicească.

Omul îşi vede urâţenia lăuntrică

Mai întâi de toate, păcatul a scufundat omul în orbire, nesimţire şi nepăsare, în clipa de înrâurire a harului, această întreită piatră de moară înţepenită cade de pe sufletul înlănţuit.

Acum, omul vede desluşit toată urâţenia dinlăuntrul său şi nu numai că o vede, ci o şi simte, înţelege primejdia care-l pândeşte, începe să-i fie ruşine de sine şi să poarte grijă de soarta sa. Şi nu numai că îl cuprinde ruşinea, dar prin simţul de răspundere înaintea lui Dumnezeu, teama, chinul şi deznădejdea încep să îi lovească inima. Conştiinţa îl mustră neîncetat.

Omul simte o anumită dulceaţă a vieţuirii celei după Dumnezeu

Acum simte o anumită dulceaţă a vieţuirii celei după Dumnezeu, încredinţându-se de zădărnicia vieţii păcătoase şi scârbindu-se de ea ca de o mare a răutăţii, presimte că bucuria şi mângâierea sunt ascunse pe tărâmul bunătăţii care i se descoperă acum ochiului său duhovnicesc. Ea i se arată ca un pământ al făgăduinţei, ca un liman liniştit, departe de toată tulburarea, în fond, presimţirea care se iveşte în sufletul păcătos nu este o manifestare pe care să o poată provoca omul prin propriile sale puteri. Este binecuvântarea lui Dumnezeu, aflată în stăpânirea Lui, iar a cugeta la ea nu e totuna cu a o simţi aievea. Dumnezeu însuşi duce duhul omului în vistieria Sa şi îi dă acestuia să guste din bunătăţile ei.

Eliberat de sub tirania păcatului, sufletul este liber să aleagă

Observaţi cât de necesară este această lucrare a harului pe drumul eliberării sufletului de sub stăpânirea păcatului.

Scopul harului deşteptător şi puterea lui constau în a-l trage pe om dintre colţii păcatului şi a-l aduce într-o stare de echilibru între bine şi rău. Talerele balanţei voinţei noastre, care inclină într-o parte sau în alta după cum se mişcă voinţa, trebuie să fie acum la acelaşi nivel. Aşa ceva însă nu se poate întâmpla dacă păcătosului nu i se dă măcar o pregustare cât de mică din dulceaţa binelui; dacă ea nu i-ar fi dăruită, atunci, aşa cum am arătat mai înainte, dulceaţa păcatului l-ar ademeni la sine cu mai multă putere decât bunătatea; iar alegerea ar înclina în favoarea celei dintâi, aşa cum se întâmplă cu cel ce se sileşte să-şi schimbe viaţa fără a fi primit însă cercetarea harului deşteptător, în privinţa aceasta există o lege generală: ignoti nulla cupida, adică nu poţi dori ceea ce nu cunoşti, însă atunci când harul îi dă să guste din dulceaţa celor bune, îl atrage la sine într-un chip ce presupune încercarea, simţirea şi cunoaşterea lui. Braţele harului sunt la acelaşi nivel, în acest punct, toată libertatea de a alege este în mâinile omului.

Trezirea prin har luminează totul

În acest fel, ca printr-o străfulgerare de lumină, trezirea prin har luminează toate cele dinlăuntru şi din afară ale omului. Preţ de o clipă, ea aduce în inimă acea stare din care păcatul a fost izgonit şi-l reaşează pe om în rânduiala firească a întregii creaţii, din care el a căzut cu voia lui, prin păcat. Iată de ce această lucrare a harului este întotdeauna prevestită printr-o stare de spaimă şi şoc, asemănătoare celor pe care le trăieşte cel ce merge repede, adâncit în gânduri şi căruia dintr-odată îi poruncim cu voce puternică: „stai!”

Dacă analizăm această stare din punct de vedere psihologic, ea nu este altceva decât o dezmeticire a duhului. Este firesc pentru duhul nostru să-L recunoască atât pe Dumnezeu cât şi rânduiala înaltă sau cealaltă faţă a tuturor lucrurilor şi să-l înalţe pe om mai presus de lumea cea văzută, strămutându-l într-un tărâm cu totul duhovnicesc, însă, zăcând în păcat, duhul îşi pierde puterea şi se amestecă cu emotivitatea psihologică şi prin aceasta cu lascivitatea, până într-acolo încât se pierde în ele. Harul îl smulge din această stare şi ca şi cum l-ar pune într-un sfeşnic, îl aşează în templul nostru lăuntric, răspândindu-şi lumina asupra tuturor celor lăuntrice şi putând fi văzut dinăuntru.

12. Să deosebim stările de deşteptare de stările fireşti

Starea în care este aşezat sufletul în vremea trezirii prin har este similară multor stări fireşti, de care trebuie să o deosebim.

Starea de supărare chinuitoare comparată cu starea de plictiseală

În timpul cercetării harului omul se găseşte într-o stare de chin, de supărare, de amărăciune, de nemulţumire faţă de sine şi de starea sa. Aceasta însă nu este totuna cu plictiseala*; aceasta nu are o cauză precisă - omul este tulburat şi abătut fără a şti de ce sau pentru ce. *{* Acest cuvânt este în limba rusă, toşca şi de fapt nu are corespondent în engleză. Este un amestec de plictiseală şi tristeţe sau zădărnicie, un sentiment că ne lipseşte ceva de care suntem foarte legaţi [nota traducătorului în engleză]}*

Dimpotrivă, în cazul trezirii prin har amărăciunea are un motiv bine întemeiat şi anume acela că L-am supărat pe Dumnezeu şi ne-am mânjit cu noroiul păcatului. Cea dintâi este a sufletului, pe când cealaltă este a duhului; una este chinuitoare, întunecată şi ucigătoare, din care pricină se şi spune „moare de plictiseală”, iar cealaltă trezeşte şi dă viaţă, în viaţa de zi cu zi avem parte nu o dată de aceste nedefinite stări de plictiseală, fiecare avându-şi specificul său. Vrednice de luat în seamă sunt dorul după patria cerească, sentimentul de nemulţumire de toate cele zidite, simţământul de

pace duhovnicească. Acestea sunt unele din mişcările fireşti ale duhului nostru.

Când patimile încep încetul cu încetul să amuţească, duhul slobozeşte propriul său strigăt, înştiinţându-ne cu multă putere din inimă despre starea umilitoare şi înăbuşitoare în care este ţinut, întreabă de ce nu este hrănit după cuviinţă, ci este chinuit cu înfometarea. Aceasta este nostalgia paradisului, suspinul pe care Apostolul l-a auzit în toată zidirea. Cu toate acestea, aceasta nu este totuna cu trezirea prin har. Este una din mişcările sau funcţiile fireşti ale duhului nostru şi în sinea ei şi lăsată fără sprijin rămâne mută şi neroditoare. Trezirea prin har este cea care o însufleţeşte, împărtăşindu-i lumină şi viaţă.

Tristeţea duhului comparată cu dezamăgirea firească

Trezirea prin har este însoţită de tristeţea duhului, de un semnal de alarmă care zguduie conştiinţa; cu toate acestea, este total diferită de dezamăgirea obişnuită pe care o încercăm în viaţa de fiecare zi din pricina unor greşeli importante sau neînsemnate. Tare ne mai consumăm atunci când spunem sau facem ceva greşit; şi mai în toate ocaziile când - cum se spune - ne-am făcut de ruşine, ne spunem: „Vai, ce ruşine mi-e!". Însă glasul pe care-l auzim acum nu este cel al conştiinţei duhovniceşti.

- *În primul caz, omul se gândeşte doar la sine şi la relaţiile sale vremelnice. În cel de-al doilea, dimpotrivă, omul uită de el şi toate cele vremelnice şi-L vede numai pe Dumnezeu pe Care L-a supărat, precum şi relaţia sa veşnică cu El, pe care a rupt-o.*
- *În prima ipostază, omul se apără pe sine şi omenescul e cel care porunceşte, în a doua el apără pe Dumnezeu şi slava Lui.*
- *În primul caz se tânguieşte pentru că s-a făcut de ruşine înaintea oamenilor, în al doilea, se tânguie deoarece s-a făcut de ruşine înaintea lui Dumnezeu – nu mai are deloc de-a face cu oamenii şi nici chiar cu lumea întreagă.*
- *Cea dintâi este supărare fără alinare, a doua este însă amestecată cu o anumită bucurie, pentru că primul se bizuie pe sine şi pe ceilalţi şi când temelia aceasta se năruieşte, nu mai are nici o cale de scăpare. Cea de-a doua este însoţită de ajutorul lui Dumnezeu, de Care doreşte să nu fie respins; ci nădăjduieşte în El.*

Actele fireşti ale conştiinţei le imită pe cele ale adevăratei conştiinţe. Am putea spune că şi acesta este un act de conştiinţă numai că este denaturată, căzută din lucrarea ei firească. A deviat, împreună cu duhul, de la menirea ei iniţială, din tărâmul duhovnicesc şi a nimerit pe tărâmul trupesc-afectiv. A început să slujească intereselor pământeşti şi s-a pervertit într-o aşa-numită conştiinţă

lumească, care simte mai acut ruşinea faţă de oameni decât cea faţă de Dumnezeu.

Simţământul fericirii veşnice a vieţuirii cu Dumnezeu comparat cu „izbucnirile dorinţelor înflăcărate"

În vremea trezirii prin har inimii i se dă simţirea unei alte vieţi, mai pline de bucurie, mai bune, mai apropiate de desăvârşire, însă aceia care simt elanuri luminoase sau nutresc idealuri nobile (pe care le-am putea denumi mişcări de idei) nu trăiesc nici pe de parte aceste simţăminte. Ele sunt manifestări specifice ale celor care se înalţă deasupra rânduielilor obişnuite ale lucrurilor şi tind spre înfăptuirea lucrurilor impuse de har, deosebindu-se foarte mult în ceea ce priveşte direcţia şi scopurile. Cele din urmă îl împing pe om într-un fel de zonă ceţoasă, în vreme ce cele dintâi îl întorc pe om către Dumnezeu, îi arată pacea care este întru El şi-i dăruiesc să guste din ea. Scopul celei dintâi este vieţuirea cu Dumnezeu în fericirea veşnică, pe când al celei din urmă este „ceva". Bineînţeles, este întotdeauna ceva mare şi nemaipomenit, însă nu se poate spune nimic în plus pe lângă faptul că este „ceva". Deosebirea fundamentală dintre cele două este că cele din urmă izbucnesc şi lucrează în mod unic la fiecare - duhul inspiră o persoană într-o direcţie şi o alta în altă direcţie, însă cele dintâi îmbracă în întregime duhul şi-l duc foarte aproape de scop, îndestulându-l sau dându-i să guste din deplina mulţumire ce va să fie.

Avânturile dorinţelor înflăcărate sunt, de fapt, rămăşiţele chipului lui Dumnezeu în om; este un chip fărâmiţat, de aceea se şi arată sub chipul razelor fărâmate şi risipite. Aceste raze trebuie adunate într-un mănunchi - focalizate - iar din concentrarea lor într-un singur punct se naşte o rază ce poate înteţi focul. Această - ca să spunem aşa - rază focalizată a duhului unită în ea însăşi dar risipită în sufletul cu nenumărate feţe, produce harul care deşteaptă sufletul şi aprinde viaţa duhovnicească - nu aşezându-l pe om într-o contemplaţie rece, ci într-o anumită ardere dătătoare de viaţă. Această concentrare a duhului corespunde simţământului dumnezeirii - este sământa vieţii duhovniceşti.

La fel stau lucrurile în natură: nu se iveşte viaţă când puterile ei lucrează într-un chip risipit; însă de îndată ce puterile superioare se reunesc, se zămisleşte o făptură nouă - de pildă, o plantă. Tot aşa se întâmplă şi în duh. Câtă vreme un imbold sau altul risipesc lucrările, într-o direcţie sau într-alta, nu există viaţă într-însul. Însă când puterea dumnezeiască, de sus, a harului se pogoară în acelaşi timp peste duh, ea îi adună laolaltă toate strădaniile şi le ţine strâns unite - după care vine flacăra vieţii duhovniceşti.

După aceste semne putem deosebi cu uşurinţă trezirea prin har de manifestările fireşti, ale vieţii duhovniceşti, întâi pentru a nu fi confundate şi mai ales, pentru

a nu irosi posibilitatea de a le folosi spre mântuirea noastră. Este necesar să cunoaştem aceasta mai ales cu privire la timpul când harul lui Dumnezeu lucrează fără vreun efort pregătitor din partea noastră sau fără o putere deosebită. Starea de trezire prin har nu poate trece nebăgată în seamă, însă e posibil să nu-i dăm atenţia cuvenită şi după ce vom fi petrecut o vreme în ea, să ne prăbuşim iarăşi în obişnuitul vârtej al mişcărilor sufleteşti şi trupeşti.

Trezirea prin har nu duce la desăvârşirea lucrării de convertire a păcătosului, ci doar îi pune început; urmează nevoinţa foarte migăloasă asupra sinelui. De altfel, toate cele referitoare la nevoinţă se desăvârşesc prin două momente de răscruce:

- *mai întâi prin mişcarea către sine, iar pe urmă prin îndepărtarea de sine şi mişcarea către Dumnezeu.*
- *Prin cea dintâi omul dobândeşte stăpânirea pierdută asupra sinelui, prin cea de-a doua se aduce jertfă lui Dumnezeu - o ardere de tot a libertăţii.*
- *Cu prima mişcare, el ajunge la hotărârea de a părăsi păcatul, iar cu a doua el se apropie de Dumnezeu şi făgăduieşte să I se afierosească numai Lui până la sfârşitul vieţii.*

VII. Urcuşul până la treapta părăsirii păcatului şi a hotărârii de a duce o viaţă bineplăcută lui Dumnezeu

1. Urcuşul până la hotărârea de a părăsi păcatul

Indiferent dacă harul lui Dumnezeu a cercetat o persoană de la sine sau fiindcă ea l-a căutat şi l-a aflat, starea în care este adusă ea şi urmările pogorârii harului sunt aceleaşi şi într-un caz şi în celălalt. ***Cel ce a fost deşteptat din întuneric se află acum la mijloc, intre păcat şi virtute, căci harul îl descătuşează din robia păcatului, nimicindu-i acestuia puterea de a-l face pe om să săvârşească, chiar împotriva voinţei lui, răul; trebuie ştiut că harul nu sileşte spre lucrarea silită a binelui, ci aduce în suflet atât un simţământ de negrăită bucurie şi uşurare, cât şi sentimentul că am dori să rămână la noi cât mai mult cu putinţă.În acest moment, cel ce s-a deşteptat se află la o răscruce şi e de trebuinţă să ia hotărârea de căpetenie a vieţii lui.***

Sfântul Macarie Egipteanul spune că harul nu încătuşează voinţa omului şi nu-l ţine nicidecum statornic numai întru cele bune, adică neţinând seama de consimţământul sau împotrivirea omului faţă de bine. Dimpotrivă, harul lui Dumnezeu aduce prin puterea sa libertatea în sufletul nostru, astfel încât să se arate lămurit: este în voinţa omului să conlucreze cu Dumnezeu sau voinţa lui se încăpăţânează să rămână în cele rele? De aici şi de acum începe unirea voinţei omului cu harul, care până acum sălăşluia în afara omului, lucrând,

aşa zicând, „din exterior”. El pătrunde în noi şi începe să pună stăpânire pe puterile noastre sufleteşti, dar aceasta în măsura în care noi îi deschidem poarta sufletului, îngăduindu-i să intre sau altfel spus: „Deschide-voi gura mea şi se va umplea de Duhul…” (Ceaslov, 1973, p. 297, n. tr. rom.).

Atunci noi dorim harul şi conlucrăm cu el. Prin el însuşi omul este neputincios în a săvârşi binele sau a hotărî ce este bine şi ce rău, dar el îl poate dori şi se poate strădui să-l afle şi văzând strădania aceasta, harul îi poate desluşi binele de rău şi va face această până în clipa în care omul se va putea ţine pe propriile picioare şi va avea astfel o statornică stăpânire de sine, spre a lucra binele şi a-I plăcea lui Dumnezeu.

Toate etapele pe care le parcurge omul în această plugărie a sufletului, adică modul lui de acţiune astfel încât să ajungă la acest rost precis, sunt aidoma celor ce le parcurgem în orice altă activitate a noastră. Astfel, de obicei, după ce se înfiripează în noi gândul de a săvârşi oarece lucru, ne mişcăm spre gândul acela cu dorinţa noastră, înlăturăm obstacolele care ne stau în cale şi pornim să facem gândul realitate.

Aidoma trebuie procedat şi cu hotărârea de a duce o viaţă în Hristos, adică este neapărat:

a) să ne aprindem de dorinţa unei vieţuiri creştineşti autentice,
b) să căutăm a da la o parte toate piedicile care s-ar împotrivi dorinţei noastre şi
c) să începem a acţiona potrivit dorinţei.

Cu toate că harul dumnezeiesc aduce o dezmorţire a puterilor sufletului, gândul pe care-l aduce în mintea noastră, acela de a ne schimba viaţa şi de a ne pocăi, ni se înfăţişează mai mult sau mai puţin energic: „Oare să părăsesc păcatul?” sau „Trebuie să mă las de păcătuit.”

Cel ce tocmai s-a trezit din somn vede desluşit că e vremea deşteptării, însă nu ajunge numai simpla constatare, ci e nevoie să facă un efort prin anumite mişcări ale diferitelor părţi ale trupului: îşi încordează muşchii, azvârle de pe el toate aşternuturile care-l acoperă şi se ridică în capul oaselor. ***Aşa încât, după ce ai simţit cercetarea harului, zoreşte-te să împlineşti poruncile dumnezeieşti, încredinţat fiind în sinea ta că tu, păcătosul şi nevrednicul înaintea lui Dumnezeu, trebuie să purcezi la drum pe calea mântuirii chiar acum.***

Cel ce a căutat harul şi simte pogorârea lui în suflet ar trebui să aibă deja râvna de a păşi pe calea către Dumnezeu, întrucât râvna este cea care l-a susţinut în toate nevoinţele sale. În lucrarea şi desăvârşirea noastră lăuntrică este de neapărată trebuinţă să existe dorinţa raţională, adică mintea să cerceteze, să

caute, iar omul să se silească spre ajutorarea minţii. O asemenea dorinţă descrie drumul nevoinţelor ascetice şi ia naştere sub înrâurirea harului care sfâşie întunericul sufletului. Mai târziu va apare şi dorinţa lucrătoare, manifestată prin consimţirea voinţei de a începe fără zăbavă ridicarea din starea de somnolenţă în care ne aflăm. Dorinţa făptuitoare se iveşte atunci când se aprinde în suflet flacăra harului, fiind prima lucrare a celui deşteptat de har.

Nu toţi cei ce au primit harul pregătitor trec de îndată la săvârşirea faptelor mântuitoare, adică nu toţi se deşteaptă din starea de înceţoşare şi acest lucru e bine ştiut, aşa cum nu tot cel ce se trezeşte din somn se şi ridică din pat; uneori acesta va aţipi de mai multe ori până să se ridice.

Ce să facem atunci când simţim cercetarea harului pregătitor?

⇒ *Harul pregătitor, o dată ce se pogoară asupra cuiva, îl face pe acela să simtă o vioiciune şi o uşurinţă plină de bucurie, pe de o parte, iar pe de alta aduce cu sine conştiinţa apăsătoare că hotărârea de a ne trezi din somnul păcatului trebuie adusă la îndeplinire fără amânare. Cine dă mai mare atenţie în acest moment primei lucrări a harului poate foarte uşor să-şi avânte imaginaţia spre cele înalte şi să se dea pe sine fără de grijă plăcerilor vieţii, ca şi cum ar avea de acum toate cele pe care le simte de fapt din pricina lucrării harului. Acest entuziasm care îi este dăruit de sus îl împiedică să cugete cu luare-aminte la ocazia ce i-a fost oferită, iar lipsa pazei de sine duce curând la risipirea minţii, care atrage după sine învârtoşarea inimii şi prăbuşirea în somnolenţă şi delăsare.*

⇒ *Dimpotrivă, cine stăruie asupra celei de-a doua lucrări a harului pregătitor, s-ar putea să-şi îngăduie „nevinovata" eliberare din constrângerea harului, întocmai cum un copil aruncă pansamentul tămăduitor pentru că îl strânge prea tare.*

În această situaţie, unul va căuta să alunge ceea ce i se par lui a fi gânduri negre, dedicându-se unor diversiuni aparent nevinovate, cum ar fi cititul sau conversaţia. Altul se va apleca să cerceteze acel sentiment „supărător" care i-a apărut în suflet, ca să afle de unde şi în ce mod a apărut.

Primul se dedă unor impresii fără vreo legătură cu lucrarea harului, cel de-al doilea se împotmoleşte în neputinţă, întrucât iscodirea sa nu face altceva decât să risipească mintea şi să lase fără roade pogorârea harului. Deci şi aceştia doi vor cădea până la urmă în obişnuita stare de moleşeală sufletească.

S-ar părea din cele spuse până aici că ar fi mai folositor să nu ne cerceteze harul astfel, dar aceasta se întâmplă aşa pentru că de cele mai multe ori deşteptarea noastră se produce în împrejurări şi grade diferite, care sunt de aşa natură încât să umbrească importanţa celor ce s-au petrecut cu noi. Iar

acest lucru este îngăduit a se întâmpla datorită atotînţelepciunii lui Dumnezeu, Care pune astfel la încercare voinţa noastră liberă.

De aceea te sfătuiesc aşa: de îndată ce simţi că te-a cercetat harul şi eşti încredinţat că asta este şi nu altceva, zoreşte-te să-ţi struneşti voinţa spre a urma îndemnurilor lui şi iată cum să faci:

1) Crede din adâncul inimii că aceasta e de la Dumnezeu, că însuşi te cheamă la El şi că S-a coborât până la tine pentru a te ajuta să păşeşti pe calea mântuirii.
2) Crezând astfel, să nu laşi să treacă această arătare a milostivirii lui Dumnezeu fără a aduce roade. Doar deşteptarea pricinuită de har îţi dă puterea de a te birui pe tine; dacă harul se îndepărtează, nu vei fi în stare să lupţi cu tine de unul singur şi nici nu ştii dacă va mai veni vreodată la tine. Poate că e ultima oară când te cercetează şi ştii că după asta vei cădea iar în împietrire, iar apoi în deznădejdea cea amară.
3) Străduieşte-te, dă-ţi toată silinţa de a te menţine în această stare începătoare a mântuirii în care te-a aşezat harul; căci precum un material uşor inflamabil, dacă-l ţinem vreme îndelungată lângă foc, nu numai că se va încinge, ci va lua foc, tot aşa şi dorinţa noastră de a duce o viaţă bineplăcută lui Dumnezeu, fiind sub căldura harului, se va aprinde de dorul lui Dumnezeu.
4) Îndepărtează-te de tot ceea ce ar putea stinge această flacără ce e pe cale să se aprindă în sufletul tău şi caută orice prilej care ar putea să o alimenteze, să o înteţească. Caută liniştea, singurătatea, roagă-te şi cugetă cu luare-aminte la ale tale. Acest mod de viaţă, împreună cu munca şi nevoinţa pe care ai depus-o în căutarea harului, este cel mai nimerit pentru a susţine noua ta lucrare. Cele mai potrivite mijloace sunt singurătatea, rugăciunea şi contemplaţia. Singurătatea ta să fie mai plină de pace, rugăciunea mai fierbinte şi mai adunată, iar contemplaţia mai rodnică. Cugetă la ale tale, la toate gândurile pe care le-ai avut încercând să izgoneşti orbirea, împietrirea şi trândăvia. Chiar dacă acestea nu-ţi mai tulbură sufletul, trebuie să-ţi înmulţeşti râvna şi să treci imediat la fapte. Tot ceea ce faci fă cu un singur şi precis scop. Acum judecata ta despre tine însuţi va fi mult schimbată, căci fără luminarea harului mintea tinde spre generalităţi. Atunci când se pogoară însă harul, mintea, stimulată de el şi sub oblăduirea lui, va lua aminte la tine însuţi fără alte risipiri şi-ţi va aduce în prim plan şi alte lucrări dăunătoare. De aceea, în cazul acesta, este bine nu atât să stărui prea mult în contemplaţie, cât să treci de la o percepţie la alta.

Cum inclinăm spre curăţia sufletului şi cum hotărâm să ajungem la ea? În cursul acestei lupte cu tine însuţi, cerând neîncetat ajutorul harului, vei ajunge în cele din urmă să rosteşti în inimă cuvintele ai căror martori sunteţi Dumnezeu şi cu tine: „Trebuie să trec la lucru, aşa încât voi pune început bun chiar din acest moment”. Asta sună a făgăduinţă, dar nici o ştiinţă din lume n-a putut stabili

potrivit căror legi, împrejurări sau fenomene se dezvoltă ea. Toate subiectele frământate prin meditaţie pot fi cunoscute lămurit, însă nu şi concluzia lor.

Se poate chiar întâmpla ca cineva să ţină o predică atât de plină de har şi de iscusită pe marginea acestor subiecte, încât să mijlocească tragerea acestei concluzii de zeci şi chiar sute de oameni, iar el să nu aibă în inimă ecoul ei. Şi nici nu poate spune, cu siguranţă, dacă tragerea concluziei de către ascultători este lucrarea harului sau libertatea lui. Câteodată pogorârea harului rămâne fără urmări şi toate strădaniile libertăţii sunt zadarnice. Şi harul şi voinţa noastră liberă se unesc într-un chip nepătruns de minte, păstrându-şi fiecare totuşi firea neschimbată. S-ar putea spune că libertatea noastră se încredinţează harului, care o pătrunde pe deplin şi o ocârmuieşte [este asemănător cu perihoreza firilor Mântuitorului - n. tr. rom.]. Din acest moment, totul depinde de tăria voinţei noastre: „De acum mă pun pe lucru”. De-abia acum este momentul în care inclinăm spre o viaţă cu adevărat evlavioasă şi suntem gata să pornim pe această cale sfântă, a binelui, a faptelor bineplăcute lui Dumnezeu. Şi tot acum, pleava cea urât mirositoare a păcatului care se ascundea în inimă este deodată stârnită ca de vânt, încercând să înăbuşe inima şi să o afunde iar în pustiul păcatului. În clipa deşteptării, păcatul a tăcut mâlc, ca şi cum el n-ar avea nimic de-a face cu cercetarea noastră de către har; însă acum, când e pe cale să fie strivit şi stârpit din rădăcină, cel cu o mie de capete - cum este numit de Sfântul Ioan Scărarul - slobozeşte un vacarm de îngroziri spre a-l dezarma pe cel pornit pe calea mântuirii.

Este exact ca la cel ce s-a trezit din somn, care are pace în mădularele trupului atât timp cât se gândeşte numai să se scoale, în momentul în care începe însă să se ridice şi-şi încordează muşchii, tot felul de dureri ale trupului îi arată că mădularele se împotrivesc şi au ceva de spus. Tot aşa, durerile păcatului nu apar câtă vreme rămânem în stadiul de dorinţă raţională, de intenţie, însă când trecem la fapte întunericul din noi ridică un năucitor nor de împotriviri. Gând după gând, gest după gest, el loveşte în noi căutând să ne târască înapoi în păcat. Năpustindu-se din toate părţile, fără a-i da vreun răgaz, mrejele păcatului înlănţuiesc bietul suflet şi-l afundă în tulburare şi deznădejde. Toată lucrarea cea bună a omului atârnă acum de un fir de păr şi din clipă în clipă el e cât pe ce să dea drumul legăturii firave cu Dumnezeu şi să se scufunde iar în mocirla din care a încercat să iasă. Singurul lucru ce-l ajută acum este dulceaţa şi bucuria pe care a fost învrednicit să le guste în clipa deşteptării, ca şi întărirea simţită atunci când a rostit în inimă: „De acum mă pun pe lucru”.

Ai văzut vreodată o scânteie purtată în sus şi în jos prin fum, care parcă nu-şi găseşte locul sau o rămurică răsucită pe toate părţile de o furtună? Dacă da, atunci îţi spun că în aceeaşi situaţie se află acum şi bunele intenţii ale celui ce s-

a trezit prin har. În suflet e multă tulburare, sângele îi fierbe în vene, ii ţiuie urechile, iar privirea i se înceţoşează. Nu e greu să ne imaginăm de ce proporţii este răzvrătirea păcatului înrădăcinat în inima noastră şi mai ales cât de furios este tatăl păcatului, diavolul, când îşi vede primejduită stăpânirea sa asupra omului.

Sfântul Tihon de Zadonsk spune referitor la aceasta: „Când cel păcătos, susţinut de harul dumnezeiesc, pune început pocăinţei sale, are de înfruntat numeroase ispite. Omul începe să se apropie de Hristos, iar satana îl urmăreşte îndeaproape, îi întinde tot felul de curse, ii răvăşeşte gândurile şi intenţiile, încercând să-l arunce iar în prăpastia păcatului."

Am auzit tot felul de basme despre fantome - cu chipuri înfricoşătoare sau dimpotrivă, ademenitoare - care le arată amatorilor de chilipiruri unde se găsesc îngropate comorile. Aş zice că aceste basme sunt cele mai nimerite pentru a înfăţişa într-un mod cât mai precis tot războiul vrăjmaşului dus în intenţia de a destrăma şi a zădărnici eforturile noastre de a afla comoara ascunsă în ţarină sau de a cumpăra mărgăritarul de mare preţ.

O luptă îndârjită cu păcatul

Din acest moment, pe proaspătul deşteptat îl aşteaptă o lungă şi îndârjită luptă; o luptă pe viaţă şi pe moarte cu păcatul. El trebuie să biruie ispitele vrăjmaşului, să zdrobească capul şarpelui, să-l pecetluiască şi să-l lipsească astfel de înţepătura cea aducătoare de moarte. Nădejdea şi împlinirea unor biruinţe viitoare asupra păcatului se reazemă pe începutul cel bun. Este foarte greu de lămurit tot ceea ce se petrece în acest moment, dată fiind multitudinea de factori ce se întrepătrund; nu este însă dificil să arătăm care sunt momentele cruciale ale războiului nevăzut şi o facem mai mult spre a veni în ajutorul nevoitorilor decât de dragul sistematizărilor.

Deşi harul lui Dumnezeu îl luminează, omul se clatină ca o corabie în vreme de furtună, fiind zdruncinat din toate părţile şi ameninţat de pieire. Şi unde altundeva să-şi pună el toată nădejdea, decât în Dumnezeu? Să strigăm, să suspinăm din toată inima către El, aşa cum strigă cel în primejdie să se înece, să strigăm precum Iona din pântecele chitului sau precum Petru ce se afunda în mare. Domnul vede nevoia şi necazul, Domnul vede şi strădania ta şi-ţi va întinde mâna îndată că să te ajute. Te va ridica şi va întări piciorul tău pe piatră, şi vei porni iar la luptă, ca un adevărat oştean.

Care se cuvine a fi starea sufletească a ostaşului

Acesta este un aspect de o covârşitoare însemnătate. Este foarte primejdios pentru ostaş să-şi pună nădejdea în el însuşi, căci atunci războiul e ca şi pierdut. Diavolul va înşfăcă iar bietul suflet, pustiindu-l şi înăbuşind mica flacără ce pâlpâia în el. Ostaşul ştie că, lăsat de unul singur, este complet dezarmat, aşa că, fără să năzuiască la nimic din partea lui însuşi, să se umilească, făcându-se ca un nimic înaintea lui Dumnezeu. Să se golească pe sine, ca şi cum în inima lui ar fi nimicnicie şi atunci harul cel de viaţă făcător va crea totul din acea nimicnicie. ***Cel ce se încredinţează pe sine lui Dumnezeu cu credinţă neclintită, acela îl atrage pe Dumnezeu în inima sa şi ia putere din puterea lui Hristos. Se cuvine ca sufletul, odată încredinţat lui Dumnezeu, să nu cadă în moleşeală şi trândăvie; aştepţi totul de la Dumnezeu şi nimic de la tine, dar sileşte-te să lupţi după puterea ta, după măsura ta, astfel încât harul să aibă peste ce se pogorî, să aibă ce povăţui. Harul aşteaptă mereu, dar îşi săvârşeşte lucrarea sa atunci când noi înşine ne săvârşim lucrarea noastră proprie, umplând cu puterea lui nepreţuită neputinţa noastră. Dedă-te rugăciunii şi încredinţează-te voii lui Dumnezeu, munceşte fără a-ţi îngădui momente de relaxare şi ia aminte la tine însuţi.***

Cum să biruim pe cei ce îndeamnă la păcat?

Luptă-te cu tot păcatul, dar îndeosebi cu ispititorii, cu cei ce îndeamnă la păcat. Nu e greu de observat, atunci când toate puterile sufletului se răzvrătesc şi gândurile pun stăpânire pe el întocmai ca nălucirile fără de număr, cine sunt, ca să spunem aşa, cei ce aprind războiul patimilor, aruncându-şi săgeţile aprinse din toate părţile, în spatele puzderiei de ostaşi mărunţi se găsesc generalii, arhistrategii care dau toate ordinele, rânduind direcţiile de asalt. Aceştia sunt adânc înrădăcinaţii ispititori, care ne ademenesc spre lucrarea păcatului. Spre ei trebuie îndreptată toată băgarea de seamă, nu trebuie pierdut din vedere nici un mijloc prin care i-am putea zdrobi şi pune sub picioarele noastre. Trebuie nimiciţi, căci odată înfrânţi aceştia, oştirile luptătorilor mărunţi se vor risipi de la sine.

Mântuitorul Hristos, prin îndemnul de a-L urma, ne-a arătat lămurit care sunt aceste căpetenii ale tuturor relelor: ***„Dacă voieşte cineva să vină după Mine, să se lepede de sine…” (Marcu 8, 34),*** să-şi strămute gândul de la sine însuşi, adică să se vadă ca fiindu-şi străin, nevrednic de a fi luat în seamă, de a primi vreo mângâiere sau afecţiunea celorlalţi. Asta înseamnă că, într-o inimă alipită de păcat, iubirea de sine s-a sălăşluit, făcând vlăstare nenumărate. Un rob al păcatului se îngrijeşte de sine aşa cum o mamă iubitoare şi grijulie îşi cocoloşeşte copilaşul: nu îi refuză nimic, împlinindu-i toate dorinţele. Iubitorul de sine nu va face niciodată măcar un pas în a lupta cu omul cel vechi, cu dorinţele sale pătimaşe şi egoiste; de fapt el nu se poate birui pe sine şi nici nu se poate pedepsi pe sine.

Mântuitorul ne-a îndemnat să lepădăm toată grija cea lumească pentru a ne mântui sufletele: ***„Că ce-i foloseşte omului să câştige lumea întreagă şi să-şi păgubească sufletul?" [N. tr. Marcu 8, 36].*** Lumea este mulţimea lucrurilor create din jurul nostru care cad sub incidenţa simţurilor, fiind vizibile şi uşor de pipăit; cugetând la porunca lui Hristos, a lepădării de sine, desprindem concluzia că inima noastră este înrobită de cele pământeşti, de materie, că manifestăm slăbiciune pentru lumea cea văzută, pentru bunurile pământeşti, că avem patima desfătării cu cele ce vedem şi simţim.

Şi cu adevărat în firea înrobită de păcat iubirea acestei lumi este o patimă puternic înrădăcinată.

Un asemenea om habar nu are de cele nevăzute, duhovniceşti şi mai presus de fire, însă tot ceea ce poate fi cunoscut prin simţuri nu îi este străin. Domnul spune neamului desfrânat şi păcătos să nu se ruşineze de El, asta însemnând că într-o inimă întunecată de păcat zace ruşinea faţă de oameni, aceasta spre paguba lucrării binelui şi a iubirii adevărului. Într-adevăr, aşa este. Omul trăieşte de obicei în virtutea unei ordini prestabilite în jurul său, aşezat într-un complex de relaţii interumane pe care şovăie să le rupă. Mai degrabă îşi va călca propria conştiinţă decât să ajungă singur şi urgisit prin zdruncinarea legăturilor cu ceilalţi oameni, oricum ar fi aceştia. Aceasta se numeşte plăcerea de la oameni (slava deşartă): „Ce-o să spună oamenii şi ce-o să fac eu când o să trebuiască să rup orice legătură [păcătoasă] cu ei?" Se vede că aceasta este cea mai vicleană legătură a păcatului, de vreme ce acela care se va smulge din ea va ajunge să fie hulit şi batjocorit de judecata lumească: ***„Căci cel ce se va ruşina de Mine şi de cuvintele Mele În neamul acesta desfrânat şi păcătos şi Fiul Omului se va ruşina de el, când va veni întru slava Tatălui Său cu sfinţii îngeri." (Marcu 8, 38)***

Se vede de aici că inima înrobită de păcat nu are cunoştinţă de pregustarea bunătăţilor celor vremelnice şi veşnice. Păcătosul nici nu gândeşte la viaţa de după moarte, ca şi cum ea nici n-ar exista, fiind cu totul prins în viaţa aceasta trecătoare. Aşa şi este, de fapt, pentru că omul trăitor pe pământ gândeşte că va rămâne aici o veşnicie şi astfel toate strădaniile lui slujesc unui singur scop, anume cum să o ducă aici cât mai bine. Nu are nici cea mai mică idee despre ceea ce urmează vieţii pământeşti. Inima lui iubitoare de păcat este locaş al milei de sine, al iubirii de plăceri, al slavei deşarte şi al năzuirii după cele vremelnice (adică al părerii că nu există viaţă după moarte).Acestea sunt rădăcina şi izvorul a toate relele, mame ale păcatelor şi patimilor.

Noi, păcătoşii, n-am putea să le aflăm singuri, dacă Mântuitorul nu ni le-ar fi arătat limpede; însă acum, că sunt arătate la lumină, e evident că aşa trebuie să fie. Prin căderea din comuniunea cu Dumnezeu, omul şi-a întors toată nădejdea

către sine, fiind pedepsit prin milă de sine, care este o urmare clară a păcatului. Cel surpat prin păcat este sfâşiat lăuntric, căzând din cele duhovniceşti în cele trupeşti şi chinuindu-se pe sine cu iubirea de plăceri. Mediul în care păcatul se arată pe sine cu cea mai mare claritate şi în care îşi înteţeşte lucrarea sa distrugătoare asupra sufletului este în tovărăşia oamenilor vicioşi, unde obiceiurile şi relaţiile hrănesc şi slujesc păcatului. ***Câtă vreme toate merg bine în aceste cercuri, se vorbeşte despre fericire. Dar această rânduială a lucrurilor rezistă numai în viaţa de aici, pe când viaţa cea veşnică cere o cu totul altă aşezare a lucrurilor, al cărei gând nici nu-i trece prin cap păcătosului, darămite să-i deştepte vreo simţire în inimă. Ei bine, aceste patimi sunt cele ce nasc şi hrănesc toate gândurile care se răzvrătesc împotriva omului care a hotărât să facă un pas afară din stăpânirea păcatului, către lucrarea celor bune. Un roi de gânduri ispititoare îl năuceşte, îl îngrozeşte şi-l slăbeşte cu totul.***

- → *Mila de sine strigă: „Ce viaţă mai e şi asta? Mereu nevoinţă, muncă, scârbe, tot felul de împovărări şi strâmtorări. Aşa o să păţeşti la nesfârşit. Parcă ai călca prin ciulini şi spini cu tălpile goale - o să ai mereu răni!”*
- → *Iubirea de plăcere ridică şi ea glasul: „Renunţ şi la asta şi la cealaltă, fapta aceea n-o mai faci, cu alte cuvinte, tot ce-ţi plăcea ţie nu mai faci şi te îndeletniceşti numai cu lucrurile astea ≪duhovniceşti≫! Ai ajuns să duci o viaţă monotonă, neinteresantă, lipsită de dinamism” „Oare ce o să creadă? O să spună de mine că sunt un apucat, un ţicnit şi n-or să mai aibă de-a face cu mine. Şi trebuie să rup şi cutare legătură, să părăsesc cutare cunoştinţă, până la urmă ce o să mai fac? Unii chiar o să se arate duşmănoşi, ostili.” „De bună-seamă că există şi o viaţă după moarte („un viitor”); cine spune că nu există? Da, numai că mai este cale lungă până acolo. Tu gândeşte-te cum o să trăieşti aici. Atâţia alţii au dus-o bine aici… Ştii cum e viaţa pământească, însă ştie cineva cum e dincolo? Viaţa de aici e în mâinile tale, pe când cealaltă cine ţi-o poate da?”*

Ce să facem când, după hotărârea de a-I sluji lui Dumnezeu, ne luptă gândurile

Când omul se hotărăşte să slujească lui Dumnezeu, toate aceste voci stridente se deşteaptă brusc înlăuntrul său, tulburându-l. Bine ar fi să fie luptat de gânduri trecătoare, însă acestea pătrund pană în străfundurile sufletului, ademenindu-l şi copleşindu-l, trăgându-l de partea lor, aşa, cum cârligul agaţă peştele şi-l trage către sine. Ce este de făcut atunci?
Ajutorul e în preajmă… Dă-ţi puţin silinţa şi le vei birui, însă chibzuieşte-ţi bine silinţa, întăreşte-te în rugăciune şi în nădejdea către Dumnezeu şi harul Său atoatelucrător:

1) Zoreşte-te să izgoneşti din suflet aceste gânduri: îndepărtează-le din conştiinţa ta cu toată puterea, alungându-le în locul întunecat de unde au răsărit şi cheamă pacea în inima ta; atâta timp cât inima este tulburată, nu poţi progresa. Mai întâi, nu le da nici un fel de atenţie şi nu consimţi să stai de vorbă cu ele, chiar dacă ar părea opuse. O gloată de indivizi gălăgioşi se risipeşte repede dacă te arăţi dur cu ei chiar de la început. Să nu rosteşti nici măcar un singur cuvânt de încurajare, căci de îndată vor prinde îndrăzneală şi vor deveni insistente în pretenţiile lor. Gloata de gânduri rele va prinde şi mai multă putere dacă le vei îngădui să zăbovească câtuşi de puţin în sufletul tău şi mai ales dacă vei sta de vorbă cu ele. Dacă însă le izgoneşti de îndată, împotrivindu-te cu toată voinţa ta şi întorcându-ţi nădejdea către Dumnezeu, vor pleca aşa cum au venit, limpezindu-ţi văzduhul sufletului.
2) Acum că hoarda întunecată de gânduri a fost alungată, inima şi-a căpătat iar liniştea şi sufletul iţi este sprinten; adu-ţi iarăşi aminte că nu ţi-ai terminat treaba. Vrăjmaşii sunt încă în viaţă; s-au furişat pe nesimţite, astfel încât atenţia ta nu mai e îndreptată spre ei, dar au făcut-o poate în mod intenţionat, ca să atace într-un moment mai potrivit, prin surprindere şi să câştige astfel o victorie durabilă. Nu, nu trebuie să te mulţumeşti cu atât, căci altminteri îţi vei pierde şi pacea şi vremelnica biruinţă. Trebuie să-i nimiceşti cu bărbăţie şi fermitate. Alungă din inimă aceste rădăcini blestemate ale păcatului; întărindu-te în rugăciune şi în nădejdea către Dumnezeu şi harul Său, încearcă să-ţi îndrepţi inima spre virtuţile opuse acestor patimi. Făcând aşa, se taie rădăcinile patimilor şi acestea mor.

Dă libertate judecăţii sănătoase şi urmeaz-o cu inima; luminată de adevăr şi sprijinită de lucrarea ascunsă a harului, raţiunea ta trebuie:
a) să-şi amintească toată urâciunea acestor, să le zicem aşa, odrasle ale iadului; sileşte-ţi inima să simtă repulsie faţă de ele;
b) să-şi reprezinte clar primejdia pe care o aduc ele sufletului tău; priveşte-le ca pe cei mai înverşunaţi duşmani ai tăi şi străduieşte-te să simţi în inimă ură pentru ele;
c) să-şi închipuie toată frumuseţea şi bunătatea şi dulceaţa vieţii duhovniceşti, în care ele te împiedică să pătrunzi şi bucuria slobozirii de tirania lor. Sileşte-ţi inima, care deja e scârbită şi îi urăşte, să se întoarcă cu totul de la ele, să tânjească după apa vieţii duhovniceşti, aşa cum cerbul doreşte izvoarele apelor.
Astfel îţi vei atinge scopul; pare o rânduială scurtă, dar e foarte probabil că n-ai s-o împlineşti foarte repede.

Noi am arătat aici doar lucrările asupra cărora trebuie să se concentreze raţiunea, însă firul urmat de raţiune până la sfârşit - atingerea scopului – este unic pentru fiecare persoană. Raţiunea fiecăruia vede limpede cum gândul său inclină într-o parte sau în alta. E de trebuinţă să ştii că mintea este o facultate deosebit de importantă a sufletului, însă lucrul de căpetenie este

schimbarea inimii, astfel că, de îndată ce în inimă se ivesc schimbările dorite, putem spune că ne-am atins scopul.

Înfrângerea voinţei proprii, premisă a unei noi rânduieli lăuntrice

Această nevoinţă este cea mai însemnată - înfrângerea voii proprii. Este necesar să ne ostenim fără întrerupere, cu râvnă, până când inima s-a schimbat după tiparele unei vieţi duhovniceşti, să nu încetăm strădania noastră până la atingerea scopului final. Limita finală a nevoinţei este ura faţă de tot ceea ce îmbrăca haina păcatului, acea stare în care sufletul manifestă repulsie faţă de lucrarea păcătoasă.

Să ne trudim să dezrădăcinăm mila de sine şi să semănăm în locul ei lepădarea de sine, lipsa de milostivire faţă de propria persoană, dorinţa aprinsă de a suferi, a ne răstigni şi a ne istovi trupurile şi sufletele; slava deşartă va fi înlocuită de silă faţă de toată tovărăşia cea rea, de scârbă şi dezgust, pe de o parte, iar pe de alta de învinuirea de sine pentru orice nedreptate şi înjosire suferită de semeni; pofta pentru cele materiale, pentru slujirea trupului, va fi îndepărtată, în locul ei născându-se sila şi dispreţuirea acestora şi însetarea după cele duhovniceşti şi dumnezeieşti, tăinuite; năzuirea după cele vremelnice, orbirea şi fericirea pur pământească vor fi înlocuite cu sentimentul că suntem călători şi străini pe pământ, cu o dorinţă arzătoare de a ajunge în împărăţia Tatălui ceresc.

Când aceste inclinaţii s-au înfiripat şi s-au întărit în sufletul nostru, toate bastioanele păcatului se vor nărui, îşi vor pierde toată trăinicia şi puterea de înrobire, căci acum controlul de sine a trecut în mâinile persoanei. ***Păcatul izgonit din inimă se sălăşluieşte în afară, devenind mai curând păcat ce ispiteşte decât păcat ce stăpâneşte şi hotărăşte. De fiecare dată când ne ispiteşte, noi să punem înainte sentimentul de silă şi ură, pentru a birui ispita; de aici se înţelege de altfel ce însemnătate au toate nevoinţele pe care le-am înfăţişat până acum: prin ele se naşte în noi un om nou, caracterizat prin aversiunea faţă de lucrarea celor rele şi prin aplecarea spre virtute.*** Astfel, voinţa noastră capătă o nouă direcţie de acţiune, a cărei finalitate este o nouă rânduială lăuntrică.

Ultima săgeată a vrăjmaşului - ne imploră să ne cruţăm pe noi înşine

Acum persoana se află la limita cea mai dinafară a tărâmului păcatului; nimic nu o mai desparte de tărâmul luminii, libertăţii şi binecuvântării. Lanţurile înrobirii s-au sfărâmat, el se simte uşor şi plin de viaţă; sufletul e gata să se înalţe spre Dumnezeu; numai că vicleşugurile vrăjmaşului nu s-au sfârşit, pentru că a păstrat o săgeată până în ultima clipă. De îndată ce sufletul îşi adună puterile să facă pasul hotărâtor afară din stăpânirea întunericului, îi sună în urechi un strigăt

înduioşător: „Mai ai o zi, care trece cât ai clipi şi gata; mâine vei păşi peste graniţă”. Se aude acest glas fie pentru că sufletul s-a istovit de atâta încordare şi cere odihnă, fie pentru că aşa o fi legea păcatului.

Nu este o opoziţie făţişă faţă de bine, ci doar o cerere vicleană de a mai amâna puţin pasul mântuitor. Acest strigăt ne gâdilă foarte mult mândria - vrăjmaşul parcă stă în spatele nostru, implorându-ne să ne cruţăm pe noi înşine. Dacă ai luat în seamă câtuşi de puţin glasul cel viclean, atunci ai pierdut tot ce ai agonisit, într-un mod tăinuit de cunoaşterea noastră, aceste patimi ucigătoare pe care le-am izgonit din suflet, se furişează în inimă şi desfrânează cu ea fără ca tu să ai habar de asta. Apoi slăbesc şi clatină tot ceea ce tu gândeai să faci, încât, atunci când persoana îşi vine în fire, constată că se află încă pe vechiul drum, ca şi când n-ar fi început niciodată lupta cu sine însuşi. Se vede biruit de învârtoşare, de toropeală şi de patimile cele multe şi înţelege că trebuie să ia de la început toată lucrarea care i se părea deja împlinită.

De aceea, să nu trecem cu vederea acest compromis aparent neînsemnat. Căci pare lipsit de importanţă şi nevinovat la arătare, dar este în sinea lui o adunare a tuturor relelor, o ispititoare nălucire a înrobirii sub masca libertăţii, o vicleană întindere de mână a unui părut prieten, care ascunde de fapt pumnalul.

Urăşte din toată puterea ta această arătare şi se va risipi cu iuţeala fulgerului. Nu pregeta să ştergi orice urmă de-a ei, ca să nu rămână nici un semn, cât de mic. Întăreşte-te în starea de dinaintea ispitirii şi hotărăşte să te menţii mereu în această stare de trezvie, lăuntrică şi exterioară. După ce-l vei fi biruit şi pe acest duşman, biruinţa va fi a ta, căci te vei putea stăpâni pe tine însuţi pe deplin.

Concluzie

După deşteptarea prin har, primul lucru urmărit de libertatea omului este înclinarea spre sine, ce se desăvârşeşte în trei trepte:

a) inclină spre bine şi îl alege,
b) înlătură toate piedicile, zdrobeşte toate legăturile ce îl ţin pe om în păcat, izgonind din inimă mila de sine, slava de la oameni, iubirea de plăceri şi nădăjduirea după cele vremelnice. În locul acestora, se cuvin semănate şi crescute lepădarea de sine, dispreţuirea poftelor păcătoase, primirea cu bucurie a ruşinii şi ocărilor, obişnuirea inimii cu gândul că suntem străini şi călători pe pământ,
c) în fine, este foarte râvnitoare în a păşi de îndată pe calea mântuirii, neingăduindu-şi nici o amânare, cât de neînsemnată ar fi ea sau abatere, ci păstrând un ritm cât mai constant.

În acest fel se liniştesc toate puterile sufletului. Cel deşteptat prin har şi slobozit din toate mrejele păcatului îşi spune acum cu hotărâre fermă: „Sculându-mă, mă voi duce”. Din acest moment începe o altă mişcare a sufletului, cea către Dumnezeu, Odată biruite patimile şi întoarsă libertatea spre sine însăşi, omul trebuie să se aducă pe sine jertfă bineplăcută lui Dumnezeu, ceea ce înseamnă că lucrarea lui e săvârşită numai pe jumătate.

2. Urcuşul spre făgăduinţa de a se dărui pe sine lui Dumnezeu

S-ar părea că, de vreme ce omul s-a decis să părăsească păcatul, tot ce i-a mai rămas de făcut este să acţioneze. De bună seamă aşa este, dar ce soi de lucrare va fi aceasta şi ce duh o va însufleţi? Omul este singur cu sine însuşi, aşa încât lucrarea sa va fi din sine şi pentru sine, aspect care poate fi bun din punct de vedere moral, însă aceasta este o morală păgână, egocentrică.

Există indivizi care susţin că fac fapte bune de dragul binelui, adică pentru că demnitatea fiinţei omeneşti cere făcut binele sau pentru că a proceda altfel ar fi o lipsă de chibzuinţă şi o înjosire. Toţi aceia care săvârşesc binele astfel replică că educaţia lor este una lăuntrică şi că formarea omului moral nu este desăvârşită - adică s-au refugiat în ei înşişi, dar nu şi-au întors faţa spre Dumnezeu, neaducându-se Lui jertfă bineplăcută şi au lăsat deci lucrarea neterminată.

Rostul libertăţii umane nu poate fi aflat în ea însăşi sau în persoana umană, ci în Dumnezeu. Dăruindu-i omului libertatea, Dumnezeu i-a încredinţat în fapt o fărâmă din atotputernicia Sa dumnezeiască, urmărind însă rostul precis ca acesta să I-o aducă de bunăvoie, ca pe cea mai aleasă jertfă. De aceea, cel ce ai reuşit să te stăpâneşti pe tine însuţi acum oferă-te lui Dumnezeu.

Prin săvârşirea păcatului te-ai pierdut pe tine şi te-ai înstrăinat de Dumnezeu, iar acum, că te-ai întors teafăr din robia păcatului, aleargă iar la Dumnezeu. Nu este lesne să te întorci de la tine spre Dumnezeu, cum te-ai întoarce de la vest la est, de pildă, pentru că păcătosul ce se întoarce spre Dumnezeu nu este cu desăvârşire liber şi lipsit de orice răspundere. El este asemenea robului fugit de pe moşia stăpânului, care se înfăţişează vinovat în faţa împăratului şi Judecătorului. E de trebuinţă să se arate în faţa Lui cu un asemenea chip încât să fie primit. După rânduiala omenească, stăpânul se îndură de sclavul fugar, iar regele se milostiveşte de răufăcător atunci când amândoi îşi recunosc vinovăţia, le pare rău de fărădelegea lor şi făgăduiesc cu sinceritate să nu mai săvârşească iar răul.

La fel se petrec lucrurile cu păcătosul ce se întoarce la Dumnezeu, Care îl primeşte dacă:
a) îşi recunoaşte păcatele;
b) se pocăieşte de ele;
c) face făgăduinţă să nu mai păcătuiască.

Acestea trei sunt de trebuinţă celui ce voieşte să se unească cu Dumnezeu, de ele atârnă trăinicia vieţii celei noi, desăvârşirea ei şi nădejdea de a lucra fapte în duhul ei.

Când fiul risipitor se întoarce la tatăl său, el spune: „Tată, greşit-am cerului şi faţă de tine" - arătând prin aceasta cunoştinţa păcatului, nu mai sunt vrednic - pocăinţa; ia-mă ca pe unul din argaţii tăi - făgăduinţa de a lucra (Luca 15, 18-l9).

Cunoaşte-ţi păcatele

Astfel, după ce te-ai întors către Dumnezeu, cunoaşte-ţi păcatele. ***Hotărându-te să părăseşti păcatul ai căpătat conştiinţa propriei păcătoşenii, căci atunci de ce ai fi avut o nevoie atât de grabnică de a-ţi schimba viaţa? Reprezentarea stării de păcătoşenie era lipsită de o cunoaştere amănunţită, pe când acum străduieşte-te să te vezi ca cel mai rău dintre păcătoşi şi mai ales să cunoşti amănunţit împrejurările păcatului - unde, când, de câte ori a fost săvârşit fiecare în parte - care sporesc sau diminuează răutatea unei fapte.***

Să cercetezi firul întregii tale vieţi cu judecată nepărtinitoare şi riguroasă. Făcând aşa, aşază de-o parte Legea lui Dumnezeu, iar de altă parte întreaga ta viaţă şi caută de vezi cât se suprapun şi cât se deosebesc. Ia faptele săvârşite de tine şi pune-le pe balanţa Legii, ca să afli de sunt sau nu după Lege sau ia Legea şi observă dacă ea se oglindeşte în viaţa ta. Nu lăsa această lucrare cât de puţin neîmplinită nici măcar cât de puţin, căci este de mult folos şi urmează o anumită metodă.

Zăboveşte şi aminteşte-ţi toate datoriile tale faţă de Dumnezeu, faţă de aproapele tău şi faţă de tine însuţi, iar apoi cercetează-ţi viaţa, avându-le pe acestea în vedere. Sau meditează la Cele zece Porunci şi la Fericiri, unele după altele, cu tot ceea ce implică ele şi vezi: este chipul vieţii tale zugrăvit după ele? Sau citeşte capitolele Evangheliei după Matei în care Mântuitorul rânduieşte normele vieţii creştine, Epistola Sfântului Apostol Iacob, ultimul capitol al Epistolelor Sfântului Apostol Pavel, în care se află o succintă înfăţişare a îndatoririlor unui creştin (de pildă: cap. 12 al Epistolei către Romani sau cap. 4 al Epistolei către Efeseni şi altele). Aceste versete sunt mult mai importante decât celelalte pentru că arată lămurit duhul vieţuirii creştine, duh care este

înfăţişat limpede în întâia Epistolă sobornicească a Sfântului Ioan Teologul. Citeşte toate acestea şi cercetează-ţi viaţa, să vezi de poartă sau nu duhul arătat în ele.

Sau, în fine, citeşte Rugăciunile de dinainte de împărtăşanie şi cântăreşte-ţi faptele tale după ele. Cercetează-ţi toate faptele şi întreaga viaţă şi nu te judeca doar ca pe o fiinţă omenească obişnuită, ci ca pe un creştin, menit să susţină numele cu purtarea sa. ***Plivind în acest fel straturile vieţii tale, vei afla o mulţime nenumărată de fapte, cuvinte, gânduri, sentimente şi dorinţe nelegiuite care ţi-au primejduit mântuirea; iţi vei da seama şi că nu au fost săvârşite numeroase fapte bune care ar fi trebuit săvârşite.*** Atunci vei înţelege că multe fapte ale tale pe care le credeai după lege au fost de fapt făcute cu un scop rău.

Odată terminată această lucrare, s-ar putea să constaţi că toată viaţa ta n-ai făcut altceva decât rele. Ceea ce trebuie să înţelegi tu este că prima treaptă a conştientizării păcătoşeniei este o cunoaştere amănunţită a tuturor faptelor tale.

Aşa cum agenda de lucru a unui om de afaceri este scrisă cu o precizie matematică, tot astfel ar trebui întocmită şi în mintea ta lista cuprinzând faptele tale, cu menţiunea precisă a tuturor împrejurărilor - timpul, locul, oamenii, piedicile etc. Dacă autoexaminarea noastră nu dă roade, este pentru că ea a avut loc doar în linii mari.

Să nu zăbovim prea mult asupra acestor detalii, ci să păşim în profunzime, pe drumul păcatului, să pătrundem în adâncimile inimii înghiţite de păcat; dincolo de fapte, cuvinte, gânduri, pofte, dorinţe şi sentimente, vom găsi o constantă inclinaţie păcătoasă a inimii, care dă contur trăsăturilor noastre caracteristice. Unele fapte le săvârşim rău din neştiinţă, iar altele pur şi simplu ţâşnesc din inimă cu aşa putere, că nu avem stăpânirea de sine să ne înfrânăm; există însă şi alt soi de fapte, pe care le facem fără întrerupere şi care au căpătat putere de lege asupra noastră. Ispitindu-ne astfel pe noi înşine, va fi mai lesne să aflăm care sunt faptele ascunse în inimă şi care aţâţă şi nasc o permanentă poftă spre păcat, poftă care răsare din ele. Tocmai acestea sunt inclinaţiile păcătoase şi cunoscându-le pe ele vom scoate la iveală firea inimii noastre, precum şi numărul lor şi felul în care se sprijină unele pe altele.

După ce am procedat astfel, patima de căpetenie nu mai are unde să se ascundă. Ştim că maica tuturor relelor este iubirea de sine, ale cărei vlăstare blestemate sunt iubirea de arginţi, lăcomia pântecelui („iubirea de plăceri”) şi slava deşartă, care la rândul lor odrăslesc toate celelalte patimi fără de număr, din care opt sunt de moarte. Oricine păcătuieşte este stăpânit de toate patimile - de unele prin

fapte, pe altele avându-le în germene - pentru că tot cel ce păcătuieşte îşi rânduieşte viaţa cu iubirea de sine, începătura şi rădăcina a toate patimile şi pornirile păcătoase. Nu toate patimile se vădesc pe sine în aceeaşi măsură. Cineva poate fi stăpânit de mândrie, unul de iubirea de plăceri, altul de iubirea de arginţi.
Cel stăpânit de duhul slavei deşarte nu este străin de plăcerile trupeşti, dar nu e neapărat să le aibă. Cel iubitor de arginţi se poate înălţa pe sine, dar nu e nefiresc ca el să se mai „smerească" uneori, pentru a obţine cât mai mult profit. Şi iubitorul de plăceri este alipit cu duhul materiei, dar va renunţa uşor la averile sale pentru a-şi satisface poftele şi a-şi procura plăcerea, în felul acesta fiecare avem câte o patimă de căpetenie şi toate celelalte patimi stau oarecum în umbră, ocârmuite de aceasta, neîndrăznind să primejduiască cumva împlinirea ei. ***Toate înclinaţiile şi pornirile păcătoase pe care le va afla cineva în inima sa sunt hrănite şi rânduite să acţioneze de o singură patimă, maică şi izvor a toate relele: iubirea de sine. Ajungând la conştiinţa că suntem stăpâniţi de ea, vom duce la bun sfârşit mărturisirea păcătoşeniei noastre.***

În fine, vei reuşi să cunoşti care este rădăcina a tot păcatul şi să deosebeşti „tulpinile" - înclinaţiile păcătoase - şi roadele - nenumăratele fapte rele, înfăţişându-ţi astfel toată istoria păcătoşeniei tale pe care o vei zugrăvi ca pe un tablou.

Să deşteptăm simţirea cea mântuitoare a unei pocăinţe sincere

Ajungând să-ţi cunoşti starea de decădere, nu sta departe ca unul ce e nepăsător la toate, ci sileşte-te să deştepţi în sufletul tău sentimentul mântuitor al pocăinţei sincere. ***La prima vedere s-ar părea că sentimentul pocăinţei se naşte deodată cu cunoaşterea propriei păcătoşenii, dar în fapt nu este totdeauna aşa.*** Păcatul învârtoşează inima şi aşa cum un muncitor îşi înăspreşte firea din cauza trudei zilnice, tot aşa cel ce lucrează necontenit păcatul se face nesimţitor, căci s-a vândut cu totul pe sine pierzătoarei slujiri a păcatului - căutând roşcove şi hrănindu-se cu ele. Pentru aceasta e trebuinţă iarăşi de multă nevoinţă, ca să deşteptăm sentimentul pocăinţei.

Putem înlesni acest proces prin simţământul vinovăţiei pentru păcate şi al neputinţei de a le justifica. Sentimentul propriei vinovăţii se află la jumătatea drumului între cunoaşterea păcatelor şi sentimentul pocăinţei şi el este la rândul său înlesnit de osândirea de sine.

Pune acest început bun, osândirea de sine şi osândeşte-te. Mută-ţi atenţia de la orice ţi-ar putea îngreuna lucrarea şi pune-te pe tine singur cu conştiinţa ta înaintea lui Dumnezeu, Judecătorul Cel ce toate le vede. Recunoaşte că ai ştiut că răul n-ar fi trebuit săvârşit şi totuşi l-ai săvârşit. Ai fi putut lesne să te

îndepărtezi de orice pricină de păcat, dar nu ţi-ai folosit voinţa spre binele tău. Raţiunea şi conştiinţa au fost împotrivă şi s-au ivit chiar şi piedici exterioare, dar tu cu bună ştiinţă te-ai lipsit de tot sfatul cel bun. Aşa să faci cu fiecare păcat şi ai să te încredinţezi că fiecare păcat a fost săvârşit din propria ta voinţă, având conştiinţa că este un păcat şi chiar depunând efortul de a înlătura toate piedicile ce se împotriveau săvârşirii lui. ***Vicleana inimă păcătoasă va încerca să se îndreptăţească pe sine, cum că am păcătuit din pricina unor slăbiciuni ale firii sau a unui temperament nestăpânit sau a mersului evenimentelor sau a stresului zilnic - să nu o asculţi. Toate acestea ar fi mărit ispita de a păcătui într-un fel sau altul, dar nimeni nu te poate sili să păcătuieşti. Este o problemă de voinţă.***

Puteai foarte bine să spui: „Nu vreau să fac asta” şi ai fi pus astfel capăt ispitei! Şi pentru ca să faci cât mai rodnică osândirea de sine, arată amănunţit toată personalitatea ta: cine eşti, unde şi când ai păcătuit, astfel încât să afli cu precizie cât de mare este păcatul tău, cântărit după măsura şi împrejurările lui. Vei găsi în toate acestea nu circumstanţe atenuante, ci pricini care agravează vinovăţia ta. Trebuie în cele din urmă să ajungi la o conştiinţă a propriei vinovăţii, la o sinceră osândire de sine, în care inima să spună: „N-am nici o îndreptăţire - sunt vinovat.”

Prin lucrarea aceasta a învinovăţirii de sine, omul îşi mărturiseşte unul după altul toate păcatele sale şi spune: „Sunt vinovat şi de asta şi de aceea şi de cealaltă, întru toate sunt vinovat”. Se osândeşte pentru toate fărădelegile şi începe să simtă că acestea îl strivesc cu povara lor enormă. Când ajungi la cunoaşterea propriei păcătoşenii, îţi vezi păcatele oarecum din exterior, pe când osândirea de sine ne aduce la cunoaşterea propriei vinovăţii şi a împovărătoarei greutăţi a păcatelor care ne apasă. Şi greutatea lor creşte din moment ce nu avem nici o îndreptăţire pentru a le fi săvârşit. Ajuns în această stare, omul nu poate decât să rostească: „Sunt vrednic de toată osânda! Toate cele ce am făcut sunt fărădelegi. Eu singur sunt vinovat că răul este sălăşluit în mine.”

De îndată ce omul rosteşte în inima sa: „Sunt un ticălos”, se nasc în el unele după altele simţăminte de căinţă pentru păcate. Îi este ruşine că s-a dedat la nişte fapte atât de josnice, este mânios că s-a răsfăţat în aşa hal pe sine, făcându-se de râsul şi batjocora dracilor, este îndurerat că s-a afundat atât de adânc în mocirla păcatului şi înspăimântat că L-a mâniat pe Dumnezeu şi şi-a primejduit mântuirea vremelnică şi veşnică. Toate aceste trăiri sufleteşti roiesc în jurul lui şi omul este ars de ele ca de văpaie. Se vede pe sine atârnând deasupra unui hău ca un osândit.

Din această privelişte se naşte o stare răscolitoare, care e foarte apropiată de deznădejde şi acum este momentul în care demonul deznădejdii pune gheara pe câte unul, şoptindu-i: „Eşti un osândit, n-ai să scapi niciodată de osândă”. Tot păcătosul are parte de aceste trăiri sufleteşti într-o măsură mai mare sau mai mică. Să nu ne pierdem cu firea de venirea lor, ci mai mult, să le dorim să vină cât mai mustrătoare cu putinţă. Cu cât arde un om în propriile sale remuşcări şi cu cât este mai încins focul, cu atât folosul îi este mai grabnic spre mântuire, în mărimea văpăii stă rezistenţa temeliei viitoarei îndreptări. ***Acum cunoaşte inima amărăciunea roadelor păcatului şi în ea găseşte puterea de a se smulge de îmbrăţişarea păcatului.***

Sentimentul pocăinţei trebuie să ducă la o făgăduinţă

Sentimentele de pocăinţă împlinesc de bună seamă o lucrare de despărţire, deoarece Cuvântul pătrunde până la despărţitura sufletului şi duhului, a încheieturilor şi măduvei şi judecă mişcările inimii. ***Harul lui Dumnezeu săvârşeşte lucrarea aceasta nu pentru a distruge, ci pentru a crea cele noi prin distrugerea celor vechi. Noul se zămisleşte prin acea adiere a nădejdii în putinţa de schimbare. Este cu putinţă să schimbăm ce este de neschimbat şi să recuperăm irecuperabilul - numai să ne punem pe fapte. Fiindcă se pare că sentimentul pocăinţei naşte o făgăduinţă: „Voi părăsi păcatul şi făgăduiesc să lucrez pentru Unul Dumnezeu prin împlinirea poruncilor”; se cuvine să arătăm că cel ce face această făgăduinţă trebuie să creadă că păcatele lui vor fi iertate, pe de o parte, iar pe de altă parte că va primi puterea care să-l ajute să-şi ducă la îndeplinire promisiunea.***

Iată de ce a face făgăduinţa de a lucra pentru Dumnezeu e uşoară: pentru că avem nădejdea cea bună că vom primi milostivirea şi întărirea Lui; nădejdea se naşte din credinţa în Domnul şi Mântuitorul nostru, prin a Cărui răstignire zapisul păcatelor noastre a fost rupt şi după a Cărui Înălţare ne-au fost dăruite prin dumnezeiasca Lui putere ***„toate cele ce sunt spre viaţă şi evlavie” (II Petru 1,3).***

Fără această credinţă şi fără nădejdea care o urmează, chinuitoarele sentimente de căinţă şi părere de rău ne împing pe drumul lui Iuda. Aici se vădeşte Crucea lui Hristos ancoră pentru om! Zvârcolindu-se în durerile pocăinţei, clătinându-se deasupra unei prăpăstii, omul o vede ca pe singura sa mântuire - îşi pune în ea toată puterea nădejdii şi credinţei lui şi capătă puterea şi dorinţa nestăvilită de a face o făgăduinţă. Precum cel în primejdie să se înece se agaţă cu toată puterea lui de un copac, tot aşa cel ce se pocăieşte îmbrăţişează Crucea lui Hristos şi primeşte încredinţarea tainică că nu va pieri.

Cunoaştem toţi cu mintea puterea morţii pe cruce a Mântuitorului, dar cel ce a trecut prin sentimentul amar al pocăinţei o trăieşte, pentru că ea devine o parte integrantă a vieţii lui. Astfel, strâmtorat de pocăinţă şi păreri de rău, păcătosul îşi mărturiseşte în biserică pocăinţa şi face făgăduinţa să se îndrepte.

Ceara topită care curge fără vreun rost precis nu lasă nici o urmă, însă vărsată într-un tipar sau presată cu o pecete va lua imediat forma acelei peceţi. Şi noi trebuie să aplicăm o pecete pe omul nostru lăuntric, încât el să capete o înfăţişare anume, iar acest lucru se petrece în Taina Pocăinţei [9] - aici este pecetluit cu harul Duhului Sfânt.

De ce este necesară Taina Pocăinţei?

Lucrurile care fac atât de necesară Taina Pocăinţei sunt pe de o parte, firea păcatului, iar pe de altă parte firea conştiinţei noastre. Când săvârşim păcatul credem că el nu lasă urme asupra noastră, fie în exterior, fie în interior, dar de fapt sapă urme adânci în interiorul şi exteriorul nostru, în tot ceea ce ne înconjoară, dar mai cu seamă în ceruri, în cărţile judecăţii dumnezeieşti, în clipa în care păcătuim, se hotărăşte acolo sus soarta noastră, căci în cartea vieţii noi suntem trecuţi printre cei osândiţi şi scriitura se pecetluieşte. Harul nu se pogoară asupra cuiva până ce nu se şterge numele său dintre cei osândiţi, până când el nu primeşte dezlegare acolo sus.

Însă I-a bineplăcut lui Dumnezeu ca ştergerea osândei din cărţile cereşti să fie făcută prin dezlegarea păcatelor ce au fost legate pe pământ. Apropie-te de Taină Pocăinţei, ca să primeşti uşurare şi dezlegare de păcate pe pământ şi în cer şi să-ţi deschizi astfel uşa sufletului spre a se pogorî harul. Acum, când conştiinţa se spală şi se curăţeşte, redobândindu-şi prospeţimea şi sensibilitatea faţă de lucrarea binelui, trebuie să primească încredinţarea că îi sunt iertate păcatele.

Aşa este şi în desfăşurarea firească a vieţii noastre: nu ne lasă conştiinţa să ne arătăm unei persoane pe care am supărat-o până nu suntem siguri că ea ne-a iertat, iar în ceea ce priveşte relaţia noastră cu Dumnezeu conştiinţa e şi mai meticuloasă. Făgăduind să facă faptele mântuirii, omul capătă o încredinţare că s-a îndreptat înaintea lui Dumnezeu, însă ea are un caracter subiectiv şi nu e vrednică de crezare.

---

[9] Nota Adică spovedania [N. tr. în engleză].

Simţământul acesta va fi foarte curând măcinat de îndoieli: „Aşa este cu adevărat? Poate este amăgire?”, din îndoieli se naşte neliniştea, iar din nelinişte se naşte slăbirea sufletului; în aceste condiţii viaţa nu va avea putere şi nu va urma făgaşul cel bun. De aceea avem nevoie ca Dumnezeu să ne încredinţeze de dezlegarea păcatelor şi împăcaţi, mai cu osârdie să împlinim poruncile. Mergi şi te spovedeşte - şi Dumnezeu iţi va ierta păcatele.

Cum să ne pregătim pentru o spovedanie adevărată

Este necesar să ne pregătim pe îndelete în vederea unei spovedanii mântuitoare. Cel ce a citit până aici cartea de faţă este pregătit să se apropie cu credinţă şi cu evlavie.

1) Ferm convins de necesitatea acestei Sfinte Taine, mergi şi te spovedeşte, dar nu ca şi când ar fi ceva inedit în viaţa ta sau o simplă tradiţie, ci susţinut de credinţa sinceră că pentru tine, păcătosul, este singura cale spre mântuire. Şovăiala te ţine încă printre cei osândiţi şi lipsiţi de milostivirea lui Dumnezeu. Dacă nu intri în acest spital, sufletul tău nu-şi va recăpăta sănătatea şi vei rămâne aşa cum eşti: bolnav şi tulburat. Nu vei intra în Împărăţia Cerurilor decât prin uşa pocăinţei.
2) Încredinţarea aceasta lăuntrică naşte dorinţa de a merge la spovedanie. Fii încredinţat că nu mergi la un abator, ci la un izvor de tămăduiri şi binecuvântări. Acela care-şi zugrăveşte cât mai viu roadele pe care le aduce spovedania, va arde de dorinţa unei cât mai dese mărturisiri. Mergem la ea acoperiţi de rănile păcatului din cap până-n picioare şi ieşim de la ea tămăduiţi, cu toate mădularele sănătoase, plini de viaţă, întărâţi, cu simţământul că de aici înainte nu ne vom mai molipsi iar. Mergem împovăraţi de jugul greu al tuturor păcatelor, care ne chinuie şi ne lipseşte de pacea sufletească. Ne întoarcem bucuroşi, având parcă aripi, cu sufletul împăcat şi încredinţat că a fost pe deplin iertat.
3) Vor apărea ruşinea şi teama - nu te pierde cu firea! Pentru aceasta a fost instituită Taina Pocăinţei, să trezească în noi teama şi ruşinea şi cu cât sunt mai mari, cu atât sunt mai mântuitoare. Să doreşti a te spovedi înseamnă să doreşti ruşine multă şi frică mare, căci cel ce doreşte vindecarea nu ştie oare cât de dureros este tratamentul? De bună seamă că ştie, însă o dată cu hotărârea de a se vindeca a luat-o şi pe cea de a suporta durerile, în nădejdea însănătoşirii. Şi tu, când ai fost ros de sentimentul pocăinţei, n-ai alergat oare la Dumnezeu, spunându-I: „Sunt gata să sufăr oricât, dar miluieşte-mă şi iartă-mă!?” Ei bine, acum ţi se întâmplă după voia ta. Nu te scârbi din pricina ruşinii şi a fricii, pentru că sunt strâns legate de spovedanie spre binele tău. Arzând în ele, te vei întări duhovniceşte.

Te-ai lămurit în cuptorul pocăinţei - mai căleşte-te un pic! Atunci ai ars de unul singur mărturisindu-te înaintea lui Dumnezeu şi a conştiinţei tale, acum treci ca prin foc înaintea unui martor rânduit de Dumnezeu, ca o dovadă a sincerităţii mărturisirii celei dintâi şi poate spre a o desăvârşi pe aceea. Va fi o judecată, la care ruşinea şi frica aduse de ea vor fi fără nici o nădejde. Ruşinea şi frica de la spovedanie le îndepărtează pe acelea de la judecată. Dacă nu vrei să le trăieşti pe acestea din urmă, atunci înghite paharul celor dintâi. Pe lângă acest aspect, se întâmplă întotdeauna ca, potrivit cu intensitatea trăirii lăuntrice a celui ce se pocăieşte. să se reverse peste el mângâierea la spovedanie. Acum Mântuitorul îşi îndeplineşte făgăduinţa, arătându-Se ca Cel ce mângâie şi odihneşte pe osteniţi şi împovăraţi! Pocăindu-ne din toată inima şi mărturisindu-ne curat, inima noastră va afla adevărul acestor cuvinte prin propria experienţă, nu numai prin credinţă.

4) Ţinând în minte toate păcatele pe care le-ai săvârşit şi întărindu-ţi hotărârea lăuntrică de a nu le mai repeta, adu-ţi aminte că stai înaintea Domnului însuşi, Care-ţi primeşte mărturisirea şi spune tot ce iţi împovărează conştiinţa, fără a omite nimic. Dacă te-ai apropiat cu dorinţa de a te umple de ruşine, atunci cu siguranţă n-ai să te îndreptăţeşti, ci vei arăta cât mai clar toate josnicele inclinaţii şi pofte păcătoase, hrănindu-ţi astfel inima ta cea umilită. Să fii încredinţat că fiecare păcat mărturisit este dezrădăcinat din inimă, iar orice păcat tăinuit şi nespovedit rămâne ascuns în ea, spre îndoita ta osândă, pentru că ai venit cu o rană la Doctorul Care pe toate le vindecă şi-ai plecat netămăduit. Ascunzând păcatul de duhovnic, ai închis rana cu forţa, fără părerea de rău că îţi păgubeşti şi-ţi chinui sufletul, în viaţa fericitei Teodora, care a trecut prin vămile văzduhului, este scris că întrebătorii cei groaznici n-au mai aflat scrise în zapisurile lor păcatele pe care Fericita le mărturisise la duhovnic, îngerii i-au spus după aceea că prin spovedanie se şterg nevăzut păcatele din toate cărţile şi zapisurile unde au fost scrise. Nu vom găsi nicăieri păcatele mărturisite curat, nici în hrisoavele propriei conştiinţe, nici în cartea celor vii, nici în zapisurile viclenilor vrăjmaşi ai mântuirii, fiindcă spovedania le-a şters pe toate. Aruncă de la tine povara cea grea, fără să tăinuieşti nimic.

Un alt rost al mărturisirii complete este ca părintele tău duhovnicesc să aibă o înţelegere cât mai limpede a celui pe care-l are la spovedit, să te vadă aşa cum eşti de fapt şi rostind cuvintele de dezlegare, să te dezlege pe tine şi nu pe altcineva. Atunci când el rosteşte: „Domnul şi Dumnezeul nostru Iisus Hristos, cu harul şi cu îndurările iubirii Sale de oameni, să te ierte pe tine, fiule şi să-ţi lase ţie toate păcatele.” [Molitfelnic, 1992, p. 67- 68, n. tr. rom.], să nu rămână în tine nimic din cele la care se referă aceste cuvinte.

Procedează înţelept acela care, dorind să se spovedească după o îndelungă zăcere în noroiul păcatului, găseşte un prilej de a vorbi cu părintele duhovnicesc şi de a-i istorisi întreaga sa viaţă dusă în pofte şi păcate. Toţi trebuie să ne îngrijim de o mărturisire completă a păcatelor, pentru că Domnul Hristos a dat

puterea de a se ierta păcatele, dar nu în mod necondiţionat, ci cu condiţia să se facă pocăinţă pentru ele şi să fie mărturisite. Dacă acestea nu te însoţesc în drumul tău la duhovnic, atunci este posibil ca părintele să rostească: „Şi eu, nevrednicul preot şi duhovnic, cu puterea ce-mi este dată, te iert şi te dezleg de toate păcatele tale.” [Molitfelnic, 1992, p. 67-68, n. tr. rom.], iar Dumnezeu să spună: „Eu te osândesc”.
5) Acum spovedania s-a terminat. Părintele duhovnicesc îşi ridică epitrahilul şi ţinându-l în mâini ţi-l aşează pe cap, rostind dezlegarea de toate păcatele şi făcând semnul crucii pe capul penitentului. Ce se petrece în această clipă în sufletul nostru este binecunoscut celor ce s-au spovedit curat. Harul inundă toată fiinţa noastră, şuvoaie revărsându-se dinspre creştet spre inimă şi umplând-o de bucurie. Aceasta nu este rodul strădaniilor omeneşti, nici ale penitentului, nici ale duhovnicului, ci este lucrarea tainică a Mântuitorului Hristos, Tămăduitorul şi Mângâietorul sufletelor. Unii aud rostindu-se în aceste clipe cuvinte dumnezeieşti în inima lor, menite să-i întărească şi să-i lumineze pe mai departe în nevoinţele lor. Aceasta este un fel de armă duhovnicească dăruită de Mântuitorul Hristos proaspătului venit între oştenii ce luptă în numele Său. Cine a auzit un asemenea cuvânt să-l păstreze bine, spre a afla mângâiere şi întărire - mângâiere pentru că de bună seamă Domnul, cercetând astfel sufletul robului său, i-a primit mărturisirea; întărire pentru că în ceasul ispitei trebuie doar să-şi amintească cuvintele dumnezeieşti şi de undeva vine puterea de a birui ispita! Din ce le sporeşte curajul luptătorilor pe câmpul bătăliei? Dintr-un cuvânt rostit de comandantul lor, care îi îmbărbătează. La fel este şi în cazul spovedaniei.
6) Cu acestea totul ia sfârşit. Nu-ţi rămâne decât să cazi la picioarele lui Dumnezeu cu simţământul mulţumirii pentru negrăita Lui milostivire şi să săruţi Crucea şi Evanghelia ca semn al făgăduinţei tale. Păşeşte cu bărbăţie pe calea arătată în Evanghelie, decis să îi urmezi lui Hristos Mântuitorul; să porţi jugul şi povara Lui pe umerii tăi. Mergi în pace, deşteptându-ţi râvna lăuntrică de a trăi după făgăduinţă şi aducându-ţi aminte că de acum încolo vei fi judecat din cuvintele tale. Ai făcut o făgăduinţă - ţine-o! Ea a fost pecetluită prin această Sfântă Taină şi de aceea strădiunţa ta a o împlini trebuie să crească şi mai mult, ca să nu cazi iar în rândurile celor osândiţi, care au stins şi alungat risipit harul.
7) Dacă duhovnicul tău iţi rânduieşte vreun canon, primeşte să-l împlineşti cu bucurie şi cere-i tu să-ţi rânduiască unul în caz că el nu o face. Canonul iţi aprinde râvna trebuincioasă oricărui călător pe calea mântuirii şi este totodată scut şi zid de apărare împotriva vrăjmaşului ce caută să surpe temelia noii tale vieţi.

Iată ce a răspuns Patriarhul de Constantinopol luteranilor: „Însoţim dezlegarea păcatelor cu rânduirea canonului din numeroase motive întemeiate şi vrednice de crezare, în primul rând, printr-o pătimire rea asumată de bunăvoie, penitentul va scăpa aici de pedepsele înfricoşătoare de acolo, din viaţa viitoare, pentru că nimic nu înmoaie mai mult milostivirea lui Dumnezeu decât suferinţa, dar mai

ales cea de bunăvoie. De aceea spune Sfântul Grigorie că dragostea lui Dumnezeu se dobândeşte prin lacrimi. În al doilea rând, canonul nimiceşte poftele trupeşti, care odrăslesc atâtea păcate, pentru că ştim că pornirile păcătoase se tămăduiesc prin lucrarea celor opuse lor. În al treilea rând, prin canon se pune frâu sufletului, neîngăduindu-i a se nărăvi iarăşi spre patimile de care tocmai s-a curăţit, în al patrulea rând, prin canon îl obişnuim pe creştin să se nevoiască şi să-şi dobândească răbdarea, căci toată virtutea este rodul nevoinţelor în conlucrare cu Harul, în al cincilea rând, prin canon vedem şi cunoaştem dacă cel ce se pocăieşte a ajuns la ura sinceră faţă de păcat." [10]

Cel ce trece prin toată această şcoală de tămăduire sufletească şi - ceea ce este esenţial - îşi mărturiseşte păcatele fără a ascunde nimic se întoarce din casa lui Dumnezeu în acelaşi mod în care criminalii, care au primit în loc de sentinţa pedepsei cu moartea graţierea şi achitarea de toată vina, se întorc de la tribunal. Se întoarce cu un adânc simţământ de mulţumire şi recunoştinţă faţă de Mântuitorul sufletelor noastre, cu hotărârea nestrămutată de a se afierosi pe sine lui Dumnezeu şi împlinirii poruncilor Lui pentru tot restul vieţii, scârbit de toate relele pe care le-a lucrat până atunci şi arzând de dorinţa de a şterge toate urmele adânci lăsate de păcatele sale. Cine a primit dezlegarea de păcate, din încredinţare lăuntrică simte că viaţa lui are un rost, că a fost cercetat de o putere mai presus de fire. Harul lui Dumnezeu, care până acum a lucrat din afară, ajutându-l în strădaniile sale de a se birui pe sine însuşi, pătrunde în fiinţa lui prin cuvintele „Te iert şi te dezleg", se uneşte cu duhul lui şi deşteaptă în el dorinţa arzătoare, care îl însufleţeşte şi-l îndeamnă să iasă la lucrul său şi la lucrarea sa până în seara vieţii sale.

Cel ce se pocăieşte se apropie de Taina Sfintei Euharistii

În pilda fiului risipitor, tatăl îl primeşte pe fiul său care s-a întors şi care s-a pocăit de toate fărădelegile lui, îi cade pe grumaz şi îl sărută în semn că l-a iertat, apoi porunceşte să fie îmbrăcat şi să se facă ospăţ mare şi plin de veselie. Inima lui părintească nu s-a oprit numai la a-l ierta, ci a dorit atât ca fiul său să se încredinţeze de iertare, cât şi să-şi arate cât mai făţiş bucuria pricinuită de întoarcerea lui. Dragostea părintească a copleşit aşteptările fiului, dăruindu-i ceea ce acesta nici nu îndrăznise să nădăjduiască.

Cine dintre păcătoşi s-ar putea aştepta la ceva mai minunat decât iertarea păcatelor? Şi totuşi iată că suntem poftiţi la Cina Domnului, unde însuşi Domnul Hristos ne dă Trupul Său să-L mâncăm şi Sângele Său să-L bem. Aceasta este încununarea milostivirii dumnezeieşti faţă de păcătosul risipitor; nu

[10] Nota: Lecturi creştineşti, 1842, vol. l, p. 244 (în limba rusă)

este o revărsare de belşug pământesc, ci condiţia de căpetenie a unirii noastre cu Hristos.

Viaţa creştinească este viaţa în Hristos Iisus Domnul nostru. Credinciosul se îmbracă în Hristos şi trăieşte în şi prin El. Cel ce cade după botez pierde harul dăruit lui, iar când se ridică din căderea sa şi se întoarce la Dumnezeu, trebuie să se învrednicească de a primi iarăşi acest har, de care se învredniceşte prin Sfânta împărtăşanie: ***„Cel ce mănâncă trupul Meu şi bea sângele Meu rămâne întru Mine şi Eu Întru el", spune Domnul (Ioan 6, 56).*** Acesta este pentru cel ce se pocăieşte începutul vieţii în Iisus Hristos. El a spus că este Viţa iar cei ce cred în El sunt mlădiţele (Ioan 15, l-6). Mlădiţa nu poate trăi dacă nu este în viţă, credinciosul nu trăieşte dacă nu trăieşte în Hristos. În afară de Viţa Hristos nu există viaţă veşnică şi tot ce nu e într-însa e mort.

De aceea, acela care doreşte viaţa cea veşnică să sădească viţa în sufletul său, să se adape din seva ei dătătoare de viaţă şi să se hrănească din roadele ei. Sădim viţa prin Sfânta Împărtăşanie - prin împărtăşire creştinul devine una cu Hristos. Când Hristos l-a călăuzit pe păcătos spre o pocăinţă sinceră, a bătut numai la uşa inimii lui. Odată deschisă aceasta prin suferinţă şi pocăinţă, Domnul intră şi stă la ospăţ cu creştinul. Astfel omul se naşte din nou şi începe pentru el o viaţă cu totul nouă, care nu poate continua fără hrană; însă avem nevoie de o hrană potrivită cu firea vieţii şi hrana aceasta este Trupul şi Sângele Domnului, Care a zis: ***„Trupul Meu este adevărata mâncare şi sângele Meu, adevărata băutură" (Ioan 6, 55).*** Cel ce îşi începe viaţa cea nouă cu acestea să înceapă, căci este de neapărată trebuinţă să mâncăm aceste merinde când facem primii paşi pe calea noii vieţi. Se spune că prima hrană dată bebeluşului influenţează dezvoltarea fizică ulterioară şi-i stabileşte nevoile de hrană de mai târziu.

Cum ar trebui să fie viaţa celui ce se pocăieşte? Să fie o viaţă în Hristos Iisus Domnul nostru. Care ar trebui să fie nevoia lui cea mai aprigă? Nevoia unirii cu Hristos. Să se grăbească, într-o primă mişcare a vieţii celei noi, să guste din trupul şi sângele Mântuitorului, ca să pună astfel temelie vieţii sale şi să odrăslească o nevoie arzătoare de a fi permanent în unire cu El prin mijlocirea acestei gustări. Cel ce se împărtăşeşte din dulceaţa acestei Mane cereşti va fi mereu mai flămând şi mai însetat să guste iar din Cina Domnului.

Aşadar, primind milostivirea şi iertarea prin pocăinţă, apropie-te de Sfânta Euharistie; pentru o întărire deplină a omului celui nou, lăuntric. Nu e nevoie să arătăm aici vreo rânduială anume de pregătire pentru a te împărtăşi. Cel ce s-a pocăit şi s-a mărturisit a lucrat deja toate cele de trebuinţă, iar împărtăşirea este o continuare firească a celor ce s-au făcut până acum; dacă şi-a plâns păcatele şi s-a spovedit este gata să se apropie de această Taină negrăită. Nici Apostolul nu mai are alte poveţe, spunând doar: ***„Să se cerceteze însă omul pe sine şi aşa să***

mănânce din pâine şi să bea din pahar" (I Corinteni 11, 28) sau altfel spus: păzeşte ce ai înlăuntrul tău sau să nu pierzi ceea ce ai şi este de ajuns.

Potrivit rânduielii care există la noi, perioada dintre spovedanie şi împărtăşanie este, de regulă, scurtă. Cel mai adesea acestea două sunt despărţite doar de o seară, o dimineaţă şi de Sfânta Liturghie; în aceste puţine ceasuri trebuie să ne străduim să ne menţinem în starea duhovnicească pe care ne-a adus-o Taina Sfintei Spovedanii şi să luăm aminte cu toată grijă la unirea cu Hristos în Sfânta Împărtăşanie.

Astfel:
1) Păstrează-ţi atenţia neîmprăştiată şi neînvârtoşată; ai grijă să nu-ţi risipeşti mintea sau să te nelinişteşti din pricina grijilor şi îndepărtează-te de orice ţi-ar putea tulbura liniştea; pogoară-te înlăuntrul tău şi de acolo gândeşte-te la Domnul, Cel ce vrea să intre în cămara inimii tale. Îndepărtează orice altă mişcare a minţii şi contemplându-L numai pe Domnul, roagă-te Lui cu o nerisipită rugăciune a inimii.
2) Dacă mintea nu este în stare să rămână statornică asupra acestei singure lucrări, atunci hrăneşte-o cu gânduri despre Taina Sfintei Împărtăşanii şi, ca să nu îi îngădui o prea mare răspândire, pecetluieşte-o cu cuvintele Domnului şi ale Sfinţilor Apostoli despre această Sfântă Taină.
3) Cugetă la spusele Mântuitorului sau ale Sfinţilor Apostoli, culege din nectarul lor întărire şi caută să-ţi deştepţi înlăuntrul tău o stare de rugăciune smerită. Când rugăciunea va veni, cazi înaintea lui Dumnezeu şi nu te ridica de la rugăciune cât timp stăruie în tine duhul ei.
4) Să umpli seara cu toate aceste îndeletniciri duhovniceşti, până când somnul iţi va închide ochii. Odată sosită şi dimineaţa, mai întâi insuflă-ţi conştiinţa însemnătăţii acestei zile pentru mântuirea ta, dar ai grijă să nu te plimbi de ici-colo şi să nu te risipeşti în tot felul de nimicuri; ţine-ţi atenţia concentrată asupra celor ce se petrec cu tine şi înlăuntrul tău. Ia aminte! Vrăjmaşul va încerca să te ispitească în tot felul, să-ţi aducă o stare de moleşeală, de amărăciune, să-ţi învălmăşească gândurile, să-ţi dea vreo grijă sau vreo nemulţumire în legătură cu cine ştie ce, să-ţi stârnească ura sau invidia faţă de vreun semen de-al tău. Veghează asupra ta, rugându-te lui Dumnezeu şi vei trece cu bine şi peste aceste pietre de poticneală.
5) Intrând în biserică, să ai sentimentul că intri în foişorul din Ierusalim, unde Hristos a luat Cina cea de Taină cu Sfinţii Săi Apostoli şi străduieşte-te mai mult ca oricând să fii atent la cele ce se cântă şi se citesc la strană, gândul călăuzitor fiind acela că însuşi Hristos pregăteşte pentru tine o Cină a mântuirii.
6) Încălzeşte-ţi credinţa în prezenţa reală a lui Hristos, Mântuitorul şi Domnul, în Sfintele Sale Taine; ajutat de credinţă şi conştient că Domnul deja Se apropie de tine, să rosteşti cu inimă înfrântă: „Nu sunt vrednic să intri sub acoperişul casei mele". O dată cu smerenia, să simţi şi acea frică a fiului risipitor, însă nu o

frică care te îndepărtează, ci te aduce într-o stare de sfială şi evlavie. Deoarece Hristos însuşi te cheamă să o faci, fii gata să te apropii cu bună nădejde, dor şi însetoşare, precum cerbul care doreşte izvoarele apelor: apropie-te cu dor, încredinţat că îl primeşti pe Hristos şi o dată cu El toată bogăţia vieţii ce este întru El. De la dorinţa aceasta, care nu-ţi va fi ruşinată, să te întorci iar spre tine însuţi, fii gata să-L întâmpini pe Hristos şi înteţeşte flacăra zdrobirii inimii, înnoind făgăduinţa de a părăsi păcatul, chiar dacă ar fi să mori pentru a o împlini.
7) Sârguieşte-te să asculţi toată slujbă într-o stare de trezvie a minţii, trecând de la un simţământ la altul. Cu sufletul pregătit, apropie-te de potirul Domnului şi zărindu-l, să faci o închinăciune lui Hristos Care Se apropie de tine. Deschide-ţi buzele şi inima, primeşte-L, chemându-L cu multă smerenie împreună cu Sfântul Apostol Toma: „Domnul meu şi Dumnezeul meu!” Slavă Ţie, Dumnezeule! Slavă Ţie, Dumnezeule! Slavă Ţie, Dumnezeule!

Apropiindu-te de potirul Domnului cu o asemenea stare sufletească şi în aceeaşi stare sufletească plecând, vei simţi în inima ta: „Cu totul adevărat este cuvântul Stăpânului şi Dumnezeului meu, că cel ce se împărtăşeşte cu Darurile cele dumnezeieşti şi îndumnezeitoare nu este singur, ci cu Tine, Hristoase al meu, Cel ce eşti din Lumină cea cu trei străluciri, Care luminează lumea”.

Iată că de-acum Îl porţi pe Hristos în tine. Ia aminte să-L păstrezi în tine şi să-L odihneşti cu toată râvna. Dacă Hristos este în tine, cine poate să-ţi stea împotrivă? Vei putea să lucrezi toate intru Domnul Care îţi dă puterea. Cu acestea, încheiem învăţătura despre viaţa duhovnicească a creştinului care a căzut în păcat şi se întoarce la o viaţă bineplăcută lui Dumnezeu.

Concluzie

Aceasta este rânduiala transformării duhovniceşti! Este înfăţişată în aceste pagini în chipul unei lungi istorii pentru a fi cât mai lesne de observat momentele cruciale pe care le întâlneşte cel ce merge pe calea mântuirii, precum şi întrepătrunderea lucrărilor harului cu lucrările libertăţii omeneşti. Tot ceea ce s-a scris se petrece cu fiecare credincios în parte, dar măsura este hotărâtă de personalitatea şi împrejurările specifice fiecăruia. Unul poate trece prin toate aceste etape în doar câteva minute, timp în care el se deşteaptă prin har, se pocăieşte şi hotărăşte să-şi afierosească viaţa lui Dumnezeu.

Evenimentele vieţii duhovniceşti se succed foarte rapid, însă acest fel de prefacere lăuntrică este foarte rar; cele mai multe schimbări nu au loc deodată, ci treptat. Deşi transformările interioare în sine pot fi fulgerătoare, credinciosul ajunge la ele după o îndelungată nevoinţă. Iată motivul pentru care prefacerea duhovnicească a unora poate dura ani de zile, iar lucrurile în preajma cărora

zăbovesc ei cel mai mult sunt acelea în care trebuie să-şi biruie iubirea de sine, adică să-şi dezrădăcineze patimile şi poftele, să se mărturisească şi altele. Trebuie să se întărească în noi starea lăuntrică a îndepărtării de tot păcatul şi a afierosirii vieţii noastre lui Dumnezeu. Din acest moment începe în noi viaţa cu adevărat creştinească şi aceasta pentru că omul îşi atinge scopul său - ascuns în Dumnezeu. Totul depinde de râvna cu care cineva îşi face lucrarea şi de convingerea că ceea ce urmează să facă este de o trebuinţă vitală; dacă are această convingere, atunci mai devreme sau mai târziu va acţiona; însă acum este cel mai bine. Începe să lucreze de îndată şi pune temelia, iar această punere a temeliei este cel mai important pas al prefacerii lăuntrice.

Partea a treia – Cum se cuvine să trăim, să sporim şi să ne desăvârşim în viaţa duhovnicească şi despre rânduiala unei vieţi bineplăcute lui Dumnezeu

I. Menirea finală a omului - comuniunea vie cu Dumnezeu

Să ne reamintim faptul că omul de abia a ieşit din întuneric la lumină, din stăpânirea Satanei în împărăţia lui Dumnezeu; are înaintea ochilor o cărare pe care n-a făcut încă nici un pas, dar este înflăcărat de râvna de a face tot ce-i stă în puteri pentru a-şi continua lucrarea deja începută şi de a nu se mai face rob al foştilor stăpânitori, care l-au îndepărtat de Dumnezeul şi Mântuitorul lui, trăgându-l la pierzanie.

Am putea să ne întrebăm: unde şi cum să păşească pentru a ajunge la destinaţie în mod sigur, fără abateri, cât mai grabnic şi mai ales, încununat de biruinţă? Scopul către care trebuie să năzuiască orice creştin prin toate nevoinţele şi strădaniile sale este scopul ultim al omului şi a întregii iconomii a mântuirii, adică să-I fie bineplăcut lui Dumnezeu, să se unească cu Dumnezeu, să devină vrednic de împărăţia Sa. Sufletul însetat şi fără odihnă, care râvneşte după cele bune, îşi află pacea doar aflându-L pe Dumnezeu, gustându-L şi umplându-se de El.

Aşa încât prima îndatorire a sufletului este: „Căutaţi pe Domnul şi vă întăriţi; căutaţi faţa Lui, pururea” (Psalmul 104, 4). Binecuvântarea ce se revarsă de aici nu poate fi ajunsă de mintea omenească, pentru că omul nici n-ar putea cugeta măcar la asemenea înălţime, însă când Dumnezeu binevoieşte să reverse peste om această binecuvântare, ticăloşie ar fi din partea omului să o risipească din pricina necredinţei, a împrăştierii sau a vreunui cuget străin strecurat în timpul nevoinţelor.

„Voi locui în ei” (II Corinteni 6, 16), spune Dumnezeu, înţelegând prin aceasta toate cele trei Persoane ale Preasfintei Treimi. Domnul spune despre Dumnezeu Tatăl şi despre Sine: ***„Vom veni la el (la cel ce crede în Mine şi Mă iubeşte) şi vom face locaş la el” (Ioan 14, 23),*** iar despre Sine spune: ***„voi intra la el şi voi cina cu el” (Apocalipsa 3, 20)*** şi mai desluşit în alt loc: ***„Eu sunt întru Tatăl Meu şi voi în Mine şi Eu în voi” (Ioan 14, 20).*** Apostolul zice despre Sfântul Duh: ***„Duhul lui Dumnezeu locuieşte în voi” (1Corinteni 3, 16), „ca să primim prin credinţă făgăduinţa Duhului” (Galateni 3, 14).***

Este bine să vedem că sălăşluirea lui Dumnezeu în noi nu este numai una gândită, aşa cum este în cazul în care omul, prin voia lui Dumnezeu, contemplă cele dumnezeieşti, ci este mai ales una trăită, plină de viaţă şi faţă de care cea dintâi [adică sălăşluirea gândită - n. tr. rom.] trebuie socotită numai un mijloc.

Nevoia raţională şi cea simţitoare [din inimă] după Dumnezeu, care se nasc în sufletul nostru din milostivirea Lui, pregătesc pe om să-L primească cu adevărat pe Dumnezeu.

Aceasta este un fel de comuniune în care, fără a se nimici voinţa şi personalitatea omului, Dumnezeu este Cel ce lucrează ***„şi ca să voim şi ca să săvârşim" (vezi Filipeni 2, 13);*** nu omul trăieşte, ci Hristos trăieşte în el (vezi Galateni 2, 20). Acesta este scopul omului şi scopul lui Dumnezeu însuşi. Totul este creat întru Dumnezeu şi are viaţă numai în El. Făpturile raţionale sunt încununate cu arma bunăvoirii, dar nu sunt definitiv şi absolut independente. Ele trebuie să se dăruiască Dumnezeului Celui Atotputernic şi nu să-şi întocmească vreo împărăţie a lor, independentă de împărăţia lui Dumnezeu. Poate părea de neînţeles faptul că această comuniune cu Dumnezeu trebuie dobândită, când ea este deja lucrătoare în noi sau ni se dăruieşte prin Taina Botezului sau a Sfintei Spovedanii, pentru că este scris: ***„Căci, câţi în Hristos v-aţi botezat, în Hristos v-aţi îmbrăcat" (Galateni 3, 27)*** sau: ***„Căci voi aţi murit şi viaţa voastră este ascunsă cu Hristos în Domnul" (Coloseni 3, 3).*** Este un adevăr elementar faptul că Dumnezeu este pretutindeni: „Ca ei să caute pe Dumnezeu, doar L-ar pipăi şi L-ar găsi, deşi nu e departe de fiecare dintre noi." (Faptele Apostolilor 17, 27) şi că binevoieşte să-Şi facă locaş în oricine este pregătit să-L primească. Dar lipsa voinţei, învârtoşarea inimii şi întunecarea minţii ne ţin departe de Dumnezeu.

Acum, când cel ce se pocăieşte s-a lepădat de toate şi s-a afierosit pe sine lui Dumnezeu, din ce pricini nu vine Dumnezeu să Se sălăşluiască în el?

1. Diferitele trepte ale unirii cu Dumnezeu

Pentru a face lumină în această problemă atât de spinoasă, este necesar mai întâi să lămurim diferitele chipuri ale unirii cu Dumnezeu. Unirea începe în clipa deşteptării prin har. Omul dă mărturie despre ea prin ostenelile şi dorul după Dumnezeu, iar Dumnezeu ne încredinţează de aceasta prin bunăvoinţa, călăuzirea şi acoperământul Său. El însă nu este încă înlăuntrul omului şi nici omul nu este în El, nu este încă comuniune şi împreună-lucrare desăvârşită.

Prin Sfânta Taină a Botezului şi a Spovedaniei, Hristos intră în credincios prin harul Său, unindu-Se cu el şi învrednicindu-l să guste cât de bun este Domnul cu atâta îmbelşugare şi revărsare simţită a bunătăţii, încât el aseamănă această stare cu desăvârşirea, însă după aceea Dumnezeu tăinuieşte pentru o vreme semnele prezenţei Sale în om, mai aducând din când în când câte o adiere uşoară, care este numai o imagine slabă şi nu însuşi chipul desăvârşit al unirii, îngăduie ca omul să petreacă în necunoaştere, până când ajunge la o anumită măsură a înţelegerii

duhovniceşti, după înţeleapta Lui călăuzire şi atunci abia Hristos îşi face simţită prezenţa în sufletul creştinului, care s-a făcut templu al Preasfintei Treimi.

Aşadar, deosebim trei trepte de unire cu Dumnezeu:

- ✓ *una este raţională şi este cea din timpul întoarcerii spre Dumnezeu,*
- ✓ *iar celelalte două sunt lucrătoare; dintre acestea două una este tainică, nevăzută de ceilalţi şi neştiută de noi înşine, iar cealaltă este făţişă, cunoscută şi de noi şi de ceilalţi.*

Prima treaptă a comuniunii, cea mai apropiată de înţelegerea noastră şi mai des întâlnită, nu încetează în cea de-a doua şi nici chiar în cea de-a treia treaptă a unirii cu Hristos, fiindcă viaţa duhovnicească este o viaţă care se desfăşoară în acelaşi timp şi la nivel raţional.

Totuşi, urcând duhovniceşte pe cea de-a doua şi chiar a treia treaptă, firea celui dintâi chip al unirii cu Dumnezeu se schimbă în mod simţitor, iar felul schimbării nu poate fi prins în cuvinte. Întreaga viaţă duhovnicească stă tocmai în această înălţare de la comuniunea gândită, percepută numai la nivel raţional, la unirea vie, lucrătoare, simţită şi arătată.

2. Cum se sălăşluieşte harul în sufletul celui care se pocăieşte

Persoana care a ales calea pocăinţei a şi intrat în comuniune cu Dumnezeu, însă într-un mod neştiut, nearătat şi tăinuit. Dumnezeu vrea ca persoana aceea să năzuiască după o unire desăvârşită, arătată şi simţită. Toată osteneala şi nevoinţa pentru mântuire a creştinului trebuie zidită pe această temelie - lucru care trebuie arătat şi subliniat spre deplina noastră încredinţare - prin Taina Sfântului Botez şi a Pocăinţei se pogoară harul în chip simţit peste suflet, iar apoi se îndepărtează de cunoaşterea noastră, deşi în realitate nu ne părăseşte. Se face pe sine neştiut de credincios, până ce inima se curăţeşte şi atunci se sălăşluieşte la arătare şi definitiv. Este de la sine înţeles că singurii noştri călăuzitori în aceste taine dumnezeieşti sunt Sfinţii Părinţi şi mai cu seamă Sfântul Diadoh, episcop de Foticeea şi Sfântul Macarie Egipteanul; pe ei îi vom aduce ca mărturie pentru cele scrise până aici.

Harul se pogoară în om şi se odihneşte în el din clipa primirii Tainelor Bisericii ***„Harul”, ne spune Sfântul Diadoh, „se ascunde, din însăşi clipa în care ne-am botezat, în adâncul minţii”*** [11] ***şi de asemenea: „Căci dacă harul***

[11] Nota: Sfântul Diadoh al Foticeei, Filoc. rom. vol. l, 1993, nr. 77, p. 452;

dumnezeiesc se împreună prin Sfântul Botez cu trăsăturile chipului ca o arvună a asemănării, unde mai poate încăpea persoana celui rău?”[12]

Sfântul Macarie spune: „Harul se află neîncetat în om. Prinde rădăcini din tinereţe, se amestecă cu el ca un aluat şi devine o parte firească a acestuia, devine o singură fiinţă cu el”.[13]

Când harul îl cercetează pe cineva printr-o Sfânta Taină, îl învredniceşte pe acela să guste cu toată simţirea din dulceaţa unirii cu Dumnezeu.

Sfântul Diadoh zice: „La începutul înaintării, dacă iubim cu căldură virtutea lui Dumnezeu, Preasfântul Duh face sufletul să guste cu toată simţirea şi încredinţarea din dulceaţa lui Dumnezeu, ca mintea să afle printr-o cunoaştere exactă răsplata desăvârşită a ostenelilor iubitorilor de Dumnezeu” [14] ***şi iarăşi: „Harul obişnuieşte la început să umple sufletul de lumină prin simţire multă”*** [15]***.***

Mărturia cea mai limpede că lumina harului s-a sălăşluit în suflet stă, la început, în veşmintele albe pe care cei proaspăt botezaţi le poartă vreme de şapte zile. Că aceasta nu este o simplă tradiţie se vede din numeroasele exemple ale sfinţilor convertiţi, dintre care unii erau înveşmântaţi în haine de lumină, pe creştetul unora se pogora un porumbel, iar altora le străluceau chipurile.

Toţi cei care s-au apropiat cu adevărat de Dumnezeu au simţit o săltare a sufletului, ca aceea a înaintemergătorului în pântecele Elisabetei, când a venit la ea Maica Domnului purtându-L pe Hristos în pântece.

În vieţile Sfinţilor Simeon şi Ioan [16] este scris că au văzut o cunună luminoasă în jurul unui frate care tocmai se botezase şi fusese tuns în monahism şi că a ţinut şapte zile. La călugărire, aceşti sfinţi s-au învrednicit de cercetarea deosebită a lui Dumnezeu şi dorind a păstra pentru totdeauna harul cel dumnezeiesc, au plecat de îndată în pustie, pentru o cât mai aspră nevoinţă.

Harul se tăinuieşte pe sine de cel ce se nevoieşte pentru mântuirea sa

După cercetare, harul se tăinuieşte pe sine de cel ce se nevoieşte pentru mântuire şi cu toate că el este sălăşluit şi lucrează în el, toate le face neştiut de

---

[12] Ibidem, nr. 78, p. 453
[13] Nota:Sfântul Macarie Egipteanul, Omilii duhovniceşti, în PSB, vol. 34, 1992, omilia 8:2, p. 127
[14] Sfântul Diadoh al Foticeei, Filoc. Rom. Vol. 1
[15] Sfântul Diadoh al Foticeei, Filoc. Rom. Vol. 1
[16] Sfântul Diadoh al Foticeei, Filoc. Rom. Vol. 1

ostenitor, încât acela, în deplină necunoştinţă de prezenţa harului, se crede părăsit de Dumnezeu şi în pragul pierzaniei, se tânguie şi suspină şi-şi înmulţeşte suferinţa, în continuarea citatului de mai sus ***Sfântul Diadoh* zice: „Prin urmare trebuie să ne lase să ne întristăm într-o anumită măsură, ca unii ce am fi părăsiţi, ca şi mai mult să ne smerim şi să ne supunem slavei Domnului, dar totodată să ne şi bucurăm cu măsură, într-aripaţi de nădejdea cea bună”.**

Dar înaintând omul în nevoinţă, adeseori harul lucrează nesimţit tainele sale în sufletul contemplativ şi cuvântător de Dumnezeu. Făcând la început aşa, el vrea ca, bucurându-ne, să ne mâne spre contemplaţiile dumnezeieşti, ca pe unii ce suntem chemaţi de la neştiinţă la ştiinţă. La mijlocul nevoinţelor însă, vrea să ne păstreze cunoştinţa nepătată de slava deşartă.” [17]

Într-un alt loc, ***Sfântul Diadoh* ne explică cum lucrează harul în general: „Căci la început, precum am spus şi mai înainte, harul îşi ascunde prezenţa sa în cei botezaţi, aşteptând hotărârea sufletului că, atunci când omul se va întoarce cu totul spre Domnul, să-şi arate, printr-o negrăită simţire, prezenţa în inimă. Pe urmă iarăşi aşteaptă mişcarea sufletului, îngăduind săgeţilor drăceşti să ajungă până în adâncul acestei simţiri, ca printr-o hotărâre şi mai caldă şi prin cuget smerit să caute pe Dumnezeu…”. „Dar trebuie să ştim că […] harul se ascunde pe sine, precum am mai spus, dar conlucrează cu sufletul, dându-i un ajutor nesimţit, ca să arate vrăjmaşilor sufletului că biruinţa este numai a lui […]. Părăsirea povăţuitoare aduce sufletului întristare multă, de asemenea o anumită smerenie şi deznădejde măsurată.”[18]**

***Sfântul Macarie Egipteanul* spune de asemenea că „lucrarea harului lui Dumnezeu în om şi darul Duhului Sfânt, pe care se învredniceşte a-l primi sufletul cel credincios, se face cu mare luptă şi cu îndelungă-răbdare, prin încercări şi ispite”.[19]**

Desigur, Sfântul Macarie nu se referă la cea dintâi cercetare a harului, ci la desăvârşita lui sălăşluire şi lucrare, aşa cum se vede de altfel din cuvintele lui: ***„Lucrarea duhovnicească a harului lui Dumnezeu, care are loc în suflet, se face cu multă răbdare, cu înţelepciune şi sub oblăduire tainică a minţii. După ce omul s-a luptat, vreme îndelungată, după ce voia lui liberă supusă la multă încercare, s-a arătat bineplăcută Duhului, după ce a arătat răbdare în încercare, lucrarea harului se arată desăvârşită întru el”.[20]***

---

[17] Ibidem, nr. 69, p. 447
[18] Ibidem, nr. 85, 87, pp. 450-460 şi 461-462
[19] Sfântul Macarie Egipteanul, Omilii duhovniceşti, în PSB, vol. 34, 1992, omilia 9:7, p. 130.
[20] Ibid., omilia 9:1, p. 129.

El argumentează această concluzie folosindu-se de exemplele lui Avraam, Iacov, Iosif şi David, care după ce au primit mari şi minunate făgăduinţe, au fost supuşi la multă încercare, suferind în necunoaştere până când Domnul Şi-a împlinit făgăduinţa.[21]

Trebuie înţeles faptul că nearătarea şi necunoaşterea harului de către noi nu este desăvârşită, ci o cunoaştem oarecum prin diferite mângâieri şi bucurii, deşi ele după fire sunt cu totul deosebite de acelea care apar la sălăşluirea Duhului Sfânt.

În cele din urmă, sălăşluirea lui Dumnezeu în om este desăvârşită

În cele din urmă, când unirea tăinuită cu Dumnezeu şi lucrarea Lui tainică iau sfârşit (durata acestei perioade nu depinde nicidecum de om, ci este rânduită de înţelepciunea harului mântuitor), Dumnezeu Se sălăşluieşte în chip desăvârşit. Omul este inundat de har şi se uneşte cu El. Tocmai aici se sileşte să ajungă omul prin toate nevoinţele şi ostenelile ascetice şi aceasta este menirea întregii iconomii rânduite de Dumnezeu, iar rostul tuturor încercărilor prin care trece un om de la naştere până la mormânt tot acesta este. Sfântul Macarie scrie că lucrarea harului se arată făţiş după tot felul de strâmtorări şi suferinţe şi că sufletul este înfiat prin har de Duhul Sfânt. Dumnezeu însuşi încearcă inima, iar omul este înălţat pană la vrednicia de a deveni fiu al lui Dumnezeu după har.

Potrivit Sfântului Diadoh, „dacă cineva poate să moară prin osteneli încă pe când trăieşte, ajunge în întregime locaş Duhului Sfânt” [22] ***şi „harul îi va lumina toată firea printr-o oarecare simţire mai adâncă, încălzindu-l spre mai multă dragoste de Dumnezeu”***[23]***.***

Harul odihnindu-se în om este însoţit de diferite manifestări, după persoana care îl primeşte.

Două chipuri de unire cu Dumnezeu

Aceste două chipuri de unire cu Dumnezeu au fost minunat înfăţişate de înţeleptul Sirah, care grăieşte despre înţelepciune - adică însuşi harul mântuitor al lui Dumnezeu -astfel: ***„…umblă cu el cu faţa ascunsă şi-l încearcă la început cu ispite şi-l înfricoşează şi-l strâmtorează şi-l chinuieşte cu învăţătura sa, până ce va prinde încredere în el şi-l va ispiti întru îndreptările sale. Şi iarăşi se va întoarce drept la el şi-l va veseli şi îi va descoperi lui cele ascunse ale sale” (Isus Sirah 4, 18-20).***

---

[21] Ibid., omilia 9: 2-6, p. 129-130.
[22] Nota: Sfântul Diadoh al Foticeei, Filoc. rom. vol 1, 1993, nr. 82, p. 458
[23] Nota: Ibid., nr. 85, p. 460

„…umblă cu el cu faţa ascunsă şi-l încearcă la început cu ispite" - se poartă cu el cu asprime, fără milostivire, cu stricteţe şi cu o părută lipsă de dragoste; „şi-l înfricoşează şi-l strâmtorează" - frica de a fi părăsiţi de Dumnezeu şi de a fi răpuşi de necontenitele ameninţări ale viclenilor vrăjmaşi.

Sfântul Diadoh spune că harul este asemenea mamei „care depărtează puţin copilul de la sânul său, dacă se poartă cu neorânduială faţă de regulile alăptării, ca speriat de niscai oameni cu feţe urâte ce stau împrejur sau de niscai fiare, să se întoarcă cu frică multă şi cu lacrimi la sânul maicii"[24].

„şi-l chinuieşte cu învăţătura sa" - îl va ţine multă vreme în această stare de călăuzire aspră şi neştiută; Sfântul Macarie spune că harul lucrează neştiut, pe multe şi felurite căi şi le rânduieşte pe toate după marea sa înţelepciune şi după măsura şi nevoile omului, îngăduind să treacă printr-o mulţime de ispite şi tainice încercări ale minţii [25] şi tot aşa, „până ce va prinde încredere în el, şi-l va ispiti întru îndreptările sale" - harul îl călăuzeşte până la treapta pe care el se dovedeşte pe deplin ispitit şi lămurit în focul încercărilor şi învederat ca fiind statornic în bine.

Sfântul Macarie spune că atunci când, după încercări nenumărate, voinţa se arată bineplăcută Duhului Sfânt şi vreme îndelungată se dovedeşte răbdătoare şi neşovăielnică; când sufletul lucrează întru totul fără să alunge Duhul Sfânt în vreun fel, ci conlucrează cu harul spre împlinirea poruncilor [26] vine şi clipa în care: „iarăşi se va întoarce drept la el", adică pe faţă, ca după o îndelungată despărţire.

Atunci, după spusa Sfântului Macarie, „lucrarea harului se arată desăvârşită întru el" [27] şi el se face fiu după har al lui Dumnezeu sau potrivit Sfântului Diadoh, harul îi luminează toată firea printr-o oarecare simţire mai adâncă, făcându-se în întregime locaş al Duhului Sfânt lumina feţei lui Dumnezeu (vezi Psalmul 4, 6). Hristos şi Tatăl Său vin la el şi îşi fac locaş la el (vezi Ioan 14,23).

„şi-l va veseli. ***Şi se va bucura inima voastră", zice Domnul, „bucuria voastră nimeni nu o va lua de la voi" (Ioan 16, 22). Împărăţia lui Dumnezeu este bucurie în Duhul Sfânt (Romani 14, 17).***

---

[24] Nota: Ibidem, nr. 86, p. 461
[25] Nota:Sfântul Macarie Egipteanul, Omilii duhovniceşti, în PSB, vol. 34, 1992, omilia 8:2, p. 127
[26] Nota: Ibidem, omilia 9:1, p. 129
[27] Nota: Ibidem, omilia 9:1, p. 129

Lumina care străluceşte în om, zice Sfântul Macarie, pătrunde adânc în toate mădularele lui, încât el, cu totul răpit în această dulce şi negrăită simţire, este străin de sine din pricina revărsării nestăvilite a dragostei dumnezeieşti şi a tainelor pe care le contemplă.
Sfântul Diadoh spune că acum sufletul este necontenit într-o dorinţă fierbinte şi se aprinde de dragoste şi saltă de bucurie şi arde de dorinţa de a părăsi trupul şi a pleca cât mai grabnic către Domnul, ne mai dorind a zăbovi mai mult în viaţa aceasta pământească.[28]

„şi-i va descoperi lui cele ascunse ale sale” - adâncurile dumnezeieştii înţelepciuni, contemplarea Sfintei Treimi Căreia se cuvine toată slava şi închinăciunea, iconomia mântuirii, modul de dobândire a mântuirii, taina virtuţii şi păcatului, purtarea de grijă a lui Dumnezeu faţă de toată făptura şi în general, toată rânduiala cea dumnezeiască a lucrurilor, ***aşa cum este arătată în amănunt de Sfântul Isaac Sirul în epistola sa către Sfântul Simeon. „Căci când se înnoieşte mintea şi se sfinţeşte inima, […] mintea lui simte cunoştinţa duhovnicească a făpturilor şi răsare în ea vederea tainelor Sfintei Treimi, împreună cu tainele iconomiei (întrupării) celei pentru noi, şi atunci mintea se uneşte cu totul cu cunoştinţa nădejdii celor viitoare […]. Căci mintea văzătoare a tainelor ascunse ale Duhului, de se află în sănătatea firii ei, vede acum slava lui Hristos şi nu întreabă şi nu învaţă despre ea, ci se desfată de plăcerea tainelor lumii celei noi, mai presus de libertatea voinţei…” Această cunoaştere desăvârşită este rodul veniri harului, care răpeşte duhul în acel veac al fericirii şi-l face să privească la frumuseţile de acolo.***[29] ***Sfântul Duh ia vălul de pe suflet, îl răpeşte în lumea ce va să fie şi-i arată toate tainele cereşti cele minunate şi negrăite.***

Astfel, este limpede acum că harul pogorât peste credincios prin Tainele Bisericii se uneşte cu el şi-i dă să guste mai întâi din toată dulceaţa şi bucuria vieţii în Hristos, apoi îşi face tăinuită prezenţa, lăsându-l să se nevoiască de unul singur în osteneli, nedumeriri, strâmtorări şi chiar căderi; în sfârşit, după ce această vreme de ispitire se termină, se sălăşluieşte în el în chip vădit, plin de viaţă şi de putere.

---

[28] Nota: Sfântul Diadoh al Foticeei, Filoc. rom. vol. 1, 1993, nr. 13, p. 418

[29] Sfântul Macarie Egipteanul, Omilii duhovniceşti, în PSB, vol. 34, 1992, omilia Despre înălţarea minţii, 13, p. 320. 13 Ibidem, Cuvânt despre libertatea minţii, 20, 21,24, p. 345- 347.

II. Din ce pricină harul lui Dumnezeu nu se sălăşluieşte dintr-o dată pe deplin în suflet

S-ar putea ivi întrebarea: ***„Din ce pricină harul lui Dumnezeu nu se sălăşluieşte dintr-o dată pe deplin în suflet sau altfel spus, de ce nu vădeşte imediat biruinţa unei desăvârşite uniri a sufletului cu Dumnezeu?”*** Este de trebuinţă să cunoaştem pricina pentru a o înlătura şi a ne lucra mântuirea cu spor, căci numai depăşind toate piedicile vom putea să dobândim pe deplin harul lui Dumnezeu.

1. Chipul lăuntric al celui ce se pocăieşte

Pentru a înţelege care este pricina, să observăm chipul lăuntric al celui ce se pocăieşte. Păcatul pune stăpânire pe o persoană şi-o ademeneşte în toate felurile, înşelându-i atenţia, simţurile şi toată puterea şi voinţa de a-şi lucra mântuirea. Acţionând sub înrâurirea păcatului, persoana se lasă pătrunsă în toate mădularele şi în toate facultăţile sufleteşti de duhul cel viclean, astfel încât toate puterile sale se deprind să lucreze după inspiraţia păcatului. ***Această lucrare, străină firii noastre, se lipeşte de noi, din pricina unei îndelungate lucrări a păcatului şi intră în firea noastră în aşa măsură, încât ia chipul unei a doua naturi, absolut fireşti şi imposibil de înlăturat, în acest fel se lipesc cu viclenie trufia de minte, lăcomia de dorinţă şi pofta de inimă şi ne vădim iubitori de sine şi dispreţuitori ai aproapelui în toate faptele noastre. Omul întreg, toată fiinţa sa – conştiinţa şi voinţa, facultăţile sufleteşti (raţiune, voinţă, sentiment), funcţiile trupeşti, toate faptele exterioare, modul de a se purta, obiceiurile şi rânduielile sale, înfăţişarea - se pervertesc şi omul se umple de mirosul cel urât al iubirii de sine şi al tuturor patimilor şi poftelor.***

Sfântul Macarie ***spune despre acestea că stăpânitorul cel viclean a robit prin păcat pe om încă de la început - din pricina căderii protopărinţilor noştri - şi i-a înfăşurat sufletul în puterea întunericului; de aceea se cheamă omul împătimit om trupesc, om pământesc, om vechi, întinat şi necurat şi de aceea păcatul a îmbrăcat prin zdrenţele lui părţile corespunzătoare ale sufletului nostru: mintea noastră cu mintea lui şi tot aşa. Şi cotropind astfel lucrarea firească a puterilor noastre, le-a pângărit şi le-a desfigurat, silindu-le să lucreze cele nefireşti, făcându-ne însă să credem că ar fi fireşti. Cel ce zăboveşte în stăpânirea acestei nopţi, sub jugul păcatului, fără să se deştepte şi să se pocăiască, fără să se hotărască a I se închina lui Dumnezeu în Duh şi adevăr, se află încă sub stăpânirea diavolului. (Sfântul Macarie Egipteanul, Omilii duhovniceşti, în PSB, voi. 1992, omilia 2:1, 2, 4, p. 92-94)***

Harul lui Dumnezeu care se pogoară - întâi în clipa trezirii şi după aceea pe tot parcursul.prefacerii lăuntrice - separă un om de celălalt şi-l aduce la cunoaşterea

acestei înrobiri, dându-i puterea să desluşească ceea ce este firesc şi ce s-a alipit şi este străin firii lui. Îl îndeamnă la hotărârea de a se descotorosi şi a se curăţi de toată întinăciunea cea multă a păcatului, astfel încât chipul lui Dumnezeu să se arate iarăşi în toată măreţia şi neştirbirea sa. Este evident că hotărârea aceasta e numai piatră de temelie a întregii zidiri care urmează.

Dorinţa şi conştiinţa de a se dezbrăca de această pervertire a firii şi a funcţiilor ei există în om doar la nivelul intenţiei, însă în realitate întocmirea sa lăuntrică nu s-a schimbat cu nimic - este amestecată cu păcatul şi lucrează păcatul. Ca şi mai înainte, patimile îi înrobesc fiinţa, cu singura deosebire că înainte păcatul era dorit, ales şi făcut ca atare de omul însuşi, pe când acum omul lucrează împotriva voinţei lui, cu silă. cu supărare şi cu împotrivire. Este ca şi cum persoana a ieşit din sine ca dintr-un hoit urât mirositor şi vede ce nesuferită miasmă a patimilor răspândeşte sufletul lui, iar simţurile lui se scârbesc într-atât, încât omul stă gata să-şi iasă din minţi.

2. Viaţa duhovnicească are mai întâi chipul unei seminţe

Aşadar, viaţa duhovnicească se aseamănă la început unei seminţe: sau unei scântei - însă unei seminţe semănate printre mărăcini sau unei scântei acoperite din toate părţile de cenuşă. Este încă lumină firavă a unei candele încercând să străpungă negura cea groasă. În intenţia şi conştiinţa sa omul năzuieşte după Dumnezeu, iar Dumnezeu îl primeşte şi Se uneşte cu el în această putere a conştiinţei şi a voinţei sale libere, a minţii şi a duhului, după cum spun Sfinţii Antonie sau Macarie cel mare. În om acestea sunt puterile cele bune, plăcute şi mântuite [prin pogorârea harului].

Celelalte puteri ale sale sunt încă în robie şi nu vor sau nu pot să se supună rigorilor vieţii cele noi:

⇒ *mintea nu vrea să nască gândurile cele duhovniceşti şi lucrează tot după omul cel vechi;*
⇒ *voinţa nu poate să râvnească după cele noi şi rămâne întru cele vechi;*
⇒ *inima nu ştie cum să trăiască întru cele duhovniceşti, ci numai întru cele vechi.*

La fel stau lucrurile cu toate funcţiile trupeşti; prin urmare tot trupul este necurat, în afară de un singur punct, în care este cuprinsă puterea conştientă şi liberă - mintea şi duhul. Dumnezeu Cel mai presus de toată curăţia se uneşte cu această parte, în vreme ce părţile cele necurate rămân în afara Lui, înstrăinate de El; deşi Dumnezeu doreşte să umple toată fiinţa noastră, stricăciunea şi murdăria noastră I se împotrivesc. De îndată ce omul se curăţă de patimi, Dumnezeu vădeşte toată plinătatea sălăşluirii Lui.

Sfântul Grigorie Sinaitul zice: „De nu se va păzi firea neprihănită prin Duhul, sau de nu se va curăţi cum se cuvine, nu va putea să se facă un trup şi un duh cu Hristos, acum şi în armonia viitoare. Căci un petec dintr-o vechitură a patimilor nu-l poate coase puterea cuprinzătoare şi mijlocitoare a Duhului la haina harului pentru întregire."[30]

Domnul nu îşi poate face locaş acolo unde casa sufletului nu e pregătită pentru oaspeţi; este cu neputinţă să se toarne harul până la buza vasului, când vasul este plin de murdărie. Ar însemna să irosim şi să nimicim comoara cea duhovnicească, căci ***„…ce împărtăşire are lumina cu întunericul? Şi ce învoire este între Hristos şi Veliar?" (II Corinteni 6, 14-l5).***

Domnul Hristos, făgăduind să vină cu Tatăl şi să-şi facă locaş în sufletul nostru, pune condiţia clară a împlinirii poruncii, a împlinirii tuturor poruncilor, de fapt; sau ca să spunem altfel, să urmărim plinirea dreptăţii în toate faptele noastre, ceea ce este cu neputinţă fară statornica ancorare în bine a puterilor sufleteşti (raţiune, voinţă, sentiment); la curăţirea acestora nu se poate ajunge fără smulgerea lor din toată lucrarea cea rea a păcatului, adică fără a ne curăţi de pofte şi de patimi.

Aici putem introduce următorul citat: ***„Dacă zicem că avem împărtăşire cu El şi umblăm întru întuneric, minţim şi nu săvârşim adevărul. Iar dacă umblăm întru lumină, precum El este în lumină, atunci avem împărtăşire unul cu altul" (I Ioan l, 6-7).*** Întunericul acesta este întunericul patimilor, aşa cum arată tot Sfântul Ioan Teologul în versetele în care pune alături lipsa de dragoste de cele trei patimi[31] (I Ioan 2, 3-l6).

Lumina, dimpotrivă, este lumina virtuţilor şi zic aşa pentru că mai departe este întâlnită alăturarea între virtuţi şi lumină. Este limpede aşadar că unirea deplină cu Dumnezeu este posibilă doar atunci când risipim întunericul patimilor şi când răsare în suflet lumina virtuţilor; când virtuţile sporesc şi devin o parte obişnuită a existenţei noastre; când ne înveşmântăm cu virtutea ca şi cu o haină, când virtuţile pătrund în toate fibrele sufletului, dezrădăcinând şi izgonind patimile, astfel încât să nu mai primim lumina din afară, ci noi înşine să devenim lumini strălucitoare. Până ajungem în acest stadiu al unirii cu Dumnezeu, ea este atât de tăinuită şi de neştiută încât pare inexistentă şi într-o oarecare măsură, poate fi socotită nestatornică, fără nădejde, nedeplină şi nepotrivită cu măsura noastră.

---

[30] Nota :Sfântul Grigorie Sinaitul, Filoc. rom., vol. 7, 1977, nr. 41, p. 103.

[31] Nota:„Pentru că tot ce este în lume, adică pofta trupului şi pofta ochilor trufia vieţii…" (I Ioan 2, 16).

Prin urmare, e de trebuinţă să înţelegem că Dumnezeu Se uneşte cu noi, însă nu depinde de Dumnezeu cât de grabnică şi de deplină este sălăşluirea cea vădită, căci El pe toate le umple, ci este în mâinile noastre să hotărâm aceasta, prin lepădarea patimilor celor înrădăcinate în noi şi lucrarea virtuţilor.

Sfântul Antonie cel mare zice că: „Păcatele noastre sunt acelea care nu lasă pe Dumnezeu să strălucească în noi. [32]

Dacă scopul de căpetenie al păcătosului care se pocăieşte trebuie să fie unirea deplină, purtătoare de lumină şi binecuvântată cu Dumnezeu, atunci patimile ce lucrează viu şi cu putere în el, precum şi pervertirea firii sale - virtuţile nu s-au întipărit încă în sufletul lui - sunt piedica cel mai greu de înlăturat.

De aceea, cea mai mare osteneală a lui va fi izgonirea patimilor din suflet şi semănarea virtuţilor într-un cuvânt, îndreptarea. Să se silească a se curăţi de toată fărădelegea, pentru a face sălaş dreptăţii; să prigonească toate poftele şi dorinţele şi obiceiurile cele păcătoase - chiar şi pe cele care aparent aparţin firii omeneşti sau pentru care ar avea vreo pricină de îndreptăţire - şi să pună începutul cel bun al lucrării virtuţilor, al obiceiurilor şi rânduielilor celor bune şi purtării după Dumnezeu în toate laturile ei. Să nu scape din vedere scopul ultim, ci să lupte cu timp şi fără timp cu patimile, nedezlipindu-şi privirea de la Dumnezeu, în aceasta constă de fapt lucrarea începătorului, ea trebuind menţinută pe tot parcursul dobândirii vieţii duhovniceşti; cu ea trebuie măsurată dreptatea sau strâmbătatea regulilor pe care şi le întocmeşte începătorul şi a tuturor nevoinţelor pe care el şi le ia asupră-şi. Să fim încredinţaţi de acest fapt cât mai deplin deoarece se pare că toată înşelarea de sine îşi are obârşia în necunoaşterea rânduielii sănătoase a celor începători.[33]

Fără a înţelege puterea ce izvorăşte din rânduiala sănătoasă, unii se rezumă la nevoinţele exterioare, alţii lucrează ceva fapte ale dreptăţii şi se mulţumesc cu ele, fără a năzui să urce mai sus, în timp ce alţii sar direct la contemplaţie. Toate acestea sunt necesare, de bună-seamă, însă la timpul lor şi într-o anumită rânduială. La început ele se află în sămânţa vieţii duhovniceşti, apoi din sămânţă sporesc fiecare după măsura şi împrejurările nevoitorilor. Trebuie să se ţină seama de faptul că e o lucrare treptată, urmând anumite etape, adică urcuşul se

---

[32] (Nota: Sfântul Antonie cel mare, Filoc. rom., vol. 1, 1993, nr. 150, p. 5l-52)

[33] Nota: Acest început este zugrăvit cu putere, în toate aspectele lui, în epistola Sfantului Isaac Sirul către Sfântul Simeon Stâlpnicul (Filoc. rom., vol. 10, 1981, Epistola IV, pp. 476-514); a se vedea şi Sfântul Macarie Egipteanul, op. cât., omiliile 1 şi 2

face de la nevoinţele ascetice exterioare la cele lăuntrice şi de la acestea la contemplaţie, nicidecum invers.[34]

Încredinţaţi fiind de acestea, putem schiţa cu uşurinţă o rânduială călăuzitoare pentru o viaţă bineplăcută lui Dumnezeu sau pentru duhul şi trăsăturile nevoinţelor ascetice.

III. Rânduiala călăuzitoare a unei vieţi bineplăcute lui Dumnezeu

1. Duhul şi trăsăturile ostenelilor ascetice

Să ne întoarcem puţin înapoi şi cu ajutorul minţii să ne aşezăm înaintea celui care şi-a afierosit viaţa lui Dumnezeu şi a făgăduit să lucreze întotdeauna după voia Lui, spre slava Lui şi să se îmbogăţească în fapte bune. ***A făcut el această făgăduinţă, însă, după cum am văzut, firea omului celui vechi i se împotriveşte. Ce poate să facă?***

- → *Duhul urăşte păcatul, însă sufletul şi trupul se complac în păcat şi se tăvălesc în noroiul patimilor de care sunt înlănţuite.*
- → *Duhul doreşte bunătatea sau voia lui Dumnezeu, însă sufletul şi trupul lucrează răul cu stăruinţă împotrivindu-se şi scârbindu-se totodată de bine sau cel puţin nu ştiu cum să-şi lucreze mântuirea.*

De aceea cel care mânat de râvnă doreşte să-şi ţină făgăduinţa făcută, să rămână statornic în bine, adică să nu săvârşească fapte rele. Să se împotrivească poftelor trupului şi sufletului şi să se silească a lucra tocmai cele ce nu le sunt pe plac. Sufletul şi trupul nu sunt străine persoanei umane, ci ele o alcătuiesc, aşa încât a te împotrivi lor este aceeaşi lucrare cu a te împotrivi ţie însuţi în cele rele şi a te sili pe tine spre cele bune.

Împotrivirea de sine şi silirea de sine - acestea sunt cele două aripi ale râvnei duhovniceşti şi cu ele începe asceza, în lucrarea lor se află toată lupta omului cu sine însuşi, osteneală denumită şi podvig. [în lb. rusă, în original]

Din chiar această clipă a vieţii celei noi, păcătosul care se pocăieşte îşi începe podvig-ul, nevoinţa şi lucrarea sa, se înhamă la jug şi începe să-şi poarte povara. Acest fapt are o foarte mare importanţă şi de aceea soborul tuturor Sfinţilor, fără excepţie, spune că singurul drum neabătut către virtute este semănat pururea cu grele suferinţe şi osteneli. Dimpotrivă, uşurătatea şi lipsa strâmtorărilor dau

[34] Nota: Sfântul Diadoh al Foticeei, Filoc. rom., voi. l, 1993, nr. 82, p. 457-458; Sfântul Macarie Egipteanul, Omilii duhovniceşti, PSB, voi. 34, 1992, omilia 9:13, p. 133; omilia 10, p. 133-l35; omilia 13, p. 149; omilia 11, p. 135-l36; omiliile 2, 3, 4, pp.93-l09)

mărturia unui drum înşelător, pentru că ***„Împărăţia Cerurilor se ia prin străduinţă şi cei ce se silesc pun mâna pe ea" (Matei 11, 12).*** Cel care nu se trudeşte şi nu are un podvig propriu, acela se găseşte în înşelare. Apostolul zice că cel ce nu rabdă nu este fiu.[35]

Cei înflăcăraţi de râvna cea după Hristos sunt nerăbdători în a împlini osteneala podvigului, pentru a se curăţi pe sine de toată patima şi a se înălţa la starea de curăţire duhovnicească a omului de dinainte de cădere, astfel încât să se unească cât mai grabnic şi mai desăvârşit cu Hristos. De bună seamă că, cu cât este mai râvnitor, cu cât este mai aprinsă şi nerăbdătoare dorinţa nevoitorului, cu atât mai curând se petrece unirea cu Hristos.

E acelaşi lucru cu a spune că, cu cât se urăşte şi se scârbeşte şi se împotriveşte luişi mai mult, cu cât mai dârze şi mai hotărâte sunt faptele împotriva iubirii de sine, cu atât mai repede ajunge la desăvârşire. Astfel, înţelegem că toţi Sfinţii care au suit pe culmile desăvârşirii creştine, după deşteptarea prin har s-au supus la cele mai aspre şi mai greu de imaginat nevoinţe - posturi, lipsirea de somn, metanii, privegheri şi retragerea în însingurare - pentru a-şi omorî omul cel vechi. Toate au fost însă făcute cu dreapta socoteală, după povăţuirea harului şi cu mult dor după contemplarea dumnezeieştilor taine, pe care au şi dobândit-o; întreruperile, slăbirile de ritm, destinderea temporară şi mai ales cruţarea de sine nu fac altceva decât să lâncezească sporirea duhovnicească. Lucrarea ta, a celui râvnitor, aceasta este: nu slăbi în râvnă şi ia asupră-ţi ostenelile fără nici o urmă de şovăire. Ele însă trebuie să fie potrivite cu măsura ta şi cu scopul propus, pentru că există unele ce ajută mai puţin iar altele mai mult la dezrădăcinarea patimilor şi la întipărirea virtuţilor.

Din moment ce rolul suferinţelor pentru mântuire este hotărâtor, chiar dacă sunt vremelnice, de ce să te fereşti tot timpul de ele şi să-ţi duci existenţa fără nici o noimă? Lipsa hotărârii celei bune, şovăiala şi moleşeala sunt grele pietre de poticneală.

2.Roadele nevoinţelor ascetice sunt păstrate şi sporite în noi de harul dumnezeiesc

Acum, când ai luat hotărârea, nu mai sta - treci la treabă. Asta trebuie să faci. Să ai însă mereu în minte gândul că, deşi râvna împreunată cu lipsa cruţării de sine este de folos pentru mântuire, toată izbânda şi roadele ostenelilor şi podvigurilor tale, adică curăţirea de patimi şi sălăşluirea lucrătoare a virtuţilor, nu se datorează râvnei. Roadele acestea duhovniceşti sunt semănate şi se pârguiesc la

---

[35] Nota: „Iar dacă sunteţi fără de certare, de care toţi au parte, atunci sunteţi fii nelegitimi şi nu fii adevăraţi" (Evrei 12, 8)

căldura acestor nevoinţe, dar nu prin ele şi nu din pricina lor, ci din lucrarea harului. ***„Eu am sădit, Apollo a udat, dar Dumnezeu a făcut să crească” (I Corinteni 3, 6).***

Aşa cum viaţa duhovnicească încolţeşte prin harul lui Dumnezeu, tot el este cel care o menţine şi o sporeşte: ***„cel ce a început în voi lucrul cel bun o va duce până la capăt, până în ziua lui Iisus Hristos” (Filipeni l, 6).*** Cea dintâi sământă a vieţii duhovniceşti se zămisleşte la rândul ei din împreună-lucrarea harului cu libertatea, iar sporirea embrionului este strâns legală de sporirea împreună-lucrării acestora. ***Atunci când penitentul a făcut făgăduinţa de a trăi după voia şi spre slava lui Dumnezeu, el a rostit: „Doamne, dă-mi putere şi mă întăreşte”; acum este necesar să facă la fel, să se încredinţeze cu totul în mâinile Lui cu rugăciunea: „Tu, Doamne, lucrează în mine după voia Ta”, astfel încât prin conştiinţa, voinţa şi propriile noastre lucrări, Dumnezeu să fie „Cel ce lucrează în voi şi ca să voiţi şi ca să săvârşiţi, după a Lui bunăvoinţă” (Filipeni 2, 13).***

De îndată ce omul cugetă să facă ceva în el şi prin el, viaţa duhovnicească adevărată este zădărnicită; chiar dacă nevoinţele sunt nenumărate, nu există sporire şi nici roade adevărate. Apar un soi de roade, care luate fiecare în parte nu pot fi socotite rele, însă privite în ansamblul urcuşului duhovnicesc ele sunt abateri şi întârzieri şi de cele mai multe ori sunt rele, pentru că din ele odrăslesc trufia şi părerea de sine, seminţe ale diavolului, semănate şi lucrate de către el. Astfel, lucrările cele dumnezeieşti se spurcă cu cele diavoleşti şi pierzătoare de suflet.

În loc să-l ridice pe omul deşteptat prin lucrarea sa, harul va fi nevoit să-l cureţe de patima părerii de sine şi să zdrobească toate vlăstarele ei cele blestemate. ***„Sau nu cunoaşteţi voi singuri bine - zice Apostolul - că Hristos Iisus este întru voi? Afară numai dacă nu sunteţi netrebnici” (II Corinteni 13, 5).*** Dacă ne-am unit cu Hristos prin Taina Sfântului Botez şi a Sfintei Spovedanii, să ne dăruim Lui, căci făcându-şi locaş în noi El, Mântuitorul tuturor, Care pe toate le ştie, ne va mântui şi pe noi. Hristos a spus: ***„fără Mine nu puteţi face nimic” (Ioan 15, 5). Trebuie să credem în El şi să-L rugăm să lucreze în noi, pentru a ne izbăvi de patimi, pentru a întipări în noi virtuţile şi a săvârşi toate cele de folos spre tămăduirea noastră. Aceasta este starea lăuntrică a celui ce se pocăieşte: Tu, Doamne, Cel ce toate le ştii, mântuieşte-mă, iar eu făgăduiesc să lucrez fără de făţărnicie, fără zăbavă şi înstrăinare, toate cele ce sunt în puterea mea! Cel ce îşi rânduieşte în acest chip starea lăuntrică va fi cu adevărat primit de Hristos, Care Se va odihni în el.***

Povăţuitorul lui este Dumnezeu, mijlocitorul rugăciunilor lui este Dumnezeu, Cel ce doreşte şi lucrează în el este Dumnezeu, Cel ce aduce roade este

Dumnezeu, toiagul lui este Dumnezeu; aceasta este în el sămânţă şi inima cerescului Pom al Vieţii, dar trebuie totodată să aibă şi un zid de întărire atât material, cât şi duhovnicesc. Şi acestea sunt povăţuirea duhovnicească şi pravila.

3. Necesitatea unui părinte duhovnicesc şi a unei pravile

Lăsându-se în voia lui Dumnezeu, cel ce se pocăieşte intră imediat sub îndrumarea Lui şi este primit de El. Cine reuşeşte să facă asta cum se cuvine de la început este călăuzit cu uşurinţă şi repeziciune de harul lui Dumnezeu la desăvârşire.
Însă puţini sunt asemenea creştini; sunt aleşii lui Dumnezeu, care cu o fulgerătoare lepădare de sine s-au încredinţat în mâinile lui Dumnezeu, iar El i-a primit şi i-a purtat după bună Sa ştiinţă spre desăvârşire.

Printre ei sunt Sfânta Maria Egipteanca. Sfântul Pavel Tebeul, Sfântul Marcu din Tracia şi alţii. S-au mântuit printr-o lăsare necondiţionată în voia lui Dumnezeu. Sfânta Maria Egipteanca, de pildă, a avut în toate cruntele lupte cu patimile şi poftele o singură rânduială - să se încredinţeze în voia lui Dumnezeu, şi de aceea patimile slăbeau pe atât pe cât ea îşi înăsprea această nevoinţă; a făcut aşa toată viaţa, predându-se necontenit călăuzirii harului şi primind povăţuirea Lui. Calea aceasta nu a fost însă niciodată şi nici nu va fi pentru toţi nevoitorii, fiindcă ea este hărăzită dintotdeauna vaselor alese ale lui Dumnezeu.

Ceilalţi sporesc în viaţa duhovnicească sub povăţuirea unor oameni încercaţi, întărit în credinţa că numai Dumnezeu este Acela Care schimbă inimile oamenilor, penitentul, pentru a avea parte de biruinţă, trebuie să urmeze fără şovăială un povăţuitor sau un părinte duhovnicesc; trebuie să facem astfel deoarece ne încredinţăm prea puţin voii lui Dumnezeu – un neajuns de care suferă majoritatea creştinilor.

Până a ajunge la treapta unei depline încredinţări în pronia divină şi sub stricta oblăduire a mâinii înţelepte a lui Dumnezeu, trebuie să creştem duhovniceşte, prin multă încercare şi ispitire; până atunci Dumnezeu nu are un frâu cu care să ne conducă. Fără a împlini această condiţie a unui părinte duhovnicesc - oricine începe să-şi lucreze de capul lui mântuirea cu siguranţă va apuca pe o cale care e foarte primejdioasă şi istoveşte sufletul.

Sfântul Antonie cel mare, întrebându-se dacă rânduiala lui era spre mântuire, a strigat: „Doamne, arată-mi calea” şi s-a liniştit cu duhul doar atunci când a primit mângâiere.

Cel ce porneşte pe calea vieţii duhovniceşti se aseamănă întru totul celui ce face o călătorie oarecare şi care, neştiind drumul, are nevoie de cineva care să i-l arate. Este înfumurare şi bizuire pe sine să gândeşti că „pot să fac asta eu însumi"; nici rangul, nici multa ştiinţă de carte, nici altceva nu ne pot ajuta. Şi la fel de stăpânit de mândrie şi semeţie este acela care, deşi nu se află în nişte împrejurări speciale şi îi este lesne să afle un părinte duhovnicesc, nu o face, crezând în sinea lui că Dumnezeu însuşi îl va călăuzi, fără nici un alt mijlocitor.

Este adevărat că Dumnezeu ne primeşte şi ne îndrumă către desăvârşire, dar prin mijlocirea unui părinte. Nu duhovnicul ne urcă pe treptele urcuşului duhovnicesc, ci el înlesneşte înălţarea noastră de către Dumnezeu. Aceasta este ordinea firească a lucrurilor, ca Dumnezeu să ne călăuzească, să ne aducă la cunoaştere, să ne curăţească şi să ne spună voia Sa prin intermediul semenilor noştri. Cel lăsat în mâna sfatului său, chiar dacă dă roade, puţine şi pipernicite, se află în mare primejdie, zvârcolindu-se şi căznindu-se în van. Neştiind nevoinţa ascetică şi exerciţiile duhovniceşti şi nici ordinea în care să le lucreze, el se va învârti în loc şi va face tot felul de încercări nereuşite, asemănându-se celui ce trebuie să ridice o greutate în spinare şi nu ştie cum. Din pricina aceasta mulţi începători se împotmolesc, îşi pierd râvna şi se învârtoşează; cea mai mare primejdie însă o constituie tulburarea lăuntrică şi înşelăciunea diavolească. Înlăuntrul lui zac patimile, poftele şi toate puterile sufleteşti corupte, învăluind totul într-o negură rău mirositoare şi grea. Toţi au acest întuneric lăuntric, într-o măsură mai mică sau mai mare, după mulţimea patimilor. Cât de clară şi de vrednică de crezare este imaginea lucrurilor văzută prin această ceaţă groasă? Celui rătăcit în ceaţă, un pâlc de arbuşti îi poate părea un sat sau o pădure; de aceea, în mod inevitabil, începătorul în viaţa duhovnicească va vedea mult acolo unde nu este de fapt nimic.

Doar cei încercaţi, cu multă experienţă, vor fi în stare să discearnă şi să cântărească aşezarea şi importanţa evenimentelor vieţii duhovniceşti.

Dacă cineva este bolnav, cum poate să-şi fie sieşi doctor? Se va pierde pe zi ce trece şi va pieri din pricina părerii de sine, deoarece nici chiar doctorii nu încearcă să-şi vindece propriile boli. Iar primejdia cea mai mare în toate acestea vine de la Satana, care, fiind cel mai plin de trufie din toate făpturile raţionale, se bucură cu răutate când vede oameni călăuziţi întru toate de propria lor părere şi îi târaşte la pierzare. Se poate spune că e singura lui armă, prin care noi îi îngăduim să ne înfrângă şi să ne înrobească.

Cel ce nu se încrede nici un moment minţii şi inimii sale, ci, dimpotrivă, îi descoperă altuia toate gândurile şi sentimentele sale pentru a fi judecate şi cântărite, nu va suferi daune din partea diavolului, chiar dacă acesta îl ţine legat

prin vreo lucrare vicleană, pentru că experienţa şi înţelepciunea unuia mai încercat vor risipi înşelăciunea diavolească şi-l vor avertiza de primejdie.

Din această cauză se spune că vrăjmaşul nu se apropie de cei ce au un duhovnic bun, deoarece nu vrea să fie ruşinat iar şi iar şi să-i fie arătate pe faţă toate uneltirile. Stă însă nedezlipit de cei ce se încred în sine şi iau singuri toate hotărârile în viaţa duhovnicească, neascultand de sfatul altcuiva. Vrăjmaşul ticluieşte diferite imagini şi simţăminte, pe care i le seamănă în imaginaţie sau puterea închipuirii şi cu care îl tot ademeneşte, atrăgându-l pe tot felul de poteci întortocheate şi pierzându-l.

Începătorul trebuie să fie convins că acestea sunt motive foarte temeinice pentru care să-şi caute un duhovnic şi să i se încredinţeze. Va fi la adăpost de ura celui rău, fiind apărat de acest scut sau zid de întărire care este povăţuirea duhovnicului, pentru că părintele va da seamă pentru fiul său duhovnicesc şi pentru căderile lui. Şi minunat cu adevărat este faptul că cel ce caută cu inimă sinceră, acela va afla un povăţuitor în toată puterea cuvântului, care oricine ar fi el, îi va da fiului său sfaturile potrivite la momentul potrivit. Domnul însuşi îl veghează pe cel plin de toată credinţa cea bună în duhovnicul său şi în sfaturile lui. Roagă-te şi Domnul îţi va arăta un duhovnic; lasă-te în mâinile lui şi Domnul îl va lumina pe el să te povăţuiască.

Un alt lucru de neapărată trebuinţă pentru un începător ferm în hotărârea sa este pravila. Pravila este o formulare precisă sau o metodă, o formă şi o întărire a unei lucrări, fie ea exterioară sau interioară. Ea stabileşte direcţia şi desfăşurarea întregii călătorii - plecarea, timpul, locul, momentele importante de schimbare a direcţiei şi sosirea.

De pildă, cineva trebuie să citească - este un fel de nevoinţă. Regula trebuie să arate precis: ce cărţi şi când să le citească, cât de mult să citească, cum să se pregătească pentru această nevoinţă, cum să înceapă, să continue şi să sfârşească şi cum să folosească conţinutul celor citite. La fel se întâmplă şi cu rugăciunea, meditaţia sau cu alte nevoinţe. Regulile îmbracă o anumită lucrare, fiind pentru ea un fel de trup. Să aplicăm regula aceasta tuturor puterilor noastre sufleteşti, tuturor roadelor activităţilor noastre, astfel încât să nu săvârşim nimic peste dânsa.

Nevoia unei reguli se impune de la sine. ***Păşim într-o viaţă cu totul nouă, străină de tot ceea ce ştim, în care nu avem experienţă şi în care nici puterile sufleteşti nu s-au deprins să lucreze. Pentru a ne deprinde cu rânduiala vieţii duhovniceşti şi pentru a ne întări într-o lucrare sau alta, e necesar să avem o regulă a ceea ce trebuie să facem şi cum să facem, aşa cum unui soldat de-***

abia intrat în armată i se arată cum să ia poziţia de drepţi, cum să-şi ridice arma şi toate celelalte. Fără regulă nu creşte puterea, iar lucrarea se abate pe căi lăturalnice.

Dacă începătorul nu are o regulă pentru rugăciune, nu va şti să se roage; dacă nu are o regulă pentru post, nu va şti să postească şi în general, cine n-are o regulă de urmat, nu va săvârşi nimic în rânduială, iar viaţa sa va purta pecetea acestei dezordini. Viaţa, în general şi mai ales viaţa duhovnicească nu poate să crească şi să sporească în chip uniform, treptat şi armonios fără ajutorul unei reguli.

Bebeluşul se înfaşă ca să nu crească diform sau cocoşat; la fel să facem şi cu viaţa duhovnicească - să o înfăşăm în reguli, cu multă chibzuinţă, pentru ca ea să crească curgător şi armonios. Regula pune frâu tuturor pornirilor nărăvaşe, care ar putea să ne abată de la lucrarea noastră şi să strice întreaga aşezare a lucrurilor, mânându-ne într-o direcţie greşită, cum este de exemplu postirea exagerată.

O plantă tânără este îngrădită cu nuiele sau legată de una mai viguroasă, pentru ca să poată sta dreaptă şi să crească tot astfel. Cel ce creşte fără nici o regulă este neînvăţat şi neîncercat; nu ştie să facă mai nimic, iar pe cele ştiute le face strâmb. Pe altele le face după pravilă, dar nu la momentul şi locul potrivit. Acest pericol nu e deloc de neglijat: fără o regulă, fără un sprijin, neînvăţatul se prăbuşeşte şi căderile urmează de îndată. Pentru el, toată lucrarea depinde de prezenţa de spirit, de pricepere şi de dorinţă, însă cum să crezi că acestea sunt nişte temelii statornice, pe care să poţi zidi oricând?

Nu poţi avea necontenit aceeaşi prezenţă de spirit, iar priceperea are nevoie de mult sfat şi în afară de asta, nu este mereu trează şi pătrunzătoare - se poate înşela foarte uşor. Şi arată-mi pe cel care are o dorinţă statornică la nesfârşit. Iată de ce, unde nu este o regulă, se ivesc fără întârziere abaterile, greşelile, omisiunile, întreruperile, pe când regulile au următoarea lucrare: fie că vrei, fie că nu vrei, continuă după regulă şi vei spori, întreruperi nu există ruperi de ritm, iar lucrarea merge înainte. Şi altceva, cum altfel vei putea să-ţi biruieşti bunul plac şi părerea de sine, aceste inclinaţii extrem de primejdioase?

În felul acesta, urmând pravila şi sub călăuzirea unui părinte duhovnicesc, râvnitorul se nevoieşte, se sileşte, se împotriveşte sieşi, se osteneşte pururea şi se luptă, sporind din zi în zi şi apropiindu-se încet, dar sigur, de desăvârşire prin smulgerea patimilor şi sădirea virtuţilor. Trebuie să se ştie însă că nevoitorul nu este conştient de propriul său urcuş către desăvârşire. Nevoinţele lui sunt pline de sudoare, însă toate ostenelile i se par zadarnice, pentru că nu cunoaşte lucrarea tăinuită a harului. Organul vederii, ochiul, săvârşeşte o lucrare folositoare, pentru că menirea sa este să observe lipsurile şi nepotrivirile

nevoitorului; calcă către desăvârşire este tocmai calea către conştiinţa că suntem slabi,orbi, goi şi ticăloşi.

Strâns legate de cunoaşterea propriei neputinţe sunt smerirea duhului, durerea şi întristarea pentru păcatele şi necurăţia noastră, pe care le mărturisim înaintea lui Dumnezeu altfel spus, o neîncetată pocăinţă. Aceste simţăminte de durere şi întristare pentru păcatele noastre sunt semnul unei adevărate nevoinţe, iar cine fuge de ele fuge de adevărata cale a mântuirii. La temelia vieţii celei noi s-a aflat pocăinţa şi ea trebuie să crească şi să se înmulţească împreună cu viaţa cea nouă. Cel ce sporeşte, sporeşte în cunoaşterea păcătoşeniei şi împătimirii sale şi se adânceşte în pocăinţă şi în plângerea păcatelor. Lacrimile sunt semnul sporirii duhovniceşti, iar lacrimile neîncetate prevestesc o apropiată curăţire. Este firesc să fie aşa, din moment ce suntem într-o stare de surghiun, de cădere, de izgonire din casa Tatălui ceresc şi aceasta numai din vina noastră.

Cel ce se află în pribegie se tânguie şi-şi jeleşte locurile natale, la fel face şi cel care a păşit pe calea cea strâmtă şi îngustă: lăcrimează şi se mâhneşte, jinduind să se întoarcă în Ierusalimul cel de sus. Nevoinţa ascetică este o neîncetată luptă, fie cu dorinţa potrivnică, fie cu lipsa de dorinţă, fie cu un gând, fie cu o patimă sau cu un păcat. Toate aceste lucruri potrivnice întinează curăţia minţii clipă de clipă, şi-i aduc aminte omului că este plin de păcătoşenie şi necurăţie, de care Dumnezeu Se scârbeşte. Are în faţa ochilor priveliştea trupului său plin de miasmele patimilor, iar mintea lui aproape că îşi iese din sine din pricina acestei vedenii.

„Pune-ţi păcatele tale înaintea ta", spune Sfântul Antonie cel mare, „şi prin ele priveşte spre Dumnezeu"

În sfârşit, desele căderi şi greşelile, care se găsesc din belşug la începători din pricina lipsei de experienţă, a ignoranţei şi uneori a slăbiciunii, îi împovărează conştiinţa cu mult mai mult decât păcatele mari pe care le-a săvârşit în nepăsarea de dinaintea deşteptării prin har. Este ca un copilaş care se tot poticneşte şi cade în timp ce învaţă să meargă. Căderile cer o curăţire neîncetată, de aceea sunt urmate neapărat de pocăinţă, zdrobirea inimii şi lacrimi. Acesta este motivul pentru care am primit porunca unei pocăinţe neîncetate, de fiecare clipă.

Dumnezeule, milostiv fii mie, păcătosului! Aceasta se cuvine să fie rugăciunea neîncetată a nevoitorului. Începătorul, înflăcărat de râvnă şi plin de nerăbdare, îşi pune toate puterile sale în săvârşirea celor mai hotărâte nevoinţe ascetice, nădăjduind mereu în întărirea şi ajutorul lui Dumnezeu, incredinţându-I-se Lui şi aşteptând izbânda, dar neprimind nici un semn al ei. Se află într-o

perpetuă stare de început, călăuzit fiind de un părinte duhovnicesc, îngrădit de reguli şi smerindu-se pe sine neîncetat.

4. Rânduieli pentru începătorul într-ale nevoinţelor ascetice

În duhul şi după rânduiala aceasta, nevoitorul îşi poate începe cu bună nădejde ostenelile care constau în dezrădăcinarea patimilor şi în curăţirea firii întinate de toate patimile şi fărădelegile străine ei. Sufletul este mânat de o râvnă înflăcărată, dar chiar şi cea mai nestăvilită râvnă trebuie îngrădită de un program, astfel încât să lucreze neabătută doar pentru scopul propus. Programul este alcătuit din toate regulile ce îi sunt necesare unui începător într-ale nevoinţelor ascetice, iar punerea în aplicare a lui înseamnă urmarea tuturor acestor rânduieli, fapt a cărui însemnătate a fost arătată mai sus.

Părintele duhovnicesc trebuie să cunoască aceste rânduieli mai bine decât oricine altcineva – chiar dacă numai din cărţi şi nu din trăire - şi chibzuind după măsura şi situaţia fiului duhovnicesc, să le schimbe atât cât se pot ele schimba.
Pentru a şti cum se întocmesc asemenea reguli, să creionăm încă o dată starea de spirit a penitentului, acum proaspăt nevoitor.

Duhul dintr-însul a înviat, înnoit fiind de lucrarea harului pogorât prin Sfintele Taine, însă duhul aflat în adâncurile fiinţei lui este numai o mică parte care a fost tămăduită. Este exact ca în cazul unui trup bolnav, din care au fost vindecate doar câteva organe, în toate relaţiile sale cu lumea din afară, în puterile sufleteşti ale omului, în funcţiile trupeşti, în întreaga lui fiinţă zac sumedenie de patimi care n-au murit, ci lucrează. ***Rostul nevoinţelor este tocmai omorârea patimilor şi a tuturor lucrărilor lor ascunse, readucerea firii în starea de nevinovăţie de la început, astfel încât harul să-şi săvârşească lucrarea dinlăuntru înspre exterior - potrivit cu starea de curăţire a omului - şi cu înţelepciune şi chibzuinţă, treptat, să pătrundă, unul după altul, toate mădularele trupului.***

Privind în această lumină, putem să desluşim cu uşurinţă ce este de trebuinţă pentru a întocmi feluritele rânduieli, precum şi firul călăuzitor cu care să le măsurăm şi să le croim. Aşadar: îngrijeşte-te de sămânţa sădită înlăuntrul tău. Sămânţa vieţii duhovniceşti a fost sădită - îngrijeşte-te de ea cu toată puterea şi râvna; altminteri căldura nevoinţelor nu va mai duce la încolţirea ei şi te vei osteni în deşert. Ai primit Duhul (Sfânt) - să nu-L stingi, să nu-L alungi. Dacă eşti râvnitor din fire, depune râvna pentru săvârşirea celor bune; veghează peste ceea ce ţi s-a încredinţat, peste ceea ce ai dobândit, căci acesta este bănuţul cu care vei cumpăra comoara. Dacă puţinul acesta s-a pierdut, se pierde totul. Dacă în vremea războiului, oştirile se îngrijesc să-şi întărească poziţiile de luptă, tot la fel stau lucrurile şi în războiul duhovnicesc.

Dezrădăcinează starea pătimaşă prin rânduiala de nevoinţă

Trebuie să dezrădăcinăm starea pătimaşă care s-a înrădăcinat în noi crescând laolaltă cu facultăţile noastre fireşti. Acest amestec este similar diverselor legături ce se stabilesc între elementele chimice, de aceea putem smulge patimile din suflet folosind aceleaşi metode aplicate la ruperea legăturilor chimice. Mai exact, pentru a elibera un element dintr-o legătură chimică, se introduce în ecuaţie un al treilea element, care reacţionează cu primul şi formează o legătură foarte puternică, astfel încât cel de-al doilea element este liber.
Vechea legătură s-a rupt, elementul (al doilea) se îndepărtează, iar elementul nou se uneşte cu primul printr-o legătură foarte puternică, formând un nou compus chimic. Să aplicăm metoda aceasta întregii noastre persoane, puterilor fizice, psihice şi emoţionale, precum şi tuturor funcţiilor înrobite de patimi, prinse în legătura păcatului, silită şi străină firii noastre e necesar să aflăm acel element înrudit firii noastre care să formeze cu puterile şi funcţiile noastre specifice o legătură trainică. De îndată ce noul element se contopeşte cu chipul nostru lăuntric, ne eliberăm din legătura silită a păcatului şi începem un nou şi firesc mod de viaţă.

Acel element este tocmai pravila după care ne vom rândui ostenelile şi îndeletnicirile de orice fel, aplicată puterilor noastre. Păşind pe calea mântuirii sub îndrumarea acestor reguli şi păzind cu străşnicie comoara lăuntrică a harului Duhului Sfânt care se îmbină cu ele şi cu puterile noastre fireşti, ne vom umple din ce în ce mai mult de Duhul. Odată găzduită în suflet, flacăra Duhului este mult mai slobodă să lucreze după înţelepciunea ei mântuitoare şi cu cât necurăţia şi întinăciunea patimilor sunt arse mai repede, cu atât mai strălucită şi mai curată se va arăta firea noastră.

Nevoinţa ascetică a împotrivirii de sine

Prin aceste două chestiuni pe care le-am explicat mai sus se stabilesc trăsăturile generale ale nevoinţei ascetului sau ceea ce este acelaşi lucru, ale luptei cu sine, cu firea îndărătnică a omului vechi. Am putea foarte uşor să ne mulţumim cu cele scrise până aici, dacă patimile vrednice de tot dispreţul pe care le-am biruit ar înlesni întipărirea virtuţilor prin părăsirea de bunăvoie a firii noastre, însă pe de o parte din cauza firii îndărătnice a păcatului, iar pe de alta din cauza puterii pe care o capătă fie de la începătorul răutăţii - adică de la diavol, fie de la adunătura lucrurilor strâns legate de patimile pe care le-am părăsit, adică de la lume, o patimă nu acceptă sub nici un chip să depună armele şi să se lase înfrântă, părăsind în mod paşnic arena războiului duhovnicesc.

Chiar atunci când am izgonit-o din suflet şi pare moartă şi neprimejdioasă, se ridică iarăşi, înteţindu-şi războiul, încercând insistent să se întoarcă în fostul ei sălaş, adică să înrobească iar sufletul. Din aceste motive nu ne putem rezuma numai la cele două activităţi descrise mai sus, ci trebuie neapărat să ducem o luptă directă cu patimile şi să le biruim în noi înşine, în rădăcinile lor şi în fortăreţele lor. Pentru a stabili rânduielile călăuzitoare, este necesar să privim şi în ansamblu şi în detaliu războiul duhovnicesc, lăuntric. Aceasta este nevoinţa ascetică a împotrivirii (faţă) de sine.

Rânduieli privind păstrarea ordinii lăuntrice a vieţii duhovniceşti

Toate rânduielile trebuie să aibă ca scop menţinerea râvnei lăuntrice şi a duhului vieţii duhovniceşti. Practică asceza şi urmează pravilele care îţi vor împrospăta puterile sufleteşti secătuite şi vor înăbuşi şi mortifica patimile.

Toată această lucrare trebuie să se sprijine pe trei rânduri de reguli:
l) Reguli privind păstrarea râvnei lăuntrice;
2) reguli pentru exersarea în lucrarea virtuţilor sau pentru silirea de sine;
3) reguli necesare în războiul cu patimile, adică în nevoinţa împotrivirii de sine.

IV. Menţinerea duhului râvnei pentru Hristos

Avem datoria să împlinim toate poruncile dar în firea noastră nu se află semănate însufleţirea, râvna şi dorinţa care să ne ajute în această lucrare. ***Flacăra râvnei este aprinsă în sufletul nostru de harul lui Dumnezeu Care vede pocăinţa noastră, umilinţa duhului şi făgăduinţa de a lucra după voia Sa. Doar harul dumnezeiesc ne dă puterea de a lucra poruncile, menţinându-ne într-o stare de statornică dorinţă a celor bune. Dacă împlinirea poruncilor este piatra de temelie a mântuirii, atunci râvna lăuntrică susţinută de har este singura în stare să treacă peste toate piedicile.***

Unde există duhul râvnei, acolo se află şi osârdia, grija cea bună, râvna, sârguinţa, vioiciunea spre lucrarea faptelor bineplăcute lui Dumnezeu. ***În sufletul lipsit de duhul râvnei, toată lucrarea lăuntrică lâncezeşte şi se prăbuşeşte, inima se învârtoşează şi sufletul moare.*** Există şi aici lucrări care pot părea bune, dar în fapt ele sunt bune numai în formă şi nu în puterea şi duhul care le însufleţesc. ***Duhul râvnei este cel despre care vorbeşte Mântuitorul Hristos, când spune că ar vrea să fie aprins pământul; este cel care luminează inimile credincioşilor prin Duhul Sfânt, pogorându-se în chipul limbilor de foc. Hristos zice despre duhul râvnei: „Foc am venit să arunc pe pământ” (Luca 12, 49),*** iar Sfântul Apostol Pavel îndeamnă: ***„Duhul să nu-l stingeţi” (I Tesaloniceni 5, 19)***, aducând mărturie despre sine: ***„…alerg la ţintă, la răsplata chemării de sus…” (Filipeni 3, 14).***

***Sfinţii Părinţi** folosesc felurite numiri: căutare, căldura duhului, flacără, osârdie, luare aminte, punere înainte sau pur şi simplu râvna.*

Judecând după importanţa şi semnificaţiile râvnei creştineşti, prima îndatorire a ascetului creştin se cuvine să fie păstrarea ei, fiindcă este izvorul puterii dătătoare de viaţă, din care se va adăpa viaţa bineplăcută lui Dumnezeu. Pentru a înlesni lucrarea aceasta, nevoitorul trebuie să pună în practică anumite exerciţii ajutătoare. Care sunt ele? Râvna se păstrează în acelaşi fel în care se naşte şi am văzut că ia naştere prin prefacerea lăuntrică a inimii sub înrâurirea nevăzută a harului divin.

Urcuşul lăuntric, nevăzut, al duhului nostru spre starea plină de duhul râvnei a început cu deşteptarea noastră prin har şi a luat sfârşit cu făgăduinţa de a merge fără şovăială în căile Domnului. Suişul acesta a fost de fapt o înaintare treptată dar foarte strictă către scopul propus. Omul pătimaş care trăieşte numai pentru a-şi satisface poftele trupeşti şi care din această cauză se mai numeşte şi omul cel din afară îşi face loc, prin lucrarea (mijlocirea) harului, înspre cele dinlăuntru ale sale, unde, ca deşteptat dintr-un somn adânc, descoperă o lume cu totul nouă, necunoscută până atunci. După acest prim îndemn, cu ajutorul lui Dumnezeu şi prin felurite gânduri şi sentimente, el se eliberează puţin câte puţin din mreaja ademenitoare a lumii din afară şi pătrunde în lumea lăuntrică, unde îl găseşte pe împăratul şi Domnul său, Căruia îi făgăduieşte să-I slujească pe veci.

Prin urmare, iată ce trebuie să facă cel care doreşte să-şi păstreze râvna nestinsă:
a) să se pogoare înlăuntrul său,
b) să vadă lumea cea nouă, lăuntrică şi
c) să se menţină în acele simţiri şi gânduri care susţin urcuşul pe treptele scării ce duce la aşezămantul picioarelor lui Dumnezeu.

Aceasta se cuvine să fie osteneala neîncetată, podvig-ul şi lucrarea unui ascet creştin!

1. Petrecerea lăuntrică

Când cloşca găseşte nişte grăunţe, le dă de veste imediat puişorilor, iar aceştia, oriunde s-ar afla în acel moment, vin în goană şi se adună cioc lângă cioc, alături de ciocul mamei.

Putem folosi acest exemplu simplu pentru a zugrăvi lucrarea harului asupra inimii. Duhul omului pătrunde acolo cu conştiinţa, fiind urmat de toate puterile sufleteşti şi trupeşti. ***De aici reiese legea după care se desfăşoară petrecerea lăuntrică: ţine-ţi conştiinţa în inimă şi sileşte-te să aduni acolo toate puterile sufleteşti şi trupeşti.***

Petrecerea lăuntrică este totuna cu închiderea conştiinţei în inimă, iar adunarea prin multă strădanie a puterilor firii în inimă, altfel spus podvig-ul, este cel mai important pentru dobândirea ei. De altfel, existenţa uneia presupune pe cealaltă, născându-se una din alta, astfel încât nu putem săvârşi o lucrare fără a o împlini şi pe cealaltă în acelaşi timp. ***Cel ce are conştiinţa închisă în inimă, acela este adunat şi cine este adunat are petrecerea lăuntrică în inimă.***

Toate simţurile sufleteşti raţiunea, voinţa şi simţirea trebuie să se adune împreună cu conştiinţa în inimă.

- ✓ ***Adunarea minţii în inimă se cheamă luare-aminte,***
- ✓ ***adunarea voinţei este străjuirea sufletului, iar***
- ✓ ***adunarea simţirii este trezvia.***

Luarea-aminte, străjuirea sufletului şi trezvia sunt cele trei lucrări lăuntrice prin care dobândim adunarea puterilor sufleteşti în inimă şi petrecerea lor acolo.

Cel ce le-a lucrat desăvârşit pe acestea - pe toate trei - este adunat, iar cel căruia îi lipseşte măcar una este risipit. Lucrărilor specifice puterilor sufleteşti trebuie să le urmeze îndeaproape cele ale puterilor trupeşti, astfel încât prin luarea-aminte să ne deşteptăm ochii lăuntrici; pentru straja sufletului să ne încordăm toţi muşchii trupului înspre piept; pentru a dobândi trezvia să stăpânim peste umorile [36] trupului - cum le denumeşte Sfântul Nichifor (mişcări interioare ale trupului care moleşesc şi toropesc simţurile, suind spre inimă din părţile de jos ale trupului) şi să ne lipsim de desfătări şi confort. Această nevoinţă fizică, care este strâns unită cu osteneala sufletească, constituie cel mai de seamă ajutor în lucrarea de adunare a puterilor sufleteşti, fără ea aceasta ne mai putând avea loc.

Aşadar, întreaga lucrare a petrecerii lăuntrice prin neîmprăştierea de sine trece prin etapele înfăţişate mai jos.

În primele minute după ce te-ai trezit şi ţi s-au liniştit toate simţurile, venindu-ţi în fire, pogoară-te în regiunea pieptului în care se află inima; apoi adună-ţi puterile sufleteşti şi trupeşti luarea-aminte, privirea înspre înlăuntru şi străjuirea îndreaptă-le înspre piept şi sileşte-le să rămână acolo, încordându-ţi muşchii şi grijindu-te de trezvia simţurilor, înlăturând plăcerile, desfătările şi relaxarea trupească - mai ales pe acestea să te străduieşti să le faci, până când conştiinţa se va aşeza acolo în linişte şi se va simţi ca la ea acasă - să rămână înlăuntrul conştiinţa şi să se lipească de acel loc, ca ceva lipicios de un perete solid. Petrece înlăuntru şi nu ieşi în afară atâta vreme cât conştiinţa

---

[36] Nota 45 Mokrotni; în traducere literală „umezeli" (nota trad. în engleză)

ţi-e trează; ia aminte cât mai des la neimprăştierea puterilor fireşti, pentru că lucrarea aceasta slăbeşte clipă de clipă, iar în cele din urmă se risipeşte.

Se cade să ştim că petrecerea lăuntrică şi neîmprăştierea nu sunt totuna cu ceea ce se cheamă cufundarea în gânduri sau meditaţia, deşi sunt foarte asemănătoare cu ultima. Aceasta din urmă este o lucrare specifică minţii şi lasă celelalte puteri sufleteşti fără lucrare; doar mintea lucrează. Petrecerea lăuntrică se face în inimă şi antrenează toate facultăţile firii omeneşti; este cea mai profundă şi adâncă lucrare a noastră sau mai bine spus, se săvârşeşte în aşa fel încât toate celelalte lucrări - dintre care am amintit meditaţia - se săvârşesc deasupra ei sau înaintea ochilor ei, unele fiind îngăduite, iar altele oprite. De aici reiese faptul că adevărata petrecere lăuntrică este, de fapt, condiţia stăpânirii de sine şi prin urmare a adevăratei înţelepciuni şi libertăţi, precum şi a unei vieţi duhovniceşti autentice. Putem asemăna starea aceasta de fapt cu cea dintr-o cetate, în care stăpânul cetăţii este considerat a fi cel care ocupă fortăreaţa. Toată lucrarea duhovnicească, precum şi nevoinţele ascetice în general, ar trebui săvârşite din incinta fortăreţei duhovniceşti, altminteri lucrarea nu se mai poate numi duhovnicească, iar nevoinţele nu mai sunt în duhul adevăratei asceze, ceea ce ar însemna părăsirea lor.

„Împărăţia lui Dumnezeu este înlăuntrul vostru" (Luca 17, 21), a spus Domnul şi referindu-se strict la lucrarea duhovnicească, a poruncit: „***intră în cămara ta şi închide uşa" (Matei 6, 6).*** Cămara aceasta este, în tâlcuirea Sfinţilor Părinţi, însăşi cămara inimii. Este cea care sfinţeşte pe cel ce se osteneşte pentru mântuire; se mai numeşte şi lăuntrică.

Este limpede acum că neîmprăştierea este mijlocul de căpetenie pentru menţinerea duhului râvnei:
1) Cel neîmprăştiat trebuie să ardă, pentru că el îşi adună toate puterile la un loc, aşa cum razele răzleţe focalizate într-un singur punct produc o căldură puternică şi aprind o flacără, într-adevăr, neîmprăştierea este însoţită de căldură - duhul se întâlneşte cu el însuşi, cum spune Sfântul Nichifor şi saltă de bucurie;
2) Cel neîmprăştiat este întărit, ca un batalion dispus în formaţie de luptă sau ca un mănunchi puternic de smicele slabe. El are coapsele încinse şi este pregătit de război. Cel împrăştiat este mereu neputincios şi fie nu lucrează nimic, fie cade de nenumărate ori;
3) Cel neîmprăştiat vede toate cele dinlăuntru său, aşa cum cel aflat în centrul unui cerc vede de-a lungul fiecărei raze. El vede toate cele ce îl înconjoară aproape instantaneu, pe când cel ce se îndepărtează de centru poate vedea doar de-a lungul razei pe care se situează el. La fel se petrec lucrurile şi cu cel neimprăştiat - el veghează toate mişcările puterilor sale şi poate să le stăpânească.

Flacăra duhului, curăţia vederii şi tăria duc la dobândirea adevăratului duh de râvnă. De aceea este nimerită zicerea: petrece lăuntric şi râvna ta nu se va slăbi niciodată.

Iată cât de însemnată este petrecerea lăuntrică! Trebuie să ne ostenim să o dobândim, pentru că nu vine dintr-o dată, ci cere de la noi mult timp şi strădanie. Ea este aşezată înaintea la orice altceva pentru că reprezintă premisa unei autentice vieţi duhovniceşti. Desăvârşirea ei depinde de desăvârşirea celor trei lucrări sufleteşti şi trupeşti din care ia naştere şi anume: luarea aminte şi privirea lăuntrică a ochilor, străjuirea sufletului şi încordarea trupului, trezvia inimii şi fuga de desfătări şi pofte. Câtă vreme puterile şi lucrările firii nu s-au desăvârşit, ea este tot petrecere lăuntrică, deşi nedesăvârşită, necoaptă şi cu întreruperi.

De aici se vede lesne care sunt mijloacele prin care se petrece pogorârea înlăuntru sau mai exact metoda: înlătură orice pricină de zădărnicire a celor trei lucrări numite mai sus în intenţia lor de unire şi orice s-ar putea împotrivi coborârii în inimă a puterilor sufleteşti dimpreună cu funcţiile trupeşti corespunzătoare - mintea cu simţurile, voinţa cu muşchii, inima cu trupul. Simţurile se risipesc din cauza impresiilor din afară, iar mintea se împrăştie de gânduri. Muşchii îşi slăbesc starea de tensiune din pricina relaxării membrelor, voinţa este slăbită de pofte, trupul de comoditate, iar inima de înrobire şi alipirea de cele deşarte. ***Prin urmare nevoitorul trebuie să-şi ţină mintea fără de gânduri, simţurile neîmprăştiate, voinţa nebântuită de vreo poftă, muşchii încordaţi, inima neînrobită şi dezlipită de cele deşarte, trupul departe de desfătare şi comoditate.***

Condiţiile şi mijloacele petrecerii înlăuntru sunt următoarele:

- ⇒ *în suflet - războirea cu gândurile, cu poftele şi cu înrobirea inimii;*
- ⇒ *în trup - strâmtorări şi lipsuri, iar pentru a le împlini pe acestea schimbarea ordinii celei din afară, în lumina acestora înţelegem că toate nevoinţele ce le vor urma şi care vor avea ca scop omorârea iubirii de sine trebuie săvârşite împreună cu mijloacele petrecerii lăuntrice.*

Iată de ce în învăţăturile Sfinţilor Părinţi (îndrumările despre trezvia şi paza minţii), viaţa lăuntrică, duhovnicească este strâns legată de nevoinţele ascetice. Adunarea nu trebuie confundată cu lupta însăşi. Ea este o lucrare duhovnicească de primă importanţă, fiind locul unde se săvârşesc toate cele duhovniceşti - lupta, citirea, cugetarea la Dumnezeu şi rugăciunea. Orice ar face nevoitorul, trebuie mai întâi să pătrundă înlăuntru şi să lucreze de acolo.

2. Vederea unei alte lumi

„Sileşte-te să intri în templul care se află înlăuntrul tău şi vei vedea templul cel ceresc", spune Sfântul Isaac Sirul.

Şi într-adevăr, cel ce pătrunde înlăuntrul său se învredniceşte de vederea unei alte lumi, asemănătoare unui templu neînchipuit, nevăzut şi necuprins. Imaginea aceasta i se întipăreşte în conştiinţă şi cufundat în acest templu de necuprins, omul nu se mai vede nici pe sine şi nici cele ce se petrec înlăuntru, căci toate acestea trebuie să tacă - şi tac. Împreună cu adierea pogorârii harului deşteptător şi cu prima mişcare lăuntrică se deschid şi porţile lumii din interiorul nostru, indiferent dacă omul doreşte sau nu aceasta. După ce are vederea ei - vedere asemănătoare celei din vremea petrecerii lăuntrice - totul este lăsat la libera voinţă a omului, care trebuie să lucreze el însuşi. Lucrarea înfăţişată aici este cel de-al doilea mijloc pentru deşteptarea şi menţinerea râvnei celei după Hristos.

Ea constă de fapt în a ţine pururea vie în conştiinţa şi simţirea noastră toată alcătuirea cea minunată a lumii duhovniceşti, lăuntrice. Se consideră îndeobşte că cel care a vizitat o cameră oarecare păstrează în conştiinţă imaginea ei în ansamblu şi aşezarea fiecărui lucru în parte. La fel se întâmplă şi cu cel care pătrunde în cămara cea lăuntrică, în templul din interiorul său; aflat în pragul unei alte lumi, el o zăreşte doar atunci când întreaga ei alcătuire i s-a întipărit în conştiinţă. Aşadar, toată lucrarea aceasta se desăvârşeşte în clipa în care mintea devine conştientă de structura lumii celei duhovniceşti, lumea în alcătuirea ei se imprimă în conştiinţă sau altfel spus, mintea se sălăşluieşte în mod conştient în templul cel duhovnicesc şi nu mai pleacă de acolo.

Aşezarea acestei lumi duhovniceşti, nevăzute, gândite, dar nu mai puţin reale, poate fi rezumată în acest chip: ***„Dumnezeu este Unul, închinat în Treime, Făcătorul şi Ţiitorul a toată făptura"*** sau în cuvintele Apostolului: ***„toate sunt întru El" (vezi Efeseni l, 10),*** intru Domnul nostru Iisus Hristos prin Duhul Sfânt - lucrător în Sfânta Sa Biserică - Care, aducând la desăvârşire pe credincioşi, îi răpeşte într-o altă lume. Lumea aceasta va dăinui până la plinirea vremii - sau sfârşitul veacurilor - când vor avea loc învierea de obşte şi Judecata de Apoi, la care va primi fiecare după faptele - ce a lucrat în viaţă - unii vor fi aruncaţi în iad, iar alţii se vor sălăşlui în Împărăţia Cerurilor, unde ***„Dumnezeu va fi toate în toţi" (vezi I Corinteni 15, 28).*** Acesta este cadrul atotcuprinzător în care intră toate cele ce există şi cele ce vor exista cu adevărat. El rezumă toată descoperirea dumnezeiască şi toate cele ce sunt cu putinţă să se întâmple, există în realitate, intră în acest cadru, cuprinse fiind în el. Alt cadru este, de asemenea, şi Simbolul Credinţei, care rezumă adevărurile de căpetenie ale creştinismului: puterea atotstăpânitoare a lui Dumnezeu, iconomia mântuirii şi cele patru vămi prin care trece lucrarea fiecărui om: moartea, judecata, Împărăţia cCrurilor şi

iadul. La acestea patru, Sfântul Ierarh al lui Hristos, Tihon [de Zadonsk], îndeamnă pe orice creştin să cugete din frageda pruncie până la moarte.

Fiecare creştin nevoitor trebuie să-şi întipărească foarte bine în minte această învăţătură despre mântuire, adică să şi-o lămurească pe deplin în conştiinţa sa sau să se adâncească în cugetarea ei şi să şi-o însuşească. Trebuie să se unească cu ea în aşa fel încât conştiinţa să nu poată săvârşi nici o mişcare sau lucrare cât de mică fără a o simţi în sine sau lângă sine, aşa cum nu putem să mişcăm mâna fără a antrena un curent de aer sau nu putem întredeschide ochii fără a percepe imediat lumina zilei. Iar cel mai bun mod pentru a face aceasta este să ne sălăşluim în interiorul acestei învăţături.

La fel cum cineva situat în interiorul unui sistem se află într-o relaţie conştientă şi paşnică cu fiecare dintre elementele înconjurătoare, înseamnă să se sălăşluiască cineva sub stăpânirea lui Dumnezeu Cel Atotputernic, ţinut de dreapta puterii Lui, cu simţământul că atârnă de El, că este pătruns de El, că este vegheat de El sau cum spune Sfântul Vasile cel mare, înseamnă sentimentul pururea viu că Dumnezeu veghează neîncetat asupra noastră.
Aşezarea şi participarea ta la lucrarea mântuirii, ca mădular al Bisericii, aduce, după spusa Sfântului Ioan Hrisostom, sentimentul că eşti un oştean al lui Hristos şi un cetăţean al cetăţii Sale; vieţuieşti spre moarte şi judecată, având privirea îndreptată fie spre Rai, fie spre iad.

Această aşezare statornică nu se obţine însă dintr-o dată, ci este scopul unor căutări asidue şi al nevoinţelor ascetice, care se constituie într-o îndelungată şi anevoioasă luptă a minţii, un podvig mintal; totuşi nu se poate afirma că este o lucrare întortocheată, ci ea se rezumă, într-un mod foarte simplu, la concentrarea ochilor minţii asupra acestor lucruri dumnezeieşti; să te vezi ţinut de dreapta lui Dumnezeu, vegheat de ochiul Lui, mântuit în Domnul şi aflându-te după moarte în faţa Scaunului de judecată spre a fi hotărâtă soarta sufletului tău: va primi Împărăţia Cerurilor sau va fi înghiţit de iad.

La început toate puterile le îndreptăm spre dobândirea acestei vederi; dacă am reuşit să o dobândim o dată, ea este apoi mult mai lesne şi mai deseori dobândită. Cel ce se sileşte aşa o vreme, înlăturând de la sine orice i-ar putea zădărnici eforturile, va dobândi curând o vedere neîncetată sau ceea ce este totuna, se va vedea mereu pe sine în lumea cea duhovnicească, în prezenţa lui Dumnezeu, în Biserică, în ceasul morţii şi la Scaunul de judecată, având de-o parte Raiul şi de alta iadul.

Ultima treaptă a acestei lucrări este o sălăşluire neîncetată în lumea duhovnicească şi simţământul vieţuirii acolo. Mai precis, este sentimentul că petreci ocrotit de puterea cea atotstăpânitoare a lui Dumnezeu aşa cum se

odihneşte pruncul în braţele maicii sale; că eşti necontenit sub privirea cea atotvăzătoare a lui Dumnezeu, precum un slujitor sub ochii împăratului; că te aşezi în paradigma mântuirii ca un oştean în rândurile oştii, ca un fiu în casa tatălui, ca un meşter la lucrul său, ca un prieten în cercul său de camarazi, ca unul de-al casei printre membrii familiei sale. Să te consideri pe tine, fără de moarte şi judecată, ca un nelegiuit ce îşi aşteaptă clipă de clipă sentinţa; să cugeţi la iad şi la Rai asemenea celui care stă deasupra unei prăpăstii pe o punte neînchipuit de îngustă, având de-o parte hăul plin de flăcări, iar de alta o grădină minunat de frumoasă. Se cuvine să spunem că cel pe care Domnul l-a învrednicit să aibă asemenea trăiri a păşit deja dincolo de hotarele lumii acesteia şi vieţuieşte într-o alta prin conştiinţa şi inima sa şi că a intrat de pe acum în împărăţia lui Dumnezeu sau a primit-o în inima sa. ***„…împărăţia lui Dumnezeu este înăuntrul vostru” (Luca 17, 21).*** Înstrăinarea de lumea aceasta şi intrarea în cealaltă lume, nevăzută, duhovnicească, trebuie să devină scopul tău şi obiectul unor strădanii necontenite.

Este de la sine înţeles că principala condiţie pentru încununarea strădaniilor este petrecerea lăuntrică; intrarea în altă lume începe, creşte şi se desăvârşeşte numai atunci când se află într-o legătură necontenită şi strânsă cu petrecerea lăuntrică, în măsura în care sporeşte petrecerea lăuntrică, în aceeaşi măsură creşte şi aşezarea în lumea lui Dumnezeu şi invers, starea petrecerii lăuntrice se întăreşte pe cât devine mai intens simţământul sălăşluirii în cealaltă lume.

Făptuirea constă, după cum am mai spus, în strădania de a ne aduna atenţia asupra acestor aspecte ale lumii duhovniceşti cât mai des şi cu dorinţa de a putea cugeta la ele neîncetat. Din prima clipă în care ţi se deşteaptă conştiinţa pogoară-te înăuntru şi încearcă din toate puterile tale să te integrezi în rânduiala lumii duhovniceşti. La început este mai bine să-ţi concentrezi atenţia asupra unei singure realităţi şi să cugeţi la ea până când se va întipări în conştiinţă şi abia după aceea să treci la o alta. Meditând astfel la toate, vei înţelege întreaga învăţătură despre mântuire dintr-o dată.

Unii îşi rânduiesc această lucrare după zilele săptămânii, alţii după ceasurile zilei (de pildă, cugetă la moarte după masa de prânz), fiecare după cum i se potriveşte mai bine sau după cum îi este pe plac duhului său de nevoinţă. Este necesar totuşi să avem în vedere o regulă şi anume să nu schimbăm prea des ordinea cugetării; altminteri, toată osteneala va fi zadarnică. De asemenea să fim conştienţi că această vedere, ce se schimbă de la un subiect la altul, oferă numai un mijloc, pe când scopul este şederea neîntreruptă în întreaga orânduială. Oricine cugetă la o singură realitate, fără a mai trece la următoarea, se opreşte din drumul ce-l are de urmat şi se amăgeşte pe sine închipuindu-şi că are deja ceea ce el de-abia a pornit să dobândească.

Deprinzându-te cu cugetarea unui aspect, treci imediat la următorul, atât ca să nu zădărniceşti efortul depus până atunci, cât şi pentru o grabnică întipărire a următorului. Fiţi cu luare-aminte, pentru că aceasta nu este doar o simplă reflecţie asupra unor probleme oarecare, ci e privirea statornică a minţii şi credinţa în acel lucru. Mişcarea minţii prin gânduri lipsite de importanţă se întâmplă uneori în mod accidental, dar ea nu aduce pedeapsă, însă nici nu trebuie încurajată. Trebuie să ne luptăm să zdrobim din faşă orice asemenea mişcări.

Drept ajutor pentru îndeplinirea şi desăvârşirea acestei lucrări putem învăţa un verset din Sfânta Scriptură care grăieşte despre una sau alta dintre realităţile amintite şi să-l repetăm fără încetare de-a lungul zilei: ***„Oare încotro mă îndrept? Este rânduit oamenilor o dată să moară, iar după aceea să fie judecata" (vezi Evrei 9, 21) „… După învârtoşarea ta şi după inima ta nepocăită, îţi aduni mânie în ziua mâniei şi a arătării dreptei judecăţi a lui Dumnezeu" (Romani 2, 5)… „Şi intru nimeni altul nu este mântuirea, căci nu este sub cer nici un alt nume dat între oameni, în care trebuie să ne mântuim noi" (Faptele Apostolilor 4, 12)*** şi aşa mai departe. Procură-ţi o imagine cu moartea, cu Sfânta Cruce sau cu Judecata de Apoi şi aşaz-o într-un loc în care o vei vedea deseori, chiar şi fără să vrei. Adună cărţi şi articole care zugrăvesc în culori vii aceste aspecte şi organizează convorbiri duhovniceşti - dacă ai ocazia - cu cei de aceeaşi măsură cu tine. Adu-ţi aminte cât mai des de judecăţile fulgerătoare pe care le săvârşeşte Dumnezeu, de accidente prin care a venit într-o clipă moartea, de rudenii care au murit şi de împrejurările morţii lor; imaginează-te pe patul de moarte şi închipuie-ţi că asişti la propria ta înmormântare.

Toate acestea lasă o urmă adâncă în sufletul omului dacă el stăruie în ele în vremea rugăciunii; cu ajutorul lui Dumnezeu şi urmând rânduiala de mai sus, vei reuşi să-ţi întipăreşti foarte repede în suflet cele la care ai cugetat. Simţământul pe care ni-l produce în suflet această lucrare trebuie păstrat cât mai mult timp, chiar dacă numai pentru câteva zile; să nu-l alungăm în vremea rugăciunii ci să-l îngăduim să o însoţească, străduindu-ne să-l sprijinim şi să-l înteţim prin scris, citit, convorbire duhovnicească sau alte mijloace. Este bine să impunem minţii noastre să adune laolaltă toate aspectele învăţăturii de credinţă în acelaşi timp sau măcar să le privească unul după altul într-un interval scurt de timp. De altfel, mai rodnică decât orice este citirea cât mai deasă a Simbolului Credinţei şi efortul de a conştientiza toate adevărurile mântuitoare, pe care le cuprinde, în acelaşi timp.

Nevoinţa, încordarea şi silirea de sine ne vor îndruma repede către scopul dorit. Să nu încetineşti câtuşi de puţin ritmul sau să întrerupi această lucrare, ci osteneşte-te şi iar osteneşte-te, chiar dacă ţi se va părea că nu obţii nici un soi de

roade. Pot trece ani de nevoinţe şi încordări, care să pară că nu aduc nimic din cele râvnite şi dintr-o dată, într-o clipă binecuvântată, să i se dăruiască totul lucrătorului celui neobosit din via împărăţiei lui Hristos, de dragul ostenelilor neîntrerupte şi al râvnei sale pline de răbdare.

Vederea unei alte lumi poate întreţine şi înteţi flacăra râvnei prin aceea că oferă un adevărat câmp de acţiune duhului celui osârduitor. ***„Nu sunteţi din lumea aceasta", spune Sfântul Ioan Hrisostom, „ci dintr-o altă"; de aceea trebuie să lucrăm în toate ca şi cum ne-am afla în acea altă lume şi pentru aceasta e necesar mai întâi să o vedem, să o cunoaştem.*** Pe de altă parte, oricine va vedea lumea cea duhovnicească o va păstra pururea în minte ca pe un model desăvârşit, care-l va struni mereu pe calea cea dreaptă, neîngăduindu-i să stea pe loc ori să se abată pe căi lăturalnice. Vederea aceasta este folositoare şi pentru cei ce o percep cu mintea, însă dacă cineva s-a învrednicit de binecuvântata desfătare a inimii din dulceaţa ei, acela va lua pur şi simplu foc de râvna cea după Hristos.

Toţi Sfinţii Părinţi denumesc aceste imagini „spinii ce rodesc virtutea", pentru că de fiecare dată când ne aducem aminte de ele, fugim repede de toată pricina de păcat.

„Adu-ţi aminte de cele mai de pe urmă ale tale - învaţă Sirah - şi în veac nu vei păcătui". Proorocul David aduce mărturie: ***„Mai înainte L-am văzut pe Domnul şi nu mă voi clăti [spre păcat]".*** Sfântul Macarie cel mare şi-a uscat tot trupul, după spusele lui, aducându-şi pururea aminte de văpaia gheenei. Alţii au plâns fără încetare având în faţa ochilor moartea. Şi există multe scrieri ale Sfinţilor Părinţi despre aceste subiecte şi despre cât de mult încordează duhul omului şi încălzeşte râvna neîncetată pomenire şi cugetare la ele. Cel ce a ajuns să le trăiască este ca unul aflat într-o cumplită primejdie şi este bineştiut cât de mult poate voinţa celui aflat în mare primejdie.

3. Să întreţinem în noi simţămintele care duc la hotărârea cea bună

Toate cele înfăţişate până aici sunt doar pregătirea, condiţiile şi mijloacele încălzirii râvnei; însă cea mai aprinsă râvnă şi cea mai tare osârdie se zămislesc în noi prin deşteptarea în sufletul nostru a acelor gânduri şi simţăminte prin care, în urma dezmeticirii din somnolenţa păcatului, am dobândit râvna cea bună.

La vremea deşteptării prin har din întunericul păcatului te-ai văzut în primejdie de a pieri.

- → *Erai în mare strâmtoare şi în cumplită nevoie caută să redobândeşti şi acum sentimentul acela de iminentă primejdie, pentru că într-adevăr aşa este. Întreţine starea aceasta de spaimă şi îngrozire şi să nu îngădui nici măcar o clipă să se strecoare în minte gândul că primejdia a fost îndepărtată. Apoi ai renunţat la toate şi te-ai lepădat de bunurile cele trecătoare, năzuind către bunurile cele duhovniceşti, nevăzute, care nu pot fi cunoscute prin simţuri. Le-ai dispreţuit atunci, dispreţuieşte-le şi acum, smulge-te din legăturile materiei şi îndreaptă-te spre lumea nevăzută duhovnicească; spre aceasta să ai pururea aţintită privirea ochilor lăuntrici şi pe ea să te sileşti să o iubeşti.*
- → *Te-ai lepădat atunci de slava deşartă, pune-te acum mai prejos de toată zidirea.*
- → *Ai socotit atunci toate lucrurile ca fiind nimic şi deşertăciune nici acum să nu preţuieşti în vreun fel cele materiale, stricăcioase.*
- → *Ai renunţat la toate, fii gata să fii despuiat chiar şi de haine.*
- → *Ai zdrobit sub călcâie mila de sine - întăreşte-te în hotărârea de a duce cea mai grea cruce, privindu-ţi sinele cel pătimaş ca pe cel mai înverşunat duşman al mântuirii tale.*
- → *Ai realizat atunci ce viaţă păcătoasă şi întunecoasă duceai - acum sporeşte cel mai mult în cunoştinţa de sine.*
- → *Cercetează amănunţit poruncile din Evanghelie şi cunoaşte-ţi lipsurile şi scăderile.*
- → *A fost aruncată o sămânţă în ogorul sufletului tău - acum ajut-o să crească.*
- → *Atunci ţi-ai cunoscut mulţimea vanităţilor şi faptelor nelegiuite şi văzând că nu poţi să te îndreptăţeşti pentru ele ai fost cuprins de mare mâhnire; acum nu înceta să te arunci fără grai în faţa tronului lui Dumnezeu. Judecă-te şi cântăreşte-te mereu şi în toate fără nici cea mai mică urmă de autoîndreptăţire sau eschivare amăgitoare. Urăşte-ţi propria voinţă, dorinţă şi raţiune. Vezi-te atârnând deasupra iezerului celui de foc, nevrednic de vreo milostivire.*

Atunci te-ai ridicat duhovniceşte şi cu credinţa în Domnul şi nădejdea în ajutorul Său, ai făgăduit să umbli în căile Lui pentru tot restul vieţii, chiar de-ar fi să înduri pentru aceasta cele mai cumplite chinuri. Acum strigă din toată inima: ***„Sunt vrednic de toată osânda şi munca, dar cunoscând nemărginita iubire de oameni, precum şi setea arzătoare a lui Dumnezeu pentru mântuirea noastră, pentru care n-a fost cruţat nici chiar Fiul Lui Cel Unul Născut, nu-mi pierd nădejdea mântuirii mele. Nu ştiu cum, nu ştiu când, dar cred că voi fi mântuit. Numai să-mi dai putere Tu, Doamne, să mă ostenesc în toată viaţa mea, căutându-mi mântuirea şi pe Tine, cu nădejdea că nu-Ţi vei întoarce faţa Ta de la sluga Ta, pentru milostivirea Ta şi pentru rugăciunile celor ce***

din veac Ţi-au bineplăcut Ţie. Tu, Cel ce cunoşti inimile şi rărunchii oamenilor, mântuieşte-mă!"

Acestea trebuie să fie trăirile tale! Ele pot fi numite într-un mod foarte nimerit lucrări specifice vieţii duhovniceşti, pentru că într-adevăr când ele lucrează în suflet se cheamă că viaţa duhovnicească îşi desfăşoară cursul firesc. Când vrei să te dezmeticeşti din nesimţirea unei vieţi păcătoase, opreşte-te la unul din aceste simţăminte. ***Sfinţii Părinţi vorbesc despre ele, unii despre toate, alţii numai despre unele, dar toţi dau acelaşi sfat duhovnicesc: acela de a sta negreşit într-unul din aceste simţăminte. Cel ce se lipseşte de dogoarea lor se răceşte şi se află în primejdie. El a şi murit deja vieţii duhovniceşti şi probabil va rămâne mereu aşa, adică întru moarte.***

Prin urmare, intră înlăuntru, întăreşte-te în vederea lumii duhovniceşti şi începe să-ţi încălzeşti lucrarea vieţii duhovniceşti sau treci mai întâi la cugetare, pentru ca mai târziu stările acestea să-şi arate efectul lor în simţire. Toate laolaltă contribuie la alcătuirea unei întocmiri mântuitoare a minţii şi a inimii; la ea se ajunge prin lucrările temeinice şi de neînlocuit ale petrecerii lăuntrice şi vederii lumii duhovniceşti. Prima dintre ele îl introduce, iar cea din urmă îl aşază pe om într-o anumită atmosferă duhovnicească, prielnică unei vieţi duhovniceşti arzătoare.

De aceea, se poate spune că este de ajuns să împlineşti cele două lucrări pregătitoare şi viaţa plăcută lui Dumnezeu va spori de la sine. Oamenii se plâng deseori: „inima mea s-a învârtoşat". Nu e de mirare, din moment ce nu-şi adună mintea şi simţurile risipite şi nu au deprinderea petrecerii lăuntrice. Nu rămân acolo unde se cuvine să rămână, adică în inimă, nici nu cunosc locul ei - şi atunci cum să se afle viaţa lor lăuntrică într-o bună rânduială? Este ca şi cum ai scoate inima din cavitatea ei şi ai pretinde să trăieşti în continuare. Cel ce îşi deşteaptă credinţa lucrătoare, văzând lumea cea duhovnicească şi pe el într-însa, acela nu poate să nu fie într-o continuă stare de frică şi cutremur, iar lucrarea lui nu va lâncezi nicidecum. O dată ce această stare, există deja nu este greu ca mai târziu să i se întipărească în suflet şi alte simţiri.

Spre a ajuta această lucrare, să folosim aceeaşi metodă ca în cazul vederii unei alte lumi - adică să luăm anumite texte din Sfânta Scriptură care zugrăvesc foarte viu şi în puţine cuvinte o stare sau alta; de pildă: ***„Milostiveşte-Te, Doamne, către poporul Tău..." (Ioil 2, 17); „împuţitu-s-au şi au putrezit rănile mele..." (Psalmul 37, 5). „El, Care pe însuşi Fiul Său nu L-a cruţat..." (Romani 8, 32). „Tu, Doamne, Care cunoşti inimile tuturor, arată pe care din aceştia doi l-ai ales..." (Faptele Apostolilor l, 24)*** şi tot aşa. Şi treci la lucru înarmat cu ele, repetând deseori un text, până când se va întipări înlăuntru.

Nu orice simţământ se dobândeşte întotdeauna cu uşurinţă, ci uneori unul, alteori altul şi trebuie să ne folosim de asemenea predispoziţii pentru a dobândi cât mai grabnic aceste simţăminte. De pildă, un simţământ vine foarte uşor în timpul rugăciunilor de dimineaţă - fă astfel încât, odată intrat în inimă, să nu-l mai laşi să plece toată ziua.

Deschide-ţi inima şi săvârşeşte lucrarea rugăciunii, priveghind stăruitor asupra mişcărilor ce se desfăşoară în ea. Înveşmântează-ţi acest simţământ în cuvintele Scripturii şi repetă textul. Procedând în acest fel, vei fi cuprins curând pe de-a-ntregul de simţire şi te vei deprinde cu lucrarea duhovnicească. Totuşi, să iei aminte că nu totdeauna este roditoare aşteptarea predispoziţiilor. Uneori trebuie să te pui pe fapte chiar dacă sufletul nu inclină spre cele duhovniceşti, iar alteori, când există vreun simţământ duhovnicesc, trebuie să-l silim să se arate împreună cu altele, pentru că, judecând după dispoziţia sufletească, ne hrănim mai uşor cu un anumit simţământ.

Este de la sine înţeles că cea mai fericită stare duhovnicească este aceea în care sufletul poate gusta deodată din toate simţămintele. Aceasta să fie ţinta căutărilor şi strădaniilor tale de o viaţă. Astfel, de fiecare dată când stai la rugăciune, în timp ce-ţi aduni mintea şi simţurile, pogorându-te înăuntru şi pătrunzând în lumea duhovnicească, încearcă să le deştepţi mai întâi în cugetare, unul câte unul, iar apoi şi în simţire, dacă Domnul Se va milostivi. Este folositor în această privinţă să găseşti o rugăciune care să le cuprindă pe toate şi să o înveţi pe dinafară prin citirea ei de multe ori cu mare atenţie, în Psaltire sunt nenumărate rugăciuni şi oricine îşi poate alege una care se potriveşte mai bine sufletului lui, ştiut fiind că nu toţi ne împăcăm la fel de bine cu una şi aceeaşi rugăciune. Simţămintele sunt exprimate pe scurt şi în Rugăciunea după numărul ceasurilor nopţii şi ale zilei alcătuită de Sfântul Ioan Gură de Aur; însă fără nici o putinţă de tăgadă că nu există mijloc mai de nădejde decât participarea regulată la slujbele Bisericii.

Se vede de la sine cum înlesnesc aceste simţăminte arderea duhului de râvnă. Să se ivească măcar unul şi duhul râvnei se şi încălzeşte, pentru că fiecare dintre ele este ca mădularul unui trup. Duhul râvnei este simplu şi inconfundabil, dar atotcuprinzător. Simţământul începător trebuie să fie frica de Dumnezeu, iar cel de sfârşit – încununarea lucrării noastre - încredinţarea desăvârşită în voia lui Dumnezeu, Cel Care, Bun şi iubitor de oameni fiind, ne mântuie.

Cel dintâi simţământ se naşte din vederea lumii duhovniceşti, în timp ce ultimul ia fiinţă din toate celelalte care urmează lucrarea credinţei. Nu putem afla care sunt diferitele relaţii care se stabilesc între simţămintele unui om, cum depind ele unele de altele şi cum iau naştere, pentru că toate acestea se petrec într-un mod unic la fiecare dintre noi; din această cauză Sfinţii Părinţi

au explicaţii şi poveţe foarte variate în privinţa lor. De cele mai multe ori le întâlnim sub forma unor scurte povăţuiri: ai frică de Dumnezeu, priveşte-le pe toate ca deşertăciuni, nu iubi lumea, pune-te mai prejos decât toţi, judecă-te şi osândeşte-te întru toate, vezi-ţi păcatele tale şi nu ale altora, pune-ţi toată nădejdea numai în Dumnezeu. Şi ca o împlinire a tuturor acestora, aruncă-te la picioarele Domnului cu frică şi cu durere şi rosteşte aşa: „Doamne, Cel ce cunoşti toate, mântuieşte-mă şi eu făgăduiesc să mă ostenesc după putere", în această stă toată puterea şi nădejdea. Cel ce s-a obişnuit să se pogoare cu duhul într-o asemenea stare sufletească, acela a aflat un liman sigur şi plin de pace.

A fi într-un astfel de simţământ este un lucru de foarte mare însemnătate pentru viaţa duhovnicească. Cel ce îl simte se găseşte deja în petrecerea lăuntrică, în inimă, pentru că atenţia noastră este îndreptată spre mădularul lucrător, iar dacă inima lucrează atunci înseamnă că noi suntem în inimă.

Lumea duhovnicească îşi deschide porţile oricui petrece în inimă. De aici se desprinde concluzia că petrecerea lăuntrică şi vederea lumii duhovniceşti sunt premisele încălzirii simţămintelor duhovniceşti şi invers: acestea din urmă le presupun pe cele dintâi şi le pricinuiesc prin propria lor zămislire. Prin împreună-lucrarea unora şi altora sporeşte viaţa duhovnicească.

Cine se află statornicit în simţire are duhul ancorat şi ferecat, iar cine nu are nici o simţire, duhul aceluia pluteşte în derivă. De aceea, în vederea unei mai spornice petreceri lăuntrice, să ne grăbim să ajungem la simţire, fie şi printr-o înrădăcinare silită a acesteia; cel ce vrea să lucreze numai prin nerisipirea minţii, acela să afle că se osteneşte în van - totul se poate nărui într-o clipă. Astfel privite lucrurile nu e de mirare că savanţii, cu toată cultura şi educaţia lor, plăsmuiesc tot felul de vise deşarte şi asta deoarece lucrează numai cu capul.
Nu este nevoie să expunem fiecare pravilă în parte şi nici însuşirile fiecărui simţământ; aceasta constituie obiectul povăţuirilor, lecturilor şi meditaţiilor fiecăruia dintre noi. În scrierile patristice ele sunt înfăţişate în chip fragmentat, de cele mai multe ori, sub formă de capete duhovniceşti. Lucrul de căpetenie pe care îl căutau şi îl povăţuiau şi Sfinţii Părinţi, este să înţelegem întocmirea generală a vieţii duhovniceşti şi să ştim cum să o menţinem. Celui ce a reuşit asta nu-i rămâne decât o regulă: să petreacă înlăuntru şi să primească povăţuire tainică în inimă. Ei numeau învăţătura tainică vederea unui subiect oarecare din lumea duhovnicească sau deşteptarea trăirilor duhovniceşti printr-un cuvânt din Sfânta Scriptură, din scrierile vreunui Sfant Părinte sau dintr-o rugăciune. Aşa sfătuiesc ei: învaţă aducerea-aminte de Dumnezeu, amintirea morţii, pomenirea propriilor păcate, osândirea de sine - adică conştientizează-le neîncetat şi vorbeşte despre ele în inima ta cu tine însuţi. De pildă: încotro mă îndrept? sau

eu sunt vierme şi nu om (Psalmul 21, 6). Toate acestea săvârşite cu atenţie şi simţire adâncă sunt învăţătura tainică.

De aici urmează că toate metodele şi exerciţiile pentru aprinderea şi păzirea duhului râvnei pot fi rezumate astfel: după ce te-ai trezit, pătrunde înlăuntru, aşază-te pe tronul inimii şi revăzând toate lucrările specifice vieţii duhovniceşti, opreşte-te asupra uneia sau alteia şi petrece acolo fără să ieşi afară. Sau şi mai concis: adună-te în inimă şi săvârşeşte învăţătura cea tainică.Prin această metodă, cu ajutorul harului lui Dumnezeu, duhul râvnei se va menţine în adevărata sa întocmire, încălzindu-se şi înflăcărându-se după împrejurări. Aceasta este calea lăuntrică; este calea fără ocolişuri către o alcătuire lăuntrică mântuitoare. Cineva poate abandona orice altceva şi să săvârşească această lucrare singură şi toate vor fi încununate de succes şi reciproc, cine săvârşeşte orice altceva, dar pe aceasta o lasă, să ştie că nu va vedea nici un rod.

Cel ce nu se întoarce spre lumea lăuntrică şi ignoră această lucrare duhovnicească nu face decât să întârzie în nişte osteneli nefolositoare. Este adevărat că lucrarea aceasta este deosebit de grea, însă este nerătăcitoare şi plină de roade; de aceea, părintele duhovnic trebuie să-şi deprindă cât mai grabnic fiii duhovniceşti cu această lucrare şi să-i întărească în ea. La început îi poate deprinde şi prin lucrarea celor din afară, dar trebuie să treacă neapărat şi la cele lăuntrice şi asta pentru că sămânţa acestei lucrări a fost sădită în timpul convertirii, când au fost trăite toate stările pe care le-am înfăţişat până acum.

Mai rămâne doar să fie explicată ucenicilor, să fie arătată clar însemnătatea ei pentru mântuire şi să fie călăuziţi pas cu pas în făptuirea ei. În aceste condiţii şi lucrarea exterioară va spori repede şi cu mare uşurinţă. Dimpotrivă, fără lucrarea lăuntrică, cea exterioară se va risipi ca un mănunchi de aţe putrede. Legea acestei lucrări spune să nu ne grăbim fără de chibzuinţă, ci să le facem pe toate treptat şi la timpul lor. Lucrarea aceasta trebuie îngrădită cu reguli foarte stricte, fiindcă poate avea ca rezultat o rânduială numai în cele din afară şi nu o ordine lăuntrică a vieţii, care este, de fapt, cea mai importantă. De aceea fără să ţinem seama că există şi astfel de oameni, care trec de la cele exterioare înspre faptele cele lăuntrice, să ascultăm în orice împrejurare de această unică regulă – să ne pogorâm de îndată înăuntrul inimii noastre şi acolo să înteţim flacăra duhului râvnei.

Ceea ce am spus până acum pare să fie ceva de însemnătate şi nu neapărat necesar, însă vei vedea că, ostenindu-te în necunoştinţă de cauză, va trece vreme îndelungată şi nu vei obţine deloc roade. Şi asta se întâmplă din pricina firii nevoinţelor trupeşti. Sunt mai lesne de împlinit şi se transformă cu timpul

într-o formalitate, pe când nevoinţa lăuntrică este mult mai grea şi de aceea este împinsă în planul al doilea.

Cel ce se dedă cu totul nevoinţelor trupeşti, neglijându-le pe cele duhovniceşti, se aseamănă celui înrobit de materie şi sufletul său ia chipul materiei, făcându-se rece, nesimţitor şi urât mirositor, îndepărtat din ce în ce mai mult de lumea lăuntrică. Se întâmplăuneori ca unii să renunţe la lucrarea lăuntrică chiar de la început, considerându-se nevrednici de ea şi aşteptând să ajungă la măsura pe care ei o cred potrivită. Dar momentul favorabil trece şi se trezesc că în loc să profite de el, sunt cu totul neputincioşi şi neştiutori, încă o dată spun: lucrarea exterioară nu trebuie nici ea neglijată, fiindcă o ajută pe cea lăuntrică, ci între ele trebuie să existe o împreună-lucrare; de bună-seamă că rolul predominant îl are nevoinţa lăuntrică, fiindcă îi slujim lui Dumnezeu în duh şi ne închinăm Lui în duh şi adevăr. Amândouă să se facă într-o îmbinare desăvârşită, stăruindu-se asupra uneia sau alteia după însemnătatea ei, fără a stingheri în mod nejustificat pe vreuna şi fără a face vreo separare forţată între ele.

V. Exerciţii consacrate care ajută la întărirea în bine a puterilor sufleteşti şi trupeşti ale omului

În chipul acesta se va aprinde şi va arde viaţa cea plină de har, lăuntrică, a duhului nostru. ***Văzându-i râvna şi hotărârea de a duce o viaţă plăcută lui Dumnezeu, harul se va pogorî peste om şi-l va pătrunde din ce în ce mai mult cu puterea sa, sfinţindu-l şi făcându-l al său. Dar nu este posibil şi nici nu ne putem opri numai la atât. Aceasta este sământa şi piatra din capul unghiului. Trebuie să îngăduim acestei lumini a vieţii să pătrundă întreaga noastră fire, să umple sufletul şi trupul, să le sfinţească şi să le umple de ea şi să le facă ale sale; să smulgă din rădăcină toate patimile şi să reînnoiască chipul lui Dumnezeu în om, în toată strălucirea şi măreţia lui.***

Astfel, harul nu va rămâne izolat şi nelucrător, ci va inunda toată fiinţa noastră şi toate puterile; acestea fiind înveşmântate însă mai mult sau mai puţin în străina şi vicleana haină a patimilor, harul cel neprihănit, deşi sălăşluit în inimă, nu se va putea revărsa peste ele, oprit fiind de necurăţia şi gunoaiele patimilor. De aceea se cuvine să întindem anumite ajutoare între harul sălăşluit în duhul nostru şi puterile cele atinse de stricăciune; prin ele harul se va revărsa peste puteri şi le va tămădui, lucrând ca un pansament pe o rană. Bineînţeles că aceste ajutoare trebuie să se bucure, pe de o parte, de obârşie şi însuşiri cereşti, iar pe de altă parte să fie într-o desăvârşită armonie cu firea noastră, cu modul ei specific de alcătuire şi de lucrare, căci nefiind îndeplinite aceste două condiţii, harul nu va putea trece prin ele şi puterile noastre nu-şi vor mai trage din el forţa tămăduitoare.

Ajutoarele trebuie să aibă însă şi o obârşie pământească; din moment ce ele sunt hărăzite puterilor noastre sufleteşti şi trupeşti, a căror însuşire fundamentală este aceea de a acţiona, este evident că ajutoarele acestea nu sunt altceva decât exerciţii, osteneli şi lucrări ascetice. Aşadar, ***să identificăm acum lucrările şi ostenelile pe care Dumnezeu însuşi prin Sfânta Scriptură sau prin învăţăturile Sfinţilor Părinţi ni le-a rânduit ca medicamente pentru vindecarea puterilor noastre bolnave şi pentru recăpătarea curăţiei şi integrităţii pierdute.***

Găsirea acestor exerciţii sau lucrări ascetice este foarte îndemânoasă - ajunge să citim cu atenţie câteva vieţi de Sfinţi pustnici şi sihaştri şi atât felul cât şi firea ostenelilor se desluşesc de la sine. Postiri, privegheri, însingurări, fuga de lume, paza simţurilor, citirea Scripturii şi a Sfinţilor Părinţi, mersul la biserică, deasa spovedanie şi Împărtăşanie, făgăduinţe şi tot felul de fapte de milostenie şi de evlavie - toate acestea la un loc sau unele dintre ele pot fi găsite aproape în viaţa fiecăruia dintre Sfinţii Părinţi.

"Termenul sub care sunt îndeobşte cunoscute - podvig - îi înspăimântă şi-i îndepărtează în general pe oameni, dar importanţa lui zugrăvită atât de viu în Vieţile Sfinţilor - adică puterea de a vindeca şi întări - ar trebui mai curând să-i atragă."

Noi vom arăta doar locul rânduit fiecăruia dintre aceste podvig-uri, puterea lui şi funcţiunea asupra căreia trebuie aplicat. Pentru a ne folosi cât mai mult de pe urma expunerii lor, vom arăta modul de înfiripare şi desfăşurare a fiecăreia dintre faptele noastre şi prin urmare rânduiala întregii noastre activităţi.

Toate faptele voluntare iau naştere în conştiinţa şi voinţa noastră liberă – adică în duhul nostru, coboară în suflet, unde sunt pe punctul de a fi împlinite de către puterile sufleteşti - raţiune, voinţă şi simţire. Apoi sunt duse la bun sfârşit de către puterile trupeşti, la un anumit loc şi timp şi în anumite împrejurări exterioare. Faptele exterioare, în marea lor majoritate, se săvârşesc fără a lăsa vreo urmă, asta în cazul când nu sunt repetate, observate sau imitate de altcineva.

Atunci când se petrece unul din aceste trei lucruri, acţiunea se transformă într-o regulă statornică, un obicei şi o normă de comportament - cu alte cuvinte, într-o lege nescrisă. Totalitatea acestor legi nescrise alcătuiesc duhul societăţii sau al cercului de prieteni în care ele sunt respectate. Dacă faptele sunt creştineşti, atunci şi obiceiurile sunt creştineşti, duhul societăţii fiind unul creştin. Dacă faptele sunt rele, atunci şi obiceiurile sunt nelegiuite, iar societatea aceea zace în cel rău; numai că în cel de-al doilea caz cine se lasă prins în angrenajul obiceiurilor şi legăturilor păcătoase devine robul lor.

Indiferent de asprimea muncii pe care o îndeplineşte, sclavul se supune întru toate fără cârtire. Cine vieţuieşte după moda lumii este înrobit de duhul şi apucăturile ei; oricine este curat şi se aruncă în valurile lumii, în cele din urmă se lasă pătruns de duhul ei cel stricător de suflete şi devine în curând ca toţi ceilalţi, pentru că obiceiurile acestea, nefiind altceva decât nişte porniri şi inclinaţii pătimaşe, învârtoşează în noi duhul păcatului, al poftelor şi al necredinţei.

Având drept scop curăţirea şi îndreptarea omului, harul dumnezeiesc încearcă mai întâi de toate să vindece pe acelea care sunt izvorul tuturor acţiunilor noastre, adică ne întoarce conştiinţa şi libertatea către Dumnezeu, pentru ca pe urmă să poată trece la vindecarea tuturor puterilor sufleteşti şi trupeşti prin lucrarea specifică fiecăruia sau prin lucrarea care la este rânduită de către izvor, care acum este limpezit şi sfinţit.

Am arătat deja cum se vindecă conştiinţa şi libertatea şi cum pot fi ele menţinute şi întărite în bine. Acum se cuvine să vedem ce fel de acţiuni cu putere tămăduitoare trebuie să izvorască din ele, pentru a deprinde puterile noastre cu săvârşirea faptelor după Dumnezeu. Aceasta nu înseamnă nicidecum că putem începe tot felul de acţiuni după cum ne taie capul, ci doar că trebuie să ne pregătim de săvârşirea lor prin silirea conştiinţei şi voinţei spre ele, altminteri nu vom avea din partea lor roadele aşteptate.

Prin urmare, după ce s-a format şi s-a păstrat râvna şi întreaga întocmire lăuntrică, trebuie fixate exerciţiile care au fost rânduite de Sfânta Scriptură şi de Sfinţii Părinţi şi care se aplică mai întâi puterilor sufleteşti, ca unele ce hrănesc şi întăresc mlădiţele faptelor răsărite în altarul duhului; iar apoi se aplică puterilor şi funcţiunilor trupeşti, ca unele ce duc la bun sfârşit creşterea şi rodirea mlădiţelor ce s-au hrănit de către puterile sufleteşti şi în cele din urmă se aplică vieţuirii celei din afară, care este locul de manifestare şi gura de vărsare a tuturor acţiunilor lăuntrice. Toate exerciţiile acestea trebuiesc mânuite astfel încât să nu stingă, ci să înteţească şi mai mult râvna şi toată starea lăuntrică.

1. Cele trei puteri ale sufletului şi exerciţiile lor tămăduitoare

Sufletul nostru este înzestrat cu trei puteri: raţiune, voinţă şi sentiment sau după cum spun Sfinţii Părinţi, cu puterea raţională, poftitoare şi mânioasă. Fiecăreia dintre ele i se potrivesc anumite exerciţii tămăduitoare, rânduite de Sfinţii asceţi; prin aceste exerciţii se primeşte şi se călăuzeşte harul spre locurile infectate şi rănite. Nu trebuie rânduite după o anumită teorie, Ci alese dintre nevoinţele deja încercate după felul cum se potrivesc cu o anumită putere sufletească.

Pentru raţiune

l) Citirea şi ascultarea Cuvântului lui Dumnezeu, a scrierilor Sfinţilor Părinţi şi a vieţilor bineplăcuţilor lui Dumnezeu.
2) Studierea şi aprofundarea prin scurte expuneri de credinţă a tuturor adevărurilor revelate de Dumnezeu.
3) Întrebarea celor mai bătrâni şi mai încercaţi.
4) Convorbiri şi consfătuiri duhovniceşti cu prietenii.

Pentru voinţă

l) Supunerea faţă de toată rânduiala Bisericii.
2) Supunerea faţă de legile statului şi faţă de îndatoririle sociale şi familiale, căci acestea sunt o manifestare a voinţei lui Dumnezeu.
3) Ascultarea faţă de voinţa lui Dumnezeu arătată în împrejurările şi încercările vieţii tale.
4) Ascultarea conştiinţei dornice de a lucra faptele bune.
5) Ascultarea duhului care este osârduitor în a-şi împlini făgăduinţele.

Pentru inimă

1) Participarea la Sfintele slujbe ale Bisericii.
2) Rugăciunea, aşa cum este rânduită de Biserică; pravilă de rugăciune acasă.
3) Folosirea de Sfinte Cruci, icoane şi alte obiecte şi materii sfinţite.
4) Ţinerea sfintelor obiceiuri hotărnicite şi oferite de Biserică.

2. Nevoinţele trupeşti

După fire trupul este curat, de aceea ce avem de făcut este să-l spălăm de toată întinăciunea cea nefirească a poftelor şi să-l întărim în acele lucrări care îi sunt specifice; cu alte cuvinte, să-l readucem în starea sa firească, în afară de aceasta, trupul trebuie să fie un însoţitor nedespărţit al sufletului pe calea mântuirii.

Aşa că, pe lângă curăţirea firii sale, trebuie să transformăm împlinirea nevoilor sale elementare în lucrări folositoare duhului şi sufletului nostru, în satisfacerea acestor nevoi, trebuie rânduite fiecărei funcţii trupeşti anumite nevoinţe, ca pe un alt mijloc de a ne tămădui de înrobirea poftelor trupeşti şi de a căpăta mai mult folos duhovnicesc.

Iată şi nevoinţele rânduite:
1) Pentru simţuri: păzeşte-ţi simţurile nerisipite, mai cu seamă auzul şi privirea (pentru sistemul nervos).
2) Înfrânează-ţi limba.
3) Înfrânare şi post (pentru pântece).
4) Somn cu măsură şi privegheri (pentru pântece).

5) Curăţenie trupească (pentru pântece).

Următoarele sunt pentru trup în general:

- *istovirea (pentru muşchi),*
- *supunerea la mâhniri şi scârbe (pentru sistemul nervos) şi*
- *înfrânarea (pentru pântece).*

Este lesne de observat cum, prin aceste nevoinţe ascetice, trupul se întoarce puţin câte puţin la alcătuirea sa firească, se umple de viaţă şi de putere (musculară), devine luminos şi curat (sistemul nervos), uşor şi liber. Se face un tovarăş de toată nădejdea al sufletului, un instrument redutabil în mâna duhului şi un templu vrednic de a primi Duhul Sfânt.

3. Rânduiala exterioară a vieţii duhovniceşti

Purtarea exterioară este poarta de ieşire a tuturor imboldurilor lăuntrice şi de materializare a lor, câmp de desfăşurare, cauză şi sprijin, început şi sfârşit totodată. Am putea să nu-i dăm nici o atenţie dacă n-ar lucra împotriva noastră; de fapt ea ne înrobeşte şi ne împinge la păcat. De aceea, în clipa în care se vor fi schimbat lucrările puterilor sufleteşti - sau întocmirea noastră lăuntrică - se va schimba inevitabil şi întocmirea exterioară, care nu este altceva decât oglindirea celei interioare.

Familia - cu îndatoririle şi legăturile ei - este câmpul ei de lucru şi de aceea iată cum sună rânduiala vieţii duhovniceşti:
1) Leapădă toate obiceiurile cele rele, fără nici o excepţie; apoi:
2) Descotoroseşte-te de toate legăturile şi prieteniile cele păcătoase, continuându-le doar pe cele ziditoare, pe cele rele uitându-le ca şi cum n-ar fi existat; hotărăşte-ţi purtarea şi atitudinea faţă de oameni.
3) Orânduieşte-ţi sau stabileşte din nou obligaţiile pe care ţi le cere locul de muncă, pentru ca ele să se integreze armonios în noul mod de viaţă.
4) Pune ordine în problemele familiale sau creează în casa ta o atmosferă duhovnicească.

4. Cum să înfiripăm o atmosferă duhovnicească prin govenie

Este un lucru esenţial ca tot mediul exterior - obiecte, persoane, fapte - să constituie o atmosferă duhovnicească din care tu să capeţi putere şi sprijin în lucrarea cea bună şi care să nu te îndemne la păcat.

Acestea sunt exerciţiile şi nevoinţele ascetice! Să ne îndeletnicim cu ele fără întrerupere şi să le avem întotdeauna lipite de rănile firii noastre precum pansamentele tămăduitoare, însă lucrarea cea mai potrivită pentru ele, în

săvârşirea căreia ele se arată în înfăţişarea lor cea mai curată, mai strictă şi mai desăvârşită, poartă numele de govenie [în limba rusă în original] - cea mai plină de har lucrare a Sfintei noastre Biserici, hărăzită nouă pentru curăţirea şi sfinţirea noastră prin Taine.

Prin acest cuvânt - govenie - înţelegem:
1) Împlinirea tuturor nevoinţelor ascetice ca pregătire în vederea primirii Sfintelor Taine.
2) Primirea Tainelor Sfintei Spovedanii şi a Sfintei împărtaşanii cu Trupul şi Sângele lui Hristos.

Acestea sunt lucrări care cuprind persoana umană în toată alcătuirea ei, hrănind duhul, sufletul şi trupul. Le vom numi mijloace pline de har pentru educarea şi întărirea vieţii duhovniceşti.

5. Observaţii generale cu privire la toate aceste nevoinţe şi exerciţii ascetice

Iată câteva observaţii generale cu privire la toate aceste nevoinţe şi exerciţii. Nevoitorul trebuie să împlinească toate nevoinţele şi exerciţiile ascetice într-o formă care îi este potrivită, pentru că în sinea lor ele nu sunt decât cadrul în care trebuie să lucrăm şi materialul pe care trebuie să-l lucrăm prin reguli. Regulile acestea se nasc din nevoinţele şi practicile ascetice - prin încercarea şi aplicarea lor în fiecare loc, timp, împrejurare, de către fiecare persoană ş.a.m.d.

Fiecare nevoitor trebuie să-şi întocmească o regulă pentru sine, ori singur, ori sub îndrumarea părintelui duhovnicesc. Să se stabilească o regulă pentru fiecare din aceste nevoinţe şi însumându-le pe acestea să se pună la punct o rânduială de exerciţii duhovniceşti sau de nevoinţe ascetice atotcuprinzătoare, prin care să se dea fiecărui lucru - mărunt sau însemnat - un timp şi un loc. Această rânduială - ca de altfel şi regulă - nu poate fi înfăţişată în scris în mod satisfăcător decât în ceea ce priveşte începutul. Noi putem doar să descriem fiecare nevoinţă în parte şi să arătăm puterea ei de tămăduire şi principiile generale de aplicare.

Se poate observa cu uşurinţă că nevoinţele ascetice şi exerciţiile de acest soi corespund luptei lăuntrice. Mai cu seamă rânduiala exterioară a vieţii duhovniceşti, împreună cu nevoinţele trupeşti sunt de mare însemnătate pentru păstrarea trează a conştiinţei duhovniceşti şi a petrecerii lăuntrice nerisipite. Nevoinţele săvârşite cu smerenie sunt de neînlocuit în desfăşurarea vieţii duhovniceşti, de aceea lucrările din afară sunt tot atât de importante ca şi lucrările lăuntrice.

***Sfinţii Părinţi* le-au dat lucrărilor celor din afară nume precum: lucrare trupească, lucrare materială sau viaţă activă, pe când pe cele lăuntrice le-au numit: viaţă contemplativă, lucrare duhovnicească şi lucrare a minţii.**

Este o nebunie să credem că viaţa lăuntrică se poate ţine pe propriile picioare fără sprijinul şi acomodarea la ea a vieţii exterioare, de asemenea este greşită şi credinţa că se poate rezuma cineva doar la nevoinţele exterioare, uitând şi neglijând nevoinţa lăuntrică pe care am înfăţişat-o mai sus. Trebuie să existe între ele o permanentă şi armonioasă împreună-lucrare, care poate fi exprimată în câteva cuvinte astfel: pogoară-te înlăuntru şi intră într-o stare de trezvie duhovnicească, înviorează-ţi lucrarea sau rânduiala vieţii duhovniceşti şi săvârşeşte-ţi rânduiala de nevoinţe ascetice pe care ţi-ai întocmit-o.
Să ai în minte mereu că exerciţiile ascetice şi întreaga lucrare exterioară, cu toată marea lor însemnătate pentru menţinerea şi sporirea vieţii lăuntrice şi pentru restaurarea firii noastre, nu au în sine şi de la sine puterea de a face acestea. Nu ele zidesc duhul şi curăţă de întinăciune firea noastră, ci harul lui Dumnezeu care lucrează prin ele şi care tot prin ele pătrunde şi se revarsă mai lesne în toate puterile noastre. De aceea să trecem la faptă, cu toată râvna, luarea-aminte şi statornicia; pune pe seama lui Dumnezeu orice sporire pe care o vezi, pentru ca El, sub acoperământul lor, să te zidească după buna Lui voinţă şi ştiinţă.

Păşind în vreo nevoinţă ascetică, nu-ţi opri atenţia şi inima asupra ei, ci trece-o şi priveşte-o ca pe ceva străin; printr-o deplină încredinţare în voia lui Dumnezeu, deschide-te revărsării harului Său întocmai ca un vas ce aşteaptă să fie umplut.

***Sfântul Grigorie, sinaitul* spune că cine află harul îl află prin împreună-mijlocirea credinţei şi stăruinţei şi nu doar prin strădanie, pentru că oricât de după literă ar fi lucrarea noastră, dacă nu ne încredinţăm cu totul în mâna lui Dumnezeu în vremea săvârşirii ei nu vom dobândi harul Său.**

O asemenea lucrare după literă nu va rodi în noi duhul adevărului, ci un duh de înşelăciune şi de mândrie, transformându-ne în farisei. ***Harul este inima şi motorul acestor nevoinţe şi ele se arată purtătoare ale duhului cel adevărat dacă zidesc omul nostru lăuntric şi-l hrănesc cu frică de Dumnezeu, cu lepădarea de sine, cu zdrobirea inimii şi cu desăvârşita nădejde în ajutorul şi mila lui Dumnezeu. Mulţumirea de sine şi plăcerea pe care le pricinuiesc ele este un semn al întrebuinţării greşite sau al nechibzuinţei.***

Iată care este toată rânduiala lucrării pe care noi o numim ziditoare sau care este începutul silirii de sine.

În cele ce urmează vom înfăţişa fiecare nevoinţă separat, scoţând în evidenţă doar trăsăturile generale ale fiecăruia.

6. Exerciţii menite a întări puterile sufleteşti în duhul vieţii duhovniceşti

Pentru fiecare din cele trei facultăţi ale sufletului - raţiune, voinţă şi sentiment – există lucrări corespunzătoare. Ele influenţează în mod nemijlocit puterile sufleteşti, ajutându-le să sporească şi să se întărească, dar săvârşirea lor nu stinghereşte nicidecum duhul, ci dimpotrivă, îl face să se înflăcăreze din ce în ce mai mult. Acesta din urmă are rol de măsură şi de frâu al celor dintâi, ele supunându-i-se fără grai sau chiar contenindu-şi desfăşurarea.

Exerciţii care cultivă mintea, încălzind totodată şi viaţa duhovnicească

Cultivarea minţii duhovniceşti înseamnă întipărirea adevărurilor de credinţă sau pătrunderea minţii de către ele în aşa măsură încât însăşi firea minţii să fie alcătuită din aceste adevăruri, astfel încât, când începe să gândească ceva, să facă aceasta călăuzindu-se mereu după adevărurile creştineşti şi să nu săvârşească nici cea mai mică mişcare fără ele. Apostolul numeşte aceasta o întocmire sănătoasă a minţii.

Exerciţiile sau nevoinţele care se potrivesc aici sunt:

- *citirea şi ascultarea Cuvântului lui Dumnezeu, a literaturii patristice, a Vieţilor Sfinţilor,*
- *convorbiri duhovniceşti,*
- *cercetarea celor încercaţi şi sporiţi duhovniceşte.*

Este de folos să citim sau să ascultăm cuvintele duhovniceşti şi mai de folos să participăm la convorbiri duhovniceşti, însă cea mai ziditoare este cercetarea celor sporiţi. Cel mai bogat izvor de înţelesuri duhovniceşti este Cuvântul lui Dumnezeu, iar după el operele Sfinţilor Părinţi şi Vieţile Sfinţilor. ***Totodată se cuvine să ştim că Vieţile Sfinţilor sunt mai potrivite începătorilor, scrierile patristice celor sporiţi, iar Cuvântul lui Dumnezeu celor desăvârşiţi.***

Acestea toate sunt tezaure ale Adevărului şi în acelaşi timp; mijloace de împărtăşire a lui de bună seamă că întipărirea lor în minte şi încălzirea râvnei ne ajută pe calea mântuirii. ***Deseori, prin citirea unei cărţi duhovniceşti duhul se aprinde pentru mai multă vreme; există Vieţi de Sfinţi a căror amintire este suficientă pentru a ne înflăcăra trăirea duhovnicească. Şi în scrierile Sfinţilor Părinţi găsim nenumărate pasaje care ne impresionează puternic şi ne întăresc în lupta cea nevăzută. De aceea s-a statornicit la noi acest obicei bun:***

notează-ţi aceste pasaje şi păstrează-le prin preajmă, în caz că vei avea nevoie de ele mai târziu pentru a-ţi reaprinde duhul.

De multe ori se întâmplă că nici nevoinţa lăuntrică şi nici exerciţiile exterioare nu ne ajută - zoreşte-te să citeşti ceva de undeva. Dacă nici asta nu ţi-e de folos, aleargă să discuţi cu cineva. Aceasta din urmă, făcută cu toată credinţa, rareori rămâne fără rezultate.

Există două moduri de a citi: unul este obişnuit, aproape mecanic, iar celălalt este cu discernământ, potrivit cu nevoile duhovniceşti şi cu poveţele primite de fiecare. Primul mod nu este pe de-a-ntregul nefolositor, el constând însă într-o citire superficială, care nu pătrunde sensurile adânci ale textului.
Este de foarte mare trebuinţă să avem fiecare pe cineva cu care să discutăm problemele duhovniceşti, cineva care să cunoască deja firea şi problemele noastre şi căruia să-i putem mărturisi cu toată îndrăzneala tot ceea ce ne apasă. Cel mai nimerit este să avem un singur povăţuitor; doi deja sunt prea mulţi, iar vorbăria inutilă, făcută doar ca să treacă timpul, trebuie evitată cu orice preţ.

Iată cam cum ar arăta o regulă pentru citit:
Înainte de a te apuca de citit, goleşte-ţi sufletul de toate cele deşarte [37].
Deşteaptă-ţi dorinţa de a cunoaşte ceea ce vei citi.
Roagă-te fierbinte lui Dumnezeu şi încredinţează-te voii Lui.
Urmăreşte tot ceea ce citeşti cu multă atenţie şi fă sălaş cuvintelor în inima ta deschisă. Ceea ce nu a ajuns până la inimă trebuie reluat până când intră.. Bineînţeles, ritmul cititului trebuie să se apropie de încetişor. Nu mai citi în clipa când vezi că sufletul nu mai vrea să se hrănească din cărţi. Asta înseamnă că s-a îndestulat. Dacă sufletul va fi impresionat peste fire de vreun anumit loc, opreşte-te acolo, contenind lectura.

Cel mai nimerit moment pentru citirea Cuvântului lui Dumnezeu este dimineaţa, pentru Vieţile Sfinţilor - după masa de prânz, iar pentru operele Sfinţilor Părinţi - înainte de a merge la culcare, în acest fel vei acumula câte puţin în fiecare zi.

În timpul lecturii, să-ţi ţii mintea aţintită mereu spre scopul principal, acela de a-ţi întipări adevărul în minte şi a-ţi deştepta duhul. Dacă cititul sau convorbirea duhovnicească nu reuşesc să facă acestea, atunci ele nu sunt decât o deşartă îndulcire a limbii şi a urechilor, precum şi grăire în deşert. Dacă însă acestea se săvârşesc prin efortul susţinut al minţii, atunci adevărurile pătrund în suflet şi înflăcărează duhul, acestea sprijinindu-se reciproc; iar dacă cineva se

[37] Nota: Adică de gândurile şi grijile care îl risipesc (nota traducătorului în engleză).

abate - în cititul sau grăirea sa - de la chipul cel drept, atunci nu sunt nici una, nici alta, ci adevărurile se îndeasă în cap precum nisipul, iar duhul se răceşte şi se învârtoşează, fumegă şi se stinge.

Întipărirea adevărurilor nu e totuna cu cercetarea lor, tu trebuie doar să lămureşti adevărul şi să-l păstrezi în minte până când ajung să se unească. Nu încap aici raţionamente, deducţii sau scepticism - ci doar adevărul gol-goluţ.

Calea cea mai uşoară spre acest scop poate fi socotită aceasta: toate adevărurile se află în Catehism, în fiecare dimineaţă ia câte un adevăr de acolo, limpezeşte-ţi-l, păstrează-l în minte şi hrăneşte-te cu el atâta timp cât doreşte sufletul tău - o zi, două sau mai multe. Procedează la fel cu alt adevăr şi tot aşa, până ajungi la sfârşitul Catehismului. Este o metodă uşoară, pe care o poate aplica oricine. Cel ce nu ştie să citească să întrebe despre un adevăr şi să pornească de la el.

Putem lesne vedea că regula care se aplică oricui este: întipăreşte-ţi în suflet adevărul în orice mod vrei, astfel încât să te trezească. Căile pentru împlinirea acestei lucrări sunt variate şi este absolut imposibil să rânduieşti o singură metodă pentru toţi. Aşadar, dacă prin lectură, ascultarea sau grăirea cuvintelor duhovniceşti nu ni se întipăreşte adevărul sau duhul nu se aprinde, înseamnă că sunt abateri de la calea cea dreaptă şi ne îndepărtează de adevăr. Este o nesocotinţă a citi grămezi întregi de cărţi mânaţi doar de curiozitate, când numai mintea urmăreşte cele ce se citesc, fără însă a pogorî în inimă înţelesurile duhovniceşti sau a ne desfăta cu dulceaţa lor.

Aceasta este ştiinţa de a visa, care nu zideşte şi nu grăbeşte biruinţa, ci nimiceşte începutul bun, zămislind în noi înfumurarea şi slava deşartă.

Toată nevoinţa noastră trebuie să se rezume la atât: lămurirea adevărului şi păstrarea lui în minte până când inima se învredniceşte de gustarea lui. Sfinţii Părinţi au spus foarte simplu: adu-ţi-l aminte, ţine-l în minte şi pururea să-l ai înaintea ochilor.

Exerciţii care cultivă voinţa, încălzind totodată şi viaţa duhovnicească

A cultiva voinţa înseamnă a o deprinde cu lucrarea virtuţilor sau a întipări în ea o statornică inclinare spre cele bune - smerenia, blândeţea, răbdarea, înfrânarea, ascultarea, râvna de a sări în ajutor şi toate celelalte - astfel încât acestea, unindu-se cu ea şi păstrându-se nedezlipite de ea, să ajungă în cele din urmă a alcătui însăşi firea ei; atunci orice faptă întreprinsă de voinţă va fi întreprinsă în duhul şi din imboldul lor şi ele vor stăpâni şi vor dirija faptele noastre.

Asemenea inclinaţie a voinţei este cea mai sigură şi mai trainică, însă, pentru că avem de-a face cu duhul cel rău şi viclean al păcatului, întipărirea virtuţilor cere trudă grea şi sudoare a frunţii. Nevoinţele rânduite în acest scop au menirea să tămăduiască cea mai adâncă şi mai grea rană a voinţei omului vechi, adică umblarea după voia proprie, nesupunerea şi nepurtarea jugului celui bun. Această boală şi rană se vindecă prin supunerea faţă de voia lui Dumnezeu, tăierea voii proprii şi a oricărei altei voi.

Voia lui Dumnezeu ni se face cunoscută prin feluritele ascultări pe care le are de îndeplinit o persoană în viaţa de zi cu zi. Prima şi cea mai de seamă obligaţie este ascultarea de îndatoririle şi legile obşteşti, potrivit cu răspunderea sau chemarea fiecăruia; apoi păzirea poruncilor Bisericii, a cerinţelor ordinii în familie şi societate şi a celor din anumite împrejurări care sunt hărăzite de pronia divină, precum şi a cerinţelor duhului osârduitor - însă respectarea tuturor acestora să se facă prin dreaptă socoteală şi sfătuire.

Toate acestea alcătuiesc un teren prielnic lucrării faptelor celor după Dumnezeu de către oricine şi oricând. De aceea trebuie să ştii cum să le rânduieşti pe acestea după măsura şi puterile tale şi nu vei duce lipsă de mijloace de cultivare a voinţei.

În vederea acestui scop, lămureşte-ţi toate faptele bune pe care le poţi săvârşi, ţinând cont de măsura şi chemarea ta şi de împrejurări, făcând şi o apreciere a ce, când, cum şi în ce măsură trebuie săvârşit.

După ce ţi-ai limpezit acestea, fixează linia generală a faptelor şi ordinea lor, astfel încât nimic din cele săvârşite de tine să nu fie la întâmplare; ţine minte totodată că cele stabilite sunt numai o privire de ansamblu şi prin urmare, detaliile se pot schimba în funcţie de împrejurări. Totul trebuie făcut cu dreaptă socoteală. De aceea este mai bine să socoteşti de fiecare dată toate faptele şi situaţiile posibile ce se pot ivi peste zi.

Cei care sunt deprinşi cu lucrarea faptelor dreptăţii nu gândesc dinainte la cele pe care au să le facă, ci lucrează întotdeauna după cum le trimite Dumnezeu, căci toate de la El sunt. Prin feluritele împrejurări ale vieţii, El îşi face cunoscută voia şi planurile Sale faţă de fiecare dintre noi.

De altfel, toate acestea nu sunt decât fapte, iar săvârşirea lor face din tine doar un om corect faţă de porunci, însă pentru a dobândi prin ele virtuţile este necesară străduinţa de a ne menţine în adevăratul duh al faptelor bune. Mai precis, să le facem pe toate cu smerenie şi frică de Dumnezeu, după voia şi spre slava Lui, pentru că cel ce săvârşeşte dreptatea bizuindu-se pe sine, cu îndrăzneală şi obrăznicie, căutând a-şi plăcea sieşi şi oamenilor, unul ca acela,

oricât de drepte ar fi faptele lui, hrăneşte duhul viclean al neosândirii de sine, al înfumurării şi fariseismului.

Dacă lucrezi dreptatea în adevăratul duh, trebuie să ţii seama de legile lucrării ei şi mai ales de legea lucrării treptate şi neîncetate, adică să porneşti cu cele mai mici şi să te urci cu încetul spre cele mari şi să nu te opreşti din această lucrare, o dată ce ai început-o.

Prin aceasta vei înlătura:
- Tulburarea că nu eşti desăvârşit, pentru că la desăvârşire nu se ajunge cât ai bate din palme. Va veni odată şi timpul ei.
- Gândul că ai făcut tot ce puteai face, pentru că nu există capăt al acestui urcuş.
- Intenţiile pline de înfumurare ale nevoinţelor peste puterile noastre.

Ultima treaptă în săvârşirea faptelor bune este deprinderea deplină a lucrării lor ca pe ceva foarte firesc, atunci când legea nu te mai apasă ca o povară nesuferită, ci devine jugul bun şi povara uşoară a lui Hristos.

Reuşeşte să le dobândească pe acestea în modul cel mai deplin acela care se învredniceşte să trăiască pe lângă un om cu adevărat lucrător al virtuţilor, care este şi foarte iscusit în a-i învăţa pe alţii deprinderea lor. Nu va mai fi nevoit să repete fiecare lucrare care a dat greş din pricina neştiinţei şi lipsei de experienţă; căci există o vorbă care spune că nu e nevoie neapărat să citeşti mult şi să ai cunoaştere teoretică vastă, ci doar să găseşti un om evlavios şi vei învăţa repede frica lui Dumnezeu, iar lucrul acesta se aplică oricărei alte virtuţi.

În fine, este bine să alegi o virtute de căpetenie, cântărindu-ţi firea şi starea ta şi să o lucrezi cu multă hotărâre, fără nici un fel de şovăială, pentru că ea va fi piatra de temelie pe care vei clădi lucrarea celorlalte virtuţi. Când duhul tău va slăbi şi te vei clătina în lupta duhovnicească, virtutea aceasta te va întări de îndată şi te va sprijini cu multă putere. Mai de nădejde decât toate este milostenia, care ne deschide calea către Împăratul cerurilor.

Aceasta priveşte numai faptele, nu şi stările ce le însufleţesc, acestea trebuind să-şi aibă rânduiala lor lăuntrică, statornic ancorate în duhul nostru şi depinzând într-un anume fel de conştiinţă şi de voinţa liberă, după cum rânduieşte Domnul. ***Toţi Sfinţii spun că începutul a toată virtutea este frica de Dumnezeu, iar sfârşitul ei este dragostea de El, drumul dintre cele două fiind o scară ale cărei trepte sunt virtuţile, rânduite una deasupra celeilalte.***

Poate că nu la toţi virtuţile se rânduiesc în acelaşi fel pe scara aceasta, dar la temelia lor se află pocăinţa plină de mâhnire şi smerenie şi lacrimile pline de durere pentru păcate care adapă toată virtutea. O descriere a fiecărei virtuţi -

firea, lucrarea, diferitele trepte, rătăcirile de la ea - face subiectul scrierilor şi îndrumărilor patristice. Toate acestea se pot cunoaşte prin lectură.

O astfel de lucrare ziditoare cultivă în mod nemijlocit voinţa, întipărind în ea virtuţile şi menţine duhul într-o tensiune constantă, pentru că aşa cum frecarea produce căldură, tot astfel lucrarea cea bună încălzeşte inima. Fără ea duhul se stinge şi se răceşte. Asta li se întâmplă îndeobşte celor ce nu lucrează nimic sau celor care se mulţumesc doar să nu săvârşească răul şi nedreptatea. Nu, trebuie să săvârşim şi fapte bune. În sfârşit, mai sunt şi din aceia care fac aşa de mult caz din aceste lucrări încât se istovesc de îndată, risipind duhul. Totul trebuie lucrat cu măsură.

Cultivarea inimii

A cultiva inima înseamnă a sădi în ea gustul şi dorul după lucrurile sfinte, dumnezeieşti, duhovniceşti, astfel încât atunci când se află în mijlocul lor să se simtă ca la ea acasă. Dacă va gusta din dulceaţa şi binecuvântarea lor, îşi va pierde apetitul pentru orice alt lucru şi chiar mai mult, îl va găsi dezgustător şi deşart. Centrul vieţii duhovniceşti a omului este inima; în ea se întipăresc adevărurile de credinţă, în ea se înrădăcinează aplecarea spre cele bune, dar lucrarea ei cea mai însemnată este cultivarea gustului pentru cele duhovniceşti, cum am mai spus.

Când mintea contemplă întreaga lume duhovnicească şi feluritele ei părţi alcătuitoare, în voinţă încolţesc seminţele a nenumărate începuturi bune, iar sub înrâurirea lor inima trebuie să simtă în toate acestea dulceaţă şi desfătare duhovnicească, răspândind în acelaşi timp căldură. Această încântare la simţirea lucrurilor duhovniceşti este primul semn că sufletul omorât de păcate începe să învie; prin urmare, cultivarea duhovnicească este foarte importantă încă de la primele mişcări ale vieţii duhovniceşti.

Lucrările menite cultivării inimii sunt toate slujbele Bisericii, în toate formele lor - obşteşti şi particulare, în biserică şi acasă - şi mai cu seamă duhul de neîncetată rugăciune ce respiră în toată întocmirea lor.

Sfintele slujbe, adică toate cele din cursul unei zile, împreună cu minunata aşezare a icoanelor, candelelor, cu tămâierile din vremea slujbelor, cantările, citirile, mişcările sfinţiţilor slujitori ai altarului, precum şi cu cele săvârşite la diferite nevoi din viaţa credincioşilor [38]. Apoi slujbele de acasă, făcute şi ele cu tot felul de obiecte bisericeşti, precum icoane sfinţite, untdelemn sfinţit,

[38] Nota: Cum ar fi molitfele, panihidele ş.a. [nota traducătorului în engleză]

lumânări, agheasmă, Sfinte Cruci şi tămâie. Toate aceste obiecte sfinţite lucrează asupra simţurilor - văz, auz, miros, gust şi pipăit - fiind isopul ce curăţă de toată întinăciunea. Ele sunt unica şi cea mai vrednică de încredere modalitate de curăţire a simţurilor.

Duhul lumesc (moleşeşte) sufletul, iar păcatul care bântuie în lume îl înlănţuieşte, trăgându-l în prăpastia pieirii. Întreaga alcătuire a slujbelor bisericeşti – rânduiala fiecăreia, atmosfera dumnezeiască, înţelesurile adânci, puterea credinţei ce răzbate prin ele, dar mai cu seamă harul ce se pogoară prin ele sunt o forţă de nebiruit ce izgoneşte din noi deşertul duh lumesc.

Slobozind sufletul din stăpânirea împovărătoare a lumii, îi îngăduie acestuia să respire liber şi să guste din bunătatea libertăţii duhovniceşti. Intrând în biserică, păşim într-o altă lume, cu totul diferită, suntem puternic influenţaţi de ea şi ne schimbăm după chipul ei.

La fel se întâmplă şi atunci când suntem înconjuraţi în permanenţă de obiecte sfinte; astfel percepţiile lumii duhovniceşti sunt mult mai frecvente şi pătrund cu mai mult spor în suflet, înlesnind o cât mai grabnică schimbare a inimii, în acest scop:

1) Este necesar să ne alcătuim un cât mai precis program de participare la slujbele de la biserică, mai ales la utrenie, liturghie şi la vecernie. Să doreşti cât mai mult a merge în Sfântul locaş şi cu primul prilej asta să faci, măcar o dată pe zi şi dacă poţi, să rămâi cât mai mult. ***Biserica este cerul pe pământ. Aleargă la biserică cu credinţa că Dumnezeu locuieşte acolo şi că aude mai grabnic rugăciunile, după propria Lui făgăduinţă. Stând în biserică, să stai ca şi cum ai fi în faţa lui Dumnezeu, cu frică şi evlavie, pe care le dovedeşti prin răbdare, prin închinăciuni şi metanii, prin ascultarea slujbelor fără rătăcirea aiurea a gândurilor, fără relaxare sau nepăsare.***

2) Să nu neglijezi celelalte slujbe - cele particulare, fie că au loc acasă sau la biserică. Nici să nesocoteşti pravila proprie de rugăciune de acasă, care răspândesc aceeaşi mireasmă bisericească ortodoxă. Trebuie să ţii minte că slujbele particulare sunt numai o completare şi o prelungire a celor obşteşti şi nu o înlocuire a acestora. ***Apostolul, poruncindu-ne să nu ne lipsim de adunarea obştească, ne dă de ştire că toată puterea slujbelor stă în împreună-rugăciunea fraţilor întru Hristos.***

3) Să ţii toate rânduielile Bisericii, să păzeşti poruncile, prăznuirile, obiceiurile şi tradiţiile ei, să ne înconjurăm de tipic în toate modurile lui de manifestare, astfel încât să petrecem necontenit într-o atmosferă prielnică sporirii vieţii duhovniceşti. Este un lucru uşor de împlinit, pentru că aşa este întocmirea Bisericii noastre; numai primeşte-o cu credinţă. Însă ***ceea ce dă cea mai mare putere slujbelor ortodoxe este duhul de rugăciune. Rugăciunea este o îndatorire de căpetenie şi cea mai puternică armă împotriva uneltirilor***

diavoleşti. Prin ea adevărurile de credinţă se întipăresc în minte, iar voinţa deprinde lucrarea virtuţilor, dar aprinde mai ales simţămintele inimii. Numai atunci se desfăşoară cel dintâi bine, când sufletul se roagă cât mai des. De aceea rugăciunea trebuie lucrată înaintea la orice altceva şi continuată cu multă răbdare, fără contenire, până când Domnul îi va da rugăciunea celui ce se roagă.

Începuturile rugăciunii trebuie căutate în însăşi convertirea celor deşteptaţi prin har, pentru că rugăciunea este dorul neostoit al minţii şi inimii după Dumnezeu, pe care îl simţim în clipa deşteptării, însă uitarea sau nepriceperea pot foarte uşor să înăbuşe această scânteie nepreţuită, de aceea pune-te imediat pe fapte şi începe lucrarea pe care am înfăţişat-o până aici, cu scopul de a înteţi în noi flacăra unui duh de rugăciune. Pe lângă participarea şi trăirea slujbelor bisericeşti, după cum am arătat, cea mai nimerită osteneală în vederea scopului propus este rugăciunea personală, oriunde, oricând şi oricum este făcută ea. Aici există o singură regulă şi anume: obişnuieşte-te să te rogi.

Pentru aceasta trebuie:
1) Să-ţi întocmeşti o pravilă de rugăciune care să cuprindă rugăciunile de fiecare zi (de dimineaţă, de seară şi altele zilnice).
2) Să începi cu o pravilă mai scurtă, pentru ca duhul tău, nedeprins cu lucrarea rugăciunii, să nu dea îndărăt în faţa acestei nevoinţe.
3) Întotdeauna să te rogi cu frică de Dumnezeu, cu evlavie şi cu toată luarea-aminte.
4) Să ştii că pentru cele de mai sus e nevoie să stai în picioare, să faci metanii şi închinăciuni, să îngenunchezi, să-ţi faci semnul Sfintei Cruci, să citeşti, iar uneori să şi cânţi.
5) Cu cât este mai deasă rugăciunea astfel săvârşită, cu atât mai bine. Unii creştini obişnuiesc să se roage câte puţin în fiecare oră.
6) Rugăciunile pe care trebuie să le citeşti sunt în cartea de rugăciuni, dar e mai bine să te deprinzi cu una sau alta din ele, astfel încât duhul să se încălzească de fiecare dată când o începi.
7) Regula propriu-zisă de rugăciune este foarte simplă: stând la rugăciune cu frică şi cu cutremur, rosteşte-o ca şi cum ai şopti-o la urechea lui Dumnezeu, însoţind-o cu semnul crucii, cu închinăciuni, metanii şi căderea cu faţa la pământ, potrivit cu mişcarea duhului tău.
8) Odată ce ţi-ai întocmit o pravilă de rugăciune, străduieşte-te să o împlineşti întotdeauna, ceea ce nu înseamnă că nu poţi adăuga şi alte rugăciuni, după cum te îndeamnă inima.
9) Citirea şi cântarea cu voce tare, în şoaptă sau în tăcere sunt tot una pentru că Domnul este aproape, însă uneori săvârşim rugăciunile într-un fel, alteori în alt fel, după cum ne îndeamnă inima.

10) Să ţinem bine minte care este scopul rugăciunii. O rugăciune bine făcută şi de folos spre mântuire se sfârşeşte căzând cu faţa la pământ înaintea lui Dumnezeu, cu simţământul acesta: Cunoscătorule al inimilor, mântuieşte-mă.
11) Rugăciunea are treptele ei.

- Prima treaptă este rugăciunea trupească sau vorbită sau a gurii, care constă în citire, stat în picioare şi închinăciuni. Dacă atenţia hoinăreşte aiurea, inima nu simte cele rostite şi nu avem îndrăzneală la rugăciune; înseamnă că nu avem răbdare, osteneală şi sudoare. Fără să ţii seama de toate acestea, hotărăşte-ţi un anumit timp pentru rugăciune şi roagă-te. Aceasta este rugăciunea lucrătoare.
- A doua treaptă este rugăciunea nerisipită: mintea se obişnuieşte să se adune la vremea rugăciunii şi o rosteşte cu toată luarea-aminte, fără să fie furată de gânduri. Atenţia se uneşte cu cuvintele scrise şi le repetă ca şi cum ar fi ale ei.
- A treia treaptă este rugăciunea simţită, când atenţia încălzeşte inima şi cele înţelese de minte se simt de către inimă. Dacă în minte este cuvânt zdrobitor, în inimă este zdrobire şi durere pentru păcate; în minte este implorare pentru iertarea păcatelor, în inimă simţământul trebuinţei şi însemnătăţii acesteia. Cel ce a ajuns la rugăciunea simţită, care se mai cheamă şi a inimii, acela se roagă fără cuvinte, pentru că Dumnezeul nostru este un Dumnezeu al inimilor.

De aceea, iată care este culmea creşterii în rugăciune: stând la rugăciune, să treci din simţire în simţire, în această treaptă cititul încetează, ca de altfel şi cugetarea minţii şi rămâne numai petrecerea în simţămintele cele duhovniceşti, însoţită de anumite semne ale rugăciunii. O atare rugăciune vine foarte puţin la început. O stare frumoasă de rugăciune poate veni peste noi în biserică sau acasă… iar sfatul pe care ni-l dau toţi Sfinţii Părinţi este să nu scăpăm acest moment din nebăgare de seamă, ci, atunci când ne vine această simţire duhovnicească, să curmăm orice altă lucrare şi să rămânem în ea.

Sfântul Ioan Scărarul spune că „un înger se roagă împreună cu tine”. Atenţia minţii la aceste momente de rugăciune curată ne ajută să ne deprindem cât mai mult a ne ruga, pe când neatenţia nimiceşte rugăciunea şi orice sporire a ei.

12) Totuşi, oricât de desăvârşit a ajuns cineva în rugăciune, pravila nu trebuie cu nici un chip lăsată, ci trebuie făcută aşa cum am arătat mai sus; întotdeauna se începe de la rugăciunea lucrătoare apoi urmează rugăciunea minţii şi abia pe urmă cea a inimii. Fără o rânduială de rugăciune, rugăciunea inimii se pierde şi omul va crede că se roagă, dar în realitate nu va fi aşa.
13) ***Când simţirea cea dulce a rugăciunii ajunge să ardă în inimă neîncetat, urcăm pe treapta rugăciunii celei duhovniceşti - un dar al Duhului Sfânt,***

Care Se roagă pentru noi cu suspine negrăite. Este ultimul hotar al rugăciunii care poate fi atins. Se spune însă că mai există şi o rugăciune mai presus de hotarele rugăciunii, care nici nu se mai cheamă rugăciune şi este de necuprins de către mintea omenească, trecând peste limitele conştiinţei de sine (despre care mărturiseşte Sfântul Isaac Sirul).

14) Cel mai lesnicios mod de a ajunge la rugăciunea neîncetată este acela de a rosti cât mai des Rugăciunea lui Iisus şi a o înrădăcina în inimă. Oamenii cei mai duhovniceşti şi mai încercaţi în războiul nevăzut, luminaţi fiind de Dumnezeu, au înţeles că Rugăciunea lui Iisus este cel mai simplu şi mai puternic mijloc pentru a întări duhul omului în toate lucrările cele duhovniceşti şi nevoinţele ascetice şi au lăsat povăţuiri amănunţite în legătură cu această rugăciune în scrierile lor.

Toate ostenelile şi nevoinţele ascetice au ca scop curăţirea inimii de patimi şi înnoirea duhului şi putem dobândi acestea pe două căi; prima cale este cea a lucrării, adică a împlinirii acelor nevoinţe ascetice pe care le-am arătat deja, iar cea de-a doua este cea a contemplaţiei, adică a întoarcerii minţii către Dumnezeu, în primul caz sufletul se curăţă de toată întinăciunea şi-L primeşte pe Dumnezeu, în al doilea Dumnezeu arde toată necurăţia şi vine să-Şi facă locaş în casa astfel curăţită a sufletului.

Considerând-o pe aceasta din urmă ca aparţinând doar Rugăciunii lui Iisus, Sfântul Grigorie, sinaitul spune: „Îl dobândim pe Dumnezeu fie prin lucrare şi nevoinţă, fie prin chemarea cu pricepere a Numelui lui Iisus”.

El spune că prima cale este mai lungă, pe când a doua este mai scurtă şi mai încununată de roade. Cei de după Sfântul Grigorie au aşezat Rugăciunea lui Iisus la loc de frunte intre podvig-uri, pentru că ea luminează, întăreşte, dă viaţă, zdrobeşte toţi duşmanii văzuţi şi nevăzuţi şi ne duce la Dumnezeu. Iată cât de puternică şi atotlucrătoare este! Numele lui Iisus este vistierie de bunătăţi şi binecuvântări, izvor nesecătuit de putere şi viaţă în duh.

Se înţelege de la sine după toate acestea că orice penitent şi oricine începe să-L caute pe Domnul trebuie să fie învăţat în amănunţime despre lucrarea Rugăciunii lui Iisus. De la aceasta va deprinde şi alte nevoinţe, pentru că, hrănit de lucrarea rugăciunii, se va întări mult mai grabnic cu duhul, va spori duhovniceşte mai curând şi va pătrunde în lumea lăuntrică. Necunoscând acestea, marea majoritate a creştinilor se rezumă la nevoinţele trupeşti şi sufleteşti, irosindu-şi astfel în zadar timpul şi efortul.

Această lucrare se mai numeşte şi „meşteşugită”. Ea este foarte simplă. Zăbovind cu atenţie şi conştiinţă în inimă, să rosteşti neîncetat: Doamne Iisuse

Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă, fără să-ţi închipui nici un fel de imagine sau chip, cu credinţa că Domnul te aude şi va veni la tine.

Pentru a ajuta firavul vlăstar al rugăciunii să crească este bine să dedici în fiecare zi, fie dimineaţa, fie seara, un anumit timp acestei rugăciuni - un sfert de oră, jumătate de oră sau chiar mai mult, cât mai mult poţi - doar pentru a o rosti, îndeobşte e bine ca rostirea să se facă după rugăciunile de dimineaţă sau de seară, stând în picioare sau aşezaţi. Prin acestea vei pune început bun deprinderii Rugăciunii lui Iisus. Pe urmă, sileşte-te în timpul zilei să o spui în fiecare clipă, oricare ţi-ar fi îndeletnicirea. Te vei obişnui din ce în ce mai mult cu ea şi va începe cu timpul să se lucreze ca de la sine, indiferent de treburile şi ocupaţiile omului. Cu cât lucrarea este mai statornică şi făcută mai cu răbdare, cu atât mai repede vei spori.

Mereu să-ţi ţii conştiinţa în inimă, iar respiraţia ta să fie mai uşoară, ca rezultat al încordării lăuntrice care se săvârşeşte. Cel mai important lucru este însă credinţa că Dumnezeu este aproape şi ne aude. Şopteşte rugăciunea la urechea lui Dumnezeu. Această lucrare săvârşită cât mai des va încălzi duhul, apoi va pogorî în el luminarea şi în cele din urmă răpirea. Dar dobândirea tuturor acestora poate dura uneori ani de zile. La început această rugăciune este doar a gurii, ca orice altă lucrare, apoi trece în stadiul de rugăciune a minţii, pogorându-se în cele din urmă în inimă şi sălăşluindu-se acolo. Unii au căzut în înşelare şi s-au primejduit pe sine săvârşind această rugăciune fără îndrumarea unui om încercat şi deprins cu lucrarea ei. De aceea Rugăciunea lui Iisus trebuie învăţată de la cineva care o ştie. De cele mai multe ori înşelarea vine din faptul că atenţia se fixează în cap şi nu în piept, cum ar trebui.

Cel ce are atenţia aţintită asupra inimii, acela s-a izbăvit de primejdie, însă cel mai mântuitor este să cădem în fiecare ceas cu faţa la pământ înaintea lui Dumnezeu şi cu inima zdrobită să ne rugăm a fi izbăviţi de înşelare.

Sfinţii Părinţi au expus amănunţit învăţătura despre lucrarea Rugăciunii lui Iisus. De aceea, cel ce începe să le citească foarte atent şi să le lase deoparte pe toate celelalte. Cele mai bune scrieri cu acest subiect sunt cele ale: Sfântului Isihie, Sfântului Grigorie Sinaitul, Sfântului Filotei Sinaitul, Sfântului Teolipt, Sfântului Simeon Noul Teolog, Sfântului Nil Sorski, Ieromonahului Dorotei, precum şi predosloviile Stareţului Varsanufie şi viaţa Sfântului Paisie.

Cel ce a deprins această lucrare, trecând prin toate cele înfăţişate mai sus, este un autentic trăitor al vieţii creştineşti. El va spori foarte repede în viaţa de curăţie şi desăvârşire creştină şi va dobândi mult dorita pace a sufletului prin unirea cu Dumnezeu. Aceasta este lucrarea cea mai potrivită puterilor sufleteşti,

care lucrează după cum se mişcă duhul; fiecare din ele se adaptează la viaţa duhului sau la simţirile duhovniceşti. Tot ele contribuie la întărirea condiţiilor de început, adică strunesc lucrarea minţii prin neîmprăştierea ei, lucrarea voinţei prin veghere, iar lucrarea inimii prin trezvie. Rugăciunea le înveşmântează şi le cuprinde pe toate; însăşi creşterea şi sporirea ei nu este altceva decât osteneala lăuntrică pe care am descris-o până acum.

Toate aceste activităţi sunt menite cizelării puterilor sufleteşti în duhul noii vieţi. Creşterea înseamnă de fapt înduhovnicirea sufletului sau ridicarea lui în duh şi contopirea cu el. Cât timp au vieţuit în păcat, duhul şi sufletul s-au unit spre lucrarea celor potrivnice. După deşteptarea prin har, duhul este înnoit, dar sufletul este înlănţuit de mreaja vicleană a păcatului şi se împotriveşte cu înverşunare duhului şi tuturor lucrărilor celor duhovniceşti. Aceste lucrări impregnate de elemente duhovniceşti ajută sufletul să se ridice în duh şi să se contopească cu el. Este evident atunci că lucrările acestea sunt de cea mai mare însemnătate şi că îşi pricinuiesc mult rău cei care le părăsesc. Ei înşişi sunt cauza faptului că ostenelile lor nu dau nici un fel de rod. Ei trudesc, dar fără nici un rezultat, se învârtoşează curând şi viaţa duhovnicească - câtă era - se stinge. Roadele acestor nevoinţe apar datorită râvnei şi căutărilor noastre. ***Râvna este cea care călăuzeşte puterea dătătoare de viaţă a harului, prin ele, spre puterile sufleteşti, acestea primind revărsarea lucrării binefăcătoare a harului, fără de care toate nevoinţele sunt seci, fără viaţă, reci şi deşarte.***

Citirea, metaniile, slujbele şi orice altceva vor rămâne sterpe dacă nu există duhul lăuntric; ele vor creşte şi vor hrăni în noi duhul slavei deşarte şi al fariseismului, din care se vor hrăni la rândul lor, acestea fiind singurele care îl mai susţin pe om în nevoinţele lui. Iată de ce cineva care nu are duh, de îndată ce vin lucruri potrivnice şi ispite peste inima lui, se pierde cu firea şi cade. De fapt, ostenelile înseşi îi sunt aceluia un chin, pentru că toată puterea duhului celui osârduitor este acaparată de către suflet, drept pentru care sufletul nu se mai satură de aceste lucrări, dorind să se afle totdeauna numai în ele. Din aceste motive este foarte necesar ca atunci când împlinim aceste lucrări să avem grijă să ardă duhul lăuntric de viaţă şi să cădem către Dumnezeu, Mântuitorul nostru, cu smerenie şi cu zdrobire de inimă. Această stare de umilinţă şi pocăinţă menţine şi se hrăneşte cel mai bine cu rugăciunea şi cu toate lucrările ce ţin de ea. Pentru că ele hrănesc şi sufletul deopotrivă, să luăm aminte să nu ne mulţumim numai cu ele; e posibil să rămânem nişte oameni sufleteşti, păgubindu-ne duhul. Mai mult decât cu orice, aceasta se poate întâmpla cu cititul şi în general, cu cercetarea şi însuşirea adevărului. Să ţinem trupul în duhul noii vieţi.

Trăsătura distinctivă a acestei lucrări este strâmtorarea trupului, care înseamnă să nu-i îndeplinim acestuia nici o poftă sau dorinţă păcătoasă, lipsindu-l de

desfătări şi îndulciri, înseamnă să nu primim nici hrană, nici băutură, nici somn, nici mişcare, nici privelişti, nici sunete, nici alte senzaţii şi percepţii ca şi cum toate acestea ar fi bune şi vrednice de dorit, ci ca şi cum ar fi toate trecătoare şi străine nouă, fără să le dăm vreo atenţie înainte sau după ce le-am primit. Mai mult decât atât, să ni le îngăduim pe toate cu măsură strictă, impusă nu de lăcomia poftelor trupeşti, ci dictată de raţiune şi de duhul osârduitor. Dă-i trupului ceea ce îi trebuie, dar cu înfrânare şi ne mai dându-i nici o atenţie, concentrează-ţi, toată atenţia asupra sufletului. Sfinţii Părinţi denumesc această întoarcere de la odihna trupului vieţuire aspră, împlinirea bunului plac trupesc este o patimă extrem de primejdioasă şi de aceea nesuferită lui Dumnezeu. Cel ce îşi cruţă trupul, „milostivindu-se” de el şi răsfăţându-l, acela nu poate avea Duhul Sfânt sălăşluit în inima lui. Până şi satisfacerea sporadică a poftelor şi voilor trupului, din pricina neatenţiei şi delăsării, învârtoşează inima. Ce să mai spunem atunci de cei la care desfătarea cărnii a devenit o a doua natură?

Desfătarea trupului este pentru Duh ceea ce este apa pentru foc. Trupul este cuibul tuturor patimilor - după cum spune Sfântul Ioan Casian şi după îndelungata experienţă ascetică creştină - şi de aceea strâmtorarea lui împuţinează şi izgoneşte patimile şi poftele nesocotite. Cel ce îşi răsfaţă trupul nu va avea parte nicidecum de petrecerea lăuntrică, pentru că el este înrobit de tot ceea ce îi poate satisface dorinţele păcătoase, adică este risipit în plăceri şi prin urmare este împietrit. Sufletul se coboară în cele ale trupului, se împreunează cu acesta şi devine greoi, atârnând înspre cele pământeşti, neputincios să contemple liber cu mintea cele duhovniceşti. Dimpotrivă, cât de limpede este vederea în trupul strunit, cât de nestingherită este petrecerea lăuntrică, cât de urâte sunt patimile şi în general cât de plină de energie şi de evidentă este în el viaţa duhovnicească! ***„…chiar dacă omul nostru cel din afară se trece, cel dinăuntru însă se înnoieşte din zi în zi” (II Corinteni 4, 16).***

Dacă trupul se întăreşte, o face păgubind duhul, iar duhul nu poate spori decât pe socoteala odihnei şi bunului plac trupesc. Nici un Sfânt nu a avut o viaţă uşoară; toţi au dus o viaţă foarte aspră, stramtorându-şi, slăbindu-şi, uscându-şi şi urându-şi trupul.

Sfântul Isaac Sirul socoteşte strâmtorarea trupului a fi o condiţie a mântuirii. Cel ce îşi cruţă şi-şi răsfaţă trupul a apucat-o pe o cale înşelătoare, lunecoasă, amăgitoare şi nesigură. Trupul trebuie strâmtorat în toate mădularele, membrele şi funcţiile sale, astfel încât toate acestea să se preschimbe în unelte ale lucrării dreptăţii.

Există două ramuri ale vieţii noastre trupeşti - una este cea animalică - senzitivă, prin care se desfăşoară activităţile psihologice/afective; cealaltă este cea pur animalieră, unealtă a economiei animalice, a hrănirii şi luptei pentru

supravieţuire. Cea dintâi are oarecum mai multă libertate, fiind mai slobodă; cea de-a doua este mai încătuşată, mai trupească şi mai grosieră. De cea dintâi se leagă simţurile, limba şi mişcarea; de cea de-a doua: mâncatul, dormitul, funcţiile sexuale şi diferitele senzaţii tactile - de cald, de frig, de moale şi aşa mai departe.

Iată care sunt regulile strâmtorării trupului:

1) Stăpâneşte-ţi simţurile, mai ales văzul şi auzul; înfrânează-ţi mişcările şi păzeşte-ţi limba. Cel ce nu le ţine în frâu pe acestea trei este înrobit şi slăbănogit în cele lăuntrice. Nici măcar nu petrece înlăuntru, pentru că simţurile sunt uşile sufletului spre cele dinafară sau ferestre prin care iese toată căldura lăuntrică.

2) Arată-ţi stăpânirea faţă de simţuri, silindu-le să fie atrase de lucrurile binefăcătoare sufletului. Până acum ele s-au hrănit din tot ceea ce slujea iubirii de sine şi patimilor, de acum înainte să se hrănească din cele ce ajută la aprinderea duhului.

3) Măsoară cantitatea de hrană de care are nevoie trupul. Trebuie să fie simplă şi sănătoasă. Foloseşte-te de cântar, stabileşte-i calitatea şi ora la care trebuie mâncată şi fii mulţumit cu atât. La fel procedezi şi cu somnul. Mortifică-ţi funcţiile sexuale prin uscarea trupului, în fine, poartă-te cu trupul tău cu un fel de ură, tratează-l cu răceală şi asprime, ca să nu se bucure de mângâiere şi dezmierdare.

4) Odată rânduite acestea toate, războieşte-te cu trupul până când se supune şi se smereşte. Din momentul în care se va deprinde cu petrecerea cea aspră şi cu trebuinţa de puţine, va deveni robul tău fără glas. Carnea se va smeri şi va asculta în cele din urmă; să ştii asta şi să te nevoieşti pentru ea, ca încununare a ostenelilor tale. Podvig-urile trupeşti zidesc şi întăresc virtuţile trupeşti: însingurarea, tăcerea, privegherea, osteneala, răbdarea în ispite, tăria, curăţia şi fecioria.

5) Să-ţi aduci aminte necontenit că acest însoţitor, al tău va sfârşi în mormânt. Se spune să nu te încrezi în trup - este foarte viclean. Când crezi că a devenit supus şi ascultător şi-ţi îngădui o slăbire a frâului, atunci te înhaţă imediat şi te biruie. De aceea lupta cu trupul continuă până la mormânt; este mult mai înverşunat la început, apoi devine din ce în ce mai uşor şi în cele din urmă se rezumă la supravegherea purtării lui, tulburată din când în când de uşoare senzaţii ale pornirilor sale.

6) Pentru o biruinţă cât mai durabilă, să ştim că dacă legea statorniciei trebuie respectată în orice lucrare duhovnicească, atunci ea se impune cu atât mai mult în podvig-urile trupeşti. Iată un sfat îndeobşte valabil: la început supune toate mădularele trupeşti strâmtorării şi întoarce-ţi toată atenţia asupra lucrării lăuntrice. Când patimile îşi vor slăbi strânsoarea inimii se va umple de căldură; atunci, potrivit cu intensitatea arderii lăuntrice, cerinţele trupului se micşorează de la sine şi încep în chip firesc marile nevoinţe trupeşti.

7) ***Cele mai importante nevoinţe ascetice pentru strâmtorarea trupului sunt: postul, privegherea, ostenelile şi curăţia.*** Aceasta din urmă este cea mai trebuincioasă şi cea mai lucrătoare, de aceea fecioria este socotită calea cea mai scurtă către desăvârşirea creştină. Fără feciorie omul nu poate dobândi nici tărie, nici daruri. E bine să ştim că pe lângă fecioria trupească mai există şi fecioria sufletească şi că pe aceasta o putem pierde foarte uşor, în ciuda faptului că ne păstrăm fecioria trupească până la mormânt. Fecioria sufletească este cu mult mai însemnată decât cea trupească, de aceea soţii se pot apropia foarte mult de starea feciorelnică prin curăţie sufletească. Ostenitorul care se încredinţează voii lui Dumnezeu este ajutat de har şi tocmai din acest motiv vedem că există şi soţi care posedă desăvârşirea duhovnicească.

8. Rânduiala vieţii din afară potrivit cu duhul vieţii noi

Trăirea şi orânduirea vieţii din afară în duhul vieţii noi se poate numi „fuga de lume” şi înseamnă de fapt izgonirea duhului lumesc din întreaga desfăşurare a vieţii. ***“…Eu v-am ales pe voi din lume” (Ioan 15, 19),*** adică ne-a scos din ea. Acestea sunt cuvintele Mântuitorului către Apostoli, dar acelaşi lucru îl face şi tuturor credincioşilor prin harul Său: scoate duhul Lui din lume. Însăşi deşteptarea prin har este o avertizare a conştiinţei despre deşertăciunea lumii şi deschiderea ei către o altă lume - cea duhovnicească, însă ceea ce la început s-a arătat în chip nevăzut în suflet trebuie mărturisit mai apoi prin fapte, pentru a deveni o regulă permanentă. Cine îl caută pe Domnul trebuie să se despartă de lume.

Prin „lume” se înţelege tot ceea ce e pătimaş, deşart sau întinat de păcat şi care pătrunde în viaţa socială, familială şi personală, sălăşluindu-se acolo sub formă de obicei şi lege. Iată de ce a părăsi lumea nu înseamnă câtuşi de puţin a ne rupe de societate sau de familie, ci a părăsi toate năravurile, obiceiurile, îndeletnicirile, deprinderile şi cerinţele care sunt cu totul potrivnice Duhului lui Hristos, pe Care l-am primit şi Care creşte în noi. Societatea şi familia sunt binecuvântate de Dumnezeu, de aceea nu trebuie să le respingem sau să le dispreţuim, nici pe ele şi nici pe cele ce ţin de temelia şi de buna lor întocmire; ci trebuie să dispreţuim şi să fugim de tot ce este patimă şi poftă, căci acestea se prind de acelea ca o tumoare malignă, vătămându-le şi stricându-le. ***A fugi de lume înseamnă a te stabili în adevărata familie şi societate. Iar toate celelalte să le faci ca şi cum ţi-ar fi străine, ca şi cum n-ar fi treaba ta: „Şi cei ce se folosesc de lumea aceasta, ca şi cum nu s-ar folosi deplin de ea” (1 Corinteni 7, 31).***

Este evident de ce se impune să lucrăm aşa. Lumea cea deşartă şi îmbibată de patimi pătrunde în suflet, stârnind şi vărsând în el patimile. Aşa cum cel ce umblă prin funingine se înnegreşte sau cel ce bagă mâna în foc se frige, tot

astfel cel ce se implică în lucrurile lumeşti se umple de patimi urâte lui Dumnezeu; de aceea penitentul care se întoarce în lume cade iar în robia păcatului, iar cel nevinovat se strică. Este un deznodământ aproape inevitabil. Mintea se întunecă; se afundă în uitare şi nesimţire, devine slabă, înrobită păcatului, despuiată de toate cele bune. De îndată ce inima este rănită, urmează patima şi făptuirea şi omul a căzut. Cei ce s-au pocăit şi şi-au schimbat viaţa şi care fug de obiceiurile lumeşti ca de foc stau mărturie pentru întregul proces de pervertire a firii umane în contact cu duhul lumesc şi pentru faptul că este necesară şi inevitabilă părăsirea lumii.

Ce anume să lepădăm şi cum - acestea le aflăm mult mai uşor prin propria experienţă decât prin citirea lor dintr-o carte.

Legea sună aşa: părăseşte de îndată tot ce este primejdios pentru buna sporire a vieţii duhovniceşti, tot ce aţâţă patimile, seamănă deşertăciune şi stinge duhul. Şi câte nu sunt cele care împlinesc aceste condiţii! Măsura şi barometru pentru ele să fie inima fiecăruia din cei care caută cu sinceritate mântuirea, fără a se amăgi pe sine sau de ochii lumii. Acum e timpul să încetăm a mai avea de-a face cu toate acele teatre, baluri, dansuri, cântări necuvincioase, petreceri, muzici, călătorii, hoinăreli, glume, ironii, râsete şi cunoştinţe care ne irosesc timpul fără vreun folos. Este timpul să modificăm şi ora sculării şi durata somnului şi ora de masă ş.a.m.d.

În alte locuri şi la vremi diferite, schimbările pot fi altele, însă unitatea de măsură este mereu aceeaşi: rupe-te de tovărăşia persoanelor şi lucrurilor care pricinuiesc rău vieţii duhovniceşti şi de orice stinge duhul. Dar ce anume stinge duhul? Pentru unii poate fi ceva lipsit de importanţă, cum ar fi o plimbare într-un loc familiar cu o persoană familiară. ***„Toate îmi sunt îngăduite, dar nu toate îmi sunt de folos" (I Corinteni 6, 12). Din acestea înţelegem că a părăsi lumea nu înseamnă altceva decât a curăţi toată viaţa cea din afară prin înlocuirea oricărei întinăciuni şi urme a patimilor cu lucrurile cele curate, care nu stingheresc viaţa duhovnicească, ci o ajută să sporească; fie că acest lucru se întâmplă în viaţa personală, familială sau obştească - reorânduieşte-ţi comportamentul exterior în casă şi în afara ei, cu prietenii şi partenerii, în duhul noii vieţi pe care o trăieşti. Stabileşte-ţi reguli şi pune ordine în fiecare îndeletnicire de acasă, la muncă sau când eşti cu prietenii; să ştii precis când, cum şi cu cine îţi petreci timpul.***

Cum se pot pune în practică toate acestea? Ori în ce fel poţi, dar să lucrezi cu sfătuire şi discernământ, după cum te îndrumă părintele duhovnicesc sau altcineva în care ai încredere. Unii fac asta dintr-o dată şi se pare că este mai bine astfel, alţii treptat. Trebuie doar să urâm din prima clipă, cu toată inima, tot lucrul lumesc şi păcătos, să ne înstrăinăm de el, să nu-l dorim şi să nu ne

îndulcim cu el. ***„Să nu vă potriviţi cu acest veac" (Romani 12, 2).*** După înstrăinarea lăuntrică de lume, ruperea văzută de ea poate urma fie de îndată, fie treptat. Cel slab duhovniceşte nu va suporta lepădarea făcută într-un interval mai lung de timp - nu va sta cu tărie, va slăbi şi va cădea. Unii ca aceştia sunt înrobiţi mai ales de patimile trupeşti, care le sunt ca o a doua natură şi de aceea trebuie să se lepede fulgerător de lume, fugind cât mai departe de locul în care s-au tăvălit în noroiul păcatului. Omul tare cu duhul suportă lepădarea de lume făcută în etape. Dar atât pentru primul cât şi pentru al doilea este absolut necesar, de la prima mişcare a prefacerii lăuntrice, să curme orice legătură cu lumea păcătoasă şi cu orice lucru lumesc până când vlăstarul noii vieţi va prinde rădăcini puternice. Este ca şi cum am împrejmui cu un gard un puiet de-abia pus în pământ; deşi vântul nu bate tare, el poate smulge copăcelul fiindcă rădăcinile lui sunt încă firave.

Gândul că poţi duce o viaţă creştină şi în acelaşi timp să menţii şi legăturile cu lumea şi lumescul este deşart şi înşelător. Cine se hrăneşte cu gândul acesta nu va fi nicicând mai mult decât un fariseu şi un creştin închipuit, adică va fi creştin numai după părerea sa şi nu aievea. La început va strica cu o mână ceea ce a făcut cu cealaltă, adică tot ceea ce va fi adunat el prin îndepărtarea de lume va risipi la reintrarea în ea. De aici nu mai este decât un pas până la părerea de sine, întrucât ceea ce a fost răpit din inimă poate rămâne în memorie şi în imaginaţie. Aducându-şi aminte cum era înainte, omul poate crede lesne că lucrurile stau tot la fel; însă între timp cele bune au pierit ca fumul şi numai urmele lor au rămas în memorie. El va crede că are ceea ce de fapt nu are, iar judecata lui aceasta este: ***„de la cel ce n-are şi ce are i se va lua" (Matei 25, 29).***

De la părerea de sine la fariseism nu este decât un pas. Iar fariseismul învârtoşat sau nesimţirea de sine este o stare groaznică. Cu toate acestea, aceasta reprezintă o perspectivă înspăimântătoare: ***„Cum pot să părăsesc lumea?" - se poate întreba cineva. Este numai în aparenţă înspăimântător, pentru că părăsirea lumii înseamnă pătrunderea în paradisul cel lăuntric. Din afară ne vin numai lipsuri, ură şi suferinţe. Ce e de făcut? Înarmează-te cu răbdare. Ce e mai de preţ - lumea sau sufletul tău, vremelnicia sau veşnicia? Lipseşte-te de cele puţine şi sărace, ca să câştigi revărsarea nemăsurată a celor multe şi bogate.***

Se întâmplă de altfel ca lumea să ne îmbrâncească furioasă la început şi apoi încetul cu încetul să nu ne mai dea nici o atenţie; cel ce a părăsit lumea este lăsat în pace, pentru că rareori sunt creştinii preţuiţi în lume. Oamenii flecăresc o vreme şi apoi uită, socotindu-l pe cel ce a părăsit lumea ca pe un mort. De aceea nu trebuie să te temi de batjocură şi vrăjmăşia lumii, fiindcă din pricina deşertăciunii şi le iubeşte numai pe cele ce le vede ca fiind de faţă şi uită restul.

Lumea este un bâlci care îi interesează şi îi ţine ocupaţi pe cei din ea, păsându-i prea puţin de ceilalţi.

Astfel, fie prin îndeletnicirile îndreptate spre zidirea puterilor sufletului, fie prin strâmtorarea trupului în toate mădularele lui şi mai ales în acele organe care sunt cele mai apropiate de suflet, fie prin curăţirea vieţii exterioare, cel ce caută o pavăză bună şi tare îşi va apăra de primejdii viaţa duhovnicească, întărindu-se lăuntric prin îndeletniciri duhovniceşti şi sufleteşti în singurătate şi însoţindu-le de strâmtorări şi munciri ale trupului, se reîntoarce la treburile sale familiale sau obşteşti, la îndeletniciri care sunt curate şi mântuitoare, după voia lui Dumnezeu, prin care duhul se zideşte sau cel puţin nu se lasă prădat.

Un singur lucru îl mai poate risipi şi acela este necontenita privire şi auzire a lucrurilor, fie lumeşti, fie fireşti, care au înrâurire asupra sufletului, risipindu-l de la lucrarea mântuirii prin distragerea atenţiei şi înrobirea ei. Dacă ar pune strajă acestor ferestre spre înăuntru, pacea lăuntrică nu i-ar mai fi tulburată. Bineînţeles că cea mai eficientă şi mai temeinică lucrare de acest fel este paza simţurilor; numai că aceasta nu poate fi lesne săvârşită şi nu trebuie s-o facă oricine.

De aceea Sfinţii Părinţi au găsit o cale mântuitoare prin care să ne deschidem impresiilor exterioare şi totuşi să nu fim împrăştiaţi de ele, zidindu-ne în acelaşi timp duhul lăuntric. Această cale spune să găsim câte un sens duhovnicesc pentru orice lucru văzut şi auzit şi să ne întipărim cât mai adânc în memorie acest „înlocuitor" duhovnicesc, astfel încât, de fiecare dată când vedem sau auzim un anumit lucru, „înlocuitorul" să se impună cu mai multă evidenţă simţurilor noastre decât obiectul însuşi. Cel ce face aşa cu toate pe care le întâlneşte este permanent pe băncile unei şcoli duhovniceşti. Lumina şi întunericul, omul şi fiara, pietrele şi plantele, casa şi câmpul - totul până la cel mai mic amănunt va fi o carte pentru el, pe care trebuie s-o citească, să o tâlcuiască şi să se întărească intru ea. Şi cât de mântuitoare este această lucrare!

≪De ce plângeţi?≫ a întrebat ucenicul pe bătrânul său care văzuse o femeie desfrânată, frumoasă foarte.

≪Plâng≫, a răspuns bătrânul, ≪pentru că văd cum se pierde făptura raţională a lui Dumnezeu şi pentru că eu nu mă îngrijesc de sufletul meu pe cât se îngrijeşte aceasta de trupul ei ca să-l dea spre desfrânare…≫.

Altul, auzind o femeie care plângea la un mormânt, a zis: ≪Aşa ar trebui să-şi plângă creştinul păcatele≫.

9. Mijloace pline de har pentru sporirea şi întărirea vieţii duhovniceşti

Acestea sunt ostenelile ascetice prin care sufletul, trupul şi purtarea din afară cresc în duhul vieţii celei noi. După ce duhul este deşteptat la viaţă prin harul lui Dumnezeu, are loc urcuşul până la hotărâre şi făgăduinţă şi întărirea harului prin primirea Sfintelor Taine. Însă aşa cum la început întoarcerea spre Dumnezeu este şovăielnică şi trebuie întărită prin harul ce se coboară prin Taine, tot aşa şi râvna este nestatornică, osârdia fără putere, voinţa slabă, iar viaţa deşartă fără hrănirea şi întărirea lor prin Dumnezeieştile Taine ale Spovedaniei şi Împărtăşaniei. ***Viaţa creştină manifestată de râvnă este o viaţă plină de har; ca urmare, atragerea şi dobândirea harului dumnezeiesc este mijlocul cel mai puternic spre păzirea, hrănirea şi arderea vieţii duhovniceşti. Există hrană trupească, există şi merinde duhovniceşti şi acestea sunt Sfintele Taine.***

Domnul ne-a dat Sfintele Taine ale Trupului şi Sângelui Său spre a hrăni şi a înălţa viaţa noastră duhovnicească. „Eu sunt pâinea vieţii", a spus Domnul (Ioan 6, 48). „Trupul Meu este adevărata mâncare şi sângele Meu adevărata băutură" (Ioan 6, 55). Viaţa duhovnicească este rodul petrecerii cu Domnul. Nu există viaţă adevărată în afara Lui sau fără El, ci iată ce zice El: „Cel ce mănâncă trupul Meu şi bea sângele Meu rămâne întru Mine şi Eu întru el… Eu viez prin Tatăl şi cel ce Mă mănâncă pe Mine va trăi prin Mine" (Ioan 6, 56-57). Asta înseamnă că unirea cu Hristos se face prin Împărtăşirea din Trupul şi Sângele Său. Adevărata viaţă duhovnicească este plină de putere, mult lucrătoare şi mult roditoare. Dar fără Mine nu puteţi face nimic, zice Domnul. „Cel ce rămâne în Mine şi Eu în el, acela aduce roadă multă" (Ioan 15, 5). „Cel ce Mă mănâncă pe Mine va trăi prin Mine" (Ioan 6, 57). Aşa încât, „dacă nu veţi mânca trupul Fiului Omului şi nu veţi bea sângele Lui, nu veţi avea viaţă în voi. Cel ce mănâncă trupul Meu şi bea sângele Meu are viaţă veşnică" (Ioan 6, 53-54). Acesta este Izvorul plin de har din care se adapă şi se întăreşte viaţa noastră duhovnicească!

De asta încă de la începuturile creştinismului cei mai râvnitori socoteau împărtăşirea deasă ca fiind cea mai mare binecuvântare, în Faptele Apostolilor se pomeneşte de nenumărate ori despre creştinii care stăruiau în rugăciune şi în frângerea pâinii, adică în Împărtăşanie.

Sfântul Vasile cel mare spune în epistola sa către Patricia Cezareea că este mântuitor să te împărtăşeşti în fiecare zi şi, vorbind despre sine, zice: „Noi ne împărtăşim de patru ori pe săptămână".

Aceasta este şi părerea îndeobşte împărtăşită de toţi Sfinţii, că nu există mântuire fără Împărtăşanie şi nici măcar sporire nu există fără deasa Împărtăşanie.[39]

Dar Domnul, Izvorul vieţii, Care dă viaţă tuturor celor ce se Împărtăşesc din El, este şi foc mistuitor. Cei ce primesc Sfintele Taine cu vrednicie gustă Viaţa, iar cei ce le primesc cu nevrednicie îşi mănâncă moarte. Deşi nu este o moarte văzută, ea se lasă în mod nevăzut peste duhul şi inima omului. Cel ce se Împărtăşeşte cu nevrednicie pleacă de la Sfântul Potir ca un lemn mistuit de foc sau ca fiarele contorsionate ce rămân de pe urma unui incendiu devastator, în trupul aceluia fie s-a semănat sămânţa morţii, fie moartea survine de îndată, aşa cum s-a întâmplat în biserica Corintenilor, după cum mărturiseşte Apostolul [N. trad.: vezi I Corinteni 11, 29-30].

De aceea, să ne apropiem de Sfântul Potir cu frică şi cutremur, după ce ne-am pregătit îndeajuns. Pregătirea constă în curăţirea conştiinţei de lucrurile ce ne pot aduce osânda. ***Să se cerceteze însă omul pe sine, învaţă Apostolul şi aşa să mănânce din pâine şi să bea din pahar (1 Corinteni 11, 28). Spovedania curată însoţită de ură faţă de păcat şi de hotărârea de a nu mai săvârşi păcatul cu orice chip face din sufletul nostru un vas care, prin harul lui Dumnezeu, să poată să-L cuprindă pe Cel de necuprins, în hotărârea şi făgăduinţa noastră Se uneşte Hristos cu noi, fiindcă acela este singurul loc neîntinat din noi – restul este întinăciune. Aşadar nimeni dintre muritori nu se poate apropia cu vrednicie, dar prin Domnul şi prin harul Său suntem găsiţi vrednici, pentru mărturisirea cea zdrobită a păcatelor şi pentru făgăduinţă.***

Am fi putut să spunem doar atât: spovedeşte-te curat şi te vei putea împărtăşi cu vrednicie; dar Spovedania însăşi este o Sfântă Taină, care necesită pregătire temeinică la rândul ei şi mai mult decât atât, cere anumite lucrări, sentimente şi dispoziţii sufleteşti care nu pot fi săvârşite şi manifestate toate deodată, ci este nevoie de timp şi de o anumită perioadă de pregătire numai pentru aceasta. De aceea Taina Sfintei Spovedanii a fost săvârşită dintotdeauna după o anumită rânduială, prin fapte şi lucrări ce-l ajută pe penitent să se pregătească pentru ea şi să-şi cunoască mai uşor păcatele, să-şi deştepte străpungerea inimii şi să-şi păzească promisiunea. Toate acestea la un loc poartă numele de govenie.

Astfel, pentru întărirea şi sporirea unei vieţi pline de har prin primirea Sfintelor Taine este de trebuinţă să ne pregătim prin govenie şi prin tot ceea ce ţine de ea,

---

[39] Nota : Cele 100 de capete ale lui Calist şi Ignatie Xanthopol, în Filocalia, vol. 8, 1979, nr, 92, pg. 202-211

să mergem la spovedit şi astfel pregătiţi, să ne apropiem cu vrednicie de Sfântul Potir. Este necesar să întocmim noi o govenie sau mai precis să o luăm asupră-ne pentru că este deja întocmită de către Sfânta Biserică. Cele patru posturi de peste an sunt rânduite în acest scop, astfel încât în timpul lor creştinii râvnitori să se pregătească cu luare-aminte, să se mărturisească şi să primească Sfânta Împărtăşanie. Cei ce doresc desăvârşirea trebuie să-şi facă o regulă din a se pregăti pentru Împărtăşanie în timpul fiecăruia din cele patru mari posturi de peste an. Aşa este scris în „Mărturisirea de credinţă ortodoxă".

Asta nu înseamnă că cei foarte osârduitori nu se pot pregăti mai des sau chiar neîncetat pentru primirea Sfintelor Taine, după cum nu înseamnă că cei care nu pot respecta această regulă din diferite motive trebuie să se simtă împovăraţi de ea ca de un jug. Încearcă doar să faci orice depinde de tine pentru a te pregăti pentru Împărtăşanie de patru ori pe an. Pentru mireni de patru ori pe an este un număr potrivit, de mijloc şi după cum s-a constatat din experienţa Bisericii, foarte mântuitor. Cel ce procedează aşa nu se va rupe din comuniunea celorlalţi, din care pricină nici nu se va mândri că îi întrece în râvnă. La fel de bine te poţi pregăti de două ori pentru împărtăşanie în timpul Postului Mare şi al Postului Naşterii Domnului - la început şi la sfârşit. Astfel vor fi în total şase pregătiri în cursul unui an.

Govenie nu trebuie confundată cu postirea în general sau cu ţinerea posturilor cu vrednicie, după rânduiala Bisericii. Este o parte alcătuitoare a postului, dar se deosebeşte de el printr-o mai mare asprime faţă de hrană, somn şi faţă de tot ceea ce se referă la îndeletnicirile duhovniceşti, cum ar fi: citirea cărţilor sfinte cât mai mult cu putinţă, curmarea oricăror griji şi treburi lumeşti, participarea la toate slujbele bisericeşti şi aşa mai departe. Această perioadă de timp este consacrată îndeletnicirilor ce au ca scop aducerea în viaţa noastră a cuvenitei pocăinţe şi spovedanii şi apoi Împărtăşirea cu Sfintele Taine.

Este limpede aşadar că întregul proces ce poartă numele de govenie este menit să cureţe întreaga noastră viaţă, să-i restabilească rânduiala cea mântuitoare, să ne curăţească scopurile, să ne unească cu Domnul, să înnoiască duhul şi toată fiinţa noastră. Se poate asemăna cu spălarea hainelor prăfuite sau cu îmbăierea după ce-am mers pe drum. Creştinul, oricât de grijuliu ar fi, nu va scăpa niciodată neatins de praful şi murdăria drumului. Se va acoperi de praful cugetelor pătimaşe şi se va mânji de căderile în păcat. Deşi nu este decât puţină murdărie, ea este pentru suflet ceea ce este praful pentru ochi şi pietricelele pentru mecanismul unui ceas - ochii nu văd, iar ceasul nu merge. Aşa că trebuie să ne curăţim şi să ne înnoim din când în când. Cu câtă înţelepciune le-a rânduit pe toate cele de

trebuinţă Biserica noastră şi cât de mântuitoare este supunerea cu smerenie la aceste rânduieli!

Iată însemnătatea goveniei. Este un mijloc pentru aprinderea, hrănirea şi păstrarea vieţii în noi. Dar mai ales este o revizuire atentă a vieţii noastre, cu toate căderile şi pricinile lor şi stabilirea mijloacelor de a ne păzi de ele. Când ajungem să ne cunoaştem păcatele, ele sunt izgonite din inimă prin zdrobirea ei şi scârba faţă de ele, fiind iertate şi şterse prin Taina Sfintei Spovedanii şi prin făgăduinţa de a ne schimba. Atunci vasul este pregătit. Prin Sfânta Euharistie, Domnul vine şi Se uneşte cu duhul vrednic să-L primească, care trebuie să simtă că nu mai sunt singur, ci cu Tine.

VI. Apropierea de o neîntreruptă govenie

Govenie se săvârşeşte într-o anumită perioadă de timp, însă acest duh de pregătire ar trebui să devină în cele din urmă o permanentă stare sufletească. Pentru a înlesni înrădăcinarea ei sunt necesare anumite nevoinţe ajutătoare. ***Govenie este o înşiruire firească a trei lucrări prin care ne curăţăm simţirile şi ne sfinţim, acestea sunt: postul, spovedania şi Împărtăşania şi ele ar trebui săvârşite, pe cât posibil, cât mai des şi mai cu regularitate.***

Pentru aceasta sunt de trebuinţă următoarele:

1. Cu privire la govenie

1) Să ţinem toate posturile de peste an, rânduite de Biserică, nu numai printr-o simplă înfrânare de la mâncarea de dulce, ci astfel încât trupul să simtă lipsă, insuficienţă şi sărăcie a hranei şi chiar durere.

În vremea postului, să îngădui un anumit număr de zile pentru a te pregăti de Sfânta Împărtăşanie, zile în care să lăsăm orice altă lucrare şi să ne concentrăm asupra unui singur lucru: curăţirea conştiinţei. După aceea, în restul postului activitatea va fi la fel ca în celelalte perioade ale anului, iar postirea va fi mai puţin aspră şi ne putem ocupa şi cu alte treburi, în funcţie de împrejurări. Doar istovindu-ne trupul şi luând de la el orice prilej de desfătare - aşa cum facem atunci când purtăm doliu şi ne jelim morţii - uşurăm duhul şi atragem harul lui Dumnezeu. Ce mijloc redutabil pentru întărirea duhovnicească putem afla aici!

2) Să ţinem posturile de miercuri şi vineri, întrucât acestea ajută mult să ne aducem aminte din când în când că omul nu este liber, ci rob încă al păcatului şi poartă o povară apăsătoare. Postul pune zăgaz şuvoiului de impresii exterioare,

deşteaptă şi întăreşte forţele luptătorului duhovnicesc; este ca un răgaz binemeritat pentru un armăsar căruia îi slăbim frâul şi îi scoatem zăbala.

3) În afară de acestea, postul de bună-voie în alte zile, mai ales lunea, cum se obişnuieşte. Unii creştini se înfrânează de la anumite feluri de mâncare, luând totdeauna mâncare de post, alţii aleg câte o altă zi în fiecare săptămână etc. Există mai multe feluri de a posti şi toate sunt bune şi de folos, judecând după puterea şi râvna fiecăruia.

2. Cu privire la Spovedanie

1) Fiecare păcat care ne împovărează conştiinţa trebuie curăţit de îndată prin pocăinţă, fără a mai aştepta vremea hotărâtă pentru îngrijirea sufletului. Nu e bine să-l ţii în suflet nici măcar o zi, nici măcar o oră, pentru că păcatul îndepărtează harul şi ne lipseşte de îndrăzneala la rugăciune; cu cât rămâne mai mult în suflet, cu atât se învârtoşează şi se răceşte inima. Odată izgonit afară prin pocăinţă, el lasă în urmă o mântuitoare rouă de lacrimi de pocăinţă.

2) În fiecare zi, înainte de a merge la culcare, fă o mărturisire particulară Domnului, spunându-ţi toate păcatele. ***Gândurile, dorinţele, simţămintele şi mişcările pătimaşe ale sufletului, precum şi orice pătează faptele noastre, chiar şi pe cele bune, trebuie mărturisite Domnului.***

Chiar dacă am păcătuit oarecum împotriva propriei noastre voinţe, păcatul zace încă în noi, făcându-ne întinaţi şi netrebnici înaintea lui Dumnezeu şi a propriului simţământ de curăţie şi desăvârşire. Culcându-ne în pat e ca şi cum am pleca spre lumea de dincolo. Spovedania ne pregăteşte pentru această călătorie, în timpul somnului, tot ceea ce am dobândit peste zi devine o parte a firii noastre; de aceea trebuie să curăţim tot ceea ce am adunat în cursul zilei şi să îndepărtăm prin zdrobirea inimii toată necuviinţa şi murdăria. Astfel vom deveni curaţi.

3) Să săvârşeşti o spovedanie minut de minut, adică fiecare gând, dorinţă, sentiment şi mişcare ruşinoasă şi vrednică de osândă a sufletului tău, să o mărturiseşti cu pocăinţă şi cu străpungerea duhului, de îndată ce ţi-ai dat seama de ele, lui Dumnezeu Cel Ce pe toate le vede şi să ceri iertare pentru ele şi puterea de a te feri de ele pe viitor. Roagă-L ca în clipa aceea să te cureţe de toată întinăciunea. Această lucrare este foarte ziditoare – parcă am lăcrima necontenit când mergem împotriva prafului - şi cere o severă luare-aminte la mişcările inimii.

Cel nerisipit este mereu osârduitor şi plin de râvnă, pe când cel ce nu alungă de la sine gândurile şi dorinţele prin pocăinţă şi zdrobire lasă o rană deschisă

în inima sa. Cât de multe răni avem şi câte săgeţi primim fără să prindem de veste! Nu este de mirare că ne răcim şi suntem biruiţi. Un gând aduce un alt gând şi din ele se naşte dorinţa. O dorinţă şi încă una dau naştere consimţirii, iar pe urmă se săvârşeşte desfrânarea cea lăuntrică şi astfel am căzut. Cel ce se pocăieşte neîncetat se curăţă de toate acestea şi-şi netezeşte calea.

4) Descoperă orice nedumerire, tulburare sau înţeles nou unei alte persoane care este de acelaşi cuget cu tine sau părintelui tău duhovnicesc, astfel încât el să fie cel care le dezleagă sau le cumpăneşte valoarea şi care pronunţă o judecată.

În acest fel se înlătură orice abatere din drum sau oprire în loc. Leapădă obiceiul de a hotărî totul de unul singur şi vei câştiga timpul care era irosit uneori prin stearpa visare cu ochii deschişi. Descoperirea gândurilor însă este mai presus de orice un zid nebiruit al pazei de sine, o păzire de primejdii, o convingere tare şi neclintită, prin care sporesc tăria voinţei şi temeinicia lucrării. Prin toate aceste lucrări, spovedania ajunge într-adevăr neîncetată. Duhul este menţinut într-o stare de străpungere, de căinţă, de umilinţă şi de rugăciune smerită - ceea ce înseamnă că este viu.

Dintre toate lucrările, aceasta este cea mai potrivită pentru păstrarea duhului de râvnă şi menţinerea căldurii osârdiei, astfel încât unii au restrâns toată lucrarea duhovnicească atât pentru sine, cât şi pentru alţii la un singur lucru: pocăinţa şi plângerea păcatelor în fiecare clipă.

3. Cu privire la Împărtăşanie

1) Ia parte cât mai des cu putinţă la Sfânta Liturghie şi în timpul slujbei stai cu credinţă neclintită şi luminată în jertfa lui Dumnezeu ce tocmai se săvârşeşte. Sfintele Taine ale Trupului şi Sângelui lui Hristos sunt atât Hrană Dumnezeiască pentru credincioşi, cât şi jertfă.

Nu toţi se împărtăşesc la fiecare Liturghie, dar jertfa se aduce de către toţi. De aceea toţi trebuie să ia parte la ea. Noi luăm parte prin credinţa noastră, prin durerea pentru păcatele săvârşite, prin căderea cu faţa la pământ, cu conştiinţa nimicniciei de sine, în faţa Domnului, Care S-a jertfit pe Sine ca un miel pentru mântuirea lumii. Singură contemplarea acestei Taine dă viaţă şi trezeşte cu multă putere duhul. Credinţa şi căinţa aduc întotdeauna curăţirea păcatelor şi deseori o nepreţuită atingere a inimii creştinului de către Hristos, care îl îndulceşte şi-l însufleţeşte, ca şi cum s-ar împărtăşi în duh cu El. O atare atingere este mai dulce decât mierea şi decât fagurele şi întăreşte mai mult decât toate mijloacele duhovniceşti de întărire.

Să ţinem minte însă că acesta este în întregime un dar de la Dumnezeu. Când, cui şi cum îl dă El este ceva ce depinde numai de El. Creştinul să-l primească cu evlavie, cu bucurie şi dacă i s-a dat, să-l prăznuiască. Dar nu trebuie să încerce să-l silească a veni mai des sau să născocească vreun mijloc de a-l dobândi. Este mai bine nici măcar să nu creadă că s-a întâmplat sau că ceea ce s-a întâmplat nu e cu adevărat ce este; trebuie să procedăm aşa pentru a nu ne mândri sau a nu cădea în înşelare.

2) Dacă nu poţi să mergi la biserică, să nu laşi să treacă ceasul sfintei şi dumnezeieştii Jertfe fără să suspini şi să te întorci către Dumnezeu. Dacă este cu putinţă, petrece în rugăciune şi fă câteva închinăciuni.

Fenomenele naturale înfricoşătoare cum ar fi tunete, cutremure, furtuni fac să tremure toată făptura, în vremea săvârşirii Jertfei celei dumnezeieşti în biserică, se petrece ceva cu mult mai înfricoşat şi mai măreţ decât orice de pe pământ sau din ceruri; dar se săvârşeşte în chip nevăzut, duhovnicesc, înaintea feţei necuprinsului Dumnezeu Celui Unul în Trei Feţe, înaintea Sfinţilor îngeri, a tuturor cetelor Sfinţilor din ceruri, a ochilor credinţei celor ce se nevoiesc şi trăiesc pe pământ. E nevăzută, însă cu nimic mai puţin reală. De aceea, credinciosul nu trebuie să scape aceste momente fără luarea-aminte. Simpla amintire a Jertfei ce se săvârşeşte încălzeşte duhul, îl răpeşte către Dumnezeu şi atrage harul Său. Iată cum lucrarea numită govenie se poate apropia de o săvârşire neîncetată, astfel încât împreună cu osteneala lăuntrică să reuşească a menţine flacăra râvnei şi duhul de căutare într-o necontenită încordare şi putere. Cu ajutorul lor, toate podvig-urile trupeşti şi sufleteşti pot fi transformate în mijloace mântuitoare de creştere şi întărire a omului nostru lăuntric.

Aceasta este orânduirea generală a rânduielilor călăuzitoare, întemeindu-se pe însăşi natura vieţii, ea este absolut necesară oricui îl caută pe Dumnezeu.

Dar noi am schiţat aici numai începuturile, duhul şi puterea fiecărei rânduieli, de pildă, cu privire la trup - să nu satisfacem pe deplin funcţiile trupeşti; cu privire la purtarea din afară - îndepărtarea de tot ce este pătruns de duhul patimilor; legarea sufletului în fiecare din puterile lui şi umblarea sub înrâurirea mijloacelor pline de har. Acestea sunt cele mai însemnate aspecte ale nevoinţei ascetice. Din pricina feluritelor stări şi inclinaţii sufleteşti ale oamenilor, chipurile de aplicare a acestor mijloace sunt nenumărate şi este cu neputinţă să punem o singură regulă pentru toţi.

De exemplu, pentru a tămădui mintea trebuie să întipărim în ea adevărurile cele dumnezeieşti, potrivit cu înţelegerea dată lor de Sfânta Biserică. Aceasta se poate face prin citirea, ascultarea sau convorbirea duhovnicească pe marginea Cuvântului lui Dumnezeu, a învăţăturilor Părinţilor, a Vieţilor

Sfinţilor, a predicilor. Părintele duhovnicesc trebuie să discearnă care mijloc este mai potrivit fiului duhovnicesc şi cum poate fi aplicat. Să se lucreze oricum, numai să se lucreze. Aşadar, nevoinţa, deşi este una în sinea ei, apare în afară sub chipuri nesfârşit de felurite.

Trebuie să reţinem că orice părinte duhovnicesc care stinge duhul de râvnă al fiilor săi făcându-le pe plac şi dezlegându-i foarte lesne sau liniştindu-i şi adormindu-i pe cei învârtoşaţi cu inima este un pierzător de suflete şi un ucigaş, pentru că una este calea mântuirii cea strâmtă şi plină de necazuri.

Cea mai desăvârşită şi mai încununată de biruinţă cale de împlinire a tuturor acestora este monahismul. Acest chip de vieţuire, în cea mai bună, mai curată şi mai desăvârşită formă a sa, reprezintă însăşi împlinirea cerinţelor unei vieţi de nevoinţă trăite cu totul în duh. Este însăşi calea pocăinţei şi a ostenelilor; întotdeauna constă din povăţuitori şi cei povăţuiţi; prin firea ei s-a înstrăinat de cele din afară; prin firea ei strâmtorează nevoile trupeşti; oferă cel mai mult loc aplicării exerciţiilor duhovniceşti, cititului, slujbelor dumnezeieşti, rugăciunii şi ascultării; mai cu seamă înlesneşte dezrădăcinarea patimilor, atât prin împreună-nevoinţa cu alţi ostenitori, prin neagonisire, trai aspru, lipsă de desfătări, ura de sine, cât şi printr~o neîncetată aflare sub povăţuirea unui bătrân încercat.

Datorită celei mai hotărâte jertfiri de sine şi lepădării de toate, datorită ocaziilor mai dese şi posibilităţilor mai mari de a petrece lăuntric, datorită hrănirii duhovniceşti din multă rugăciune, monahul care ia aminte la sine sporeşte curând în arderea sa lăuntrică după Dumnezeu, ajunge la isihia şi însingurarea minţii şi se retrage în pustie sau se zăvorăşte.

VII. Regulă pentru lupta cu patimile sau despre începutul împotrivirii de sine

1. Războiul cu patimile şi poftele

Respectarea rânduielii pe care am înfăţişat-o este un mijloc puternic pentru dezrădăcinarea patimilor şi pentru curăţirea şi îndreptarea noastră, împlinind-o de bunăvoie şi cu toată luarea-aminte, omul curmă patima prin însăşi faptul că o înstrăinează, neîngăduindu-i să se hrănească cu ceva şi prin aceea că ia asupră-şi jugul rânduielilor amintite mai sus de întărire în bine a tuturor puterilor şi lucrărilor sale. Atunci patimile sunt înăbuşite şi-şi micşorează războiul, ca o lumânare sub un vas de sticlă. Şi totuşi nu trebuie să rămânem doar la această lucrare.

Regulile sunt leacuri pentru tămăduirea puterilor noastre corupte şi înrobite de patimi. Puterea care zace în cele rele trebuie să lucreze acum binele. Din pricina

aceasta este cu neputinţă să nu dăm peste rău la începutul lucrărilor bune, în timpul primelor mişcări ale puterilor noastre. Este imposibil să fii în acelaşi timp şi bun şi rău şi dacă de la noi se cere să fim drepţi, fără vreo întinare a răutăţii păcatului, atunci trebuie să aruncăm afară răul din fiecare lucrare, astfel încât să începem a săvârşi numai faptele dreptăţii. Astfel, în strânsă legătură cu ocupaţia potrivită şi nemijlocită a puterilor noastre fireşti trebuie să existe şi o lucrare indirectă, menită a zdrobi tot răul şi patimile ce ne înrobesc, lucrare cunoscută şi sub numele de războiul cu patimile şi cu poftele.

Întărirea şi sporirea noastră lăuntrică în duhul nevoinţelor ascetice se dobândeşte doar prin luptă şi încleştare, prin biruirea ispitelor. Cine oare a devenit postitor fără să se războiască cu pântecele său sau cine a dobândit credinţa cea simplă şi curată a copiilor fără a birui părerea de sine şi trufia minţii? Această luptă nu se aplică numai unui anumit lucru, ci întregii game de lucrări înrudite între ele, de la lepădările cele lăuntrice şi până la plecarea definitivă din lume.

Pretutindeni este luptă; de aceea, regula prescrisă, fiind şi cea care înnoieşte şi împrospătează puterile şi firea noastră, este şi câmpul de desfăşurare al unui necontenit război duhovnicesc. Nimiceşte tot ceea ce parazitează puterile sufleteşti şi trupeşti şi ele îşi vor recăpăta lucrarea lor firească; curmă şi înlătură răul şi vei vedea binele. Ascetismul este o neîncetată biruinţă.

2. Alegerea şi iubirea de bunăvoie a binelui este o armă de nădejde

Putinţa de a exista şi temelia tuturor biruinţelor asupra păcatului este mai întâi biruinţa asupra sinelui nostru - prin frângerea voii proprii, prin lăsarea în voia lui Dumnezeu şi prin respingerea înverşunată a tot ceea ce poartă pecetea păcatului. Acum se nasc dezgustul faţă de patimi, ura şi scârba faţă de păcat, care sunt resurse de nădejde în lupta duhovnicească şi alcătuiesc o întreagă armată. Unde acestea nu sunt prezente, lupta este deja în mâinile duşmanului, însă unde sunt prezente, biruim adesea fără nici un fel de luptă.

Din acestea înţelegem că punctul de plecare al lucrării corespunzătoare este omul lăuntric; aici este punctul de început al războiului nevăzut, numai că dintr-o altă parte. Conştiinţa şi voinţa liberă înclină spre partea binelui şi ajung a-l iubi şi biruie astfel prin ură şi scârbă toată lucrarea cea rea şi patimile, mai cu seamă pe acelea în care zac ele însele. În aceasta stă prefacerea sau smulgerea din legăturile pătimaşe.

De aceea printre puterile care se luptă cu patimile sunt şi raţiunea sau duhul – tronul conştiinţei şi al libertăţii - duhul fiind susţinut şi întărit de har. Prin har se revarsă lucrarea tămăduitoare către puterile firii noastre, ajutată fiind, după cum

am văzut, de nevoinţele ascetice; prin har se revarsă duhul de biruinţă către patimi pentru a se război cu ele şi invers: când patimile dezlănţuie atacul, se năpustesc direct asupra minţii sau duhului, adică asupra tronului conştiinţei şi libertăţii; acestea două sunt sălăşluite în templul nostru lăuntric şi spre acela vrăjmaşul îşi aruncă săgeţile sub chipul patimilor, împresurându-l prin folosirea vicleană a însuşirilor fireşti sufletului şi a simţurilor trupeşti. Şi atâta vreme cât conştiinţa şi libertatea sunt neatinse - cu alte cuvinte - cată vreme sunt de partea binelui, oricât de înverşunate ar fi atacurile, biruinţa e a noastră.

Cu toate acestea, nu înseamnă că toată puterea de a birui vine de la noi - ea doar arată ce se datoreşte nouă. Reduta luptei duhovniceşti este duhul cel înnoit, iar puterea cea biruitoare care ne duce la izbânda asupra patimilor este harul. El este cel care zideşte în noi un lucru şi surpă un altul, însă subliniem încă o dată, numai prin duh, prin conştiinţă şi libertate.

Ostaşul se lasă cu totul în mâinile lui Dumnezeu, strigând, plângându-se de vrăjmaşii săi şi urându-i, iar Dumnezeu în şi prin el îi izgoneşte şi-i zdrobeşte, ***„în lume necazuri veţi avea; dar îndrăzniţi, spune Domnul, Eu am biruit lumea."(Ioan 16, 33). „Toate le pot întru Hristos, Cel care mă întăreşte" (Filipeni 4, 13),*** mărturiseşte Apostolul, tocmai pentru că fără El nu putem face nimic.

Cel ce vrea să biruie de unul singur va cădea negreşit în patima cu care se războieşte sau cel puţin în vreo fiică a ei, pe când dându-se cu totul pe sine lui Dumnezeu, trece de la o înfrângere totală la o biruinţă desăvârşită. Nu înseamnă nicidecum că noi nu ne-am împotrivi patimilor, ci că, deşi ne opunem din toată puterea, biruinţa sau izbânda nu vor fi ale noastre - dacă se petrec, ele sunt ale lui Dumnezeu.

Prin urmare, împotriveşte-te şi luptă-te din toată fiinţa ta, dar nu uita să-ţi aşterni toate scârbele şi mâhnirile la picioarele Dumnezeului Celui viu, Care spune: Eu sunt cu tine în ziua cea rea - să nu te temi.

3. Să ne cunoaştem mai bine duşmanii pentru a şti mijloacele potrivite de dezrădăcinare a patimilor

Spuse fiind acestea, apare întrebarea: cum trebuie să acţioneze acum un om sau în general, ce mijloace sunt potrivite pentru a stârpi patimile? Pentru a răspunde, e necesar să trecem încă o dată în revistă toţi duşmanii cu care ne luptăm, precum şi înfăţişările pe care le iau şi felul în care acţionează; această lucrare ne va da o idee şi despre natura confruntării cu ei. Victoria în luptă depinde foarte mult de o privire de ansamblu.

În viaţa duhovnicească nu există sporire fără luptă, pentru că patimile noastre sunt încă vii şi capătă multă putere de la lumea aceasta văzută, deşartă şi de la puterile întunericului care o conduc. Acestea sunt izvoarele din care răsar mişcările potrivnice ce se războiesc cu binele din noi.

Omul este în întregime robit de patimi până în clipa deşteptării prin har, când duhul, umplându-se de râvnă, se curăţeşte; însă sufletul şi trupul rămân în continuare în stăpânirea patimilor. Odată începută lucrarea de curăţire şi tămăduire a lor, sufletul şi trupul opun rezistenţă şi se luptă pentru supravieţuire cu duhul care le strâmtorează; împotrivirea lor se săvârşeşte cu ajutorul puterilor sufleteşti şi trupeşti care atacă duhul, pentru că prin el ele sunt îndepărtate. Câteodată însă se produc mişcări îndreptate nemijlocit împotriva duhului - acestea sunt săgeţile de foc pe care vrăjmaşul le aruncă, prin urzeala nespus de vicleană a poftelor trupeşti şi a simţămintelor, spre deţinutul ce scapă din închisoarea sa.

Deşi există o parte din noi care este teafără şi nevătămată, simţim de-a lungul întregii noastre vieţi că atacul patimilor şi poftelor continuă fără întrerupere, cu o deosebită evidenţă.

1) În trup: Maica şi izvorul tuturor patimilor este plăcerea trupească sau dezmierdarea trupească, de care se leagă direct vârtejul vieţii trupeşti şi al desfătării simţurilor. Oriunde se află acestea, se găsesc şi pofta împreunării, lăcomia pântecelui, iubirea de plăceri, lenea, odihna trupească fără trebuinţă, preacurvia, vorba multă, uitarea, nesimţirea, tulburarea, alergarea după multe, râsul nebunesc, grăirea în deşert, îndulcirea cu închipuiri şi năluciri, neînfrânarea de la plăceri şi toate chipurile de satisfacere a poftelor trupului.

2) În suflet:

a) în partea raţională: părerea de sine, bizuirea pe propria raţiune, hula, îndoiala, îngâmfarea, trufia, iscodirea, întunericul gândurilor, ieşirea din minţi,

b) în partea poftitoare - voia proprie, nesupunerea, iubirea de stăpânire, cruzimea, bucuria nesocotită, bizuirea pe sine, zgârcenia, cârtirea, iubirea de arginţi, asuprirea,

c) în partea mânioasă: patimile care tulbură pacea şi liniştea inimii sau feluritele plăceri sau neplăceri: mânia, invidia, ura, furia, răzbunarea, osândirea, dispreţuirea, slava deşartă, ambiţia deşartă, mândria, plictiseala, întristarea, mâhnirea, deznădejdea, bucuria, încântarea, temerile, speranţele, aşteptările.

Născătoarea tuturor patimilor trupeşti şi sufleteşti este iubirea de sine. Maica, rădăcina şi izvor al tuturor acestor patimi sufleteşti şi trupeşti este iubirea de sine sau egoismul, care, deşi înfrântă sau izgonită la început, atacă deseori, purtând război înverşunat împotriva duhului fiind ascunsă sub veşmântul unei patimi sau alta.

Iubirea de sine dimpreună cu toată armata de patimi alcătuiesc omul cel trupesc, care intră de acum în stricăciune - şi sunt chiar acea ***„altă lege în mădularele mele" (Romani 7, 23),*** despre care vorbeşte Apostolul şi care întotdeauna luptă sub o formă sau alta împotriva legii duhului.

Sfinţii Părinţi, dorind să nu risipească atenţia şi concentrarea luptătorului duhovnicesc - creştinul, s-au străduit să ia urma fiecărei patimi şi să o urmărească până la rădăcină, pentru a lămuri unde trebuie să lovească. Pentru aceasta, au aşezat lângă iubirea de sine trei patimi ca fiind fiice ale ei: iubirea de plăceri, iubirea de argint şi mândria, iar din acestea trei ies alte cinci. Oprindu-se aici, Sfinţii Părinţi descriu atacurile acestor patimi şi ne învaţă cum să luptăm cu ele. Cel ce a stârpit iubirea de plăcere prin mânia faţă de sine, iubirea de argint prin neagonisire şi mândria prin smerenie, acela a stârpit iubirea de sine, nimicindu-i odraslele decât luptându-te direct cu ea.

Uitarea lui Dumnezeu duce la alte păcate

Toate acestea se petrec în suflet şi în trup, însă nici duhul, deşi înviat sau mai degrabă pe cale de a fi înviat, nu e ferit de loviturile vrăjmaşului, care sunt foarte primejdioase, pentru că ameninţă roadele vieţii şi pentru că de cele mai multe ori trec nebăgate în seamă din pricina subţirimii şi profunzimii lor. La fel se întâmplă cu sufletul şi cu trupul; printr-un întreg arsenal de manevre şi stări sufleteşti potrivnice, este atacată toată alcătuirea lăuntrică a vieţii duhovniceşti, întunecând-o şi biruind-o.

De aceea se întâmplă deseori că, în loc să fim adunaţi şi în petrecere lăuntrică, suntem într-un fel izgoniţi şi împinşi cu multă putere dinspre înlăuntru spre simţuri. Nu avem nicidecum lucrările petrecerii lăuntrice - atenţie, trezvie şi paza simţurilor - ci suntem copleşiţi de întunecarea gândurilor, de răvăşire lăuntrică, tulburare zadarnică, slăbiciune, uşurătate, delăsare, poftă nesocotită, obrăznicie, înrobire, alipire pătimaşă, inimă rănită, în locul sălăşluirii unei depline cunoştinţe a lumii duhovniceşti, se învârtoşează uitarea de Dumnezeu, de moarte, de judecată şi de orice altceva din cele duhovniceşti.

Deoarece conştiinţa este cel mai însemnat lucru care susţine petrecerea lăuntrică, când ea se întunecă, toată lucrarea lăuntrică se surpă; aceasta trage după sine dispariţia simţământului de frică a atârnării de Dumnezeu şi sălăşluirea lipsei de frică; în loc să alegem şi să preţuim cele duhovniceşti, ne cufundăm în uitare şi nepăsare faţă de ele; nu ne lepădăm de toate, ci ne tot cruţăm şi ne menajăm: ≪de ce să mă chinui?!≫. Ne cuprinde nesimţirea de sine şi inima se împietreşte în loc să fie străpunsă de durere şi de căinţă pentru

păcate. Credinţa în Domnul se perverteşte în îndreptăţire de sine, iar râvna se stinge luându-i locul răceala, toropeala şi lipsa discernământului, în fine, în locul încredinţării în voia lui Dumnezeu, le facem pe toate după voia proprie.

Ispite foarte subţiri hrănite de lume şi de diavol

Diferitele simţăminte care atacă voia liberă şi conştiinţa fie curmă de tot, fie împuţinează curgerea vieţii noastre duhovniceşti, punându-ne în mare primejdie, în împrejurări ca acestea ajutorul venit din afară este extrem de necesar. Uneori, creştinul nu îşi dă seama de aceste mişcări ispititoare, pentru că ele fac parte din procesele raţionale subţiri. Patimile trupeşti şi sufleteşti sunt mai grosiere şi mai uşor de identificat, cu toate că şi printre ele sunt unele subţiri, cum ar fi dezmierdarea trupului, părerea de sine sau tăgăduirea; este foarte uşor să vorbim despre ele şi le înţelegem lucrarea, însă când se manifestă în fapt sunt greu de recunoscut.

Aceasta este hoarda de vrăjmaşi care încearcă clipă de clipă să stingă flacăra vieţii celei noi şi potrivnice păcatului. Omul se aseamănă, de-a lungul întregii sale vieţi, cu cel ce merge pe marginea unei mlaştini, putând să cadă în ea în orice moment. Când te afli pe cale, păşeşti cu grijă, ca nu cumva să împiedici de piatră piciorul tău. Poate că toate aceste mişcări ale păcatului - având în vedere petrecerea lăuntrică săvârşită, prin lucrarea duhului, după noi reguli şi o nouă rânduială - n-ar fi atât de vătămătoare pentru noi dacă n-ar fi susţinute şi înteţite de părinţii lor, aflaţi în imediata vecinătate - lumea şi diavolii.

Lumea este rodul patimilor, al patimilor care trăiesc în oameni, obiceiuri şi rânduieli. Atunci când intrăm în contact cu vreo parte sau alta a lumii este cu neputinţă să nu deschidem şi mai mult rănile lăuntrice sau să nu aţâţăm patimile, din pricina asemănării şi duhului de împreună-lucrare ce există între ele şi lume. Iată motivul pentru care oricine trăieşte în lume este înrobit de ea, din pricină că ea îi aţâţă patimile lui lăuntrice, potrivit cu impulsurile care-l călăuzesc şi cu ispitele la care cedează.

Lumea are îndeosebi puterea de a stârni şi de a aţâţa; lucrarea aceasta îi aparţine cu precădere. Şi puterea ei vine din înfăţişarea şi desfăşurarea ei ademenitoare, din puterea de a ispiti - simţământul abandonării şi al lipsei de răspundere în mijlocul unei mulţimi; peste tot numai obstacole, replici ironice, ridicularizare, dispreţ, risipire, chinul faptelor nelegiuite. Acestea sunt urmate de asuprire, prigoană, mânie, pervertire şi tot soiul de întristări.

Diavolii, ca începători a toată răutatea, îi împresoară pe oameni cu cetele lor şi-i învaţă fiecare păcat, făcându-şi nelegiuita lucrare prin trup, mai ales prin simţuri şi prin acel element unde sufletul şi ei înşişi se sălăşluiesc. Iată de ce ei pot fi

socotiţi începători şi aţâţători ai tuturor patimilor şi atacurilor răutăţii. Se află însă între toate păcatele pe care le-am amintit şi unele pe care numai diavolii au fost în stare să le nască şi să le împrăştie în lume, firea umană, cu toată stricăciunea şi împătimirea ei, nefiind în stare de aşa ceva. Acestea sunt gândurile de hulă - îndoiala, necredinţa, răzvrătirea, întunecarea minţii, feluritele forme de înşelare şi în general toate inclinaţiile pătimaşe care pun stăpânire pe noi; de pildă: pofta împreunării de nestăpânit, ura încăpăţânată până la moarte etc.

Pe lângă aceste urzeli nevăzute ale dracilor, există şi atacuri vădite din partea lor şi pe acestea le simţim prin trup: tot soiul de năluciri, care merg până într-acolo încât pun stăpânire pe trup. Pentru a afla mai multe despre înşelarea diavolească este folositor să citim vieţile Sfinţilor Nifon, Spiridon şi alţii. Acestea sunt toate posibilităţile prin care poate fi atacat - şi din interior şi din afară – omul cel nou. Cei care priveghează la ei înşişi depun mărturie că nu trece nici măcar un minut fără a primi loviturile uneia sau alteia dintre aceste mişcări potrivnice vieţii duhovniceşti. Este o situaţie de neînlăturat; pentru că vedem cum cel ce năzuieşte spre lumea lăuntrică şi râvneşte să facă binele este înconjurat din toate părţile de puteri vrăjmaşe. Este scufundat în ele ca în adâncul mării. Pe deasupra, pentru a birui în luptă, el nu trebuie numai să cunoască oştirile vrăjmaşului, ci şi să ştie cum atacă ele.

Să ne imaginăm chipul omului în vremea întoarcerii spre Dumnezeu: este cu totul întors spre înăuntru, într-o altă lume; există şi lucrează diferit, în mintea sa sunt subiecte duhovniceşti, în intenţiile sale - fapte ale dreptăţii. Asta înseamnă că a părăsit tărâmul patimilor şi poftelor. Mai târziu, când sunt întocmite şi aplicate regulile şi rânduiala cea tămăduitoare, se poate vedea că se sălăşluieşte pe de-a-ntregul în tărâmul luminii duhovniceşti, că este sfânt. Duhul săvârşirii pătimaşe şi păcătoase a dispărut cu totul din atenţia sa, acoperită fiind („săvârşirea" - n. tr. rom.) de reguli. Patimile îşi ridică vocea rareori, apoi se cufundă din nou în umbră, intrând sau nu în atenţia noastră. Se arată doar ochiului lăuntric, amintindu-ne că există, având doar dorinţa ca noi să ne ocupăm timpul cu ele, să ne gândim la ele, să le contemplăm.

Prin urmare, înfăţişarea sub care ne apare cel mai des vrăjmaşul este gândul. Când vrăjmaşul reuşeşte să ne umple mintea cu gânduri de hulă, se poate spune că deja a dobândit ceva. De cele mai multe ori, el poate să prăznuiască de pe acum victoria, pentru că după gând urmează consimţirea dorinţei, iar după ea vine hotărârea de a săvârşi - acesta este deja un păcat şi o cădere.

Pornind de la aceste adevăruri, Sfinţii Părinţi, luând aminte la ei înşişi, la formele şi intensităţile atacurilor şi a ispitirii, au împărţit lucrarea păcatului astfel:

⇒ *bântuiala, momeala sau atacul gândurilor rele,*
⇒ *unirea sau consimţirea,*
⇒ *îndulcirea,*
⇒ *pofta,*
⇒ *patima,*
⇒ *învoirea de a-l face,*
⇒ *hotărârea şi apoi*
⇒ *săvârşirea în sine.*

Toate aceste trepte lucrează uneori unele după altele, alteori izolat, o treaptă sau alta lucrând separat şi afară din înşiruirea celorlalte, cu excepţia hotărârii, care este un act direct, precedat întotdeauna de consimţire şi de învoirea voinţei de a săvârşi păcatul. Până nu se întâmplă aceasta, curăţia este neatinsă, iar conştiinţa neîntinată.

De aceea, toate mişcările premergătoare săvârşirii propriu-zise a păcatului pot fi definite printr-un cuvânt - gândul. El poate fi simplu firesc sau împreunat cu un gând pătimaş, ce momeşte spre păcat şi gâdilă poftele; pentru că el apare în noi fie ca un gând simplu o simplă închipuire a unui lucru păcătos - fie ca o poftă, o dorinţă sau o ispitire, fie ca o patimă sau inclinaţie pătimaşă. Toate acestea amăgesc şi ispitesc mintea sau duhul către ceva păcătos sau pătimaş, însă atâta vreme cât mintea nu consimte să stea de vorbă cu ele, cât se luptă cu ele de fiecare dată când se ivesc până le izgoneşte, nu este rău sau păcat.

Graniţele câmpului de luptă

Acestea sunt limitele câmpului de luptă - de la ivirea gândului, poftă, patimă şi atracţie pană la dispariţia şi ştergerea celor mai mici urme ale acestora. Către acestea se îndreaptă toate regulile războiului duhovnicesc, într-adevăr, lumea lucrează din afară, la fel ca satana; însă rezultatele ispititoare ale lucrării ei nu pot ajunge la conştiinţa noastră decât printr-unul din acestea trei, pentru că toată grija lor este să zguduie toată buna alcătuire lăuntrică şi să o pervertească înspre ele. Îşi folosesc toată viclenia în acest scop, astfel încât ei nu aplică o metodă sau anumită lucrare asupra noastră, ci ne creează o stare de spirit, pe care ei.vor s-o aprindă şi s-o înteţească în noi, cum că toate lucrările - care ne duc în cele din urmă la păcat - sunt de mare trebuinţă şi nepreţuite în viaţa noastră. De pildă, în timpul prigoanelor şi suferinţelor, un om este sănătos, dar îi vin gânduri de cârtire, de deznădejde sau de a se lepăda de virtute.

Aşadar, acesta este ultimul cuvânt referitor la războiul duhovnicesc: indiferent de ceea ce te aţâţă la păcat, întoarce-ţi toată atenţia şi puterea către însuşi păcatul - începe de la el şi luptă-te. Această regulă este de o importanţă

covârşitoare, pentru că te va ţine înlăuntru - şi astfel vei căpăta întărire - şi într-o anumită măsură, în afară de orice primejdie. De aceea regulile Sfinţilor Părinţi sunt îndreptate împotriva gândurilor, patimilor şi dorinţelor, fiind adaptate la însăşi firea acestora.

Cauzele nici măcar nu sunt pomenite sau dacă sunt, nu se dă prea mare importanţă în această privinţă şi nici nu se face o deosebire între ele. Pentru că lumea, diavolii şi pofta trupului pot şi chiar stârnesc fiecare în noi una şi aceeaşi patimă, dar asta nu înseamnă că ea va căpăta din surse diferite însuşiri diferite. ***Prin urmare, toată luarea-aminte a nevoitorului trebuie aţintită înspre înlăuntru - spre gânduri, dorinţe, patimi şi inclinaţii.***
Atenţia să fie concentrată mai ales asupra gândurilor, pentru că inima şi voinţa nu sunt atât de iuţi ca gândurile, iar patimile şi poftele rareori atacă singure - de cele mai multe ori sunt odrăslite din gânduri. Din acestea putem desprinde următoarea regulă: taie gândurile şi vei tăia lucrarea păcătoasă.

4. Regulile războiului duhovnicesc

Dintre toate regulile războiului duhovnicesc care alcătuiesc codul de luptă al creştinului, unele sunt menite să vestească atacurile, altele înlesnesc un deznodământ al luptei cât mai rapid şi mai încununat de biruinţă, altele asigură o întărire şi o statornicire a roadelor victoriei, iar altele vindecă cu repeziciune răul loviturilor primite în luptă.

Toate acestea pot fi împărţite în trei grupe:
1) reguli de urmat înaintea luptei;
2) reguli de urmat în timpul luptei;
3) reguli de urmat după luptă.

Înaintea luptei

Înaintea luptei oşteanul trebuie să se poarte în aşa fel încât fie să respingă atacurile ce sunt pe cale să vină, fie să poată să le vadă de la prima mişcare, fie să-şi asigure o biruinţă înainte de vreme. De aceea, se cuvine mai întâi de toate să restrângă aria de manifestare a mişcărilor păcătoase şi să le îngrămădească pe toate într-un loc, căci făcând aşa nu numai că îi va veni mult mai uşor să observe răzvrătirea lor, dar va şti mult mai precis încotro să-şi îndrepte forţele.

1) Semnele exterioare ale stăpânirii păcatului sunt îndeobşte acestea: din cuibul pe care şi l-a făcut în centrul vieţii duhovniceşti - inima - păcatul pătrunde în suflet şi trup prin toate funcţiile lui, ajungând pe urmă în toate legăturile exterioare ale omului şi în cele din urmă îşi azvârle vălul întunecat peste toate cele dimprejur. Acum, deşi este izgonit din adâncurile inimii, încă mai dă

târcoale amenințător prin împrejurimi, hrănindu-se cu ce s-a hrănit dintotdeauna.

Chipurile, lucrurile şi împrejurările pot foarte uşor să stârnească şi acum gândurile pătimaşe pe care omul le alipea de ele când lucra păcatul. Luptătorul înţelept trebuie acum să se ferească de aceste surse de provizii din care se poate hrăni duşmanul, în vederea acestui lucru, el trebuie:
a) să-şi revizuiască întreaga purtare exterioară, să-i dea o nouă înfăţişare, un nou suflu, să calculeze altfel timpul rânduit pentru lucrările ei şi aşa mai departe, toate acestea căutând a le săvârşi în duhul noii vieţi;
b) Să-şi drămuiască timpul astfel încât să nu treacă nici o oră fără o îndeletnicire folositoare. Pauzele dintre diferitele activităţi trebuie umplute cu ceva şi trebuie să fie ceva care ajută la omorârea păcatului şi întărirea duhului. Oricine se poate convinge cât de folositoare sunt anumite podvig-uri trupeşti pentru îndepărtarea inclinaţiilor potrivnice;
c) Să-şi ţină în frâu simţurile, mai cu seamă ochii, urechile şi limba, care sunt cele mai rapide transmiţătoare ale păcatului din inimă spre exterior şi din afară în inimă;
d) Să caute „înlocuitori" duhovniceşti pentru fiecare din lucrurile cu care este nevoie să vină în contact - obiecte, persoane, întâmplări şi mai ales să îşi umple tot perimetrul în care îşi desfăşoară viaţa cu lucruri care îi înălţă sufletul, astfel încât prin această vieţuire în afară omul să trăiască într-un fel de şcoală a Dumnezeirii.

În general trebuie să ne aranjăm mediul nostru exterior în aşa fel încât, pe de o parte, să nu stârnească prea mult atenţia, scutindu-ne de prea multă vâlvă în jurul propriei persoane, iar pe de altă parte nu numai să ne facă imuni la atacurile neaşteptate ale păcatului, ci şi să hrănească şi să întărească viaţa cea nouă ce se zămisleşte în duh. În asemenea împrejurări, păcatul va fi cu totul înlăturat din afară şi nu va mai primi hrană şi sprijin de la vechea sa sursă.

2) Dacă luptătorul îşi foloseşte în afară toată puterea pentru a se păstra în starea pe care i-a adus-o prima victorie, adică dacă va aprinde neîncetat acele simţăminte şi dispoziţii care s-au născut în el, atunci păcatul va fi izgonit dinlăuntru şi va rămâne pentru totdeauna fără sprijin sau substanţialitate. Astfel, lipsit de orice hrană şi sprijin dacă nu este nimicit de îndată, păcatul va slăbi din ce în ce mai mult, până ce se va istovi.

Războiul cu păcatul va înceta apoi de bună-seamă şi atenţia se va concentra total asupra războiului cu gândurile (care vor încerca din toate puterile să tulbure noua rânduială) şi mai puţin asupra patimilor şi înclinaţiilor, unde rămâne numai să „priveghem cu toată osârdia" (vezi Marcu 14, 38). Luptătorul pentru Hristos trebuie să aibă două străji neadormite trezvia şi dreapta socoteală; primul are

atenţia îndreptată înspre înăuntru, al doilea înspre exterior. Cel dintâi veghează asupra mişcărilor venite de la inimă, cel din urmă cercetează mişcările care pot năvăli peste el prin înrâuririle din afară.

Regulă pentru cel dintâi este aceasta: după ce feluritele gânduri sunt azvârlite afară din inimă prin aducerea aminte de Dumnezeu, să străjuiască la poarta inimii şi cu toată osârdia să păzească ce intră şi ce iese din ea; mai cu seamă să nu îngăduie mişcării să pună în gardă simţurile şi poftele, pentru că de aici vine tot răul.

Regulă pentru cel de-al doilea este aceasta: la începutul fiecărei zile, stai şi gândeşte-te la toate întâmplările şi la posibilele întâlniri, precum şi la toate simţămintele şi mişcările posibile pe care le-ar putea deştepta acestea, întăreşte-te dinainte, astfel încât să nu fii înşelat şi să cazi din pricina vreunui atac neaşteptat.

Apropo, pentru a te apăra cu mai multă şansă de reuşită în momentul atacului, este bine să pui la cale un război pregătitor făcut în gând, realizat dinadins în acest chip, dar neînfăptuit. Să te pui cu ajutorul minţii într-o situaţie sau alta, cu un simţământ sau altul, cu o dorinţă sau alta şi apoi să cauţi diferite metode pentru a te păstra în limitele îngăduite şi să observi ce anume te-a ajutat şi te-a întărit mai mult într-o situaţie sau alta. Un asemenea exerciţiu premergător va întări în noi un duh războinic, ne va învăţa să dăm piept cu duşmanul fără nici o sfiiciune şi să-l biruim fără prea mari necazuri, folosindu-ne de tacticile dobândite prin experienţă. Mai mult decât atât, înainte de a păşi propriu-zis în luptă e necesar întotdeauna să aflăm mai întâi când să luptăm în ofensivă, când să luptăm în defensivă şi când să ne retragem.

În afară de faptul că folosim o tactică sau alta de luptă, potrivită treptei de maturitate duhovnicească la care am ajuns, la început cel mai bine este să ne retragem, adică să ne punem sub acoperământul aripilor lui Dumnezeu fără a încerca să luptăm. Mai târziu, când vom fi sporit în cunoaşterea vrăjmaşilor prin experienţă şi le vom fi studiat tacticile de atac, îi vom putea respinge fără nici o pierdere de timp. Însă niciodată nu trebuie să le îngăduim să aţâţe înadins patimile în noi sau să ne aşezăm în locurile cele mai expuse atacurilor lor necruţătoare doar ca să avem un prilej de a lupta şi a repurta o victorie; există anumite imbolduri pătimaşe care nu pot fi biruite decât printr-o metodă sau alta.

Gândurile trebuie izgonite fără milă, însă nu întotdeauna e posibil să procedăm la fel cu înclinaţiile şi cu patimile, mai ales cu cele trupeşti, în ambele situaţii, din cauza nepriceperii biruinţa poate fi pierdută. În sfârşit, niciodată să nu purcezi la luptă fără gândul de căpetenie al biruinţei - semnul biruinţei [40], înainte

[40] Nota: Aceasta se referă la Cinstita şi de viaţă făcătoare Cruce a Domnului

ea a înclinat balanţa victoriei dintre bine şi rău în favoarea celui dintâi şi tot astfel ne va face cu uşurinţă biruitori în încleştarea cu fiecare mişcare păcătoasă a sufletului.

Cetele demonilor şi toate gândurile şi poftele cele necurate se risipesc de îndată la apariţia ei. Are puterea de a-l însufleţi şi a-l ridica pe om mai presus de sine - de aceea trebuie să ne-o aducem în minte şi în simţuri cât mai des cu putinţă şi să întărim de-a pururi în fortăreaţa minţii noastre acest sfeşnic care risipeşte întunericul. Nimic nu poate aprinde cu mai multă putere râvna de a birui păcatul decât acest gând al râvnei, acest şuvoi repede de apă vie care, stârnit dar nu tulburat, face neobservate valurile provocate de pietrele ispitelor.

În timpul războiului

Cu aceste avertismente şi reguli mergi la luptă, înarmat cu bună nădejde, o, ostaşule al lui Hristos.

În timpul desfăşurării propriu-zise a luptei, trebuie să acţionezi după regulile ei premergătoare, astfel încât să nu-ţi pui nădejdea într-o apărare dezordonată de atacurile vrăjmaşului. Deseori, luptând după un anumit plan, fără a fi înzestrat cu cine ştie ce putere, vei fi încununat de biruinţă.

După ce ai băgat de seamă de apropierea vrăjmaşului - începutul unui imbold, al unui gând, al unei patimi sau al unei inclinaţii [pătimaşe] - grăbeşte-te să conştientizezi că acela este vrăjmaşul. Este un lucru necugetat şi foarte des întâlnit, să credem că tot ceea ce se iveşte în noi este o însuşire a sângelui nostru şi că, prin urmare, trebuie apărată şi preţuită ca pe noi înşine.

Orice poartă urma păcatului este străin nouă, drept pentru care trebuie întotdeauna să ne curăţim sinele de toată întinăciunea. Altminteri ne vom trăda pe noi înşine. Cine vrea să se lupte cu sine trebuie să se împartă în două: în el însuşi şi în duşmanul care se ascunde în el. După ce ai despărţit cunoscuta mişcare pângăritoare de sinele tău şi ai recunoscut-o ca fiind duşmanul, încredinţeaz-o conştiinţei şi simţurilor, deşteptându-ţi în inimă scârba faţă de ea. Aceasta este cea mai mântuitoare cale de izgonire a păcatului. Fiecare mişcare păcătoasă este ţinută în suflet prin senzaţia unei anumite plăceri pe care o hrăneşte. Prin urmare, prin deşteptarea unui simţământ de scârbă, mişcarea păcătoasă este lipsită de tot sprijinul şi dispare de la sine.

Totuşi acest lucru nu este întotdeauna aşa de uşor de făcut şi nici chiar posibil. Este lesne să biruim gândurile mâniindu-ne pe ele, dar mai greu e să învingem

pofta şi încă şi mai greu să biruim patimile, pentru că ele însele sunt mişcări ale inimii. Când acest lucru nu dă rezultate, iar duşmanul nu se va da bătut fără luptă, intră în luptă cu dârzenie, dar fără înălţare sau bizuire de sine. Timiditatea aduce tulburare în suflet şi o anumită nestatornicie şi delăsare şi dacă sufletul nu este sigur pe el, poate foarte uşor să dea greş. Bizuirea pe sine şi părerea de sine sunt chiar duşmanii cu care trebuie să ne luptăm. Cel ce le-a îngăduit să pătrundă înăuntru a căzut deja şi chiar s-a predispus pe sine spre alte căderi, pentru că acestea îl duc pe om la nelucrare şi orbire.
Odată începută lupta, ia aminte bine la inima ta: nu cruţa mişcările ce se deşteaptă în simţuri, întâmpină-le chiar la poarta sufletului şi încearcă să le birui acolo. Pentm a reuşi cât mai repede întăreşte-ţi o convingere lăuntrică ce este potrivnică lucrului de care depinde gândul de tulburare. Astfel de convingeri potrivnice nu sunt numai scuturi în acest război al minţii, ci şi săgeţi. Ele îţi apără inima şi biruie pe vrăjmaşul aciuat aici. Din acel moment înainte, războiul duhovnicesc se va desfăşura după cum urmează: păcatul ce se apropie va fi străjuit de gânduri şi imagini care îl ascund şi-l apără, iar nevoitorul, la rândul lui, va nimici aceste scuturi [viclene] prin gânduri şi imagini contrare.

Durata acestui război depinde de o mulţime de împrejurări, care sunt imposibil de stabilit. Dacă nu-şi îngăduie nici o cât de mică relaxare sau nu consimte nici măcar cu gândul să treacă de partea vrăjmaşului, atunci biruinţa va fi a lui, fără îndoială, pentru că mişcările păcătoase nu au, după cum am arătat mai sus, un reazem de nădejde în noi şi ar trebui să se curme de la sine curând.

De se va întâmpla că, după ce ai săvârşit toate acestea cu bună conştiinţă, acţiunile defensive ale inamicului să mai zăbovească încă precum nişte năluciri în sufletul tău şi să nu vrea în ruptul capului să renunţe la stăpânirea lor, atunci negreşit că este sprijinit prin întăriri din afară şi că tu trebuie să cauţi ajutor tot în afară, pământesc sau ceresc.

Destăinuie acestea povăţuitorului tău duhovnicesc şi roagă-te cu sinceritate Domnului, Sfinţilor şi mai cu seamă Îngerului tău păzitor. Nădejdea tare în Dumnezeu n-a fost niciodată ruşinată. Pe lângă acestea, află că războiul cu gândurile e unul, cel cu patimile este altul şi altul cel cu poftele. Gândul se naşte din gând, dorinţa din dorinţă, iar patima din patimă. Trebuie folosite anumite mişcări împotriva fiecăreia dintre ele, mişcări care trebuie aflate dinainte, fie prin contemplaţie, fie prin experienţe ascetice şi prin povăţuire.

Însă nu e de trebuinţă întotdeauna ca cineva să înceapă lupta propriu-zisă – câteodată dispreţuirea şi scârbirea fac toată lucrarea, izgonindu-l pe vrăjmaş, iar lupta n-ar face decât să-l înmulţească şi să-l mânie.

Trebuie urmărit până când nu mai rămâne din el nici cea mai neînsemnată urmă; altminteri, chiar şi un simplu gând lăsat în inimă, ca un şarpe viclean, îşi va face până la urmă lucrarea, înclinând pe nesimţite sufletul spre el. În vremea luptei propriu-zise nu trebuie să ne folosim de mijloacele menite a preîntâmpina încleştările viitoare. Regulile întocmite pentru aceasta sunt întotdeauna foarte aspre şi prin urmare este întotdeauna necesar să le schimbăm şi - urmează de aici - să recunoaştem netemeinicia bizuirii pe experienţa noastră, deoarece este primejdioasă pentru războiul duhovnicesc şi ispititoare pentru luptător.

După război

Lupta s-a încheiat. Mulţumeşte-I Domnului că te-a izbăvit de înfrângere, dar nu te da unei nestăvilite bucurii a mântuirii, nu îngădui să se lase peste suflet negrija şi uitarea, nu slăbi râvna. Deseori duşmanul se preface a fi învins astfel, încât, când tu te-ai rezemat pe un simţământ de siguranţă [şi ferire de primejdii], să te biruie mult mai lesne printr-o prăbuşire neaşteptată. De aceea nu agăţa armele în cui şi nu uita de regulile de strajă. Mereu să fii un oştean dârz şi cu luare-aminte. Mai bine să stai şi să-ţi numeri stricăciunile; vezi încă o dată întreaga desfăşurare a luptei - începutul, încleştarea propriu-zisă şi în fine, ce i-a pus capăt. Asta se va constitui într-un soi de tribut cerut de la cel înfrânt şi va face mult mai uşoare toate biruinţele viitoare asupra lui.

Iată, într-o analiză finală, cum se dobândesc înţelepciunea duhovnicească şi experienţa ascetică.

Să nu spui nimănui despre biruinţă - asta l-ar înfuria la culme pe vrăjmaş şi ţi-ai pierde puterea. Slava deşartă, de care ar fi cu neputinţă să scapi în atare situaţie, va deschide porţile fortăreţei tale duhovniceşti şi după ce vei fi învins un singur duşman, vei fi nevoit acum să înfrunţi o întreagă mulţime. Dacă eşti învins, smereşte-te; însă nu fugi de la Dumnezeu şi nu fi îndărătnic. Grăbeşte-te să-ţi înmoi inima şi să o aduci la pocăinţă. Este imposibil să nu cădem, însă putem şi trebuie neapărat să ne ridicăm după ce am căzut.

Când cineva care aleargă repede se împiedică de ceva, se ridică imediat şi-şi continuă nestingherit drumul până la ţintă. Caută să-l depăşeşti. Domnul nostru este ca o mamă care îşi ţine copilul de mână şi nu-l părăseşte, chiar dacă el deseori se împiedică şi cade. În loc să paralizezi de deznădejde, mai bine să îţi pregăteşti inima pentru nevoinţe ascetice, învăţând din căderea de faţă o lecţie de smerenie şi avertismentul de a nu păşi prin locuri lunecoase, unde inevitabil vei cădea. Dacă nu striveşti păcatul prin pocăinţă sinceră, atunci prinzând cât de cât putere înăuntrul tău te va târî fără putinţă de scăpare în adâncul mării păcatului. Păcatul te va stăpâni şi vei fi nevoit să o iei iar de la capăt, de la

prima luptă. Însă Dumnezeu ştie dacă acest lucru va mai fi posibil. Poate că, încredinţându-te păcatului, vei trece dincolo de hotarul convertirii tale şi nu vei mai găsi nici măcar un adevăr care să-ţi zguduie şi să-ţi străpungă inima. Poate nu ţi se va mai da harul. Atunci vei fi socotit deja printre cei osândiţi la chinurile veşnice.

Regulile războiului nu sunt aceleaşi pentru toţi

Referitor la aceste reguli ale războiului trebuie remarcat în general că ele nu sunt în sinea lor nimic altceva decât o folosire a tuturor armelor în cazurile particulare şi că din această cauză e imposibil să le înfăţişăm pe toate. Problema războiului lăuntric este tainică şi de nepătruns. Modurile lui de desfăşurare sunt neînchipuit de variate, iar luptătorii sunt, la rândul lor, nenumăraţi.

Unul este biruit de un lucru, altul se biruie de altceva. De aceea este imposibil să întocmim un set de reguli pentru fiecare. Cel care îşi poate întocmi cele mai potrivite reguli este însuşi luptătorul. Experienţa este cel mai bun învăţător - avem nevoie doar de dorinţa plină de râvnă de a ne birui pe noi înşine. Primii asceţi nu au studiat din cărţi, însă cu toate acestea ei întruchipează simbolul desăvârşitei biruinţe. Mai mult, să nu se bizuie cineva prea mult pe aceste reguli, ele fiind doar nişte schiţe exterioare. Care este esenţa problemei va afla fiecare prin propria experienţă, când va începe să lupte pe faţă cu duşmanul. Iar în această lucrare, singurii îndrumători vor fi simţirea cea bună proprie şi lăsarea în voia lui Dumnezeu.

În fiecare persoană există o cale lăuntrică a vieţii duhovniceşti, care ne aduce aminte de anticele catacombe, extrem de tainice şi de întortocheate. La intrarea în ele, cel încercat primea câteva instrucţiuni despre însuşirile generale ale catacombei - să facă aşa aici, să procedeze astfel dincolo, să urmeze un anumit semn aici şi acolo un altul; dar apoi este lăsat singur în bezna catacombelor, uneori având cu sine doar lumina firavă a unui sfeşnic. Totul depinde de prezenţa sa de spirit, de simţirea cea bună şi de luare-aminte precum şi de călăuzirea nevăzută.

Şi viaţa creştinească lăuntrică este învăluită într-o asemenea taină. Aici fiecare merge singur, chiar dacă este înconjurat de reguli nenumărate. Imboldurile inimii şi mai ales indiciile harului sunt singurele călăuze statornice, neamăgitoare şi nedespărţite în acest război cu sine însuşi. Orice altceva îl va abandona.

Lupta cu fiecare gând în parte

Aşa este războiul cu fiecare patimă, poftă şi gând. Căci patimile, poftele şi gândurile sunt toate diferite. În consecinţă, nu este neapărată nevoie să intrăm în toate amănuntele războiului cu fiecare gând în parte.

Vom face doar câteva observaţii:
1) Există gânduri subţiri şi gânduri foarte subţiri; există gânduri grosiere şi foarte grosiere. Pe acestea din urmă le poate simţi oricine; primele însă se strecoară pe neobservate în clipa sălăşluirii lor în inimă, vădindu-se mai târziu prin lucrare. Ele par a fi mai degrabă altceva decât ceea ce sunt ele de fapt. Ar trebui, prin urmare, să nu te mai încrezi în propria-ţi linişte, bunătate şi curăţie nici măcar o iotă, ci întotdeauna să fii prudent în ceea ce le priveşte; urmăreşte cu atenţie mersul treburilor şi vezi ce gânduri le însoţesc şi cu care gânduri se isprăvesc pentru că prin aceasta să le judeci pe cele ce s-au furişat de la început în inimă. Pe lângă toate acestea, e foarte bine să avem un prieten de încredere - un ochi scrutător va observa de îndată din afară ceea ce se ascunde în noi, deşi noi s-ar putea să nu băgăm de seamă.

Când vorbim de gânduri foarte subţiri, nu ne referim numai la cele ale duhului. Gândurile pot veni şi dinspre suflet şi dinspre trup. Însuşirea lor caracteristică este subtilitatea, furişarea în adâncuri, astfel încât persoana crede că lucrează în curăţie, fără vreo întinăciune a patimilor, când de fapt lucrează din patimă. Pricina acestei [înşelăciuni] este încă nepovăţuita curăţie a inimii sau mai exact, o discernere deocamdată puţin sporită între ceea ce este firesc şi ceea ce este nefiresc. Când acestea vor spori, gândul subţire şi foarte subţire va deveni grosier şi foarte grosier, fiindcă atenţia va fi ascuţită de experienţă şi va învăţa simţămintele inimii să discearnă binele şi răul.

2) Sunt gânduri, pofte şi patimi care vin pe neaşteptate sub chipul unor tulburări trecătoare dar sunt şi unele cu mult mai statornice, care ţin zile, luni sau chiar ani la rând. Cele dintâi sunt uşoare, cu toate acestea nu trebuie trecute cu vederea. Să fim cu multă luare-aminte însă nu atât la ele, cât la înşiruirea lor. Vrăjmaşul are o lege a lui, nu ne atacă de la început cu patima întreagă, ci ne-o înrădăcinează printr-un gând şi prin deasa repetare a lui. Poate că primul gând l-am izgonit cu mânie, însă un al doilea şi un al treilea le primim cu mai mare îngăduinţă şi atunci se naşte pofta şi patima; iar de aici mai e un pas până la învoire şi făptuire. Aceste gânduri care vin fără de încetare sunt împovărătoare şi ucigătoare. Lor, mai mult decât oricăror altora, le aparţine numele de ispititoare.

Despre acestea se cuvine să ştim că nu sunt de la fire - deşi după trăsături sunt asemănătoare cu ea - ci sunt întotdeauna de la cel viclean. Domnul le îngăduie anume pentru a ne curăţi, pentru a ne încerca şi a ne întări dragostea, credinţa şi statornicia şi pentru a plăsmui cu mai multă înţelegere omul lăuntric. De aceea

trebuie să le răbdăm cu bucurie, chiar dacă sunt prea pline de amărăciune pentru o inimă în care s-a pogorât harul de curând. Acestea sunt de fapt ispite precum: hula, deznădejdea şi necredinţa. Lucrul de căpetenie este să nu înclinăm spre ele, să nu le primim şi să ţinem inima neînrobită de ele, separându-le de noi înşine şi de libertatea noastră de a gândi şi de a crede.

3) Gândurile cu care trebuie să ne luptăm nu sunt întotdeauna rele; de multe ori, ele pot să pară bune, iar cel mai adesea par inofensive. Cu privire la cele nelegiuite există o singură regulă - să le izgonim de îndată. Celelalte două [feluri de gânduri] trebuie judecate sau cântărite. ***După cum arată şi virtutea de toţi lăudată a deosebirii gândurilor, adică [de a şti] pe care să le primim şi pe care să le izgonim, nu se poate întocmi o lege pentru aşa ceva. Să afle fiecare din propria experienţă, pentru că nu vom întâlni niciodată un om ale cărui reguli să poată fi aplicate întocmai de noi, în orice împrejurare ne-am găsi. Mai bine e să procedezi aşa: să-ţi stabileşti o ordine a lucrurilor - să te ţii de ea şi să izgoneşti tot lucrul nou ce se iveşte, oricât de bun ar părea el.***

Chiar dacă un gând nu are nimic rău în sine sau în urmările lui, nu te mişca spre dânsul de îndată, ci rabdă o vreme, pentru a nu face nimic pripit. Unii au aşteptat cinci ani de zile până au împlinit un gând. Legea cea mai importantă este aceasta: să nu te încrezi în mintea şi în inima ta şi să mărturiseşti fiecare gând părintelui tău duhovnicesc. Nesocotirea acestei legi a fost dintotdeauna şi încă este pricina înşelăciunilor şi a căderilor mari.

4) Gândul cel rău ispiteşte, pe când cel ce pare a fi bun amăgeşte, aşa încât cel ce este biruit de primul se socoteşte printre cei ce au păcătuit sau au căzut, însă dar cel ce se biruie de al doilea se află într-o stare de amăgire; este oare cu putinţă să zugrăveşti toate înşelările, cu începuturile şi însuşirile lor? Trăsătura lor de căpetenie este aceea că persoana în cauză se socoteşte cu toată tăria a fi ceva ce de fapt nu este - crede de pildă, că este chemată să-i înveţe pe alţii sau are darul unei vieţi ne mai auzite etc. Rădăcina şi izvorul acestor păreri de sine este gândul foarte subţire că „eu sunt ceva şi încă ceva însemnat". Cel ce e nimic şi praf şi cenuşă cugetă despre sine că ar fi ceva, iar vrăjmaşul se alipeşte de această închipuire de sine foarte subţire şi-l prinde în mrejele sale viclene pe om. Pe lângă acestea, fiecare gând subţire de care nu ne dăm seama ne ţine în înşelare, iar noi credem că de fapt suntem călăuziţi de un gând bun şi evlavios. Acestea fiind spuse, putem afirma fără putinţă de tăgadă că nu este minut în care noi să nu zăcem în înşelare; umblăm printre fantome şi suntem ademeniţi şi înrobiţi de ele într-un chip sau altul şi asta se întâmplă din pricină că răul sălăşluieşte încă în noi, nefiind izgonit, pe când binele este pe dinafară, motiv pentru care ochii noştri [lăuntrici] sunt înceţoşaţi.

5) Este bine ca la început să adunăm cunoştinţe despre fiecare gând în parte, adică să le pricepem obârşia, urmările şi mijloacele de a le alunga. Ne vom întocmi astfel un veritabil depozit de muniţie, foarte trebuincios pe timp de război, adică în cazul în care nu izbutim să izgonim gândul prin ură, iar el începe să-şi facă lucrarea-i blestemată, ispitindu-ne şi convingându-ne, iar noi trebuie să-i punem în faţă ceva care să-i arate netemeinicia, însă pentru a reuşi să facem aşa ceva, trebuie să avem gânduri de rezervă.

În privinţa celor de mai sus, Sfinţii Părinţi au ales opt patimi de căpetenie şi au înfăţişat pilde de care se poate folosi oricine vrea să le biruie. Acestea nu sunt singura muniţie de război, dar constituie arma lui cea mai importantă, în alte scrieri putem găsi descrierea altor patimi şi regulile potrivite lor. Cea mai importantă colecţie de asemenea învăţăminte se află la Sfântul Ioan Scărarul.

6) Există gânduri trupeşti, gânduri sufleteşti şi gânduri duhovniceşti. Este limpede pentru oricine că ele pot ataca toate laolaltă, dar că, în mod firesc, la început le simţim mai lesne pe cele trupeşti, în vreme ce gândurile sufleteşti şi duhovniceşti se vădesc mai târziu. Nevoitorul trebuie să ştie să-şi schimbe poziţiile de luptă potrivit cu fiecare dintre ele. Trebuie să facă astfel pentru ca nu cumva, biruindu-şi trupul, să se facă fără de grijă din pricina unui simţământ de siguranţă şi să fie biruit de aceea de propriu-i; cel cu sufletul împăcat poate fi lovit în duh. În general, atâta vreme cât avem suflare, lupta nu se curmă, deşi poate conteni chiar pentru o perioadă mai îndelungată.

7) ***Avva Dorotei spune: „Sunt [din aceia] care lucrează patima, [din aceia] care se luptă cu patimile, şi [din aceia] care le biruie”[41].***

Cei dintâi păcătuiesc, cei din mijloc au purces pe drumul curăţirii de sine, iar cei din urmă sunt aproape de nepătimire. Cu cât este mai înverşunată împotrivirea cuiva faţă de o patimă - neîngăduind nici măcar un gând şi cu atât mai puţin pofta şi îndulcirea în ea, ci dezrădăcinându-le grabnic pe acestea din inimă dacă au intrat, deşteptându-şi întotdeauna un simţământ potrivnic - cu atât mai repede va dobândi curăţia. Cu cât este cineva mai îngăduitor şi cu cât se cruţă mai mult, cu atât osteneala se lungeşte fiind presărată de opriri şi porniri dezordonate. Această stare a lucrurilor este hrănită de mila de sine, adică de nedezlipirea de patimi. Cruţându-se şi miluindu-se pe sine, omul îl odihneşte pe adevăratul duşman şi devine propriul său adversar.

8) Urmarea războiului poate fi o minte lipsită de gânduri, o inimă neînrobită de patimi şi o voinţă descătuşată de înclinările păcătoase. Când acestea apar în

[41] Nota: Avva Dorotei, „Învăţături şi scrisori de suflet folositoare”, 1997, Ed. Bunavestire, Bacău, Cuvântul 11: Să tăiem patimile degrabă pană nu ne obişnuim cu ele, pp. 90-99

suflet, omul a ajuns la nepătimire. Fiinţa lui lăuntrică se transformă într-o oglindă curată în care se reflectă lucrurile duhovniceşti.

9) Războiul minţii cu gândurile, poftele şi patimile nu trebuie privit ca fiind unicul mijloc - prin care se înlocuiesc şi se înlătură toate celelalte - de curăţire a întinăciunilor noastre, cu toate că este de o importanţă covârşitoare şi de neînlăturat, având în el o [mare] putere de cucerire. El trebuie pus neapărat în legătură cu războiul neîncetat cu patimile sau cu dezrădăcinarea, stingerea şi îndepărtarea lor prin lucruri opuse. Pricină este că lucrarea pătimaşă a pătruns puterile noastre fireşti şi aceasta deoarece noi am lucrat în chip pătimaş. Fiecare lucrare pătimaşă a mai vărsat un strop de patimă în puterile noastre, iar toate lucrările împreună au umplut puterile noastre de patimi, precum apa îmbibă un burete sau mirosul intră într-o haină.

Prin urmare, pentru a stoarce toată patima e necesar să lucrăm prin cele potrivnice ei, astfel încât fiecare faptă care pătrunde în puteri să izgonească partea corespunzătoare de patimă. Săvârşirea a cât mai multe fapte de acest fel va sili toată patima să iasă afară. Această metodă, dacă se foloseşte cum trebuie, este atât de puternică încât, după ce-o vei fi folosit de mai multe ori, vei simţi deja slăbirea patimilor, uşurinţă şi libertate, cât şi o anumită lumină în suflet.

Războiul minţii nu face decât să alunge patimile din conştiinţă; totuşi patima rămâne ascunsă şi încă vie. Şi atunci faptele potrivnice vin să zdrobească capul şarpelui. Totuşi, aceasta nu înseamnă că poţi curma de acum războiul minţii. El trebuie să continue într-o strânsă impreună-lucrare cu săvârşirea faptelor potrivnice, pentru că altminteri poate rămâne cu desăvârşire sterp, putând chiar să înmulţească patimile în loc să le împuţineze, deoarece de făptuirea potrivnică unei patimi se poate lipi o alta. De pildă, postul se poate însoţi cu slavă deşartă. Dacă nu ne dăm seama de aceasta, atunci toată truda noastră va fi zadarnică. Războiul minţii împreună cu războiul activ vor lovi patima şi dinăuntru şi din afară şi o vor nimici la fel de repede precum piere un duşman împresurat şi atacat şi din faţă şi din spate.

10) În această luptă susţinută de îndreptarea noastră trebuie să ţinem seama de rânduiala şi ordinea binecunoscute şi clădind această structură, să ne îndreptăm atenţia asupra firii patimilor şi în general, asupra caracterului nevoitorului şi asupra faptelor bune menite să susţină această activitate. În primul caz trebuie să avem drept ţintă patimile de căpetenie: iubirea de plăceri, iubirea de arginţi şi cugetarea trufaşă. Apoi să ne nevoim în necruţarea şi mânia faţă de sine, în supunerea faţă de alţii şi în a ne socoti pe noi înşine a fi nimic (vezi Sfântul Varsanufie). Sfinţii, care s-au nevoit fără încetare pentru a se curăţi, au privit acest fel de lucrare ca fiind prima treaptă. Pe cea de-a doua treaptă se află

patima cea mai mare pe care o lucrează cineva şi care se vădeşte pe sine în vremea convertirii, atunci când omul vine la cunoaşterea propriei păcătoşenii şi se pocăieşte. Făgăduind să nu mai păcătuiască, mai ales asupra acestei patimi este concentrată atenţia nevoitorului.

De aceea, chiar şi după convertire patima principală trebuie să fie cea mai apropiată ţintă a luptei împotriva păcatului care are sălaş în noi. Ea atrage la sine toate celelalte patimi, ca şi cum le-ar lega de sine sau le-ar da prin sine un punct de sprijin. Putem vădi celelalte patimi doar slăbind şi biruind patima principală, urmând apoi să le risipim pe toate odată. Trebuie să ne îndreptăm de la început toate forţele împotriva ei şi aceasta mai cu seamă din pricina faptului că în acest moment avem multă ură faţă de ea, ură din care vine şi puterea de a i ne împotrivi.

Iar fără a o zdrobi pe aceasta dintâi, nu vom putea să le biruim pe celelalte. Pe a treia treaptă este de la sine înţeleasă necesitatea respectării unei rânduieli a faptelor celor după Dumnezeu. Astfel, chiar de la început se duce război împotriva patimilor precumpănitoare, mai târziu împotriva izvorului lor, iar apoi, când toate sunt îngenuncheate, virtutea este slobodă să caute resturile oştirii duşmane, după propriul său discernământ şi mai ales după imboldurile lăuntrice. Trebuie să ne luptăm mai întâi cu patima care se deşteaptă şi se vădeşte pe sine.

Acestea sunt scopurile luptei şi ele trebuie împlinite după rânduiala cunoscută. Pe lângă respectarea rânduielii arătate mai sus, însăşi împotrivirea trebuie să se supună unei creşteri treptate, după o anumită împărţire dreaptă, astfel încât să nu alergi de la un lucru la altul, asemenea celui risipit. Altminteri vei semăna în sufletul tău trufia şi nu vei dobândi nici roade adevărate. Cu cât lucrezi cu mai multă hotărâre şi stăruinţă, cu atât vei fi mai aproape de deznodământ şi de pacea sufletească. Stăruie în lucrarea pe care ai început-o până se vor ivi şi roadele, fiindcă sfârşitul este cel care încununează toată nevoinţa. Şi nevoitorul să ia aminte la tot ceea ce îi arată experienţa sa într-ale ostenelii duhovniceşti.

Se pare că aşa se desfăşoară lucrurile: imediat după convertire se duce un război activ cu patimile; îndată după el sau împreună cu el se face şi lupta lăuntrică. Mai târziu ele se întăresc şi sporesc reciproc - crescând nevoinţa lăuntrică, sporeşte pe potriva ei şi cea exterioară şi întărindu-se cea exterioară se întăreşte de asemenea şi cea lăuntrică; în sfârşit, când amândouă sunt îndeajuns de puternice, nevoitorului îi vin gânduri despre osteneli şi fapte ascetice care să stârpească definitiv patimile şi să le taie din rădăcină. Marile nevoinţe şi lucrări ascetice nu trebuie luate asupră-ne după cum ne taie capul şi nici nu trebuie să-i sfătuim pe alţii să se dedea lor. Trebuie înaintat pas cu pas, crescând şi întărindu-ţi treptat puterea, astfel încât nevoinţele să sporească o dată cu

sporirea puterii şi îndemânării tale duhovniceşti. Altminteri lucrarea ta va semăna cu un petic nou [cusut] la o haină veche. Cerinţa nevoinţei trebuie să vină dinăuntru, aşa cum uneori se întâmplă ca tratamentul medical să fie reglat cu mai multă acurateţe de nevoile şi sensibilitatea pacientului.

11) Lupta minţii şi cea activă împotriva patimilor sunt prin sine aprige; însă cu mult mai mult este încununată de biruinţă şi de roade şi cu mult mai grabnic decurge ea atunci când o săvârşim sub povăţuirea altcuiva. S-ar putea întâmpla să nu zăreşti întotdeauna duşmanul în războiul minţii sau să nu fii în stare să-l biruieşti şi să-ţi menţii râvna şi hotărârea sau mai cu seamă, în amândouă situaţiile nu vei dispune de un plan sau de o schiţă pregătitoare, după care să te orientezi în timpul luptei. Este efectiv imposibil să împlineşti aşa ceva de unul singur. Toţi avem nevoie de cineva care să privească din afară cele prezente şi cele viitoare ale noastre. Iată de ce a te încredinţa povăţuirii unui părinte duhovnicesc trebuie socotită drept cea mai bună şi cea mai spornică metodă pentru îndreptarea noastră. Povăţuitorul va aplica pe noi şi în noi aceeaşi metodă: războiul minţii şi cel activ; dar, lucrul care este cel mai important, se va folosi de ea după propria lui judecată, după planul său, luând aminte la toate cărările şi răspântiile şi având în vedere scopul.

Aşadar, dacă doreşti şi cauţi curăţia, roagă-te fierbinte Domnului să-ţi descopere un părinte şi o călăuză şi o dată ce l-ai aflat, mărturiseşte-i tot ceea ce vezi şi cunoşti tu despre tine. Apoi încredinţează-te lui; ascultă-l întru toate cele din afară şi dinăuntru. Lasă-te în mâinile lui precum un material brut, astfel încât să plăsmuiască din el un locaş al Domnului, o făptură nouă. Făcând astfel, aruncă de la tine orice grijă de sine şi adăposteşte-te sub aripa părintelui tău. Lasă-l pe el să te călăuzească unde şi cum va voi; lasă-l să te îndrume să faci ce, când şi unde va voi. Nouă ne revine să îl ascultăm fără cârtire, fără a mărunţi tot ceea ce face, cu credinţă şi cu bucurie, descoperindu-i pe deplin conştiinţa sau cunoaşterea gândurilor, dorinţelor, patimilor, faptelor şi cuvintelor noastre, adică a tot ceea ce ni se întâmplă sau săvârşim noi. Asta îl va ajuta să-şi dea seama unde ne aflăm şi în ce stare lăuntrică suntem şi-i va da un punct de sprijin cât mai solid pentru povăţuirea şi lucrarea pe care ne-o va rândui.[42]

Descoperirea gândurilor şi ascultarea faţă de un bătrân sunt cele mai puternice lucrări pentru stârpirea patimilor şi biruirea demonilor. De fiecare dată când ne mărturisim gândurile şi lucrăm întocmai după sfatul, pe care îl primim, facem ca şi cum am curăţi rănile şi am schimba pansamentul. Un tratament extrem de eficient! Cel ce şi-a mărturisit gândurile scoate afară toată necurăţia şi prin ascultare, primeşte o comoară nouă, neîntinată - merinde întăritoare şi sevă

---

[42] Nota: Întreaga scriere a Sfântului Varsanufie vorbeşte despre aceasta - n. tr. în engleză

curată. Se aseamănă celui care vomită hrana stricată şi primeşte apoi mâncare bună, sănătoasă. Dar, ceea ce este cel mai important, această lucrare taie de la rădăcină patima egoismului, a eu-lui. Cel ce se luptă de unul singur, conduce el însuşi atacurile, astfel încât în timp ce luptă pe de o parte cu egoismul, pe de altă parte cumva îl hrăneşte. Prin ascultarea faţă de un povăţuitor, eu-l nostru propriu şi voinţa lui se risipesc şi din cauza aceasta şi patimile îşi pierd orice sprijin. Se apropie şi lovesc în mod dezordonat, fără nici o rânduială; chiar şi în aceste condiţii, ambiţiile lor viclene sunt vădite şi zădărnicite prin faptul că se află în câmp deschis, în general, acesta este mijlocul cel mai puternic pentru a stârpi patimile şi a aduce pe cineva cât mai grabnic la [starea de] curăţie.

Aici este cuprinsă toată experienţa Părinţilor şi se pot aduce nenumărate exemple. Se cuvine să insistăm asupra faptului că este cu atât mai bine pentru tine, cu cât îţi găseşti mai repede un povăţuitor, după convertire. Atunci râvna este arzătoare şi gata de orice, iar un părinte înţelept poate face orice cu ea, mai ales atâta timp cât lucrarea călăuzită de voia proprie - care dă naştere la îndărătnicie, neîncredere, dorinţa de a-i îndrepta pe alţii şi o tendinţă de a „ajusta" sfaturile duhovnicului - n-a apucat să prindă rădăcini. Cel ce s-a îmbolnăvit deja de acestea şi şi-a ales un povăţuitor trebuie să se lase mai întâi vindecat pentru a putea ajunge la starea de fiu adevărat, care să fie format. Este o nenorocire când sufletul s-a obişnuit să facă totul după propria raţiune şi voinţă.

12) În fine, o curăţire desăvârşită a întregii noastre fiinţe, o purificare prin foc este săvârşită de către însuşi Domnul. Aceasta se petrece în afară prin necazuri, iar înăuntru prin lacrimi. Nu putem spune că aceste lucrări curăţitoare apar numai la sfârşit şi nu şi mai înainte. Nu, ele se nasc încă de la început şi însoţesc omul în chipul feluritelor întâmplări amare şi al umilirilor inimii şi cu cât sporeşte omul [lăuntric] cu cât se înteţesc şi ele. Însă Domnul este Cel Care le aduce peste noi, îngăduindu-le şi ca să zicem aşa, binecuvântându-le spre a ne fi de folos în înfăptuirea tuturor lucrărilor noastre lăuntrice şi exterioare, înspre sfârşit, El le rânduieşte dinadins, ne dă lacrimi şi aduce necazurile şi scârbele - fie toate dintr-odată, fie una după alta, mai întâi lacrimile sau necazurile, fie numai una din acestea pentru o persoană şi cealaltă pentru altă persoană. Necazurile sunt focul, iar lacrimile sunt apa. Acesta este Botezul prin foc şi prin apă, despre care Sfântul Isaac Sirul spune că este întruchipat prin urcarea pe Cruce sau este răstignirea din urmă a omului celui vechi.

Această clipă, se spune, este timpul marii încercări, precum cea pătimită de Avraam care şi-a adus fiul spre a fi jertfit. Mintea este acoperită de pâclă, inima se zbate în chinuri răscolitoare; deasupra este aşteptarea mâniei, dedesubt este pregătit iadul. Omul se vede pe sine pierind, atârnând deasupra hăului. Unii trec

peste acest moment plini de biruinţă, alţii cedează şi cad, întorcându-se pentru a reîncepe urcuşul acestui deal. Cel ce a urcat şi această treaptă, ca şi cei ce s-au înălţat la cer, nu mai este pământesc, ci ceresc; Duhul lui Dumnezeu Se sălăşluieşte în ei şi îi poartă asemenea roţilor din vederea lui lezechiel [N. tr.: Iezechiel 1], Dumnezeu Se mişcă intru ei. Starea lor este mai presus de puterea minţii, nu poate fi cunoscută decât prin experienţă şi de aceea cei care au trăit-o nu vorbesc despre ea - nu este de folos altora şi poate fi chiar vătămătoare.

Alte mijloace de purificare: necazuri şi întâmplări neplăcute trimise de Dumnezeu aşa stau lucrurile la sfârşit. Până atunci, necazurile necontenite, situaţiile neplăcute trimise de Dumnezeu şi un duh de pocăinţă dăruit tot de la El trebuie să fie împreună cu alte mijloace, cele mai puternice căi de curăţire [a firii înrobite de păcat]. Ele au aceeaşi putere cu cea a unui povăţuitor duhovnicesc, iar în lipsa lui îi pot ţine locul într-un chip mulţumitor; de fapt, pentru cel ce crede şi este şi smerit chiar îl înlocuieşte. Pentru că în acest caz Dumnezeu însuşi este călăuzitorul şi povăţuitorul şi El este, fără putinţă de tăgadă, mai înţelept decât tot omul.

Sfântul Isaac Sirul zugrăveşte în amănunt modul în care Dumnezeu îl călăuzeşte pe om prin necazuri din ce în ce mai curăţitoare şi în care El aprinde duhul de pocăinţă în acesta. De la noi nu se cere decât credinţă în purtarea de grijă a lui Dumnezeu şi să primim cu întărire, cu bucurie şi cu mulţumire tot ceea ce El ne trimite. Unde sufletul nu este întărit în asemenea simţăminte, necazurile şi intamplările mare îşi pierd toată puterea de a curăţi, neputând să pătrundă în inimă şi în adâncuri. Aceasta cu privire la necazuri.

Zdrobirea presupune cunoaşterea amănunţită a păcatelor şi a tulburărilor şi o dobândim atât printr-o atentă veghere asupra noastră şi a ceea ce se petrece înăuntru, cât şi prin deasa spovedanie făcută cu pocăinţă şi durere pentru păcatele săvârşite. Fără necazurile din afară, este cu anevoie pentru cineva să reziste nebiruit de mândrie şi de părerea de sine şi fără zdrobirea inimii, cum (vei putea lepăda) oare de la tine egoismul lăuntric al fariseicei îndreptăţiri de sine? [43]

Cel ce nu rabdă necazurile este socotit de Apostol prea desfrânat. Întrucât nu e în puterea noastră ci în mâinile lui Dumnezeu să rânduiască scârbele din afară, să nu le cerem, pentru că puterea noastră de a le suferi cu răbdare nu este sigură. Totuşi, să nu arătăm nepăsare faţă de zdrobirea lăuntrică. Ea se află mai mult de jumătate în mâinile noastre şi nu este oprit a ne ruga pentru ele.

---

[43] Nota: Necazurile din afară, lacrimile şi zdrobirea [inimii] sunt lăudate în toate omiliile Sfântului Isaac Sirul

Aşadar sileşte-te pe cât îţi îngăduie înţelepciunea şi pe cât îţi este cu putinţă. Smereşte-te cât mai des cu putinţă înaintea lui Dumnezeu, aruncându-te cu pocăinţă înaintea Lui şi rugându-L să Se milostivească de tine. Văzând ostenelile tale, El îţi va dărui zdrobire necontenită şi dacă e de trebuinţă, un şuvoi nestăvilit de lacrimi prin care faţa sufletului tău se va spăla şi în cele din urmă se va curăţi. Biruinţa [astfel dobândită] nu trebuie să nască în noi bizuirea pe sine şi trâmbiţarea de sine, ci să ducă la trezvie - poate că arătarea biruinţei înseamnă de fapt că Domnul te-a şi lepădat ca pe ceva netrebnic. Mai degrabă trebuie să aprindă în noi râvna aprinsă pentru zdrobirea inimii, care este o jertfă întotdeauna bineprimită de Dumnezeu. Se poate chiar afirma că, atunci când nu ai parte de necazuri din afară, se cuvine să ai parte de strâmtorare lăuntrică, la care te cheamă Însuşi Dumnezeu. De asemenea, este adevărat că El dăruieşte alinare celui ce trece prin scârbele cele din afară - clipe de negrăită bucurie care te fac să uiţi de toate necazurile, îţi tămăduiesc rănile şi îţi alungă plânsul şi întristarea. Revărsarea milei dumnezeieşti poate - sau nu - fi însoţită de lacrimi. Cel mai important este să plângi înaintea Domnului pentru necurăţia ta.

Concluzie

Acestea sunt toate mijloacele prin care patimile sunt dezrădăcinate din noi - fie prin propria noastră osteneală a minţii sau prin povăţuitorii pe care îi aflăm, fie prin lucrarea nemijlocită a Domnului Însuşi.

Am arătat deja că fără războiul lăuntric cu gândurile, lupta exterioară nu are cum să fie încununată de biruinţă; la fel stau lucrurile atât în privinţa războiului dus sub călăuzirea unui părinte duhovnicesc cât şi a curăţirii săvârşite de către pronia divină. Prin urmare, lupta lăuntrică trebuie să fie necurmată şi neschimbată. Ea nu este grozav de puternică prin sine însăşi dar atunci când lipseşte, toate celelalte mijloace sunt nelucrătoare şi nefolositoare. Tipicarii şi cei ce suferă, cei ce plâng şi cei aflaţi sub ascultare au pierit şi pier încă din pricina unei insuficiente lupte lăuntrice sau paze a minţii. Dacă, pe lângă toate acestea, îţi aduci aminte de toate cele ce s-au spus până aici cu privire la aplicarea lucrării lăuntrice, că tocmai într-însa se află scopul şi puterea nevoinţei exterioare, atunci se vădeşte întreaga însemnătate a puterii lucrării lăuntrice şi oricine poate vedea [cu uşurinţă] că ea este rodul, temelia şi scopul tuturor nevoinţelor ascetice.

Putem rezuma întreaga noastră lucrare în următoarea formulare: după ce te-ai adunat înlăuntru, deşteaptă-ţi conştiinţa duhovnicească şi lucrarea vieţii duhovniceşti şi în această stare, umblă potrivit cu planul lucrării din afară, sub îndrumarea unui părinte duhovnicesc sau a Proniei. Observă şi urmăreşte cu multă asprime şi luare-aminte încordată tot ceea ce se petrece înlăuntrul tău. De îndată ce îşi iţeşte capul vreo mişcare pătimaşă, izgoneşte-o şi zdrobeşte-o şi cu

gândul şi cu fapta, neuitând fireşte să reîncălzeşti un duh lăuntric de străpungere şi de durere pentru păcatele tale.

Toată atenţia ascetului trebuie concentrată asupra acestui lucru, astfel încât, în cursul nevoinţelor ascetice, să nu fie risipit sau să se facă asemenea unuia înlănţuit sau împresurat de propriile sale gânduri. A lucra într-o asemenea adunare lăuntrică şi păzire a inimii înseamnă a lucra cu trezvie, iar ştiinţa acestei lucrări este [de fapt] ştiinţa trezviei. Acum putem pricepe motivul pentru care toţi asceţii socoteau trezvia ca fiind cea mai de seamă dintre toate virtuţile ascetice şi pentru care oricine este lipsit de ea este sterp. De aceea, ea trebuie să fie accentuată în mod deosebit. Am vorbit despre ea, dar acela a fost numai începutul. A fost amintită mai înainte pentru a arăta că cel ce se nevoieşte nu trebuie să înceapă lucrarea împotrivirii de sine şi a silirii de sine altfel decât dinlăuntru înspre afară sau mai bine spus, să umble în trezvie, întărindu-se lăuntric.

Acum vom lua acelaşi punct de plecare şi vom porni pe scara dumnezeiescului urcuş, pentru că acesta din urmă este scopul, iar toate lucrările cele exterioare sunt mijloacele [ajutătoare]. Cu alte cuvinte, trebuie să arătăm: tinderea cea mai dinăuntru către Dumnezeu a duhului ce petrece în nevoinţe ascetice, condiţiile unei cât mai grabnice apropieri de El şi starea celui ce s-a apropiat - sau mai bine spus, a celui care este în stare de aşa ceva, întrucât apropierea [de cele cereşti] vine de la Dumnezeu.

VIII. Începutul urcuşului spre unirea deplină cu Dumnezeu

După ce s-a întărit lăuntric, cel convertit îşi îndreaptă toată puterea râvnei sale spre lucrarea îndreptării de sine, a curăţirii de patimi şi de întinăciune, spre dezrobirea puterilor sale şi spre întărirea lor în lucrarea celor bineplăcute lui Dumnezeu, în slujba acestei lucrări el îşi pune toată atenţia, osteneala şi timpul, în măsura în care s-a deprins cu această lucrare şi după treapta de desăvârşire a rânduielii şi întocmirii sale lăuntrice, el va pătrunde, în chip firesc, din ce în ce mai adânc în sine însuşi, adunându-se acolo şi punând început unei necurmate petreceri lăuntrice. Acesta este rostul nevoinţelor începătoare: intrarea înlăuntrul tău.

Deodată cu întărirea lăuntrică, omului i se descoperă încetul cu încetul scopul spre care el trebuie de fapt să tindă şi care până atunci a fost ascuns în dosul nenumăratelor griji. Dar, potrivit cu măsura înstrăinării noastre de tărâmul patimilor, acest scop se vădeşte în chip firesc ca fiind cel spre care îndreaptă toate strădaniile şi dorul duhului nostru, precum şi toate nevoinţele intrepnnse sunt menite a-i lărgi orizontul. Acest scop şi strădanie sunt: năzuirea după Dumnezeu ca după cel mai mare bine şi aceasta este cu putinţă

doar dacă nevoitorul a trăit simţământul dulceţei vieţii în Hristos şi a văzut cât de bun este Domnul - şi din această pricină ea nu vine dintr-odată pe deplin.

La început, omul este stăpânit de frică; el lucrează ca un rob, din datoria şi obligaţia pe care le-a simţit sufletul său în clipa deşteptării prin har. Pe urmă frica slăbeşte şi fără să dispară, lasă loc simţământului de dulceaţă al lucrării pentru Domnul şi unui sentiment de mângâiere şi alinare. Acesta este începutul învierii sufletului întru Dumnezeu, pârguirea strălucitorului său ţel.

De îndată ce se iveşte tânjirea, ea începe să sporească de la sine în interiorul acelei rânduieli în care s-a născut. Cu toate acestea, nevoitorul nu trebuie să o aştepte pentru a-şi începe lucrarea. Nu, el însuşi trebuie să lucreze după rânduiala înfăţişată mai înainte, pentru a ajuta la o cât mai grabnică sporire a dorului [după Dumnezeu], iar majoritatea lucrărilor lăuntrice au drept scop tocmai aceasta. Totuşi, toate nevoinţele de acest fel, săvârşite fără a întrerupe concentrarea lăuntrică, pot susţine pe nevoitor în tânjirea sa, îi grăbesc creşterea lui duhovnicească şi îl întăresc în dorinţa sa de a dobândi toate bunătăţile lui Dumnezeu şi de a rândui toate spre slava Sa. Această lucrare trebuie descoperită în duhul, altminteri ea rămâne stearpă; mai ales acest lucru este important, deoarece omul nu poate purta asemenea povară fără puterea lăuntrică semănată în el. Astfel, nevoinţele ascetice începătoare pot odrăsli dorul după Dumnezeu, dar este necesar să fie canalizate spre o anumită stare lăuntrică, pe care să o menţinem în timpul nevoinţelor în sine.

1. Urcuşul spre Dumnezeu

Urcuşul minţii sau dorul ei către Dumnezeu sporeşte în măsura în care se întăreşte şi lucrarea lăuntrică, care este pentru el asemenea unui pământ fertil, în care încolţeşte asemeni unei sămanţe şi creşte.

De aceea, ***pentru a păstra această stare lăuntrică din care să se nască tânjirea cea după Dumnezeu, sunt de trebuinţă acestea:***

l) Să-ţi deprinzi mintea a vieţui în prezenţa lui Dumnezeu. Să o sileşti să-L vadă neîncetat pe Dumnezeu, căci este aproape şi să se înalţe până la simţământul că ochii Lui te privesc. O asemenea deprindere este poarta care duce la Dumnezeu şi cerul ce se descoperă minţii.

2) Toate să le faci spre slava lui Dumnezeu şi să nu năzuieşli nimic altceva, în orice lucrare ai săvârşi - fie ea lăuntrică sau exterioară; aceasta să fie măsura fiecărei lucrări începute şi ea să poarte întipărită pecetea sa.

3) Să săvârşeşti totul cu conştiinţa că este voia lui Dumnezeu; lucrează călăuzit de voia Lui şi supune-te ei întru toate, cu tot sufletul tău.[44]

Făptuirea potrivit voinţei lui Dumnezeu se întinde la toate ce i se întâmplă unui om. Orice ai face, sileşte-te să vezi că Dumnezeu cere lucrarea aceea de la tine; tot ceea ce ţi se întâmplă, să primeşti ca din mâna Domnului. O persoană, un obiect, o întâmplare, bucuria, necazul - toate să fie primite cu bucurie şi cu supunere plină de pace, de plăcere duhovnicească şi de înflăcărare, neţinând seama de împotrivirea firii.

Prin aceste lucrări duhovniceşti, mintea va vedea din ce în ce mai limpede pe Dumnezeu şi se va întări în vederea Lui. Te vei deprinde să rămâi cu mintea în contemplarea Lui şi a nesfârşitelor Lui perfecţiuni. Această vedere se dă, de cele mai multe ori, în timp ce omul stă în rugăciune în prezenţa lui Dumnezeu şi sporeşte tot prin această petrecere în rugăciune înaintea Lui. Ea este începutul în sine al urcuşului spre unirea vie cu Dumnezeu.

Împreună cu vederea lui Dumnezeu se arată şi se desăvârşeşte închinarea în duh, plină de evlavie, când duhul cade înaintea Lui şi plin de durere şi cu simţământul nimicniciei sale, strigă către El, precum făptura către Ziditorul ei - nu simte durere ca şi cum ar fi fost îndepărtat şi batjocorit, ci are conştiinţa că Dumnezeu l-a primit, S-a milostivit de el şi l-a copleşit cu bunătăţile Sale. De aici se va naşte o nebiruită chemare lăuntrică şi răpire către Dumnezeu.
Tânjirea după Dumnezeu este scopul, care la început există numai în intenţie şi în căutare. Ea trebuie adusă la realitate şi făcută vie, aidoma unei chemări dulci, arzătoare şi nestăvilite. Numai o asemenea chemare poate mărturisi că suntem unde se cuvine să fim, că Dumnezeu ne primeşte şi că urcăm spre Dânsul. Când fierul este atras de către un magnet, înseamnă că forţa magnetică a acţionat asupra lui.

La fel stau lucrurile şi pe tărâm duhovnicesc: este evident că Dumnezeu S-a atins de noi doar atunci când există o atracţie vie, când duhul le dispreţuieşte pe toate, ajunge la Dumnezeu şi se lasă inundat de El. Asta nu se întâmplă însă de la început. Râvnitorul după cele dumnezeieşti este în întregime întors către sine însuşi, deşi face aceasta pentru Dumnezeu, însă vederea lui Dumnezeu este, în acest stadiu una raţională. Domnul nu l-a învrednicit încă să-L guste şi nici nevoitorul nu este în stare de aşa ceva, deoarece este necurat.El îi slujeşte lui Dumnezeu, ca să spunem aşa, fără să-L guste. Pe urmă, pe măsură ce inima se curăţeşte şi se îndreaptă, începe să simtă o oarecare dulceaţă a vieţii celei după Dumnezeu; vieţuirea îi este plină de

44 Nota: Citat din „Scara" Sfântului Ioan Scărarul; în limba rusă are referinţa 27, 66 iar în Filocalia rom. – neidentificat

înflăcărare şi dragoste. Aceasta devine lucrul ce îl îndulceşte. Sufletul începe să se înstrăineze de toate lucrurile, simţind răceala pe care o emană şi să năzuiască spre Dumnezeu Care îl încălzeşte. Sămânţa năzuirii către Dumnezeu este sădită de către harul dumnezeiesc în duhul osârduitor şi încolţeşte şi se dezvoltă prin pogorârea şi povăţuirea harului, în întocmirea arătată mai sus, de către care este hrănită într-un chip care scapă uneori chiar şi lucrătorului însuşi.

Semnele acestei naşteri sunt: petrecerea plină de linişte, arzătoare şi nesilită înaintea lui Dumnezeu, însoţită de simţăminte de evlavie, cutremur, bucurie şi altele asemenea. Pană acum duhul se silea să pătrundă înăuntru, iar acum s-a sălăşluit şi rămâne acolo. Omul se bucură să fie singur cu Dumnezeu fără a mai ieşi, departe de toţi ceilalţi, fără să dea nici o atenţie la cele ce se petrec în afara lui. El dobândeşte împărăţia lui Dumnezeu dinlăuntrul său, care este acea ***„pace şi bucurie în Duhul Sfânt” (Romani 14, 17).***

O asemenea adâncire lăuntrică sau cufundare în Dumnezeu este numită şi linişte a minţii sau răpire către Dumnezeu; ele ne pot cerceta, dar ne şi pot părăsi de aceea scopul nostru este să le transformăm într-o stare permanentă, îl avem pe Dumnezeu în noi atunci când duhul nostru se sălăşluieşte în Dumnezeu, deoarece nu este o unire raţională, ci o adâncire vie, liniştită şi înstrăinată în Dumnezeu. Aşa cum o rază de soare duce cu sine o picătură de rouă, tot aşa Domnul răpeşte duhul ce se atinge de El. „Duhul mi-a fost răpit”, zice Proorocul. Mulţi Sfinţi au petrecut într-o necontenită, stare de răpire către Dumnezeu, iar alţii au avut simţirea Duhului o vreme şi apoi au căzut. Astfel, începe să crească şi să se desăvârşească prin lucrarea harului dumnezeiesc, tânjirea cea după Dumnezeu sau unirea cu Dumnezeu în sufletul oricui îl caută cu inimă curată, cu râvnă şi cu conştiinţă sinceră.

Condiţia esenţială pentru unirea cu Dumnezeu este curăţirea inimii, astfel încât să-L poată primi pe Dumnezeu, Cel ce o trage la Sine: ***cei curaţi cu inima vor vedea pe Dumnezeu (vezi Matei 5, 8).*** De aceea toate nevoinţele ascetice, exerciţiile şi lucrările arătate până aici sunt necesare şi indispensabile pentru pregătirea noastră de a-L primi pe Dumnezeu. Trebuie doar să fie săvârşite după rânduială şi în vederea atingerii acestui scop. Cel mai important lucru în această privinţă este trezvia inimii, întrucât inima este vistieria duhului osârduitor. ***Pentru ca faptele, exerciţiile şi podvig-urile să fie mântuitoare, e necesar să-şi aibă obârşia înăuntru, căci biruinţa în luptă vine doar dinăuntru şi aceasta deoarece cea mai nimerită cale de a aprinde dorul după Dumnezeu este cea lăuntrică. Prin urmare, nevoinţa lăuntrică este cel mai de seamă rod al unei vieţi duhovniceşti autentic creştine şi din această pricină, Sfinţii Părinţi o socotesc a fi singura cale către desăvârşire. „Luaţi aminte, privegheaţi şi vă rugaţi” (Marcu 13, 33), zice Domnul. Trezvia sau străjuirea inimii este***

nevoinţa cea mai însemnată. Toate cuvintele Sfinţilor Părinţi se referă la străjuirea inimii - ea este nepreţuită, deoarece ce este în inimă aceea iese în afară în chipul faptei.

Pasul decisiv către urcuşul spre Dumnezeu şi tinda unirii cu El este lăsarea desăvârşită în voia Lui; după săvârşirea acesteia, mai cu seamă Dumnezeu devine Cel Ce lucrează, în ce stă toată puterea sau ce nădăjduim? Nădăjduim să ne unim cu Dumnezeu, astfel încât să Se sălăşluiască şi să înceapă a umbla în noi, înveşmântând duhul nostru ca o haină, aşa încât tot El să fie şi Cel Care ne călăuzeşte raţiunea, voinţa şi sentimentele şi orice se doreşte şi se lucrează în noi să fie opera Lui; El să lucreze totul în toate, iar noi să devenim unelte în mâinile Lui şi să ne umplem de El în gânduri, dorinţe şi simţăminte, cuvinte şi fapte. Aceasta este ceea ce caută Dumnezeu, Stăpânitorul a toate fiindcă El singur lucrează totul în făpturile Sale şi prin ele. Orice duh care-şi înţelege chemarea trebuie să caute şi el asta.

Premisa sălăşluirii lăuntrice şi a împărăţirii lui Dumnezeu sau a deşteptării dorinţei să se facă voia Lui în toate, este renunţarea la propria libertate. O făptură înzestrată cu voinţă liberă acţionează sub propriile imbolduri lăuntrice, potrivit cu conştiinţa şi determinarea ei, însă lucrurile n-ar trebui să stea aşa. În împărăţia lui Dumnezeu nu trebuie să fie vreo persoană care să acţioneze de la sine; Dumnezeu trebuie să lucreze totul în toate. Acest lucru nu se poate petrece atâta timp cât libertatea se autodetermină împotrivindu-se şi respingând puterea lui Dumnezeu. Această împotrivire încăpăţânată faţă de puterea lui Dumnezeu va înceta doar atunci când lucrarea şi voinţa noastră, personală, liberă şi care acţionează de la sine vor îngenunchea înaintea Lui, când vom rosti cu hotărâre lăuntrică rugăciunea: „Fă Tu, Doamne, fă cu mine după voia Ta, căci sunt orb şi neputincios”. În această clipă puterea lui Dumnezeu pătrunde în duhul omului şi îşi începe lucrarea sa atotcuprinzătoare.

Aşadar, condiţia unirii cu Dumnezeu este desăvârşita încredinţare în mâinile Lui. Încredinţarea noastră în mâinile lui Dumnezeu este cea mai profundă şi mai preţioasă faptă a noastră. Se petrece fulgerător, la fel ca toate celelalte, însă nu la fel se şi dobândeşte, ci sporeşte treptat, pe parcursul unei perioade mai mari sau mai mici de timp, în funcţie de posibilităţile şi simţul cel bun al lucrătorului.

Originea ei o aflăm la convertire, când este însămânţată, fiindcă atunci cel ce se pocăieşte rosteşte neapărat şi cuvintele acestea: „voi părăsi răul şi voi lucra binele; numai să nu mă lipseşti, Doamne, de ajutorul harului Tău”. Cu această stare lăuntrică, creştinul păşeşte în arena nevoinţelor ascetice şi se osteneşte cu multă osârdie, nădăjduind în ajutorul lui Dumnezeu, însă este de la sine înţeles că râvna merge înainte şi apoi vine ajutorul. Această ordine a lucrurilor este

necesară şi din punctul de vedere al stării sufleteşti a începătorului şi din cel al planului lui Dumnezeu, începătorul doreşte să se nevoiască pentru Domnul şi să-I slujească - şi se nevoieşte.

Prin nevoinţa sa, el capătă nădejdea cea bună şi îndrăzneala de a-L privi, oarecum, pe Dumnezeu. E limpede însă că el nu trebuie să rămână pe această treaptă de început primă, ci, fără a slăbi râvna, să intre în ascultarea lui Dumnezeu, să-I asculte chemarea şi să se deprindă a lucra după îndemnurile şi dragostea faţă de Dumnezeu. Aşa se tâlcuiesc cuvintele Mântuitorului către Petru: ***„Când erai mai tânăr te încingeai singur şi umblai unde voiai; dar când vei ‘imbătrâni, vei întinde mâinile tale şi altul te va încinge şi te va duce unde nu voieşti.” (Ioan 21, 18).***

La început omul are râvnă, însă mai târziu spune: „Tu, Doamne, Cel ce ştii toate, lucrează mântuirea mea. Eu voi umbla ca unul legat oriunde mă va purta voia Ta.” Aceasta este lăsarea necondiţionată în voia lui Dumnezeu. Este atât de impresionantă şi de frumoasă - şi atât de plină de roade! Din această pricină îl poate lega pe cineva de sine însuşi. Să fim însă cu luare-aminte la aceasta, fiindcă ne putem trezi în situaţia celui ce se trudeşte şi a cărui sudoare cade pe un pământ sterp - plin de nisip şi pietre, fără viaţă.

După părăsirea acestei stări, nevoitorul trebuie să se sârguiască să ajungă la predarea în mâinile lui Dumnezeu. Ea poate spori - este adevărat până la o anumită măsură în vremea primei lucrări. Cu toate acestea, nevoitorul trebuie să supravegheze această creştere şi să o înlesnească sau mai bine, să o primească aşa cum a crescut şi a sporit ea. Şi în acest caz, Cel Care lucrează este tot Dumnezeu, pentru că fără El suntem nimic. Dar omul spune: „eu am ales, eu am dorit, eu m-am ostenit şi Dumnezeu mi-a ajutat”. A dori, a alege şi a se osteni sunt de asemenea lucrări bune şi prin urmare dumnezeieşti; ori omul crede că izbânda se datorează propriei sale puteri, căpătate din strădaniile şi truda lui.
Astfel, urcuşul lăuntric de la râvna la încredinţarea plină de osârdie nu este nimic altceva decât arătarea şi desluşirea în conştiinţa noastră a lucrării lui Dumnezeu în noi sau a lucrării mântuirii şi curăţirii sinelui. Osârduitorul este luminat spre înţelegerea acestei realităţi prin desele căderi de care are parte în ciuda tuturor eforturilor depuse, precum şi prin mari şi neaşteptate biruinţe, pe care le dobândeşte fără cine ştie ce multă încercare. Greşelile şi căderile sunt mai cu seamă înţelepţitoare, pentru că ele ne văduvesc de harul dumnezeiesc. Ne aduc la cugetul şi credinţa că suntem nimic, iar Dumnezeu şi harul Său cel atotputernic sunt totul.

Acesta este ultimul hotar pe care trebuie să-l depăşească cel ce se pregăteşte pentru lecţia încredinţării în voia lui Dumnezeu şi acest lucru nu e posibil până când nu ajunge la simţământul că este nimicnicie. El poate să facă după cum

urmează: să observe modul în care feluritele fapte şi întâmplări vin peste el, pentru a vedea în ele puterea lui Dumnezeu; cu credinţă tare, să se adâncească în legile îndreptării, până acolo încât să strige: „Tu, Cel ce pe toate le ştii, mântuieşte-mă”; să vadă nenumăratele legiuni diavoleşti, căile tăinuite, bezna din faţa sa, răspântiile năucitoare şi căile neştiute ale lui Dumnezeu. Aceste pregătiri ale minţii primesc deosebită putere de la nevoitor prin: împărţirea averilor, supunerea la batjocura lumii (nebunia pentru Hristos), zăvorârea, sălăşluirea în pustie.

Acestea sunt momentele cruciale ale vieţii, în urma cărora nu ne mai putem întoarce decât spre Dumnezeu. Toţi cei care trec prin ele se încredinţează nemijlocit în mâinile Lui şi sunt primiţi de El. În această privinţă este nepreţuit ajutorul unui povăţuitor care, fără ca cel pe care îl povăţuieşte să fie conştient de aceasta, să-l pună în asemenea situaţii, încât să scape teafăr numai cu ajutorul nevăzut al lui Dumnezeu. Părinţii din vechime spuneau: ≪bătrânul≫ trebuie să-i dea ucenicului prilejuri de a câştiga cununi. Simţământul nimicniciei şi al predării în mâinile lui Dumnezeu sporeşte cel mai bine prin scârbe neîncetate şi mai cu seamă prin crucile extreme, rânduite de pronia divină, despre care am vorbit mai sus.

Cel ce s-a afierosit lui Dumnezeu sau a fost învrednicit de acest dar începe să lucreze cu El şi să petreacă în El. Voinţa liberă nu este nimicită; ea se manifestă pe deplin, pentru că predarea de sine nu este un act final şi irevocabil, ci este o lucrare repetată neîncetat.

Nevoitorul se încredinţează lui Dumnezeu, Care îl primeşte şi lucrează în el sau prin puterile lui. Aceasta este viaţa duhului nostru celui dumnezeiesc şi adevărat. Cel ce se predă în voia Lui, primeşte ceva de la El şi lucrează potrivit cu ceea ce primeşte. Aceasta este unirea vie, vieţuirea în Dumnezeu, întărirea întru El a întregii noastre fiinţe: minte, inimă şi voinţă. Ea se iveşte în noi după măsura predării de sine. Cum însă această predare sporeşte treptat, chiar peste desfăşurarea primei lucrări, este cu neputinţă ca, în timpul săvârşirii ei, să nu se înalţe până la starea primirii de către Dumnezeu şi a petrecerii în El. Şi într-adevăr aşa este: primirea de către Dumnezeu se înalţă de la sine.

Şi de această dată însă, se cere de la noi să colaborăm cu ea sau să sporim foarte grabnic. Locul unirii cu Dumnezeu sau tărâmul în care ea se dezvoltă şi se desăvârşeşte este rugăciunea duhovnicească a minţii. Rugătorul vieţuieşte în Dumnezeu şi prin urmare este în stare şi foarte pregătit pentru ca Dumnezeu să înceapă să-Şi facă locaş în El.

Însă a te ruga astfel nu e totuna cu a spune rugăciuni. Este o lucrare duhovnicească deosebită, făcută numai cu povăţuire şi sporeşte fără veste, atât

pentru călăuzitor cât şi pentru cel călăuzit. În ea constă, am putea spune, treapta ultimă a pravilelor de nevoinţă.[45] Pentru că, atunci când această rugăciune vine şi se întăreşte, Dumnezeu e una cu duhul nostru. Regulile se referă doar la începutul ei, dar ce se întâmplă atunci când se desăvârşeşte este o taină, cu neputinţă de văzut, precum era Moise în spatele norului.

2. Unirea vie cu Dumnezeu se petrece într-o stare de isihie care aduce cu sine despătimirea

Acela care a început să trăiască aceste nesilite chemări lăuntrice şi răpiri către Dumnezeu şi mai ales acela care s-a afierosit lui Dumnezeu şi a început să lucreze rugăciunea neîncetată este gata şi în stare să înceapă isihia. Doar unul ca acesta este destul de puternic pentru a putea să poarte această încleştare ascetică şi să o aducă la rodire. Pe el e cu neputinţă să-l ţii într-o viaţă de obşte sau în tovărăşia altora.

Ce l-a făcut pe Sfântul Arsenie cel mare să fugă de oameni? Tocmai acest dor lăuntric nestăvilit după Dumnezeu. „Vă iubesc" - a spus el - „însă nu pot fi şi cu Dumnezeu şi cu oamenii." [46]

Spune Sfântul Ioan Scărarul că isihast este „cel ce fuge fără ură de toate, aşa cum altul aleargă cu nepăsare spre ele. Acela nu voieşte să sufere vreo întrerupere în dulceaţa primită de la Dumnezeu." [47]

Următoarele texte sunt preluate din „Scara", pentru a înţelege mai bine isihia (liniştea).

Există o linişte din afară, când cineva se desparte de toţi şi trăieşte singur şi există o linişte lăuntrică, când cineva petrece singur, în duh, cu Dumnezeu, nu într-un chip silit, ci de bunăvoie, aşa cum pieptul respiră liber şi ochiul vede liber. Cele două merg mână în mână, însă cea dintâi e cu neputinţă a se petrece fără cea din urmă. „Cel ce se linişteşte [Isihastul], se sârguieşte să închidă netrupescul în casă trupească." [48]

„Chilia este îngrăditura trupului celui ce se linişteşte. Ea are înăuntru casa cunoştinţei.[49]

---

[45] Nota: Vezi Sfântul Simeon Noul Teolog
[46] Nota: Vezi Pateric, 1993. Pentru Avva Arsenie, nr. 13, p. 15; n. tr. rom.
[47] Nota: Sfântul Ioan Scărarul, „Scara dumnezeiescului urcuş" (Filocalia rom., vol. 9., 1980), Cuvântul XXVII: Despre sfinţita liniştire a trupului şi a sufletului, nr. 25, p. 384
[48] Nota: Ibidem, Cuv, XXVII (Despre sfinţita…). nr. 5, p. 380
[49] Nota: Ibidem, Cuv. XXVII (Despre sfinţita…), nr. 10, p. 381

Isihia nu îi atrage pe aceia care nu au gustat încă din dulceaţa lui Dumnezeu, iar această dulceaţă nu poate fi gustată de cel care nu şi-a biruit patimile. „Cel ce suferă de o boală sufletească şi se apucă de liniştire este asemenea celui ce sare din corabie în mare şi socoteşte că va ajunge pe o scândură, fără primejdie, pe uscat."[50]

„Niciunul, dacă e tulburat de mânie şi de închipuirea de sine, de făţărnicie şi de ţinerea de minte a răului, să nu îndrăznească a socoti că vede în smerenie urmă de linişte, ca nu cumva să-şi agonisească prin această ieşire din minţi şi numai atâta." [51] ***„Am văzut călugări ce se linişteau săturându-şi dorul lor aprins după Dumnezeu fără să-l sature şi aprinzând foc din foc, dragoste din dragoste şi dor din dor."*** [52]

„Cel ce se linişteşte (sihastrul) este chipul pământesc al îngerului, care a eliberat din trândăvie şi din moleşeală rugăciunea prin scrisoarea dorului şi prin literele sârguinţei. Cel ce se linişteşte (sihastrul) e cel ce strigă cu tărie: „Gata este inima mea, Dumnezeule!" (Psalm 56, 10). Cel ce se linişteşte (sihastrul) este acela care zice: „Eu dorm, dar inima mea veghează" (Cântarea Cântărilor 5,2)." [53]

Astfel, toată îndeletnicirea isihastului este aceea de a fi cu Domnul Cel Unul, cu Care vorbeşte faţă către faţă, aşa cum preferatul împăratului ii grăieşte acestuia la ureche. Această lucrare a inimii este îngrădită şi vegheată prin păstrarea nemişcării liniştii gândurilor. Buna rânduială a gândurilor şi cugetarea nerăspândită la Dumnezeu alcătuiesc fiinţa liniştii şi a lipsei de griji.

„Şezând la o înălţime, ia seamă la tine însuţi, dacă te pricepi şi atunci vei vedea cum, când, de când, câţi şi care furi vin să intre şi să fure strugurii. Obosind de pândă, ridică-te şi te roagă. Şi iarăşi şezând, ţine-te cu bărbăţie de lucrarea de mai înainte." [54]

Cel ce iubeşte fericita liniştire învaţă lucrarea şi imită vieţuirea puterilor netrupeşti. Unii ca aceştia nu se vor sătura în vecii vecilor să laude pe Făcătorul. Asemenea şi cel ce a intrat în cerul liniştii nu se va sătura să laude pe Ziditorul.[55]

---

[50] Nota: Ibidem, Cuv. XXVII (Despre sfinţita…), nr. 11, p. 381
[51] Nota: Ibidem. Cuv. XXVII (Acelaşi cuvânt: Despre felurile liniştirilor, despre deosebirea lor), nr. 5, p. 388
[52] Nota: Ibidem. Cuv. XXVII (Despre sfinţita…), nr. 14, p. 381
[53] Nota: Ibidem, Cuv. XXVII (Despre sfinţita…), nr. 15 şi 16, p. 382
[54] Nota: Ibidem, Cuv. XXVII (Despre sfinţita…), nr. 21, p. 383
[55] Nota: Ibidem, Cuv. XXVII (Despresfinţita…), nr. 26, p. 384

Însă nici rugăciunea curată şi aici lucrarea netulburată a inimii nu pot fi dobândite dacă inima nu s-a înstrăinat cu desăvârşire de griji. Nu le poate lucra pe primele două cel ce nu a dobândit-o pe a treia, aşa cum nu se poate îndeletnici cu studiul cărţilor cel ce nu cunoaşte alfabetul. „Un fir mic de păr tulbură ochiul; o grijă mică alungă liniştea." [56]

„Cel ce voieşte să înfăţişeze înaintea lui Dumnezeu o minte curată şi este frământat de griji este asemenea celui ce şi-a legat tare picioarele şi încearcă să umble repede." [57]

De acum, cel ce doreşte adevărata isihie începe prin a se preda pe sine lui Dumnezeu şi a crede din adâncul inimii că Dumnezeu are grijă de noi. Doar aceia care s-au unit cu liniştea pentru a se desfăta de dragostea lui Dumnezeu şi a-şi stinge setea acestei iubiri, atraşi fiind de dulceaţa ei, sunt adevăraţii isihaşti. Dacă unii ca aceştia lucrează liniştirea cu pricepere vor începe curând să guste din roadele ei, care sunt: netulburarea minţii, gândurile curate, răpirea către Dumnezeu, rugăciunea nesăturată, trezvia neclintită, lacrimile neîncetate şi toate celelalte.

Aceasta este chemarea lăuntrică spre linişte şi spre dulcea aşezare înaintea lui Dumnezeu. Calea până aici cere curăţire de patimi prin nevoinţele ascetice care întăresc în noi binele şi nimicesc răul. Drumul neabătut către ea este încredinţarea necondiţionată în mâinile lui Dumnezeu şi lepădarea tuturor grijilor, iar fiinţa ei este şederea înaintea lui Dumnezeu în rugăciunea cu desăvârşire nerisipită a minţii şi a inimii, prin care se aprinde foc peste foc. Arderea duhului pricinuită de unirea cu Dumnezeu îl curăţă în totalitate pe om şi-l înalţă pe treapta nepătimirii. Firea noastră se topeşte în acest foc precum metalul brut în furnal şi iese din el strălucind de curăţie cerească şi făcându-se un templu vrednic de a-L primi pe Dumnezeu.

Pe drumul ce duce spre unirea vie cu Dumnezeu vom întâlni negreşit liniştea. Deşi nu este întotdeauna imaginea cunoscută a vieţii ascetice este întotdeauna o stare în care adunarea lăuntrică şi adâncirea în duhul prin Duhul Sfânt duce la curăţia serafimică şi la dragostea arzătoare de Dumnezeu, în Dumnezeu.

Acest foc s-a sălăşluit înlăuntru şi începe să lucreze din clipa în care omul făgăduieşte şi-şi începe nevoinţa. Însă aceasta e căldură de început, care uneori vine, alteori se ascunde. Continuă să lucreze câtă vreme se nevoieşte el, pentru a curăţi inima; altminteri nici n-ar putea duce asemenea nevoinţe. Însă ea nu se

---

[56] Nota" Ibidem, Cuv. XXVII (Acelaşi cuvânt: Despre felurile liniştirilor şi despre deosebirea lor), nr. 17, p. 392

[57] Nota 66: Ibidem, Cuv. XXVII, Acelaşi cuvânt:Despre felurile liniştirilor şi despre deosebirea lor), nr. 19, p. 392-393

poate manifesta în toată puterea, la început, din pricina răcelii patimilor care încă îl ţin înrobit pe om. Ea se descoperă în toată puterea atunci când patimile au fost nimicite pe deplin. Căldura cea dintâi este similară celei date de un foc de lemne ude şi verzi, în vreme ce cea de-a doua se aseamănă cu acelaşi foc de lemne, atunci când flăcările au uscat lemnele şi au început să le mistuie.

Pentru a face o altă analogie, prima căldură este precum cea pe care o obţinem încercând să încălzim apă care conţine gheaţă - căldura este prezentă, însă apa nu fierbe şi nu vă fierbe până ce gheaţa nu se topeşte. Când acest lucru se întâmplă, căldura pătrunde în întreaga cantitate de apă, încălzind-o din ce în ce mai mult. Atunci apa ajunge la fierbere şi este curată. Cam aşa este şi căldura din urmă.

Aceste două comparaţii zugrăvesc urmările pe care le are arderea duhovnicească asupra omului, în vremea urcării ultimelor trepte ale desăvârşirii creştine, ducându-l la curăţie desăvârşită şi la despătimire. Materia patimilor este nimicită, mistuită fiind de focul dumnezeiesc. Iar în vreme ce această materie este dezrădăcinată şi sufletul curăţit, toate patimile dau înapoi.[58] Acesta este înţelesul despătimirii, după Sfântul Ioan Scărarul: „…nepătimirea este învierea sufletului înainte de cea a trupului."[59]

Înviere a sufletului trebuie numită ieşirea din omul cel vechi, adică naşterea omului celui nou, în care nu mai este nimic din cele ale omului vechi, după cum se spune: ***„Vă voi da inimă nouă şi duh nou vă voi da" (Iezechiel 36, 26).*** [60]

Această desăvârşire desăvârşită şi în acelaşi timp într-o neîncetată sporire, a celor ce se desăvârşesc în Domnul, le luminează într-atât mintea şi-i răpeşte din lumea materiei, încât deseori ies din viaţa trupească şi sunt duşi să vadă vedenii cereşti. Apostolul se referă la nepătimire când scria: ***„Noi însă avem gândul lui Hristos" (I Corinteni 2, 16)*** şi tot despre ea vorbea ascetul din Siria care a strigat: „Slăbeşte, Doamne, valurile harului Tău!" [61]

Cel ce este nepătimitor a ajuns nesimţitor faţă de toate lucrurile care stârnesc şi hrănesc patimile în aşa măsură încât nu-l înrâuresc prin nimic, chiar dacă i-ar apărea înaintea ochilor. Şi asta pentru că este în întregime unit cu Dumnezeu. Unul ca acela, intrând într-o casă de desfrâu, nu numai că nu simte mişcarea patimilor, ci face pe desfrânată să trăiască o viaţă de curăţie şi nevoinţă.

---

[58] Nota: Ibidem. Cuv. XXVI (Despre deosebirea gândurilor, patimilor şi virtuţilor
[59] Nota : Ibidem, Cuv. XXIX (Despre nepătimire sau cerul pământesc…), nr. 2, p. 419.
[60] Nota : Sfântul Isaac Sirul, Cuvinte despre Sfintele Nevoinţe (Filocalia rom., vol. 10. 1980
[6161] Nota: Sfântul Efrem Sirul

Cine s-a învrednicit să vieţuiască într-aceasta stare, deşi încă acoperit de trup stricăcios, este un templu al Dumnezeului Celui Viu, Care îl călăuzeşte şi-l povăţuieşte în toate cuvintele, faptele şi gândurile sale. Din pricina iluminării lăuntrice, el ajunge să ştie, să afle voia Domnului, cum ar auzi un glas şi aflându-se mai presus de toată ştiinţa omenească, rosteşte: „Când voi veni şi mă voi arăta feţei Domnului”, căci nu mai sunt în stare să suport puterea dorului, ci râvnesc bunătatea cea nepieritoare pe care mi-ai dăruit-o înainte de a fi căzut în stricăciune. Şi ce să grăim mai mult! Nepătimitorul poate spune: ***„nu eu mai trăiesc, ci Hristos trăieşte în mine (Galateni 2, 3), lupta cea bună am luptat, călătoria am săvârşit, credinţa ortodoxă am păzit” (II Timotei 4, 7).***

3. Nepătimirea este palatul ceresc al Împăratului cerurilor

Aceasta este adevărata unire cu Dumnezeu şi sălăşluire a Lui în noi - scopul ultim al căutărilor duhului omului - în care El vieţuieşte în noi şi noi în El. Acum se împlineşte în sfârşit dorinţa cea bună şi rugăciunea Mântuitorului, ca orice credincios să fie una cu El, aşa cum El este în Tatăl şi Tatăl este în El (vezi Ioan 17, 21). Acum se împlineşte făgăduinţa mângâierii Sale: cel ce păzeşte poruncile Lui îl iubeşte pe Tatăl Lui şi El şi Tatăl Lui ***„vom veni la el şi vom face locaş la el” (vezi Ioan 14, 23).*** Acum se vădeşte adevărată încredinţarea pe care o dă Apostolul că cei ce mor în starea de nepătimire au viaţa ***„ascunsă cu Hristos întru Dumnezeu” (Coloseni 3, 3).*** Unii ca aceştia sunt temple ale lui Dumnezeu şi Duhul lui Dumnezeu locuieşte în ei (vezi 1 Corinteni 3, 16).

Cei ce au dobândit aceasta sunt misticii lui Dumnezeu şi starea este asemănătoare celei a Apostolilor, întrucât şi ei capătă cunoştinţă despre voia lui Dumnezeu, simţind-o ca şi cum ar auzi glas.[62] Şi unindu-se desăvârşit în simţuri cu Dumnezeu, sunt învăţaţi în chip tainic de către El cuvintele Lui.[63] O asemenea stare este mărturisită de dragostea arzătoare ce îi împinge să grăiască cu îndrăzneală: ***„Cine ne va despărţi pe noi de iubirea lui Hristos?” (Romani 8, 35).*** Şi iubirea dăruieşte proorocia, pricinuieşte minunile, este adâncul luminării, este izvorul focului dumnezeiesc; cu cât ţâşneşte mai mult, cu atât îl arde mai tare pe cel însetat.[64]

Cu toate că o asemenea stare este rodul liniştii practicate cu înţelegere, Dumnezeu nu lasă pe toţi sihaştrii pentru totdeauna în linişte. Cei ce au atins nepătimirea prin linişte şi prin nepătimire au fost făcuţi vrednici de cea mai sinceră unire cu Dumnezeu şi de sălăşluirea Lui sunt luaţi de la liniştea lor

---

[62] Nota: Sfântul Ioan Scărarul, Scara dumnezeiescului urcuş (Filocalia rom., vol. 9, 1980), Cuv. XXIX, nr. 15, p. 422
[63] Nota: Ibidem, Cuv. XXX (Despre legătura treimii virtuţilor…
[64] Nota: Ibidem, Cuv. XXX, nr. 18, p. 430

pentru a le sluji celor ce caută mântuirea. Ei le slujesc acestor căutători, luminându-i, călăuzindu-i şi săvârşind minuni.

Sfântul Antonie cel mare şi Sfântul Ioan au auzit amândoi un glas în pustie, în liniştea lor, care i-a îndemnat spre nevoinţa de a-i povăţui pe alţii pe calea mântuirii şi cunoaştem cu toţii roadele ostenelilor lor. La fel s-a întâmplat şi cu numeroşi alţi isihaşti.

Pe pământ nu cunoaştem nimic mai înalt decât această stare a Apostolilor. Punem punct aici privirii noastre de ansamblu asupra rânduielii unei vieţi bineplăcute lui Dumnezeu.[65]

IX - Lecţii despre educaţie ale celui între sfinţi părintelui nostru Ioan Hrisostom

1. Naşterea de copii este o rânduială a firii, însă a-i creşte şi a-i educa întru virtute este o chestiune de minte şi de voinţă. *(Nota: Prima parte este preluată din „Lecturi creştineşti", 1838, partea a 4-a, pg. 242- 253, care au fost luate din vol. 5, Benedict în Mond; vidua Eligatur)*

2. Prin datoria de a-i creşte nu vreau să spun numai a nu-i lăsa să moară de foame, aşa cum fac de cele mai multe ori părinţii, socotind că asta este singura obligaţie pe care o au faţă de copiii lor. În privinţa ei nu e nevoie nici de cărţi, nici de porunci, fiindcă firea îşi cere cele ale ei cu voce tare. Eu mă refer la grija de a educa inimile copiilor în virtute şi evlavie - o îndatorire sfântă, pe care trecând-o cu vederea ne facem vinovaţi de uciderea copiilor noştri, în cel mai adevărat sens al cuvântului.

3. Această obligaţie le revine, deopotrivă şi taţilor şi mamelor. Sunt taţi care nu precupeţesc nici un efort pentru a-şi da odraslele pe mâna unora care să-i înveţe plăcerile şi pentru a le satisface toate poftele, ca nişte moştenitori bogaţi ce sunt. Sunt privite însă ca lucruri neînsemnate să fie copii creştini sau să se deprindă cu lucrarea evlaviei. O, orbire ucigaşă! Însăşi această blestemată nesimţire este pricina dezordinii care face societatea noastră să se tânguiască. Să presupunem că aţi agonisit pentru ei o avere considerabilă. Cu toate acestea, dacă nu se pricep să o administreze cu înţelepciune, averea nu va rezista multă vreme în mâinile lor. O vor risipi şi va pieri împreună cu proprietarii, fiind cea mai dureroasă moştenire a lor.

---

[65] Nota: Cei ce doresc să afle mai multe despre treptele, finale ale desăvârşirii creştineşti să citească Sfântul Isaac Sirul, Scara şi Filocalia

4. Copiii voştri vor fi întotdeauna suficient de bogaţi, dacă vor primi de la voi o bună creştere, care să-i înveţe a avea o comportare şi o viaţă morală. Aşadar, nu vă siliţi să-i faceţi bogaţi, ci mai degrabă învăţaţi-i să-şi stăpânească prin cucernicie patimile, faceţi-i bogaţi în virtuţi, învăţaţi-i să nu-şi plăsmuiască tot felul de nevoi închipuite, cântărindu-le valoarea după măsurile lumeşti. Supravegheaţi-le cu atenţie faptele, prietenii şi legăturile şi să nu aşteptaţi milostivirea lui Dumnezeu de nu vă veţi duce la bun sfârşit această îndatorire.

5. Dacă Apostolul ne porunceşte să ne îngrijim mai mult de ceilalţi decât de noi şi dacă suntem vrednici de osândă pentru a fi trecut cu vederea folosul aproapelui, atunci cu cât mai mare ne va fi vina când porunca îi priveşte pe cei care ne sunt atât de apropiaţi? „Nu Eu am fost”, ne va zice Domnul, „Cel ce le-am rânduit acestor copii loc în familiile voastre? Nu Eu am fost Cel Care i-am încredinţat purtării voastre de grijă, punându-vă stăpâni, paznici şi judecători peste ei? V-am dat autoritate deplină asupra lor; am dat toată grija creşterii lor în mâna voastră. Veţi spune că n-au vrut să-şi plece gâtul la jug, că l-au aruncat. Dar trebuia să luaţi de la început toate măsurile de prevedere; să-i controlaţi şi să-i ţineţi în frâu încă de la primele impresii, să vă impuneţi autoritatea peste ei înainte ca dânşii să capete puterea de a se smulge din ea. Ar fi trebuit să le plecaţi sufletele tinere în jugul datoriei, să-i deprindeţi a-l purta, să-i educaţi în spiritul ei, să legaţi rana de la început. Ar fi trebuit să smulgeţi buruienile încă de când au început să încolţească întâia oară în jurul tinerei plante şi nu să amânaţi plivitul până când au prins rădăcini adânci, când patimile au devenit de nestăpânit şi de neîmblânzit din pricină că s-au întărit odată cu creşterea lor [copiilor].

6. Înţeleptul Sirah grăieşte: ***„Ai feciori? învaţă-i pe ei şi încovoaie din pruncie grumazul lor” (Înţelepciunea lui Sirah 7, 24).*** Însă Domnul nu ne îndeamnă numai cu această poruncă prin buzele proorocului; El ne ţine şi partea, sprijinind împlinirea poruncii lor cu pedepsele înfricoşătoare pe care le primesc fiii ce nu ascultă de părinţii lor: ***„Cel ce va grăi de rău pe tatăl său sau pe mama sa să fie dat morţii…” (Levitic 20, 9).*** El îi pedepseşte cu moartea pe cei care se fac vinovaţi faţă de voi, iar voi priviţi cu nepăsare la păcatele pe care ei le săvârşesc împotriva celei mai înalte puteri. Ei se răzvrătesc împotriva lui Dumnezeu însuşi, încălcând toate poruncile Lui, iar voi priviţi fără să fiţi afectaţi în vreun fel şi fără a avea să le reproşaţi copiilor voştri nici cel rnai mărunt lucru. Oare ce are El de pierdut de pe urma jignirii lor? Nimic. Dar voi n-ar trebui să vă temeţi pentru voi înşivă? Pentru că cel ce se leapădă de Domnul este cu neputinţă să-şi cinstească tatăl sau pe sine.

7. Copiii care sunt ascultători şi credincioşi lui Dumnezeu vor afla în însăşi ascultarea faţă de legea Lui un izvor bogat de fericire, chiar şi în această viaţă vremelnică. Un om sărac care vieţuieşte după Hristos inspiră dragostea şi

respectul celorlalţi. Pe când, având o inimă rea şi desfrânată, toate bogăţiile nu te vor scăpa de nefericire şi de duşmănia tuturor celor din jur.

8. Tânărul bine crescut nu numai că se va bucura de respectul tuturor, dar vă va fi mult mai drag şi vouă! Iubirea voastră pentru el nu va fi o simplă legătură a firii, ci va fi rodul virtuţilor sale. Pentru aceasta, la bătrâneţe el vă va sluji cu toată dragostea fiască. El va fi sprijinul vostru. Pentru că aşa cum cei ce nu-L cinstesc pe Domnul îi dispreţuiesc şi pe părinţii lor, tot astfel cei ce se tem de Dumnezeu, Părintele tuturor oamenilor, vor avea toată cinstea pentru cei care le-au dat viaţă.

9. Presupunând că împlinim poruncile legii în toate celelalte privinţe, însă nesocotind-o pe aceasta una, vom fi aspru pedepsiţi. Ascultaţi această mărturie luată din istoria unui popor din vechime. Veţi vedea de îndată ce pedeapsă înfricoşătoare îi aşteaptă pe acei părinţi care neglijează educaţia copiilor.
Printre iudei era un preot cinstit pentru firea sa blândă. Numele lui era Eli. Acest preot avea doi fii care s-au dedat la toate viciile. Tatăl lor nu-şi făcea probleme din pricina aceasta şi nu le prea dădea mare importanţă sau dacă din pricină că fărădelegile lor erau prea mari era nevoit să-i mustre, o făcea fără prea mare severitate şi convingere. Ar fi trebuit să-i pedepsească cu asprime, să-i alunge de la faţa sa, să ia cele mai ferme măsuri pentru a conteni faptele cele neruşinate, însă el n-a făcut nimic din toate astea. Se mulţumea doar să le atragă atenţia într-un chip foarte îngăduitor: „Nu, copiii mei, nu este bună vestea ce o aud eu despre voi; nu mai faceţi aşa” (l Regi 2, 24). Asta se cuvenea să spună el? Ei L-au necinstit pe Cel Căruia îi datorează viaţa, iar el mai acceptă încă să-i facă parte din familie? Mustrarea lui a fost zadarnică şi deşartă. Nu, aici nu erau de ajuns mustrările, aici trebuia o lecţie de neuitat, chinuri aspre, o pedeapsă pe măsura răutăţii. Ar fi trebuit să folosească frica pentru a zgudui tinerele lor inimi din întunecimea în care zăceau. O mustrare! Fiii lui Eli nu duceau lipsă de aşa ceva. O, cuvinte rostite în deşert! O, ucigaşă blândeţe, căreia ei i-au căzut victime! A fost o bătălie şi nenorociţii au fost ucişi de duşmani. Când tatăl a aflat nenorocirea a căzut la pământ şi lovindu-se la cap a murit.

10. Adineauri v-am spus că părinţii care nu se îngrijesc să le dea copiilor o educaţie creştinească sunt ucigaşi ai propriilor lor fii. Nu acesta este adevărul? Pe cine ar trebui să dea vina Eli pentru moartea fiilor săi? Pe el însuşi. E adevărat, sabia duşmanului i-a tăiat, însă nepurtarea de grijă a pretinsului lor tată a fost cea care a mânuit lovitura. Lipsiţi de ajutorul ceresc, ei s-au trezit fără de apărare în faţa săgeţilor filistenilor. Tatăl lor i-a distrus pe ei şi s-a distrus pe sine. Între timp, vedem acelaşi lucru petrecându-se în faţa ochilor noştri în fiecare zi. Cât de mulţi sunt părinţii care nu vor să ia asupra lor truda de a-i îndrepta pe copiii neascultători şi încăpăţânaţi! Le e teamă să nu-i supere prin

încercarea de a stăvili prin cuvinte aspre apucăturile dezmăţate pe care le-au căpătat. Care sunt urmările? Neorânduiala sporeşte; lipsa pedepsei îi face să săvârşească păcate strigătoare la cer; sunt aduşi la judecată şi nenorociţii pier de mâna călăului. Nu v-aţi exercitat drepturile fireşti asupra lor, ci i-aţi lăsat în mâna neîndurătoarei pedepse civile, iar justiţia omenească şi-a spus în chip necruţător cuvântul. Vă temeţi să nu-i umiliţi cumva prin vreo pedeapsă uşoară atât timp cât sunt de faţă; însă de ce ruşine negrăită te vei umple când fiul vostru nu va mai fi prin preajmă, iar tatăl, hăituit pretutindeni de privirile acuzatoare, nu va mai îndrăzni să se arate nicăieri?

11. ***De aceea vă implor să vă grijiţi de bună creştere a copiilor voştri. Gândiţi-vă mai întâi la mântuirea sufletelor lor. Dumnezeu va rânduit capi şi învăţători peste familiile voastre. Este datoria voastră să supravegheaţi şi să supravegheaţi în continuu purtarea soţiilor şi copiilor voştri.***

- ✓ *Ascultaţi-l pe Sfântul [Apostol] Pavel.* ***Dacă soţiile voastre, spune el, vor să înveţe ceva, să înveţe de la bărbaţii lor. Creşteţi-vă copiii întru învăţătura şi certarea Domnului (vezi 1 Corinteni 14, 35 şi Efeseni 6, 4).***
- ✓ *Urmaţi pilda lui Iov, care se îngrijea neîncetat de copiii săi şi aducea arderi de tot, gândind el că poate au păcătuit şi au cugetat cu păcat (Iov l, 5).*
- ✓ *Luaţi-vă după Avraam, care nu se îngrijea atât de agonisirea bogăţiilor cât de păzirea legii lui Dumnezeu de către fiecare membru al familiei sale şi despre care Domnul a mărturisit:* ***„Că l-am ales, ca să înveţe pe fiii şi casa sa după sine să umble în calea Domnului şi să facă judecată şi dreptate” (Facerea 18, 19).***
- ✓ *David, când era aproape de moarte, a vrut să-l lase pe Solomon moştenitor sigur; l-a chemat la sine pentru a-i mai spune încă o dată aceste înţelepte poveţe:* ***„Şi ca să îşi ţină şi Domnul cuvântul Său care l-a grăit către mine, zicând: ≪Dacă fiii tăi îşi vor păzi drumul lor, ca să se poarte cu credincioşie înaintea Mea, din toată inima şi din tot sufletul lor, atunci nu va conteni să fie din tine bărbat pe tronul lui Israel≫.” (III Regi 2, 4).***

Acestea sunt pildele pe care trebuie să le urmăm în toată viaţa noastră, pană la ultima suflare!

12. Dacă părinţii buni s-ar strădui să îi crească intru cele bune pe fiii lor, n-am mai avea nevoie nici de legi, de judecători şi tribunale, nici de pedepse. Călăii există tocmai pentru că suntem imorali.

13.Nu precupeţim nici efort şi nici alte mijloace pentru a-i învăţa pe copiii noştri ştiinţele lumeşti, astfel încât să poată sluji cu bună pricepere stăpânitorilor

pământeşti. Numai cunoaşterea Credinţei sfinte şi slujirea Împăratului Ceresc ne lasă nepăsători. Le îngăduim să meargă pe la spectacole, însă prea puţin ne interesează dacă merg la biserică sau stau în ea cu evlavie. Le cerem să ne istorisească din cele ce şi-au însuşit în şcolile lumeşti - de ce nu le-am cere să ne spună şi din cele pe care le-au auzit în casa lui Dumnezeu? *(Nota: Paragrafele următoare au fost luate în parte din Omilia a XXI-a la Epistola către Efeseni a Sfântului Apostol Pavel, Despre căsătorie şi viaţa de familie, în Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni a celui intre sfinţi Părintelui nostru Ioan Hrisostom, Arhiepiscopul Constantinopolei, traducere din limba elină de arhim. Theodosie Athanasie, Iaşi, 1902, pp. 213-221)*

14. După ce sfătuieşte pe copii atât cât trebuia, Apostolul trece şi la părinţi şi le zice: ***„Şi voi, părinţilor, nu întărâtaţi la mânie pe copiii voştri, ci creşteţi-i întru învăţătura şi certarea Domnului” (Efeseni 6, 4).*** Voieşti să fie copilul tău ascultător? Atunci creşte-l chiar dintru început în învăţătura şi certarea Domnului. Să nu îţi închipui că ar fi de prisos să-l pui pe copilul tău să asculte Sfintele Scripturi, pentru că acolo va auzi mai întâi: ***„Cinsteşte pe tatăl tău şi pe mama ta” (Ieşirea 20, 12),*** încât vei începe de îndată să-ţi capeţi plata. Să nu zici: „Cititul Scripturii e treaba călugărilor. Nu cumva am să-l fac pe copilul meu călugăr?” Nu! Nu e nici o nevoie să-l călugăreşti. Fă-l creştin! De ce te sperii de un fapt care e amestecat cu un atât de mare câştig? Le este necesar tuturor să cunoască învăţăturile Scripturii şi mai cu seamă copiilor. Deşi nu au habar de adevărurile dumnezeieşti, ei ştiu totuşi câte ceva din basmele păgâne, aflând acolo despre vieţi nemaipomenite, despre aşa-zişi eroi admiraţi de scriitori, care erau sclavi ai patimilor şi fricoşi în faţa morţii. Un asemenea exemplu este Ahile, care moare nemângâiat pentru concubina sa sau altul care se dedă pe sine beţiei şi tot aşa! De aceea are nevoie de leacuri care să vindece toate exemplele rele şi acestea sunt învăţătura şi certarea Domnului.

15. Suntem atât de preocupaţi de a da pe copii la şcoală; de-am fi la fel de râvnitori în a-i creşte în învăţătura şi certarea Domnului! Şi apoi ne mai mirăm de ce culegem roade aşa de amare, când i-am crescut pe copii obraznici, neruşinaţi, neascultători şi grosolani. Fie ca aşa ceva să nu se întâmple niciodată; ci să ascultăm mai bine pe fericitul Pavel care ne povăţuieşte să-i creştem întru învăţătura şi certarea Domnului. Să le dăm prin noi modele pe care să le imite; din cea mai fragedă vârstă să-i facem a se ocupa cu citirea Sfintelor Scripturi. „Ai mai spus asta de nenumărate ori”, veţi spune, „ne-am săturat să te tot ascultăm”. Dar eu nu voi conteni niciodată să-mi fac datoria!

16. Din ce pricină nu-i imitaţi pe bărbaţii şi femeile sfinte din vechime? Spuneţi-mi! Şi mai cu seamă voi, mamelor; aduceţi-vă aminte de pilda Anei; priviţi ce a făcut ea. L-a adus pe Samuel, unicul ei fiu, la templu, pe când era

încă prunc! Care dintre voi nu ar dori să aibă un fiu ca Samuel, mai degrabă de mii de ori decât să devină fiul ei împărat al lumii întregi?

„Însă e cu neputinţă”, spuneţi voi, „ca fiul meu să ajungă vreodată la fel de slăvit ca Samuel”. Şi, mă rog, de ce nu ar fi posibil? Pentru că nu vrei asta cu adevărat; pentru că nu I-l dai Celui ce poate să-l facă mare. Şi cine ar putea fi acela? Dumnezeu. Ana l-a încredinţat pe Samuel în mâinile lui Dumnezeu. Nici Eli, marele preot, nu a putut să-l formeze şi cum ar fi putut el, care nu i-a putut forma chiar pe fiii lui? Însă credinţa Anei şi râvna ei au făcut totul. Acel copil a fost întâiul născut al Anei, care nici nu ştia dacă va mai naşte sau nu alţii; cu toate acestea nu a zis niciodată: „voi aştepta să crească copilul; trebuie să aibă gustul plăcerilor pământeşti, măcar câtă vreme este copil”. Nu; toate aceste gânduri au fost izgonite, pentru că ea avea un singur scop: cum ar putea să afierosească lui Dumnezeu din fragedă pruncie pe mângâierea inimii ei?
Ruşinaţi-vă voi, bărbaţilor, de înţelepciunea acestei femei. Ea l-a dăruit pe Samuel lui Dumnezeu şi cu Dumnezeu l-a lăsat şi astfel căsătoria a fost binecuvântată înzecit, fiindcă ea a căutat mai întâi cele duhovniceşti. L-a afierosit lui Dumnezeu cel dintâi rod al pântecelui ei şi a căpătat pentru aceasta mulţi alţi copii. A trăit chiar să-l vadă pe Samuel acoperit de cinste. Dacă oamenii răspund la cinste cu cinste, oare nu cu atât mai mult o face aceasta Dumnezeu? El este atât de darnic, chiar şi cu cei care nu-L cinstesc deloc! Până când deci vom fi stăpâniţi de trup? Până când vom tinde tot spre pământ? Toate să treacă pe al doilea plan faţă de îngrijirea copiilor, faţă de datoria de a-i creşte în învăţătura şi certarea Domnului. Dacă dintru început îi învăţăm a fi iubitori ai adevăratei înţelepciuni, atunci el a câştigat bogăţie şi slavă nemăsurat mai mare decât poate aduce bogăţia. Nu-l vei face pe copil atât de mare şi de slăvit chiar de l-ai învăţa vreun meşteşug sau toată înţelepciunea cea profană, prin care să se priceapă a câştiga bogăţii, pe cât îl va face arta de a dispreţui averile; dacă doreşti să fie copilul avut, deprinde-l cu această artă. Cu adevărat bogat este nu cel care pofteşte multă avere şi se înconjură cu bogăţie, ci acela care nu are nevoie de nimic.

17. Aşa să-ţi înveţi copilul, cu asta să-l deprinzi; aceasta este cea mai mare dintre bogăţii. Nu căuta cum să-l faci a avea faimă mare de om înţelept cu înţelepciunea lumească, ci chibzuieşte cu multă luare-aminte cum să-l înveţi a dispreţui slava cea vremelnică; atunci el va fi cu adevărat slăvit şi faimos. Fie că eşti bogat, fie că eşti sărac, aceasta îţi este în putere să o faci; această lecţie nu o învaţă cineva de la un dascăl iscusit, ci din dumnezeieştile învăţături aflate în Sfânta Scriptură. Nu te îngriji cum să trăiască el aici pe pământ viaţă îndelungată, ci cum să se bucure de viaţa cea nesfârşită şi veşnică a veacului ce va să vie. Dă-i-le pe cele mari, iar nu pe cele mici. Nu te preocupa să-l faci un orator ager, ci învaţă-l să iubească adevărata înţelepciune. Nu va fi nici o pagubă dacă nu va şti să lege cuvintele meşteşugit; pe când dacă îi lipseşte

înţelepciunea [cea adevărată], toată retorica din lume n-ar putea să-l ajute. Necesitatea cea mare este nu de cuvinte frumoase, ci de un model de viaţă; de caracter [ales], nu de iscusinţă oratorică; de fapte şi nu de vorbe. Numai acestea ne agonisesc Împărăţia Cerurilor, numai acestea ne pot hărăzi adevăratele bunătăţi. Deci caută nu să-i ascuţi limba, ci să-i curăţeşti sufletul. Acestea le spun nu pentru că ar fi nefolositoare învăţătura lumească şi trebuie ignorată, ci pentru că nu ar trebui să fie singura îndeletnicire.

18. Să nu credeţi că numai monahilor le sunt trebuitoare învăţămintele din Sfânta Scriptură; copiii care sunt pe punctul de a ieşi în lume au nevoie mai cu seamă de asemenea învăţăminte. Un om care nu călătoreşte niciodată pe mare nu are nevoie să ştie cum să pregătească de drum o corabie sau unde să găsească pe căpitan sau echipajul, însă unul care veşnic pluteşte pe mări trebuie să ştie toate aceste lucruri. Tot aşa este cu monahul şi cu omul din lume. Unul stă nemişcat precum corabia în port, trăieşte o viaţă liniştită, departe de orice furtuni, în vreme ce omul din lume este mereu plutind pe ocean şi veşnic se luptă cu nenumărate valuri şi furtuni. Chiar dacă nu ar avea el nevoie de cunoaşterea Sfintelor Scripturi, totuşi e necesar să fie pregătit, ca la ocazie să poată astupa gurile altora.

19. Cel ce se bucură de mare cinste cu atât mai mult are nevoie de învăţătura Sfintelor Scripturi. Dacă ar fi cineva slujitor în palatele împărăteşti, ar vedea acolo mulţi filosofi elini, oameni plini de înfumurare din pricina slavei lor vremelnice. Acolo toţi sunt trufaşi şi umflaţi în pene şi cei ce nu sunt, se străduie să ajungă. Spune-mi acum ce ar fi dacă fiul tău ar intra în acea societate ca doctor eminent, având la sine toate instrumentele de trebuinţă pentru a potoli trufia fiecăruia, apropiindu-se de fiecare şi vorbind cu el, însănătoşindu-i trupul cel bolnav, aplicându-i pansamentele Sfintelor Scripturi, lăsând să curgă afară iubirea cea trufaşă de înţelepciune?

20. Dar monahul cu cine are a conversa? Cu zidurile chiliei lui sau cu tavanul? Cu pustia sau cu tufele? Cu dealurile sau cu pomii?! El nu are mare trebuinţă de o astfel de învăţătură, în ciuda faptului că se străduie să se desăvârşească în ea - nu atât ca să înveţe pe alţii, ci ca să se înveţe pe sine singur. Ce să mai spunem despre cei ce trăiesc în lume? Lor le e cu mult mai trebuitor a învăţa şi a şti Sfânta Scriptură, decât celui ce duce o viaţă singuratică, pentru că omul din lume e cu mult mai aplecat în a greşi decât monahul. Dacă voieşti să afli, apoi chiar în lumea aceasta va fi mai destoinic cel ce cunoaşte Sfânta Scriptură, căci toţi s-ar ruşina de cuvintele acelea pronunţate de el, mai ales când îl văd că nu este arţăgos şi nu caută puterea. Deci ştiind voi acestea, creşteţi-i pe copiii voştri întru învăţarea şi certarea Domnului.

Sau poate e cineva sărac? Să rămână sărac; cu nimic nu va fi mai sărac decât cel ce se învârteşte prin palatele împărăteşti prin faptul că nu este în palate, ci încă va fi admirat şi obiect al cinstei tuturor. Căci dacă elinii – care fac degeaba umbră pământului, cinicii - şi care sunt lăudaţi de cei care fac şi ei degeaba umbră pământului, filosofii sau mai degrabă filosofii cu numele, înveşmântaţi în mantii şi cu părul lung, îi biruie pe mulţi în cuvânt, apoi nu cu atât mai mult vor reuşi asta adevăraţii iubitori de înţelepciune? Dacă o arătare înşelătoare a filosofiei, dacă umbra unei părute filosofii îi înflăcărează aşa de tare pe oameni, atunci ce se va întâmpla cu filosofia cea adevărată şi luminată? Nu vor începe oare cu toţii să respecte un asemenea om? Nu oare cu toţii vor încredinţa unor astfel de adevăraţi filosofi, fără nici o şovăire şi casele şi nevestele şi copiii lor?

21. Spune-mi, care pomi sunt cei mai buni? Oare nu aceia care sunt puternici pe dinăuntru, care nu pot fi vătămaţi nici de furtună, nici de grindină, nici de furia vânturilor, nici de vreo altă vreme rea, ci stau în faţa lor fără să aibă nevoie de vreo îngrăditură sau vreun gard care să-i protejeze? Cel ce iubeşte adevărata înţelepciune lor se aseamănă, iar averile lui le-am arătat deja. Nu are nimic şi totuşi le are pe toate; toate le are şi nimic nu are. Gardul nu ajută cu nimic la întărirea lăuntrică şi nici nu e vreun mijloc natural de apărare după cum zidul nu este sprijin natural; ele oferă numai o apărare artificială. Ce este un trup rezistent? Nu este cumva acela care e sănătos, nevătămându-se nici de foame, nici de mâncarea cea peste măsură, nici de frig şi nici de arşiţă? Sau poate e acela care, pentru a fi sănătos, are nevoie de restaurante, de croitor, de negustori sau de doctori? Acela este bogat, acela este cu adevărat filosof, care nu are nevoie de nici unele şi de aceea fericitul Apostol ne sfătuieşte să creştem copiii întru învăţătura şi certarea Domnului.

22. Deci bogăţia mai mult vatămă, de vreme ce îl face pe om nepregătit pentru greutăţile vieţii. Aşadar, să-i creştem pe copii în aşa fel încât să poată face faţă tuturor necazurilor şi să nu se înspăimânte de cele ce vor veni peste ei; să-i creştem întru învăţătura şi certarea Domnului şi mare va fi plata hărăzită nouă; dacă cei ce fac statuile împăraţilor sau zugrăvesc chipurile lor se bucură de multă cinste, atunci noi, care aducem la lumină şi înfrumuseţăm chipul împăratului ceresc (pentru că omul este după chipul şi după asemănarea lui Dumnezeu) oare nu ne vom bucura de înmiite binecuvântări de la Dumnezeu? Când îi învăţăm pe copiii noştri să fie buni, nestăpâniţi de iuţime, să fie iertători (toate aceste calităţi sunt proprii lui Dumnezeu), să fie darnici, să-şi iubească aproapele, să socotească pe cele de faţă ca fiind nimic, atunci vom sădi adevărata virtute în sufletele lor şi vom vădi chipul lui Dumnezeu în ei. Aşadar, aceasta să fie preocuparea noastră, ca şi pe dânşii şi pe noi înşine să ne formăm după cum trebuie, fiindcă altminteri ce răspuns vom da înaintea scaunului de judecată al lui Hristos? Dacă cel ce are copii neascultători [şi nesupuşi] nu este demn de episcopie, cu cât mai mult va fi el netrebnic de împărăţia lui

Dumnezeu? Ce spuneţi? Oare dacă avem o soţie nesupusă sau copii obraznici nu vom fi răspunzători pentru ei înaintea lui Dumnezeu? Ba da, vom fi, dacă nu vom fi luat cuvenitele măsuri neînduplecate. *(Nota : Următoarele sunt luate din Omilia Sfântului Ioan Hrisostom publicată în „Lecturi creştineşti" [în Ib. rusă], vol. 3, pg. 145)*

23. Negrija faţă de copii este unul dintre cele mai mari păcate şi este cea mai mare ruşine. Şi ca să nu pară că vreau să trag concluzii pripite, vă voi demonstra aceasta prin experienţa însăşi, astfel încât să fiţi conştienţi că, deşi putem avea tot ce ne pofteşte inima şi toate sunt rânduite cum nu se poate mai bine, asta nu ne va scuti de necruţătoarele pedepse ce se vor abate peste noi dacă nu ne vom îngriji de mântuirea copiilor noştri.

Ştiţi istoria lui Eli,.marele preot, scrisă în Sfintele Scripturi. Era un preot renumit, bătrân, care a cârmuit fără greşeală vreme de douăzeci de ani seminţia iudeilor, trăind într-o perioadă care nu cerea asprime neobişnuită (a vieţii). Cu toate acestea, pe sine nu s-a putut face drept, ci dimpotrivă, a pierit într-un chip groaznic şi neaşteptat, pentru că nu s-a preocupat îndeajuns de purtarea fiilor săi; iar vina acestei lipse de preocupare, ca o vină uriaşă ce era, a umbrit toate calităţile şi lucrările cele bune ale lui Eli.

Cum vom fi judecaţi prin urmare noi, care trăim vremuri mult mai iubitoare de înţelepciune, dar care nu avem virtuţi? Nu numai că nu ne îngrijim să-i creştem noi înşine pe copii, dar ne mai şi răzbunăm pe cei care ar vrea să o facă şi întrecem prin cruzimea faţă de copiii noştri pe orice barbar. Pentru că barbarii au o cruzime care aduce sclavie şi pustiirea şi cotropirea patriei în general aduce numai nenorociri trupeşti, însă voi înrobiţi însuşi sufletul şi cetluindu-l ca pe un soi de prizonier, îl daţi pe mâna viclenilor şi răilor diavoli şi a patimilor lor. Asta faceţi şi nimic altceva cu mâna voastră, atunci când nu le daţi copiilor hrană duhovnicească şi nici pe alţii nu-i lăsaţi să le-o dea.

24. Să nu-mi spună nimeni că sunt o sumedenie de părinţi ca Eli, care îşi nesocotesc datoriile părinteşti şi care totuşi n-au păţit nimic din ceea ce a păţit Eli. Nu - mulţi au suferit şi mulţi suferă încă mai grozav decât el, pentru acelaşi păcat. Pentru că [atunci] care este pricina morţii timpurii? Care este cauza îndelungatelor şi grelelor boli care se abat peste noi şi peste copiii noştri? Din ce pricină suferim atâtea pierderi, nenorociri, dureri şi nenumărate alte rele? Oare nu din cauză că nu încercăm să-i îndreptăm pe fiii noştri dezmăţaţi? Nenorocirea bătrânului (Eli) ar trebui să fie de ajuns pentru a ne convinge că toate acestea nu sunt simple coincidenţe. Dar să vă mai spun un cuvânt de la înţelepţii noştri părinţi. Gândindu-se la copiii săi, el zice aşa: ***„…nu te bucura de fiii nelegiuiţi. De se vor înmulţi, nu te bucura de ei. dacă nu este frica lui Dumnezeu cu ei. Nu te "încrede " în lungimea vieţii lor…" (Înţelepciunea lui***

Sirah 16, l-3). Căci vei suspina de timpuriu de durere şi vei auzi pe neaşteptate de năpastele lor. Astfel încât, după cum am mai spus, mulţi sunt cei care au pătimit aceleaşi; dacă unii au scăpat (de pedeapsă), nu vor scăpa de ea la nesfârşit. Poate că au scăpat aici, dar pieirea este a lor, căci vor îndura pedepse cumplite la plecarea din această lume.

25. Nu înseamnă de acum că trebuie să ne purtăm ca nişte smintiţi, dacă Dumnezeu nu mai trimite prooroci şi nu mai îngăduie asemenea pedepse precum cea a lui Eli. Acum nu e timpul proorocilor; pe lângă asta, El ne trimite totuşi prooroci. De unde ştiu asta? ***„Au pe Moise şi pe prooroci" (Luca 16, 29),*** s-a spus. Li s-a spus lor (celor care au trăit în vremea lui Moise şi a proorocilor) şi ni se spune şi nouă; iar Dumnezeu nu vorbeşte numai către Eli, ci prin el şi prin suferinţa lui le vorbeşte tuturor celor ce păcătuiesc la fel cu el. Dumnezeu nu este slugarnic şi dacă i-a nimicit pe cei cu păcate mai puţin grele, cu atât mai mult îi va nimici pe cei care au săvârşit păcate foarte grave.
26.***Dumnezeu Însuşi veghează la creşterea copiilor. De aceea a aşezat o asemenea atracţie firească în părinţi pentru copiii lor - pentru ca părinţii să simtă o nestăvilită nevoie de a purta grijă de fiii lor. Pe lângă acestea, a creat şi legile privitoare la îngrijirea lor şi rânduind sărbătorile, ne-a poruncit să le explicăm însemnătatea lor. El a adunat însemnătatea Paştilor [evreieşti] în această învăţătură: „În ziua aceea să spui fiului tău şi să zici: Acestea sunt pentru cele ce a făcut Domnul cu mine, când am ieşit din Egipt." (Ieşirea 13, 8). La fel face şi în Lege. Căci, vorbind despre cel întâi-născut, El zice iarăşi: „Când insă te va întreba după aceea fiul tău şi va zice: Ce înseamnă aceasta? să-i spui: Cu mână puternică ne-a scos Domnul din pământul Egiptului, din casa robiei […] De aceea jertfesc eu Domnului pe tot întâi-născutul de parte bărbătească şi pe tot întâi-născutul din fiii mei îl răscumpăr." (Ieşirea 13, 14-l5).*** Prin toate acestea îi porunceşte să-şi aducă fiii la cunoaşterea lui Dumnezeu.

Şi copiilor le porunceşte multe cu privire la cinstirea părinţilor, răsplătindu-i pe cei ascultători şi pedepsindu-i pe cei neascultători, prin aceasta făcându-i mult mai iubiţi de părinţi. De fapt, când cineva ne pune stăpânitori peste altul, o dată cu această cinste pune pe umerii noştri şi îndatorirea de căpetenie de a ne îngriji de acela, astfel încât numai acest lucru şi nimic altceva, este în stare să ne convingă că soarta acelei persoane se află în mâinile noastre în întregime şi că el [cel ce ne-a încredinţat-o] nu va îndrăzni nici măcar să-l vatăme în vreun fel pe cel aflat în stăpânirea noastră. Când şi el se mânie şi se nemulţumeşte de noi, chiar mai mult decât cei cu pricina, pentru că am nesocotit răspunderea ce o aveam şi se transformă într-un neînduplecat împărţitor al pedepselor, ne îndeamnă şi mai mult să ne ducem la bun sfârşit obligaţia.

Aşa a făcut şi Dumnezeu. La acestea două a mai adăugat o a treia îndatorire firească, aceasta fiind, dacă vreţi, cea dintâi, de fapt. Adică a făcut în aşa fel

încât părinţii, poruncindu-li-se să se îngrijească de educaţia copiilor, să nu nesocotească această poruncă de care Dumnezeu i-a legat prin legăturile firii. Dumnezeu a ferit legătura firească de la destrămarea ei de către copii, rânduind pedepsele Sale şi ale părinţilor, în acest chip, i-a aşezat pe copii în ascultarea părinţilor şi acestora le-a sădit în suflet dragostea pentru copiii lor. Mai este însă şi un al patrulea fel prin care Dumnezeu ne-a legat cu legătură strânsă şi tare de ei. Nu numai că pedepseşte copiii care le fac rău părinţilor, dar îi şi răsplăteşte pe cei buni; face întocmai şi cu părinţii, abătând pedepse straşnice peste cei ce-şi neglijează odraslele şi încărcându-i cu cinste şi laude pe cei ce îi cresc întru virtute. Aşa a făcut pedepsindu-l pe bătrânul (Eli), cu toate că era vrednic de laudă în celelalte privinţe sau răsplătindu-l pe patriarhul Avraam pentru grija sa faţă de copii, cu mult mai mult decât pentru alte virtuţi. Deoarece, vorbind despre nenumăratele şi marile daruri făgăduite lui Avraam, Dumnezeu arată foarte lămurit această virtute ca fiind pricina unei asemenea făgăduinţe: **„Că l-am ales, ca să înveţe pe fiii şi casa sa după sine să umble în calea Domnului şi să facă judecată şi dreptate.” (Facerea 18, 19).**

27. V-am spus acestea ca să ştiţi că Dumnezeu nu Se va milostivi de cei care au fost nepăsători faţă de aceia pe care El însuşi îi ocroteşte cu atâta grijă. Pentru că este imposibil ca unul şi acelaşi Dumnezeu să facă atât de multe pentru mântuirea acestora şi totuşi să nu schiţeze nici un gest când proprii lui părinţi îi desconsideră. Nu îi va trece cu vederea, ci dimpotrivă, îşi va arăta mânia şi supărarea într-un chip cu mult mai înfricoşător, aşa cum se şi întâmplă de fapt. De aceea fericitul Pavel se străduieşte necontenit să ne convingă, zicându-ne: ***„Şi voi, părinţilor,… creşteţi-i întru învăţătura şi certarea Domnului.” (Efeseni 6, 4).***

Dacă noi (îndrumătorii duhovniceşti) avem datoria să priveghem neîncetat pentru sufletele lor, ca unii ce au ***„să dea de ele seamă” (Evrei 13, 17),*** cu atât mai mult tatăl, care l-a născut pe fiul său, l-a crescut şi trăieşte mereu lângă el (este obligat să o facă). Pentru că aşa cum nu poate găsi vreo scuză pentru păcatele sale, tot aşa nu poate nici pentru faptele cele rele ale copilului său. Şi fericitul Pavel mărturiseşte acelaşi lucru. Descriind cum ar trebui să fie cei care au fost puşi mai mari peste alţii, mai întâi de toate el cere să aibă grijă faţă de copii, astfel încât să nu avem nici o scuză pentru neascultarea copiilor noştri (I Timotei 3, 4, 5). Este întru totul drept să fie aşa! Dacă răul din om ar fi de la fire, atunci toţi ar avea dreptul să se dezvinovăţească; însă din moment ce săvârşim cele necuviincioase sau cele drepte cu bunăştiinţă, ce justificare întemeiată mai poate aduce acela care i-a îngăduit fiului său, pe care-l iubeşte mai mult decât orice, să se complacă în fărădelege şi necinste?

Că n-a vrut să-l facă cinstit? Dar nici un tată nu va putea să spună aşa ceva: firea însăşi îl îndeamnă necontenit spre aşa ceva. Sau că nu a putut? Nici asta nu

se poate spune; fiindcă totul - faptul de a-l fi avut în ocrotire din cea mai fragedă vârstă, de a-i fi fost primul şi singurul paznic, de al fi avut mereu în preajmă este extrem de prielnic unei educaţii uşoare şi temeinice, înseamnă că neascultarea copiilor nu se datorează decât alipirii nesăbuite a părinţilor de cele lumeşti. Dând atenţie numai grijilor pământeşti şi ne mai socotind altceva ca vrednic de luat în seamă, au ajuns inevitabil să nu se îngrijească de sufletele copiilor. Voi zice despre asemenea părinţi (şi să nu socotească cineva că sunt cuvinte spuse la mânie) că sunt mai răi decât pruncucigaşii. Aceştia din urmă despart doar trupul de suflet, pe când cei dintâi le aruncă pe amândouă în focul gheenei. Moartea, după legile fireşti, este de neînlăturat, dar cea de-a doua soartă ar fi putut fi evitată, de nu ar fi pricinuit-o nepăsarea părinţilor. Moartea trupească este înlăturată într-o clipeală de ochi prin înviere, însă sufletul pierdut nici nu poate nădăjdui să aibă vreo plată; el nu se bucură de înviere, ci va trebui să sufere chinurile veşnice. Prin urmare nu i-am numit în chip neîntemeiat pe acei părinţi mai răi decât pruncucigaşii. Este mare cruzime să ascuţi sabia, să o iei în mâna dreaptă şi să o împlânţi în inima copilaşului, dar nemăsurat mai mare este cruzimea de a nimici şi strica un suflet, pentru că nu există nimic mai de preţ decât sufletul.

28. Dacă răul ar fi doar lipsă de bună povăţuire din partea părinţilor, poate n-ar fi aşa de mare. Însă voi, părinţilor, sădiţi în copiii voştri tocmai cele potrivnice, într-adevăr, stand să asculţi pe părinţii care îşi conving feciorii să studieze ştiinţele, auzi mereu aceleaşi cuvinte: „Cutare, spun ei, se trage dintr-o familie umilă şi săracă şi uite, şi-a dezvoltat o vorbire plină de elocinţă, a dobândit o poziţie foarte înaltă, a agonisit o moşie întinsă, şi-a luat o nevastă bogată, şi-a construit o casă nemaipomenită şi a ajuns să fie faimos şi temut de toţi”. Altul zice: „Cutare a învăţat latină, s-a remarcat la curtea împărătească şi are foarte multă influenţă acolo”. Altul îi dă drept exemplu pe altcineva şi toţi vorbesc doar de cei care sunt slăviţi pe pământ, însă nimeni nu pomeneşte de cei care sunt slăviţi în ceruri şi chiar de-ar face-o cineva, el va fi privit ca unul ce strică rânduiala lucrurilor.

Astfel, când le veţi insufla acestea copiilor voştri de la o vârstă fragedă, nu veţi face decât să aşezaţi în ei temelia tuturor relelor, aruncând în ei sămânţa celor mai cumplite două patimi - iubirea de arginţi şi încă şi mai vrednică de osândă slava deşartă. Oricare din aceste patimi poate nărui de una singură toată rânduiala lăuntrică a copilului; însă când se înrădăcinează amândouă odată în sufletul cel tânăr, atunci, ca două uragane pustiitoare, nimicesc tot binele şi lasă în urmă atâta praf, spini şi nisip, încât sufletul se face sterp şi neputincios de a mai lucra binele. Cum vă mai puteţi închipui oare că fiul vostru poate scăpa din laţurile diavolului, câtă vreme este neîncercat - trăind în Egipt, adică printre cetele diavoleşti, neauzind vreun cuvânt ziditor de la cineva şi văzând că toată lumea şi îndeosebi părinţii şi educatorii lui îl tot împing spre cele contrare? Cum

ar putea să reuşească? Prin mustrările voastre? Dar voi îi sugeraţi tocmai contrariul şi neîngăduindui să cugete nici măcar în somn la filosofia cea adevărată, dimpotrivă, îl încărcaţi cu viaţa aceasta vremelnică şi cu grijile, ajutându-l de fapt să se înece. Sau se va întâmpla de la sine? Nici vorbă; tânărul nu are în sine puterea de a se desăvârşi în lucrarea virtuţilor şi chiar dacă s-a zămislit ceva bun în el, acest puţin bine e mult mai probabil că va pieri decât să se întărească prin potopul cuvintelor voastre. Fiindcă aşa cum trupul nu poate trăi mult dacă i se dă hrană dăunătoare, tot astfel şi sufletul, hrănit cu asemenea sugestii, nu poate cugeta la ceva mare şi bun; nu, tulburat şi slăbit ca de o infecţie, el se va prăbuşi în cele din urmă în gheenă şi va pieri.

29. Pentru că voi, ca şi cum v-aţi distruge în mod intenţionat copiii, le porunciţi să săvârşească tocmai acele fapte care le fac imposibilă mântuirea. Ascultaţi mai întâi (ce stă scris).

- ⇒ ***„Vai vouă, s-a zis, celor ce astăzi râdeţi" (Luca 6, 25),*** *însă voi le daţi copiilor voştri multe pricini de râs*
- ⇒ ***„Vai vouă, bogaţilor" (Luca 6, 24)****, dar grijă voastră cea mai mare e să devină bogaţi.*
- ⇒ ***„Vai vouă, când toţi oamenii vă vor vorbi de bine" (Luca 6, 26),*** *însă cel mai adesea vă petreceţi viaţa căutând a dobândi slava oamenilor.*
- ⇒ *Şi iarăşi, oricine se mânie pe fratele său şi-l face nebun* ***„vrednic va fi de gheena focului" (Matei 5, 22),*** *dar voi socotiţi pe cel ce rabdă în tăcere toate insultele celorlalţi a fi slab şi laş.*

Hristos ne porunceşte să ne ferim de bătăi şi de certuri, însă voi le daţi copiilor voştri chiar aceste îndeletniciri nelegiuite. El a poruncit să scoatem ochiul ce ne sminteşte şi să-l aruncăm de la noi (Matei 5, 29), dar voi vă împrieteniţi dinadins cu cei care vă pot da bani, chiar dacă sunt cei mai mari desfrăbălaţi. El a poruncit să nu fie lăsată femeia, în afară de pricină de desfrânare (Matei 5, 32), dar când vedeţi că mai puteţi căpăta din asta nişte bani, le potriviţi pe toate în aşa fel încât să se nesocotească această poruncă. El a interzis cu desăvârşire jurămintele (Matei 5, 34), iar pe voi vă pufneşte râsul când vedeţi că această oprelişte este respectată. ***„Cel ce îşi iubeşte sufletul lui, spune Mântuitorul, îl va pierde" (Ioan 12, 25),*** însă voi faceţi tot ce vă stă în puteri pentru a-i creşte pe copii în această iubire.

Zice El: ***„Iar de nu veţi ierta oamenilor greşalele lor, nici Tatăl vostru nu vă va ierta greşalele voastre" (Matei 6, 15),*** însă voi îi umpleţi de mustrări pe copiii voştri când nu vor să se răzbune pe cei ce le-au făcut rău şi vă siliţi să aţâţaţi în ei pofta răzbunării. ***Hristos a spus că tot ce este făcut din slavă deşartă - fie post, fie rugăciune, fie milostenie - este zadarnic (vezi Matei 6, 1),*** iar voi vă daţi toată osteneala ca ei să primească laude. Şi de ce să mai continuăm? Dacă toate aceste păcate sunt în stare fiecare - darămite laolaltă - să

ne agonisească o mie de gheene şi dacă voi, adunându-le pe toate la un loc şi aruncându-le ca pe o povară uriaşă în spinarea copiilor voştri, îi trimiteţi cu ea în iezerul de foc; cum pot oare să se mântuiască, cărând cu ei atâta materie pentru foc?

30. Nu vă ajunge răul pe care îl faceţi, prin aceea că îi împingeţi pe copii să facă lucrurile potrivnice poruncilor lui Hristos, dar le mai şi spoiţi pe acelea cu nume ale unor activităţi folositoare. Mersul regulat la cursele de cai şi la teatre voi îl numiţi „viaţă de societate”, stăpânirea bogăţiilor - „libertate”, îndrăzneala - „sinceritate”, risipa - „filantropie”, viclenia - „bărbăţie”. Şi, ca şi cum înşelăciunea n-ar fi destul de mare, le daţi virtuţilor nume respingătoare: modestia este „lipsă de educaţie”, blândeţea este „laşitate”, cinstea este „slăbiciune”, smerenia este „slugărnicie”, nemânierea este „neputinţă”. Vă purtaţi ca şi când v-ar fi teamă că odrasla ar putea auzi adevăratele nume ale acestor virtuţi şi vicii şi ar fugi de păcate ca de foc. Pentru că a le spune acestor patimi pe adevăratul lor nume insuflă nu puţină scârbă faţă de ele. Eu ştiu pe mulţi care s-au dezmeticit în acest fel şi auzind aceste nume supărătoare şi-au smerit mult felul de viaţă, însă voi i-aţi văduvit pe copiii voştri de aceste mijloace de îndreptare. Şi cel mai rău dintre toate este că îi îndemnaţi să lucreze fărădelegile nu numai prin cuvântul, ci şi prin faptele voastre - vă construiţi case arătoase, cumpăraţi pământuri scumpe, le înconjuraţi cu tot fastul şi luxul şi prin toate acestea, ca printr-un nor hidos, le întunecaţi sufletele. Cum să mă convingeţi că ei se pot mântui, când eu văd că voi îi îmboldiţi tocmai spre acele lucruri pe care Hristos le-a arătat ca ducând în mod sigur la pieire; când văd că le dispreţuiţi sufletele, socotindu-le ceva neînsemnat şi vă îngrijiţi de lux şi desfătare, ca şi când ar fi cu adevărat necesare şi importante? Faceţi totul pentru a-i procura fiului vostru un slujitor, un cal şi hainele cele mai bune; dar nu vreţi nici măcar o clipă să chibzuiţi cum aţi putea să-i faceţi sufletul bun. Nu, după ce v-aţi risipit în griji pentru nişte pietre şi nişte pomi, nu mai aveţi nici cea mai mică putere de a vă îngriji de suflet. Nu precupeţiţi nici un efort pentru a şti că aveţi o statuie frumoasă şi un acoperiş de aur deasupra casei, dar nu vă îngrijiţi câtuşi de puţin ca cea mai scumpă dintre toate sculpturile - sufletul - să fie de aur.

31. Mai mult decât atât, dorind ca odraslele noastre să dobândească ştiinţa, nu numai că îndepărtăm toate învăţăturile contradictorii, ci le şi asigurăm toate cele de trebuinţă pentru a sprijini învăţarea: le băgăm pe gât profesori şi dascăli, le dăm sprijin financiar, îi scutim de orice alte treburi şi răcnind la ei mai tare decât antrenorii la Jocurile Olimpice, le tot repetăm că neînvăţarea duce la sărăcie, pe când studiul cu hărnicie aduce bogăţia. Prin noi înşine şi prin alţii facem şi spunem orice e necesar pentru a le înlesni terminarea studiilor şi în ciuda tuturor acestora nu avem parte întotdeauna de izbândă. Şi ce, gândim noi,

împiedică asta cumva să vină de la sine deprinderile cele cuviincioase şi purtarea cea cu bună rânduială adică, fără a ţine cont de nenumăratele piedici?

Ce poate fi mai rău decât această nebunie - să iroseşti atât de mult timp şi energie cu ceea ce este uşor de săvârşit, de parcă ar fi imposibil să izbândim altfel, în vreme ce acelea care sunt infinit mai greu de dobândit să ni se pară atât de deşarte şi de lipsite de importanţă, încât să ne închipuim că ni se vor dărui de-a gata chiar şi în timp ce dormim? Pentru că deprinderea sufletului cu viaţa şi faptele evlaviei este de nenumărate ori mai grea decât a studia ştiinţele şi într-atât de dificilă de împlinit încât e cu neputinţă a spune; este deosebirea dintre faptă şi cuvânt.

32. „ Însă de ce” - ziceţi voi - „au copiii noştri trebuinţă de o asemenea înţelepţire şi îngrădire a purtării?” Tocmai acesta este lucrul acela ce pricinuieşte atâta pagubă nemăsurată - că o chestiune atât de însemnată şi izvorul întregii noastre vieţi este privit ca ceva de prisos şi extravagant. Dacă l-aţi vedea pe fiul vostru că este bolnav cu trupul, nu l-ar întreba nimeni de ce are nevoie de o sănătate de fier. Dimpotrivă, aţi întreprinde toate măsurile ca să-i redaţi trupului starea cea bună, astfel încât boala să nu se mai întoarcă, însă atunci când copiii sunt bolnavi sufleteşte, părinţii declară că nu-i nevoie de nici un tratament; şi după ce-au rostit aşa ceva, mai au obrazul să se cheme părinţi!

„Ce?” ziceţi voi; „Să ne îngrijim numai de înţelepciune şi să lăsăm pe toate celelalte lumeşti să se năruiască?” Nu, iubiţilor, nu dragostea de înţelepciune, ci lipsa ei face să se năruiască şi să piară totul. Pentru că cine, spuneţi-mi, sunt aceia care năruiesc ordinea de faţă a lucrurilor - cei care trăiesc în înfrânare şi simplitate sau cei care ticluiesc noi şi nelegiuite chipuri pentru a se desfăta? Cei care încearcă necontenit să înhaţe lucrurile altora sau cei care se mulţumesc cu ceea ce au? Cei care-şi iubesc semenii, care sunt blânzi şi nu umblă după cinste sau cei care pretind cu orice preţ a fi cinstiţi de fraţii lor, care le fac tot felul de neplăceri celor ce nu se ridică în picioare când intră ei, celor ce nu îi salută mai întâi, celor ce nu fac plecăciune înaintea lor sau celor ce îi contrazic? Cei care iubesc supunerea sau cei care aleargă după putere şi după ranguri cu influenţă, pentru a căror dobândire sunt în stare să facă şi să rabde orice? Cei ce se socotesc mai deştepţi decât toţi ceilalţi şi de aceea au impresia că sunt slobozi să spună şi să facă orice sau cei care se socotesc a fi nevrednici de vreo cinste şi prin aceasta îşi îmblânzesc pornirile cele neraţionale ale voii de sine?

Aceia care le întreţin pe desfrânate şi întinează patul căsniciei altora sau cei care se înfrânează chiar şi cu soţiile lor? Şi oare în societatea omenească nu sunt la loc de frunte cei care sunt asemenea tumorilor pe trup sau a vânturilor răscolitoare deasupra mărilor şi care prin nepăsarea lor îi îneacă până şi pe cei care, lăsaţi singuri, ar fi izbutit să se salveze? Au oare nu cei care sunt asemenea

sfeşnicelor strălucitoare în beznă, chemându-i pe cei naufragiaţi la izbăvirea şi ajutorul lor şi luminându-şi pe o înălţime făclia înţelepciunii îi îndrumă, pe cei ce tânjesc după aşa ceva, la un liman plin de pace şi linişte - sunt cei din urmă?

Oare nu ceilalţi sunt cei care pricinuiesc atâta neorânduială, războaie şi bătăi, distrugerea oraşelor, luarea de prizonieri şi de sclavi şi pierderea libertăţii şi crime şi sumedenie de catastrofe în viaţă - atât năpastele care sunt pricinuite de oameni semenilor, cât şi toate celelalte, rânduite de ceruri: secetă, potopuri, cutremure, inundarea oraşelor, foamete, molime şi toate cele ce ne sunt trimise de acolo? Ei răstoarnă ordinea socială şi nimicesc binele obştesc; aduc nenumărate nenorociri asupra celorlalţi, le pun beţe în roate celor ce caută pacea, îi ademenesc cu ea şi apoi îi sfâşie din toate părţile. Tribunalele şi legile, sentinţele şi feluritele pedepse au fost create pentru acest soi de oameni.
33. Dacă am dori să ne educăm copiii din fragedă pruncie şi să-i încredinţăm celor care doresc să-i educe, de bună seamă că fiii noştri ar fi în stare să stea în linia întâi a luptei; pentru că Dumnezeu nu dispreţuieşte nicidecum o asemenea râvnă şi bunăvoinţă, ci pune mâna să desăvârşească opera. Când se pogoară la lucru mâna Lui, este de neconceput să dăm greş sau mai bine zis, este cu neputinţă ca opera să nu atingă cel mai înalt nivel de măiestrie şi de strălucire, însă numai dacă noi am împlinit tot ceea ce a depins de noi. Dacă femeile au reuşit să primească îndurarea lui Dumnezeu şi ajutorul Lui în a creşte copii, atunci cu mult mai mult am reuşi noi, dacă ne-am da silinţa. Pentru a nu ne întinde prea mult cu această omilie, voi omite toate celelalte femei şi voi aminti doar una, deşi aş fi putut să vă dau mai multe exemple.

Era o evreică pe nume Ana. Această Ana dăduse naştere unui fiu şi nu mai nădăjduia la un al doilea, pentru că, din pricina sterpiciunii ei şi cel dintâi fusese zămislit cu mare greutate, după multe lacrimi vărsate. Deşi rivalele ei deseori o mustrau din cauza sterpiciunii ei, ea n-a făcut cum faceţi voi, ci, dobândind copilul, l-a ţinut cu sine doar atâta vreme cât a avut nevoie să-l alăpteze. De îndată ce l-a înţărcat, l-a luat şi l-a închinat lui Dumnezeu, fără a-i cere să se întoarcă vreodată la casa părintească, ci lăsându-l să trăiască pentru totdeauna în templul lui Dumnezeu. Iar atunci când, încercând-o simţămintele fireşti ale oricărei mame, o cuprindea dorul să-l vadă, nu-l chema la sine, ci venea împreună cu tatăl său, purtându-se cu el cu multă luare-aminte, ca şi cu o jertfă hărăzită lui Dumnezeu. Iată de ce acest băiat a crescut atât de viteaz şi de mărit, încât, atunci când Dumnezeu, întorcându-şi faţa de la poporul iudeu pentru fărădelegile lui strigătoare la cer, n-a mai rostit nici o proorocire şi n-a mai trimis nici o vedenie, acest băiat a atras iar îndurarea lui Dumnezeu prin virtuţile lui şi L-a implorat să le dăruiască evreilor ceea ce avuseseră - să reînnoade şirul proorocirilor care fusese întrerupt. Şi aceasta a făcut-o nu fiind om în toată firea, ci copilandru. „În zilele acelea cuvântul Domnului era rar, zice Scriptura şi nici vedeniile nu

erau dese" (I Regi 3, 1); în vremea aceasta, Dumnezeu adeseori descoperea voia Sa lui Samuel.

Iată cât de încărcat de binefaceri este a da tot ceea ce am dobândit lui Dumnezeu şi să renunţăm nu numai la bani şi la obiecte, ci chiar şi la copiii noştri. Căci dacă aceasta ni s-au poruncit despre suflet (vezi Matei 10, 37), cu cât mai mult nu priveşte ea celelalte lucruri? Patriarhul Avraam a făcut şi el la fel sau mai precis, a făcut cu mult mai mult şi de aceea s-a învrednicit de a avea un fiu înconjurat de atâta slavă. Cu cât am încredinţat mai mult pe copiii noştri lui Dumnezeu, cu atât sunt ei mai aproape de noi. Deoarece El îi va păstra mult mai bine decât noi şi asta pentru că El îi iubeşte mai mult.

N-ai văzut cum se întâmplă în casele bogătaşilor? Acolo servitorii de obârşie umilă, care trăiesc alături de taţii lor nu sunt atât de respectaţi şi de influenţi cum sunt cei pe care stăpânul i-a luat de lângă părinţii lor, i-a pus direct în slujba lui şi i-a făcut paznici ai averilor bucurându-se de multă bunăvoinţă şi libertate din partea lui. Dacă oamenii sunt atât de binevoitori şi de îngăduitori cu slujitorii lor, cu atât mai mult va fi Bunătatea cea nesfârşită, adică Dumnezeu.

34. Să le îngăduim copiilor să-I slujească lui Dumnezeu, nu doar aducându-i la templu, precum Samuel, ci ducându-i în Împărăţia Cerurilor pentru a sluji împreună cu îngerii şi arhanghelii. Pentru că oricine poate vedea că cel ce se afieroseşte pe sine iubirii de înţelepciune va fi cu adevărat împreună-slujitor cu îngerii. Mai mult, asemenea copii vor căpăta multă îndrăzneală de la Dumnezeu, atât pentru ei cât şi pentru noi. Întrucât, aşa cum unii copii primesc ajutor de la Dumnezeu de dragul părinţilor, cu atât mai mult este posibil să primească părinţii ajutorul dumnezeiesc de dragul copiilor; pentru că în primul caz dreptul de a fi ajutaţi vine de la fire, iar în al doilea vine de la creştere, care este cu mult mai importantă decât firea.

Pentru amândouă voi aduce dovezi din dumnezeiasca Scriptură, Iezechia, un rege plin de virtuţi şi temător de Dumnezeu, dar lipsit de îndrăzneală pe potriva faptelor lui, pentru a face faţă primejdiei mari ce îl păştea, a fost izbăvit de Dumnezeu pentru virtuţile tatălui său, aşa cum a mărturisit Dumnezeu: ***„Căci Eu voi păzi cetatea aceasta, ca să o izbăvesc pentru Mine şi pentru David, robul Meu" (IV Regi 19, 34).*** În Epistola sa către Timotei, Pavel zice despre părinţi: ***„ea (femeia) se va mântui prin naştere de fii, dacă va stărui, cu înţelepciune, în credinţă, în iubire şi în sfinţenie" (I Timotei 2, 15).*** Scriptura îl laudă pe Iov pentru că ***„era fără prihană şi drept; se temea de Dumnezeu şi se ferea de ce este rău" (Iov l, 1)*** şi ***pentru că se îngrijea de copii (Iov l, 5).*** Şi dacă această purtare de grijă nu se manifesta prin strângerea de bogăţii pentru ei sau prin încercările de a-i face faimoşi şi plini de slavă, atunci prin ce? Ascultaţi ce spune Scriptura: ***„Şi apoi, când se isprăveau zilele petrecerii lor, Iov chema***

şi sfinţea pe feciorii săi şi se scula dis de dimineaţă şi aducea arderi de tot, după numărul lor al tuturor, căci Iov zicea: ≪Se poate ca feciorii mei să fi păcătuit şi să fi cugetat cu păcat împotriva lui Dumnezeu≫. Şi aşa făcea Iov mereu." (Iov l, 5).

Dar noi ce scuză vom avea dacă umblăm cu atâta nepăsare? Pentru că dacă aceia care au vieţuit mai înainte de vremea legii şi a harului şi care n-au primit nici o sfătuire despre cum să-şi crească copiii au purtat atâta grijă pentru copiii lor încât tremurau cu gândul la păcatele lor tăinuite - cine ne va da dreptate nouă, celor care trăim în vremea harului, care avem atât de mulţi povăţuitori, atâtea pilde şi sfaturi, dar care nu numai că nu ne cutremurăm la gândul păcatelor ascunse, ci şi pe cele vădite le privim cu îngăduinţă şi pe deasupra, îi şi izgonim pe aceia care nu le privesc cu aceiaşi ochi? Şi Avraam, cum am zis mai înainte, s-a luptat pentru această virtute mai mult decât pentru toate celelalte pe care le avea.

35. Aşadar, având atâtea exemple, să-I pregătim slujitori şi robi cucernici lui Dumnezeu. Şi dacă aceia care pregătesc vajnici luptători pentru oraşe sau războinici pentru rege se învrednicesc de mare cinste, atunci ce bunătăţi ni se vor dărui nouă, care vom modela asemenea oameni mari şi bravi sau mai degrabă îngeri? Vom face totul pentru a-i îmbogăţi cu bunătăţile cele nepieritoare ale evlaviei, care ne însoţesc şi după moarte şi care ne sunt de mare folos, aici şi dincolo (în cealaltă lume). Averile pământeşti nu trec, împreună cu cei ce le-au strâns, în veşnicie, ci se pot risipi aici, de cele mai multe ori ducându-l la pierzanie şi pe stăpânul lor.

Însă comorile bunătăţii sunt nestricăcioase şi în viaţa vremelnică şi în cea veşnică şi cei ce şi le-au agonisit nu poartă grijă că le-ar putea fi furate. Cu adevărat aşa stau lucrurile: acela care iubeşte mai mult cele pământeşti decât cele duhovniceşti nu va avea parte nici de unele; pe când acela care năzuieşte spre cele duhovniceşti şi cereşti se va bucura poate şi de cele pământeşti. Nu spun de la mine cuvintele acestea, ci Domnul Însuşi a făgăduit să ne dăruiască aceste bunătăţi: ***Căutaţi mai întâi împărăţia lui Dumnezeu şi dreptatea Lui, zice El şi toate acestea se vor adăuga vouă (Matei 6, 33). Ce se poate asemăna cu această bunătate? Îngrijiţi-vă, zice El, de cele duhovniceşti şi lăsaţi orice altceva în grija Mea.***

Un tată iubitor ia asupră-şi toate grijile gospodăriei, supravegherea servitorilor şi toate celelalte, însă îl sfătuieşte pe fiul său să se îndeletnicească cu iubirea de înţelepciune. Aşa face şi Dumnezeu. Să-L ascultăm şi să purcedem a căuta împărăţia lui Dumnezeu; făcând aşa, vom vedea pretutindeni copii evlavioşi, iar noi vom căpăta slava împreună cu ei şi ne vom bucura şi de bunătăţile de faţă.

Trebuie doar să iubiţi lucrurile cereşti ce vor să vină. Dacă sunteţi ascultători, veţi primi mare plată; însă dacă sunteţi încăpăţânaţi şi neascultători veţi suferi pedepse cumplite. Pentru că nu ne putem îndreptăţi zicând: „Nimeni nu ne-a învăţat asta". *(Nota: Paragrafele următoare au fost luate din Omilia a IX-a la „Epistola I către Timotei" a Sfântului Apostol Pavel, „Povăţuiri date părinţilor pentru creşterea copiilor", în „Comentariile sau Explicarea epistolelor pastorale: I şi II Timotei, epistola către Tit şi cea către Filimon" a celui între sfinţi Părintelui nostru Ioan Hrisostom, Arhiepiscopul Constantinopolei, traducere din limba elină de Arhiereul Theodosie A. Ploeşteanu, Bucureşti, 1911, p. 79-81)*

36. Tinereţea este sălbatică, având nevoie de mulţi supraveghetori, dascăli, pedagogi, îngrijitori şi educatori. Doar făcând sforţări uriaşe ea poate fi stăpânită. Tinereţea este asemenea unui armăsar sălbatic, unei fiare neîmblânzite; dacă de la început şi din cea mai fragedă vârstă a copilăriei îi vom pune stavilă de nădejde, după aceea nu vom mai avea nevoie de multă osteneală; dimpotrivă, obişnuinţa va lucra ca o lege. Să nu-i lăsăm să facă ceva din cele plăcute şi vătămătoare şi nici să le facem totdeauna pe plac pe motiv că sunt copii, fiindcă abuzul de acestea este vătămător mai mult decât orice tânărului. Ci mai cu seamă să-i ţinem în întreaga înţelepciune şi cumpătare. Pe lângă aceasta ne trebuie multe lupte şi mare băgare de seamă.

Să le dăm soţii de timpuriu, aşa încât trupurile lor să fie curate şi neatinse când vor primi Calea mântuirii pe mireasă. Iubirea aceasta e cea mai fierbinte. Cel ce a fost înţelept şi cumpătat şi înainte de nuntă cu atât mai mult va fi şi după nuntă, pe când cel ce s-a deprins a curvi mai înainte de nuntă, va face aceasta şi după nuntă. Căci stă scris în Scripturi: ***„Pentru desfrânat toată pâinea este dulce" (Înţelepciunea lui Sirah 23, 23).*** De aceea se pun cununi pe capul mirilor ca un simbol al biruinţei, ca ei fiind neînvinşi, se apropie în acest fel de patul de nuntă şi că n-au fost biruiţi de plăceri. Dar dacă este robit de plăcere, dându-se pe sine desfrânatelor, de ce la urmă mai are pe cap cunună, când el a fost învins? Să le insuflăm aceasta, sfătuindu-i şi ameninţându-i în felurite chipuri.

37. Mare comoară avem noi în copiii noştri. Să ne îngrijim deci de dânşii şi să fim cu toată luarea-aminte, ca nu cumva vicleanul diavol să ni-i răpească. Acum, însă, pe toate le facem împotrivă. Pentru a putea avea o ţarină bună şi mănoasă, toate le facem: o încredinţăm unor paznici de bună credinţă şi căutăm a avea îngrijitori de măgari cât mai pricepuţi. Însă tocmai ceea ce este mai de preţ pentru noi, adică să ne îngrijim a încredinţa copilul nostru unuia care ar putea să-i păstreze neatinsă întreaga lui înţelepciune, la aceasta nu ne gândim, deşi aceasta este proprietatea noastră cea mai de preţ şi celelalte printr-însa vin. Ne îngrijim de averile pe care le vom da şi nu ne îngrijim de dânşii.

Să vezi câtă lipsă de judecată a pus stăpânire pe noi! Mai întâi educă sufletul copilului şi la urmă vor veni şi acelea; iar dacă acest bun nu este, nici un folos nu va trage el de pe urma averilor - pe când dacă va câştiga acest bun, nici o vătămare nu va avea de la sărăcie. Voieşti să-l faci bogat? Învaţă-l să fie bun. Copiilor care nu sunt bine crescuţi le este mai bună sărăcia decât bogăţia. Sărăcia ţine pe cineva în virtute chiar şi fără voia lui, pe când bogăţia nici pe cel ce voieşte nu-l lasă a fi înţelept, ci îl ademeneşte în mii de rele.

38. Voi, mamelor, îngrijiţi-vă de fetele voastre - căci este uşoară pentru voi o astfel de îngrijire. Luaţi seama bine să se deprindă să stea în casă. Mai cu seamă învăţaţi-le să fie evlavioase, modeste, să dispreţuiască averile, să fie simple şi fără pretenţii la îmbrăcăminte. Şi în felul acesta daţi-le în căsătorie. Crescându-le pe ele aşa, nu numai pe ele, ci şi pe bărbatul pe care îl vor avea l-aţi mântuit şi nu numai pe bărbat, ci şi pe copii, şi nu numai pe copii, ci şi pe nepoţi. Dacă rădăcina este bună, ramurile se vor răspândi în chip armonios, iar pentru toate acestea veţi primi plată. Aşadar, să facem toate ca şi cum n-am avea în grijă numai un suflet, ci prin el să folosim pe multe altele. Fiicele tale să iasă la căsătorie din casa părintească precum iese un luptător din locul de antrenament, având cunoaşterea amănunţită a întregii ştiinţe, ca şi un aluat care trebuie să dospească întreaga plămadă şi să o prefacă în pâine bună.

39. Şi iarăşi, băieţii să fie atât de modeşti încât să fie recunoscuţi după feciorie şi bunele deprinderi şi să aibă laudă şi de la oameni şi de la Dumnezeu. Să se înveţe a-şi stăpâni pântecele, a fugi de lux, a fi economi, iubitori; să se înveţe a se supune stăpânirilor.

Pentru că în acest fel vor putea pricinui şi părinţilor multă plată şi toate vor fi atunci spre slava lui Dumnezeu şi spre a noastră mântuire în Hristos Iisus Domnul nostru, Căruia fie slava, puterea şi închinăciunea, împreună cu Tatăl şi cu Duhul Sfânt, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

CALEA SPRE MÂNTUIRE

Viața creștină are trei trepte care s-ar putea numi:

1) Întoarcerea lui Dumnezeu;

2) Curățirea sau îndreptarea;

3) Sfințirea.

În prima treaptă, omul se întoarce de la întuneric la lumină, de la stăpânirea Satanei la Dumnezeu; în cea de a doua, el curăță cămara inimii lui de orice necurățire, pentru a primi pe Hristos Domnul care vine la el; în cea de a treia, Domnul vine, își face sălaș în inima lui și Se unește cu el. Aceasta este fericita unire cu Dumnezeu – rostul tuturor ostenelilor și nevoințelor ascetice.

A înfățișa toate acestea, descoperindu-le și vădindu-le legile după care se orânduiesc – înseamnă a arăta calea mântuirii.

